

MİLLİ MÜCADELE'DE SAVAŞTEPE (1919-1923)

Ramazan BALKAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Ahmet ALTINTAŞ

Ocak, 2011

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİLLİ MÜCADELE'DE SAVAŞTEPE (1919-1923)

Hazırlayan
Ramazan BALKAN

Danışman
Doç. Dr. Ahmet ALTINTAŞ

AFYONKARAHİSAR 2011

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “MİLLİ MÜCADELE’DE SAVAŞTEPE (1919-1923)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserler olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu bütün onurumla doğrularım.

06/01/2011

Ramazan BALKAN

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ahmet ALTINTAŞ

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Sadık SARISAMAN

: Yrd. Doç. Dr. Şaban ORTAK

Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ramazan BALKAN “**Milli Mücadele’de Savaştepe (1919-1923)**” başlıklı tezini değerlendirmek üzere 06.01.2011 günü saat: 14.00’de Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

MİLLİ MÜCADELE'DE SAVAŞTEPE (1919-1923)

Ramazan BALKAN

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

Ocak 2011

TEZ DANIŞMANI: Doç. Dr. Ahmet ALTINTAŞ

Giresun Nahiyesi; Osmanlı Devleti dönemindeki idari yapılanmaya göre Karesi Sancağı'nın merkez kazası Balıkesir'e bağlı bir yerleşimdir. 15 Mayıs 1919'da İzmir'in işgaliyle Batı Anadolu başlayan Milli Mücadele hareketinde, Balıkesir'de yaşanan gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir. Bu süreçte Balıkesir Kongrelerine delegeler gönderilmiş, nahiyede Kuvayı Milliye Heyeti oluşturulmuştur.

Yunan işgalinin İzmir-Kuzey istikametinde yayılması üzerine Balıkesir Kongrelerinde, Akhisar'dan Ayvalık'a kadar cephe hattı oluşturuldu. Bu hat üzerinde bulunan Soma Cephesi'nin ikmal merkezi Giresun Nahiyesi'dir. 22 Haziran 1920'de İzmir-Kuzey istikametinde başlayan Yunan saldırısı sonucunda Akhisar ve Soma cephelerinde kuvvetlerimiz yenilmiştir. Yunan ilerleyişine karşı nahiyenin güneyinde yer alan Çomaklı mevkiinde Giresun Muharebesi yapılmış kuvvetlerimiz burada da bozulunca Bursa'nın doğusuna kadar geri çekilmiştir.

İşgal döneminde de nahije halkı Milli Mücadele'ye katkısını sürdürmüştür. Halkın bu katkılarına ve burada yapılan savaflara binaen nahiyenin adı Cumhuriyet döneminde Savaştepe olarak değiştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Giresun, Savaştepe, nahije, kongre, işgal.

ABSTRACT

SAVAŞTEPE IN WAR OF INDEPENDENCE (1919-1923)

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT of HISTORY**

Ramazan BALKAN

January 2011

Advisor: Assoc. Prof. Ahmet ALTINTAŞ

The district Giresun is a settlement of Balıkesir which is the central town of Karesi district during the period of Ottoman Empire according to the governmental settlement. With the eruption of the war of independence in West Anatolia on 15th May, 1919 by the invasion of İzmir; Balıkesir was also affected directly by the events. In this period, some deputies were delegated to Balıkesir congresses and a Turkish revolutionaries committee was organized.

After the Greek invasion spreaded towards İzmir-North direction, a front line from Akhisar to Ayvalık was built up. The supply center of the front Soma centered in that front line is the district Giresun. Our forces in the fronts of Akhisar and Soma were defeated by the Greek invasion which was erupted on 22nd July ,1920 in İzmir against Greek movement, Giresun wars happened in Çomaklı site which is on the North of the district; however because of our forces' being defeated again , they fell back towards the east of Bursa .

In the period of invasion, the public of the district kept helping for the war of independence. Therefore because of the contributions of the people there and because of the wars occurred in that zone, the name of the district turned into Savaştepe in Republic Period.

Key words: Giresun, Savaştepe, district, congress, invasion.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YEMİN METNİ.....	II
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
ÖNSÖZ.....	X
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XI

GİRİŞ.....	1
1.GİRESUN ADININ KÖKENİ.....	3
2.SAVAŞTEPE TARİHÇESİ.....	4
3.MİLLİ MÜCADELENİN BAŞINDA GİRESUN NAHİYESİ.....	5
3.1.GİRESUN NAHİYESİ'NDE YÖNETİM.....	5
3.2.EKONOMİK VE SOSYAL DURUM.....	6
3.3.NÜFUS.....	8
3.4.GİRESUN NAHİYESİ'NDE ASAYİŞ OLAYLARI.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

MONDROS MÜTAREKESİ VE İLK İŞGALLER

1.I.DÜNYA SAVAŞI'NIN SONU VE MONDROS MÜTAREKESİ.....	13
1.1.MONDROS MÜTAREKESİ VE İLK İŞGALLER.....	15
1.2.PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 Ocak 1919).....	16
1.2.1.Yunanistan'ın Batı Anadolu'dan Toprak Talepleri.....	17
1.2.2.İzmir ve Çevresinin Yunanistan'a Bırakılması.....	19
2.YUNAN İŞGALİ ÖNCESİ İZMİR.....	20
3.İZMİR'İN İŞGALİ.....	23
4.İZMİR'İN İŞGALİNİN BALIKESİR'DE ETKİLERİ.....	25
4.1.OKUMA YURDU TOPLANTISI (16 Mayıs 1919).....	25
4.2.I.ALACA MESCİT TOPLANTISI (18 Mayıs 1919).....	27
4.3.II.ALACA MESCİT TOPLANTISI (03 Haziran 1919).....	28

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLİ MÜCADELE BAŞLARKEN GİRESUN NAHİYESİ

1.BATI ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİNİN GENİŞLEMESİ.....	30
1.1.AYVALIK'IN İŞGALİ (29 Mayıs 1919).....	30
1.2.AKHİSAR'IN İŞGALİ VE GİRESUN (05 Haziran 1919).....	31
1.3.BERGAMA'NIN İŞGALİ VE GİRESUN (12 Haziran 1919).....	32
1.3.1.Giresun Nahiyesi'nden Kuvayı Milliye Katılımlar.....	33
2.BALIKESİR KONGRELERİ VE GİRESUN NAHİYESİ.....	34
2.1.BİRİNCİ BALIKESİR KONGRESİ (28 Haziran/12 Temmuz 1919).....	34
2.1.1. Soma Cephesi'nin Kurulması ve Giresun Nahiyesi.....	35
2.1.2.Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyetinin Kurulması.....	37
2.1.3.Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti Üyeleri.....	40
2.2.İKİNCİ BALIKESİR KONGRESİ (26/30 Temmuz 1919).....	41
2.2.1.İkinci Balıkesir Kongresi'nde Giresun Delegeleri.....	42
2.2.2.Alaşehir Kongresi (16/25 Ağustos 1919).....	43
2.3.ÜÇÜNCÜ BALIKESİR KONGRESİ (16/22 Eylül 1919).....	44
2.3.1.Giresun Kuvayı Milliye Heyetinde Anlaşmazlıklar.....	45
2.3.2.İzmir-Kuzey Cephesinin Kurulması.....	47
2.3.3.Anzavur'un İlk İsyanı ve Bulgurcu Mehmet Efe.....	49
2.3.4.Milne Hattı'nın Tespiti. (2 Kasım 1919).....	51
2.3.5.İzmir'e Doğru Gazetesi (16 Kasım 1919).....	53
2.4.DÖRDÜNCÜ BALIKESİR KONGRESİ (19/21 Kasım 1919).....	53
2.4.1.Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti Faaliyetleri.....	55
2.4.2.Akbaş Cephaneliği Baskını (26 Ocak 1920).....	56
2.4.3.Anzavur'un İkinci İsyanı ve Bulgurcu Mehmet Efe.....	57
2.5.BEŞİNCİ BALIKESİR KONGRESİ (10/22 Mart 1920).....	58
2.5.1.Anzavur İsyanının Bastırılması ve Bulgurcu Mehmet Efe.....	59

ÜÇÜNCÜ B Ö L Ü M

BATI CEPHESİNE YUNAN TAARRUZU VE GİRESUN NAHİYESİ

1.BATI CEPHESİNİN KURULMASI.....	62
1.1.İZMİR-KUZEY CEPHESİ VE 61. TÜMEN.....	64
1.1.1.Akhisar Savunma Mıntıkası.....	64

1.1.2.Soma Savunma Mıntıkası.....	65
1.1.3.İvrindi Savunma Mıntıkası.....	65
1.1.4.Ayvalık Savunma Mıntıkası.....	65
2.BATI CEPHESİNDE YUNAN TAARRUZU.....	66
2.1.YUNAN İŞGAL KUVVETLERİNİN YERLEŞİMİ.....	67
2.2.YUNAN GENEL TAARRUZ PLANI.....	67
2.3.İZMİR-KUZEY CEPHESİNE YUNAN TAARRUZU.....	69
2.3.1. 22 Haziran 1920 Savaşları.....	69
2.3.2. 23 Haziran 1920 Savaşları.....	69
2.3.3. 24 Haziran 1920 Savaşları.....	70
2.3.4. 25/28 Haziran 1920 Savaşları.....	71
3. 61. TÜMEN KOMUTANLIĞININ GİRESUN'A ÇEKİLMESİ.....	73
3.1.GİRESUN CEPHESİ'NİN KURULMASI VE ÖNEMİ.....	74
3.2.GİRESUN MUHAREBESİ (29 Haziran 1920).....	75
3.2.1.Giresun Cephesine 61. Tümenin Yerleşimi.....	75
3.2.2.Giresun Cephesine Yunan Kuvvetlerinin İlerleyişi.....	79
3.2.3.Giresun Muharebesi.....	81
3.2.4.Giresun Cephesi'nden 61. Tümenin Çekilişi.....	86
3.2.5.Yunan İlerleyişi ve Giresun Nahiyesi'nin İşgali.....	91
3.2.6.Batı Cephesini TBMM'nin Devralması ve 61. Tümen.....	92

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞGAL YILLARINDA GİRESUN NAHİYESİ

1.KARESİ SANCAĞI'NDA YUNANLILARIN FAALİYETLERİ.....	96
2.KARESİ SANCAĞI'NDA CEPHE GERİSİ FAALİYETLER.....	97
3.İŞGAL DÖNEMİNDE GİRESUN NAHİYESİ.....	98
3.1.GİRESUN NAHİYESİ'NDE 1920 YILI OLAYLARI.....	102
3.1.1.Giresun İşgal Kuvvetleri Kumandanlığının Faaliyetleri.....	102
3.1.2.Kuvayı Milliyecilerin Cezalandırılması.....	103
3.2.GİRESUN NAHİYESİ'NDE 1921 YILI OLAYLARI.....	105
3.2.1.Minnetler Köyü'nde Eşkıyalık.....	105
3.2.2.Yunan Kuvvetlerinin Muhtan Köyü'ne Baskını.....	106
3.3.GİRESUN NAHİYESİ'NDE 1922 YILI OLAYLARI.....	107

3.3.1.Adaletçi Sami'nin Faaliyetleri.....	107
3.3.2.Kızılhisarlı Hacı Muharrem Efendi.....	109
4.GİRESUN NAHİYESİ KUVAYI MİLLİYECİLERİ.....	110

BEŞİNCİ BÖLÜM

GİRESUN NAHİYESİ'NİN İŞGALDEN KURTULUŞU

1.BATI CEPHESİNDE YUNAN ORDUSUNUN BOZGUNU.....	112
1.1.GİRESUN NAHİYESİ'NİN KURTULUŞU.....	115
1.2.YUNAN 15. TÜMENİNİN GERİ ÇEKİLMESİ.....	116
1.3.GİRESUN NAHİYESİ'NDE ASKERİ FAALİYETLER.....	119
1.3.1.Giresun Nokta Kumandanlığı'nın Açılması.....	120
1.3.2.Giresun Askeri Misafirhanesi'nin Kurulması.....	121
1.3.3.Giresun 119 Numaralı Asker Hastanesi'nin Açılması.....	122
1.3.4.Giresun Nahiyesi'ne 7. Tümen'in Yerleşimi.....	122
2.CUMHURİYET DÖNEMİNDE GİRESUN NAHİYESİ.....	123
SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA.....	127

EKLER

BELGELER.....	136
HARİTALAR.....	148
RESİMLER.....	154

ÖNSÖZ

Bu çalışma Batı Anadolu'da Milli Mücadele'nin önemli bir safhasının yaşandığı Balıkesir'in Savaştepe ilçesini ele almaktadır. Kurtuluş Savaşı'nın üzerinden yaklaşık 80 yıl geçmiş olmasına rağmen bu dönem Savaştepe'sini inceleyen akademik anlamda bir çalışmanın bugüne kadar yapılmamış olması bizi bu araştırmaya sevk etmiştir.

“Milli Mücadele’de Savaştepe (1919-1923)” adlı bu çalışmamız giriş ve sonuç bölümleri hariç olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde bu çalışmanın amacı belirlenirken milli mücadele başında Giresun Nahiyesi'ne değinildi. Birinci bölümde; Paris Konferansı'nda Yunanistan'ın İzmir'i işgal hakkı elde etmesi ve Yunanlıların İzmir'e çıkmasıyla birlikte 16 Mayıs'tan itibaren Balıkesir'de yaşananlar aktarıldı.

İkinci bölümden itibaren Milli Mücadele’de Giresun Nahiyesi Balıkesir Kongreleri doğrultusunda incelenmeye başlandı. Bu süreçte; Giresun Kuvayı Milliye Heyeti'nin kurulması, kongrelere gönderilen temsilciler, Akhisar ve Bergama'daki işgallerin Giresun'a etkileri ile İzmir-Kuzey Cephesi incelendi. Bu cephenin ana bölümlerinden Soma Cephesi ile Giresun Nahiyesi ilişkisi açıklandı. Üçüncü bölümde 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan saldırısı incelenirken İzmir-Kuzey istikametinde ilerleyen Yunan kuvvetlerine karşı 61. Tümen'in icra ettiği Giresun Muharebesi'ne ayrıntılı bir şekilde değinildi.

Giresun Nahiyesi, 29 Haziran 1920'de Yunan işgaline düşmüş ve yaklaşık iki yıl işgal altında kalmıştır. Dördüncü bölümde işgal döneminde Giresun Nahiyesi'nde meydana gelen olaylar yıllara göre incelendi. Beşinci bölümde nahiyenin işgalden kurtuluşu anlatılmıştır. Yine bu bölümde nahiyeye işgalden kurtulduktan sonra II. Ordu'nun terhisıyla ilgili Giresun'da yürütülen faaliyetlere yer verilmiştir. Son olarak da Cumhuriyet döneminde Giresun Nahiyesi'ndeki gelişmelere kısaca değinilmiştir.

Bu çalışmamızın mutlaka bazı kusur ve eksikleri bulunacaktır. Bununla beraber Milli Mücadele dönemi Savaştepe'sini aydınlatmış olursak kendimizi amacımıza ulaştığımız hissedeceğiz. Yine Milli Mücadele döneminde ilçede halka önderlik eden Bulgurcu Mehmet Efe, Arabacızade Hafız Ahmet Bey, Hatip Mustafa

Efendi gibi kimseleri tekrar kamuoyunun gündemine getirmekten kendimizi mutlu hissediyoruz.

“Milli Mücadele’de Savaştepe (1919-1923)” adlı bu çalışmamız Başbakanlık Osmanlı Arşivi ile ATASE, TBMM ve BCA arşivlerine kadar uzanan iki yıllık bir çalışmanın ürünüdür. Milli Kütüphane, Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, Afyonkarahisar Gedik Ahmet Paşa İl Halk Kütüphanesi ve AKÜ Kütüphanesi’nden konumuzla ilgili kaynaklar taranmıştır. Yine dönemi aydınlatmada Savaştepe’de kaynak kişilerle görüşülmüştür.

Tüm araştırmam sırasında tarafıma yardımlarını esirgemeyen sayın hocam Doç. Dr. Ahmet Altıntaş’a teşekkür ediyorum. Tarihe mal olmuş böyle bir beldeyi bana inceleme fırsatı verdi. Yine tezimin değerlendirilmesi aşamasında eleştiri ve görüşlerinden faydalandığım Prof. Dr. Sadık Sarısaman ve Yrd. Doç. Dr. Şaban Ortak beylere teşekkür ediyorum. Tezi dilbilgisi kuralları bağlamında inceleyerek destek veren eşim Tarih Öğretmeni Emine Balkan’a da burada teşekkürlerimi sunuyorum.

Ramazan Balkan.

KISALTMALAR DİZİNİ

age	: Adı geçen eser.
Bkz	: Bakınız.
c	: Cilt.
Çev.	: Çeviren.
Haz.	: Hazırlayan.
km	: Kilometre.
ks	: Kısım.
kt	: Kitap.
MÖ	: Milattan Önce.
MS	: Milattan Sonra.
s	: Sayfa.
AAM	: Atatürk Araştırma Merkezi.
AKDITYK	: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
ATASE İSH	: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı. İstiklal Harbi Arşivi.
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi.
BOA. HRT.	: Haritalar Kataloğu.
BOA. DH.MKT	: Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemli Evrakı.
BOA. ML.VRD.TMT	: Maliye Müdevver Defterleri.
BOA. ZB	: Cevdet Zabtiye Evrakı.
BOA. DH.İ.UM	: Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Evrakı.
BOA. ŞD	: Şurayı Devlet Evrakı.

BOA. DH.EUM.AYŞ:	Dahiliye Nezareti Asayiş Kalemi Evrakı.
BOA. DH.KMS	: Dahiliye Nezareti Kalemi Mahsusa Müdüriyeti Evrakı.
BOA. DH.MUI	: Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrakı.
BOA. DH.MB.HPS	: Dahiliye Hapishaneler Müdüriyeti Evrakı.
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı.
TİH	: Türk İstiklal Harbi.
TKAE	: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.
TTK	: Türk Tarih Kurumu.
TİTE	: Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
YKKED	: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği.

GİRİŞ

“Milli Mücadele’de Savaştepe (1919-1923)” adını verdiğimiz bu çalışma Batı Anadolu’da Milli Mücadele’nin önemli bir safhasının yaşandığı Balıkesir’in Savaştepe ilçesini ele almaktadır. Kurtuluş Savaşı’nın üzerinden yaklaşık 80 yıl geçmiş olmasına rağmen bu dönem Savaştepe’sini inceleyen akademik anlamda bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Keza Kurtuluş Savaşı tarihinde Giresun Muharebesi olarak yer alan ve 29 Haziran 1920’de ilçenin güneyindeki Çomaklı mevkiinde geçen savaşlar hakkında bir araştırma mevcut değildir.

Milli Mücadele dönemi Savaştepe’sini anlatan tek eser Savaştepe Köy Enstitüsü Tarih Öğretmeni Osman Saygı tarafından hazırlanan ve 1950’de yayınlanan *Kuvayı Milliyede Savaştepe* isimli çalışmadır¹. Ancak bu çalışma anlatımlara dayalı olarak hazırlanmış olup arşiv kaynaklı değildir.

Bu kitap dışında; Şerafettin Yılmaz tarafından hazırlanan ve Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’ne sunulan, Türk İstiklal Harbi’nde Akhisar ve Soma Cepheleri (1919-1920) isimli yüksek lisans tezinde ağırlıklı olarak Akhisar ve Soma cephelerine değinilmiş, Giresun Muharebesi ve dönemin Giresun Nahiyesi hakkında kapsamlı bilgi sunulmamıştır². Zekeriya Özdemir tarafından hazırlanan; Balıkesir Bölgesinde Milli Mücadele Hareketleri ve Milli Mücadele Yıllarında Balıkesir Cepheleri isimli çalışmalarda ise Giresun Nahiyesi ve Giresun Muharebesi hakkında telif eserlerde verilen bilgiler vardır³. Keza Mediha Akarşlan’a ait Türk Milli Mücadelesi’nin Balıkesir Cephesi adlı çalışmada da Giresun Muharebesi ve Giresun Nahiyesi hakkında verilen bilgiler sınırlıdır⁴. Dolayısıyla yapmış olduğumuz bu çalışma Balıkesir yöresinde Milli Mücadele döneminin aydınlatılmasında bir eksikliği tamamlayacaktır.

¹ Osman Saygı, *Kuvayı Milliyede Savaştepe*, Türk Postası Yayınları, Balıkesir, 1950.

² Şerafettin Yılmaz, *Türk İstiklal Harbi’nde Akhisar ve Soma Cepheleri (1919-1920)*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1988.

³ Zekeriya Özdemir, *Balıkesir Bölgesinde Milli Mücadele Hareketleri*, Bigadiç Kaymakamlığı Mahalli İdareler Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1997, *Milli Mücadele Yıllarında Balıkesir Cepheleri*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2001.

⁴ Mediha Akarşlan, *Türk Milli Mücadelesi’nin Balıkesir Cephesi*, Balıkesir Valiliği İl Özel İdaresi Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1998.

Bu çalışmayı hazırlarken karşılaşılan en önemli sıkıntı Savaştepe yöresinde Milli Mücadele'ye katkı sunan; Arabacızade Hafız Ahmet Bey, Bulgurcu Mehmet Efe ve Hatip Mustafa Efendi gibi kuvayı milliyeci şahısların geriye yazılı anı, hatırat, belge veya fotoğraf bırakmamalarıdır. Keza dönemin aydınlatılmasında ana kaynak olarak faydalanabileceğimiz Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti'nin kullanmış olduğu karar defteri, evrak, doküman vb maalesef elimizde mevcut değildir.

Bu sebeplerle çalışmamızda; Giresun Muharebesi, işgal öncesi ve sonrası Giresun Nahiyesi vb konularda ağırlıklı olarak ATASE ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden temin edilen belgeler kullanılmıştır. Kazım Özalp, Kemal Balıkesir, H. Muhittin Çarıklı ve İ. Ethem Akıncı'nın anılarından olaylar takip edilmiştir. Yine İzmir'e Doğru, Karesi ve Ses gazetelerinden Giresun Nahiyesi'ni ilgilendiren haberler derlenilmiştir. Bulgurcu Mehmet Efe'nin torunu M. Emine Efe, Hacı Muharrem Efendi'nin torunu Suat Turan, Efe Rasim'in oğlu Seval Emektar, Hatip Mustafa Efendi'nin torunu Yalçın Yurttaş gibi kaynak kişilerin anlatımlarından faydalanılmış, bu anlatımlar kaynaklarla karşılaştırılarak yazıya geçirilmiştir.

Bölümlerin sıralanmasında ise Bayram Bayraktar tarafından hazırlanan Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi⁵ ile Hakan Karaburçak tarafından Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne sunulan Milli Mücadele'de İvrindi⁶ isimli çalışmalar örnek alınmıştır. Çünkü inceleme sahamız olan Giresun Nahiyesi ile bu yerleşimler Milli Mücadele'de aynı süreci paylaşmışlardır.

Bu çalışmamız yerel bir tarih araştırması olup bireyselliğin ön plana çıktığı günümüzde yerel tarihte yaşananları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede yakın dönemde toplumun hangi süreçlerde nasıl örgütlendiğini ve olaylara nasıl tepki koyduğunu açıklamaktadır. Buradan çıkarılacak sonuçlar gelecek kuşaklar için bir ders olacaktır.

⁵ Bayram Bayraktar, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi*, AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara, 1998.

⁶ Hakan Karaburçak, *Milli Mücadelede İvrindi*, İvrindi Belediyesi Yayınları, 1. Baskı, Balıkesir, 2002.

1.GİRESUN ADININ KÖKENİ

Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Savaştepe'nin ismi Giresun olup bu isim söylenme kolaylığı yüzünden halk dilinde Kilesin'e dönüştürülmüştür. Bilge Umar, Türkiye'de Tarihsel Adlar adlı eserinde; ilçenin Lidya döneminde kurulduğu, isminin Lidya dilinde; “-güzel su, -gür su, -bol su” anlamına gelen “kera” ile “-kent, -kenti” anlamına gelen “assa” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen “Kerassa” olduğunu belirtir⁷. Bunu Türkçeye tercüme edersek Savaştepe'nin ilk adı olan Kerassa; Gürsu Kenti, Bolsu Kenti veya Güzelsu Kenti anlamına gelmektedir⁸.

Helenistik dönemde ise Kerassa adı “Kerasai” halini almıştır⁹. Helenistik dönemin ardından Roma döneminde de Kerasai adı yine “Kerasalıların kenti” anlamında bu defa “Keraseis” olarak kullanılmıştır¹⁰. William M. Ramsay; Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası adlı kitabında, Kerassa adının geç dönemdeki kilise kayıtlarında Keraseis olduğunu belirtir¹¹. Bunun Kerassa adına Helen dilinde “-lılar” anlamı veren “-eis” takısının eklenerek türetildiğini ve Keraseis adının “Kerasalıların Kenti” anlamına geldiğini vurgular¹². Keraseis adı Bizans döneminde ise bu defa Rumlaşarak “Kerasountos” haline dönüşmüştür¹³.

Savaştepe hakkında Osmanlı dönemine ait ulaşılan en eski belge 1530 tarihli olup bu kayıta ilçenin adı “Nahiye-i Giresin” olarak yer alır¹⁴. Bu isim Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Osmanlı kaynaklarında; Giresin, Kerason, Kiresun, Giresun¹⁵ olmak üzere çeşitli şekillerde Türk ağzına uydurularak kullanılmıştır. Yabancı kaynaklarda ise Kerasin (Kiresün)¹⁶, Kiressoun¹⁷ olarak geçer.

⁷ Bilge Umar, *Türkiye'de Tarihsel Adlar*, İnkılâp Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1993, s. 419-420.

⁸ Kerassa adıyla tarih sahnesine çıkan ilçeye bu adın verilmesinin sebebi ilçenin ilk kurulduğu yerin çok zengin su kaynaklarına sahip olmasıdır. Kerassa antik kentinin ilk kurulduğu yer olan Halkapınar mevkisi hala ilçenin su ihtiyacını karşılamaya devam etmektedir.

⁹ Bilge Umar, *Mysia*, Akbank Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1984, s. 15, Bilge Umar, *Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi*, Ege Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, İzmir, 1982, s. 174.

¹⁰ B. Umar, ... *Tarihsel Adlar*, s. 419-420.

¹¹ William M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, MEB Yay., İstanbul, 1960, (Çev. Mihri Pektaş), s. 135.

¹² B. Umar, ... *Tarihsel Adlar*, s. 419-420, B. Umar, *Mysia*, s. 15, W.M. Ramsay, *a.g.e.*, s. 135.

¹³ B. Umar, ... *Tarihsel Adlar*, s. 419-420.

¹⁴ *166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, Ankara, 1995, s. 270-271.

¹⁵ *İslam Ansiklopedisi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992, C. XXIV, s. 388, Zerrin Günel Öden, *Karesi Beyliği*, AKDITYK, TTK Yayınları, Ankara, 1999, s. 16, B. Umar, ... *Tarihsel Adlar*, s. 419-420.

¹⁶ Alfred Philippson, *Batı Anadolu'da Gezintiler ve İncelemeler*, Hale Üniversitesi, 1910, C. I, s. 78.

¹⁷ Vital Cuinet, *La Turquie D'Asie*, Paris, 1895, C. IV, s. 266.

2.SAVAŞTEPE TARİHÇESİ

Savaştepe'nin tarihsel süreci Anadolu'nun en eski medeniyetlerinden biri olan Lidya döneminde¹⁸ başlamış Savaştepe ilk adı olan Kerassa adını bu dönemde almıştır¹⁹. Sırasıyla Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerinin ardından Anadolu'da Türk hâkimiyeti başlamıştır. 13. yüzyılın sonlarında Kalem Bey ve oğlu Karesi Bey Batı Anadolu'daki Bizans şehirlerini zapta giriştiler. Takriben 1296 veya 1297'de ele geçirdikleri Balıkesir'i merkez yaptılar²⁰. Karesi Beyliği'nin egemenlik sahası Balıkesir, Çanakkale ve Bergama²¹ çevresidir. Karesi Beyliği'nin güney sınırları ise Ayvalık, Edremit, Bergama, İvrindi ve Bigadiç'e kadar yayılmaktadır. Balıkesir 1296²² ve Bergama 1306²³ tarihinde fethedildiğine göre bu tarihler arasında Savaştepe, Karesi Beyliği egemenliğine dâhil olmuştur.

Kara İsa Bey'in ölümünden sonra oğulları Demirhan Bey ve Dursun Bey arasında anlaşmazlık çıktı. Orhan Bey bu iki kardeş arasındaki ihtilaftan faydalanarak Karesi Beyliği'ne son verdi. Böylece Balıkesir ve Bergama çevresi 1345'te Osmanlı egemenliğine geçerken²⁴ Savaştepe'de bu tarihte Osmanlı topraklarına dâhil olmuştur.

Osmanlı kaynaklarında Savaştepe çevresinin tarihçesiyle ilgili ilk bilgiler 1530 ve 1573 tahrirlerinde yer alır. Bu tahrirlerde Savaştepe; "Der Liva-i Karesi Kaza-i İvrindi" bölümünde "Nahiye-i Giresin tabi-i Kaza-i İvrindi"²⁵ olarak yer alır.

1530 ve 1573 tahrirlerini doktora tezinde inceleyen Sezai Sevim; Nahiye-i Giresun'a bağlı 1530 sayımında 28 köy, 1573 sayımında köy sayısının 5 tane artarak 33 olduğunu belirtmektedir²⁶. 1530 ve 1573 tahrirlerinde Nahiye-i Giresun olarak

¹⁸ B. Umar, ... *Tarihsel Adlar*, s. 419-420.

¹⁹ B. Umar, ... *Tarihsel Adlar*, s. 419-420, B.Umar, ... *İlkçağ Tarihi*, s. 174.

²⁰ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, AKDITYK, TTK Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 1984, s. 97, Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985, s. 308, Z.G. Öden, *a.g.e.*, s. 19-20.

²¹ İ.H. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 96, Z.G. Öden, *a.g.e.*, s. 14-18, E. Merçil, *a.g.e.*, s. 308.

²² Z.G. Öden, *a.g.e.*, s. 19.

²³ Z.G. Öden, *a.g.e.*, s. 24.

²⁴ İ.H. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 100-101, E. Merçil, *a.g.e.*, s. 307.

²⁵ *166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri*, s. 270-271, Sezai Sevim, *16. Yüzyılda Karesi Sancağı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992, s. 67.

²⁶ S. Sevim, *a.g.e.*, s. 67.

adlandırılan nahiyenin 16. yüzyıldaki coğrafi alanı bugün Savaştepe ismi ile ilçe halinde idare edilmektedir²⁷.

3.MİLLİ MÜCADELE’NİN BAŞINDA GİRESUN NAHİYESİ

3.1.GİRESUN NAHİYESİ’NDE YÖNETİM

Osmanlı Beyliği 14. yüzyılın ortalarına doğru Bizans aleyhine sınırlarını genişletirken, Karesi Beyliği’nde baş gösteren bu iç karışıklıktan faydalanarak bu beyliğin topraklarını kendine dâhil etti²⁸. Karesi Beyliği’nin Osmanlılara geçmesinden sonra bu bölge Anadolu Eyaletine bağlı sancak olarak yönetildi. Sancağın merkezi Balıkesir idi, adı da yine Karesi Sancağı olarak devam ettirildi²⁹.

1530 ve 1573 tahrirlerinde Savaştepe, “Nahiye-i Giresin tabi-i Kaza-i İvrindi” olarak kayıtlarda yer alır³⁰. Balıkesir’den Soma’ya giden yolun Giresun Köyü’nden geçmesi bu yolu kullanan kervanların konaklama merkezi olarak Giresun’u seçmeleri buranın önemini artırmış ve Karye-i Giresun bu çevrenin merkezi kabul edilerek Nahiye-i Giresun oluşturulmuştur³¹.

Nahiye-i Giresun, 1840’lı yıllara ait temettuat kayıtlarında ise “Giresun der Kaza-i İvrindi”³², 1847–1864 yılları arasındaki vilayet salnamelerinde ise Hüdavendigâr Eyaleti’nin Karesi Livasına bağlı “İvrindi ma’a Giresun Nahiyesi (İvrindi’ye bağlı Giresun Nahiyesi)” olarak zikredilmektedir³³. Bu bilgilerden anlaşılacağı üzere, Savaştepe; Nahiye-i Giresun adı ile 1530’lardan 1864’lere kadar Karesi Sancağı’nın İvrindi Kazası’na bağlıdır. Yönetim bakımından Nahiye statüsündedir ve büyük nahiyelerde olduğu üzere Müdür tarafından değil, küçük nahiye olduğu için Zabıta Memuru tarafından yönetilmektedir³⁴.

Osmanlı Devleti’nin eyalet sisteminden vilayet sistemine geçtiği 1864 yılından sonra 1870 yılına kadar Giresun Nahiyesi, “Ma’a Giresun Gelenbe Nahiyesi” olarak kayıtlarda geçmektedir. Bu tarihlerde İvrindi Kazasından ayrılmış

²⁷ S. Sevim, *a.g.e.*, s. 67.

²⁸ Yaşar Yücel ve Ali Sevim, *Türkiye Tarihi*, Sabah Yayıncılık, İstanbul, 1993, C. I, s. 207-210.

²⁹ Y. Yücel ve A. Sevim, *a.g.e.*, C. I, s. 209.

³⁰ *166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri*, s. 270-271, S. Sevim, *a.g.e.*, s. 14-21.

³¹ S. Sevim, *a.g.e.*, s. 67.

³² BOA. ML.VRD.TMT. Defter No: 8276, s. 175.

³³ Abdülmecit Mutaf, *Salnamelerde Karesi Sancağı (1847-1922)*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, 1. Baskı, Balıkesir, 1997, s. 107.

³⁴ A. Mutaf, *a.g.e.*, s. 106.

ve bölgesel olarak kurulan Gelenbe Kazası'nı oluşturmakta ve yine Zabıta Memuru ile yönetilmektedir³⁵.

Giresun Nahiyesi 1870'ten itibaren bölgesel kaza statüsünü kaybedip bu defa Balıkesir merkeze bağlı nahiye durumuna gelmiştir. Salnamelerdeki bilgilere göre 1870'ten itibaren Giresun Nahiyesi; "Giresun Zabıta Memurluğu", 1882'de ise "Giresun Nahiyesi" adı ile merkez nahiye durumundadır. Mülki kadrosunda; Nahiye İdare Heyeti, Naib Vekili, Tahrirat Katibi, Vergi Katibi, Tapu Katibi, Zabıta Çavuşu gibi memurlar bulunmaktadır³⁶.

Yeni hükümet konağının 4 Ağustos 1903'te açılması³⁷ ve 14 Ağustos 1909'da belediye teşkilatının kurulmasının³⁸ ardından 1915'te 1. sınıf nahiye yapılıncı ilk nahiye müdürü Rahmi Bey'le birlikte Müdürler dönemi başlamıştır³⁹.

3.2.EKONOMİK VE SOSYAL DURUM

Milli Mücadele yıllarına doğru Giresun nahiye merkezinde beş mahalle ve yalnız biri minareli olmak üzere dört cami ve bir köhne medrese bulunmaktadır. Yine üç kahvehane ve on kadar dükkân ile bir de han şeklinde eski bir kervansarayını mevcuttur. Nahiye müdürü Rahmi Bey'in gayretleri ile hükümet konağı ve ilkokul inşa edilmiştir. Hükümet konağı içinde belediye dairesi mevcutsa da varidatı yoktur. Nahiyeyi kalkındırmak için belediyenin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Giresun'un evleri umumiyetle taştan yapılmış fakat üzerine kiremit konulmamıştır. Binaların çoğu yıkık, harap ve bakımsızdır. Bu sebeple Giresun kasabasına ilk defa gelenler kendilerini kabristana girdiğini zanneder. Binalar harap, yıkık ve bakımsızdır. Kasabanın köhne binaları ve gelişigüzel oluşmuş sokakları tanzime muhtaçtır.

Nahiye merkezinin güneybatısında bir saat mesafede bir un fabrikası bulunur. Sahipleri Balıkesirli Arabacızadelerdir. Bu fabrika 1892/93 (Rumi 1308) yıllarında inşa edilmiş olup dört taş ve iki pamuk çıkırığı ve üç taşlı diğer bir değirmeni ihtiva

³⁵ A. Mutaf, *a.g.e.*, s. 107.

³⁶ A. Mutaf, *a.g.e.*, s. 107.

³⁷ BOA. DH.MKT., Dosya No: 754, Gömlek No: 12.

³⁸ BOA. DH.MKT., Dosya No: 2899, Gömlek No: 97, s.1-2.

³⁹ Y. Ziya Özdemir, *Savaştepe Köy Enstitüsü Yılları*, YKKED Yayınları, 2. Baskı, İzmir, 2008, s. 293.

ediyor. Bu sene zarfında yetmiş bin çuval un çıkarmıştır. İhracatı başlıca İzmir üzerine yapılmaktadır. Fabrika için Yağcılı Çayı'ndan faydalanılmaktadır.

Giresun Nahiyesi'nde ticari faaliyetler yok gibidir. Topraklar verimli ve nahije demiryolu ve karayolu üzerinde olmasına rağmen gelişmemiştir. Nahiyede Pazar günleri pazar kuruluyorsa da çevre köyler gelmediğinden dağılmak üzeredir⁴⁰. Cumhuriyet dönemi kaynaklarında Savaştepe'de 1932'den bu yana pazar kurulduğu⁴¹ bilgisi olsa da 1530 tahririnde nahiyede o yıllarda pazar kurulduğu anlaşılmaktadır⁴².

Savaştepe'deki bu pazar Osmanlı Devleti'nin son yıllarına kadar devam etmiştir. Karesi Mutasarrıflığı 7 Temmuz 1909'da Giresun Nahiyesi'nde belediye teşkilatı kurulması için Dâhiliye Nezareti'ne teklifte bulunur. Bu teklifte Giresun Nahiyesi'nin; Balıkesir-Soma yolu üzerinde bulunduğu, Soma demiryolu hattının Bandırma'ya kadar uzatılacağı ayrıca "*nahije merkezinde pazar dahi kurulduğu*" gerekçesiyle burada belediye teşkilatı kurulmasının faydalı olacağı, belirtilmiştir⁴³.

Nahije halkı misafirperverdir. Seferberliğin başladığı 1914 yılından itibaren hamiyetli Giresunlular demiryolu ile gelen-geçen askerlere yardım etmişlerdir⁴⁴. Ahaliden toplanan teberrular ile Giresun Müdafaa-i Milliye Heyeti seferberlikte orduya para yardımında bulunmuştur⁴⁵. Yine Giresun Nahiyesi Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin himmeti ve nahije ahalisinin yardımı ile menzil kolları için hayvan teberrusu gibi katkılar yapılmıştır.

Büyük harpte (I. Dünya Savaşı) şehit olan kahraman askerlerimiz için Nahije Müdürü Rahmi Bey'in gayretiyle 11 Şubat 1915'de nahiyenin Aşağı Camisi'nde (Çarşı Camii) Somalı Hacı Hafız Cemil Efendi tarafından mevlit-i şerif okunmuştur. Nahije ve köyler halkından kalabalık bir cemaatin katıldığı mevlit-i şerif Müftüzade Abdulgafur Efendi'nin dualarıyla son bulmuştur⁴⁶.

⁴⁰ Karesi, "Mülhakata Bir Nazar; 2", 19 Teşrin-i evvel 1331/1 Kasım 1915, nr. 28-80.

⁴¹ Balıkesir İl Yıllığı 1967, İçişleri Bakanlığı, Ankara, 1968, s. 87.

⁴² 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri, s. 270-271, S. Sevim, a.g.e., s. 67.

⁴³ BOA. DH..MKT., Dosya No: 2883, Gömlek No: 15.

⁴⁴ Karesi, "Mülhakata Bir Nazar; 2", 19 Teşrin-i evvel 1331/1 Kasım 1915, nr. 28-80.

⁴⁵ Karesi, "Müdafaa-i Milliye İanesi", 16 Teşrin-i sani 1331/29 Kasım 1915, nr. 32-84.

⁴⁶ Karesi, "Şehitlerimiz İçin", 29 Kanun-ı sani 1330/11 Şubat 1915, nr. 27-45.

3.3.NÜFUS

19. yüzyıla ait vilayet salnamelerinde köylerle birlikte Giresun Nahiyesi'nin nüfusu; 1887'de 4.477, 1890'da 4.606 ve 1892'de 4.793 olarak geçmektedir. Yine nahiyede çok az bir Rum nüfus da bulunmaktadır⁴⁷. Nahiyede yerli Rum köyü bulunmadığından bunlar büyük ihtimalle nahiyeye merkezine ticaret ve sanatla uğraşmak üzere yerleşen Rumlardır.

1895'te basılan Vital Cunet'in La Turquie d'Asia adlı eserinde, Giresun Nahiyesi'nin toplam nüfusu 4.606 olarak verilmiş ve nahiyede 13 tane Hıristiyan-Rum yaşadığı aktarılmıştır⁴⁸. Alfred Philippson'un 1910'da basılan Batı Anadolu'da Gezintiler ve İncelemeler adlı eserinde ise nahiyenin güney batısında bulunan değirmenin bir Yunanlı tarafından işletildiği belirtilir⁴⁹. Bahsedilen değirmenin Yeşilhisar Köyü yolu üzerinde halen kalıntıları mevcuttur⁵⁰.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan 1908 tarihli bir evrakta Giresun Nahiyesi'ndeki bu değirmende taşçı ustası olarak çalışan ve Yunan vatandaşı olan Atanaş Çitaloğlu Yorgi'nin öldürülmesiyle ilgili bilgileri yer alır⁵¹. Bu bilgiler son yüzyılda Giresun Nahiyesi'ne ticaret ve sanatla uğraşmak üzere Hıristiyan-Rum nüfusun yerleştiğini göstermektedir.

Savaştepe yöresi hakkında en eski sayımlar 1530⁵² ve 1573⁵³ tahrirleri ile 1840'lı yıllara ait temettuat⁵⁴ kayıtlarıdır. Bu kayıtlarda Nahiyeye-i Giresun'da Hıristiyan köy ve yerleşik Hıristiyan nüfus bulunduğuna dair bilgi yoktur. Giresun Nahiyesi'nin 1530 tahririnde 28 köyü varken daha sonra 5 yeni köyün kurulmasıyla bu sayı 1573 tahririnde 33 köye yükselmiştir⁵⁵.

1914 yılında Giresun Nahiyesi'ne bağlı olan köyler; Karaçam, Danişment, Tavşancık, Muhtan, Deveören, Kurudere, Karacalar, Çiftlikderesi, Sarıbeyler, Köprüyükü (Kongurca), Madenmezarı, Güvem, Koğukyurt, Minnetler, Akpınar ve

⁴⁷ A. Mutaf, *a.g.e.*, s. 106.

⁴⁸ V. Cunet, *a.g.e.*, s. 266.

⁴⁹ A. Philippson, *a.g.e.*, c. 1, s. 78-80.

⁵⁰ 50. Yılda Balıkesir, Balıkesir Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 1974, s. 447.

⁵¹ BOA. ZB., Dosya No: 490, Gömlek No: 115.

⁵² 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri, s. 270-271.

⁵³ S. Sevim, *a.g.e.*, s. 397.

⁵⁴ BOA. ML.VRD.TMT.: Defter No: 8276, (8276 numaralı İvrindi Kazası Temettuat Defteri.).

⁵⁵ S. Sevim, *a.g.e.*, s. 67.

Beyköy (Tilkicik)'dür⁵⁶. 1915'te nahiyeye bağlı olduğu kayıtlara geçen 26 parça köyün tamamı Türk ve Müslüman köyüdür. I. Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1915 yılında köylerin nüfus toplamı 6.817 olup nahiye merkezindeki 355 hane içinde 1.476 nüfus ile birlikte Giresun Nahiyesi'nin toplam nüfusu 8.293 kişiden ibarettir⁵⁷.

3.4.GİRESUN NAHİYESİ'NDE ASAYİŞ OLAYLARI

Osmanlı Devleti'nin son yıllarına doğru Giresun Nahiyesi çeşitli asayiş olaylarının yaşandığı bir bölgedir. Bunun en önemli nedeni, imparatorluğun 1911 yılından itibaren yabancı devletlerle aralıksız bir savaş ortamı içine girmesidir. Bilinen gerçeklerdendir; savaş ortamının getirmiş olduğu sıkıntılar, ülkede yaşanan bütün dengeleri bozar. Savaş, cephe gerisinde sürekli bir asayişsizlik ve terör ortamının oluşmasına zemin hazırlar. 1911'den 1922'ye kadar bitmek tükenmek bilmeyen savaşlar zincirinin, Anadolu coğrafyasını eşkıyalığı üreten bir zemin haline getirmesi gayet doğaldır⁵⁸.

20. yüzyıl başlarında Anadolu'da merkezi otoritenin kaybolmasıyla özellikle yol üzeri bulunmayan dağlık sapa bölgelerde eşkıyalık ve soygun olayları iyice artmıştı. Otorite boşluğunun sebebiyet verdiği olaylara karışan ve kazandıkları küçük başarılarla kısa zamanda şımaran bir kısım köy delikanlıları dağlarda geziyor, asker kaçakları ve diğer eşkıyalarla birleşip soygunlar yapıyorlardı⁵⁹.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarında Savaştepe'de yaşanan ve kayıtlara geçen olaylarından birisi Yeşilhisar yolu üzerindeki un fabrikasında bekçi olarak çalışan Arnavut Haliloğlu İsmail'in 1908 yılında aynı fabrikada taşçı ustası olarak çalışan ve Yunan vatandaşı olan Atanaş Çitaloğlu Yorgi'yi öldürmesidir. Bu olayın ardından nahiyeden firar eden Arnavut Haliloğlu İsmail Bandırma'da yakalanmıştır⁶⁰.

Giresun Nahiyesi'nde 1910 yılında meydana gelen ve Dâhiliye Nezareti'ni de meşgul eden diğer bir olayda nahiye sakinlerinden İsmail'in kızı Sultan'ın kaçırılmasıdır. Şahıs, Dâhiliye Nezaretine çektiği telgrafta; kızı Sultan'ın, Arif

⁵⁶ Karesi, "Giresun Nahiyesi", 29 Mayıs 1330/11 Haziran 1914, nr. 7-27.

⁵⁷ Karesi, "Mülhakata Bir Nazar; 2", 19 Teşrin-i evvel 1331/1 Kasım 1915, nr. 28-80.

⁵⁸ Sabri Yetgin, *Ege'de Eşkıyalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1992, s. 178.

⁵⁹ H. Karaburçak, *a.g.e.*, s. 5.

⁶⁰ BOA. ZB., Dosya No: 490, Gömlek No: 115

namındaki bir haydut ve yardımcıları tarafından dağa kaldırıldığını, ilgili makamlara müracaat ettiği halde netice alamadığını bildirmiştir.

Dâhiliye Nezareti'nin emirleri üzerine Karesi Mutasarrıflığı olayı araştırmış ve neticede; Giresun Nahiyesi halkından İsmail'in kızı Sultan'ın Hacı Musaoğlu Arif ve beş arkadaşı tarafından zorla kaçırıldığının iddia olduğunu ancak yapılan soruşturmada İsmail kızı Sultan'ın kendi rızası dışında bir başkasıyla evlendirilmek istenmesi üzerine Arif'e kaçtığı, yaşının müsait olduğu ve aralarında nikah akdi yapıldığı, rapor edilmiştir⁶¹.

Giresun Nahiyesi'nde meydana gelen ve kayıtlara geçen bir diğer kız kaçırma hadisesi de nahiyenin Karacalar Köyü'nde yaşanmıştır. Şikâyetçi kişi askerde olduğundan Emiroğulları sülalesinden Ali adındaki şahsın yargılandığı bu kız kaçırma davası Bandırma Divan-ı Harb-i Örfisi tarafından neticelendirilmiştir.

Karacalar Köyü halkından ve halen askerlik hizmetinde bulunan Yusuf adındaki şahsın kızı olan Fatma, yaşı küçük olmasına rağmen hile ile Muhtan Köyü'nden Emiroğlu Bayramın oğlu Ali tarafından kaçırılmıştır. Askerlik görevini ifa eden bir kimsenin kızını kaçıran ilgili şahıs Emiroğulları sülalesinden Ali, 10 sene müddetle hapis cezası ile cezalandırılmış ve 18 Mart 1916'da Çorum Hapishanesine gönderilmiştir⁶².

Karesi Mutasarrıflığı, Dâhiliye Nezareti'nin talebi üzerine, Sındırgı ve Burhaniye Kazaları ile Giresun Nahiyesi'nde meydana gelen asayiş olaylarıyla ilgili iki adet çizelge hazırlamış ve bunları 5 Kasım 1913'te Nezarete göndermiştir. Bu çizelgeler 26 Ekim 1913'te Karesi Jandarma Kumandanlığı tarafından hazırlanmış ve ilgili makama iletilmek üzere Karesi Mutasarrıflığı'na takdim edilmiştir⁶³.

Karesi Jandarma Kumandanlığı'nın hazırladığı ilk çizelgede Giresun Nahiyesi'nden çeşitli asayiş olaylarına karışan ve 1913 senesi Eylül ayında Jandarmalar tarafından icra kılınan takibat neticesi yakalanamayan mahkûmların isimleri bulunur⁶⁴. Bu çizelgeye göre nahiyede aranmakta olan mahkûmlar şunlardır;

⁶¹ BOA. DH.MUİ., Dosya No: 123, Gömlek No: 42

⁶² BOA. DH.MB.HPS., Dosya No: 106, Gömlek No: 5

⁶³ BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 100, Gömlek No: 93, s. 1.

⁶⁴ BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 100, Gömlek No: 93, s. 3.

<u>Kazası</u>	<u>Köyü</u>	<u>Adı ve Baba Adı</u>	<u>Açıklama</u>
Karesi	Çamurlu	Hacı Boduroğlu İsmail	Firari
Karesi	Beyköy	Siniroğlu İsmail	Askerde
Karesi	Karacalar	Asımoğlu Ahmet	Firari
Karesi	Sarıbeyler	Şükrü Yusufoglu Mehmet	Askerde
Karesi	Sarıbeyler	Hacı Mustafaoğlu Hasan	-
Karesi	Sarıbeyler	Dervişoğlu İbrahim	-
Karesi	Sarıbeyler	Dervişoğlu Ali	-
Karesi	Küsyen	Koca Ahmetoğlu Halil	Askerde
Karesi	Sarıbeyler	Hacıoğlu Mehmet	Vefat
Karesi	Sarıbeyler	Alioğlu İsmail	Askerde
Karesi	Tavşancık	Zahiroğlu Halil	Askerde
Karesi	Küsyen	Kıbtî Emin	Firari
Karesi	Küsyen	Şakir Emim pederi Hüseyin	Vefat

Karesi Jandarma Kumandanlığı'nca hazırlanan ikinci çizelgede ise Giresun Nahiyesi'nden çeşitli asayiş olaylarına karışan ve 1913 Eylül ayında jandarmalar tarafından yakalanan mahkûmların isimleri bulunmaktadır⁶⁵. Bu mahkûmlar;

<u>Kazası</u>	<u>Köyü</u>	<u>Adı ve Baba Adı</u>
Balıkesir	Danişment	Hacı İsmailoğlu Osman
Balıkesir	Kurudere	Kırcaoğlu Ramazan ve İbrahim
Balıkesir	Minnetler	Bölükbaşıoğlu Hıdır
Balıkesir	Minnetler	Sadıkoglu Sadık
Balıkesir	Danişment	Hatiphaliloğlu Abdullah
Balıkesir	Aşağı Mahalle	Delikbaşıoğlu İbrahim

⁶⁵ BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 100, Gömlek No: 93, s. 2.

Mütareke yılları Giresun Nahiyesi'nde eşkıyalık olaylarının arttığı yıllardır. Örneğin 30 Ekim 1918 tarihli Ses Gazetesi'nde; Giresun Nahiyesi Jandarma Karakol kumandanı olup işlediği çeşitli suçlardan dolayı cezaya çarptırılmak üzere mahkemeye verilen Ahmet Onbaşı'nın hapisshaneden firarı haberi vardır. Zikredilen şahıs hapisshaneden kaçtıktan sonra İvrindi tarafına geçmiş ve etrafına topladığı 33 kişi ile Gömeniç Köyü'nü basmıştır. Ahmet Onbaşı burada köy sakinlerinden Kazım Ağa ve Recep Ağa'dan yüklü miktarda para sızdırmıştır⁶⁶.

Ses Gazetesi'nin 16 Ocak 1919 tarihli nüshasında ise Giresun Nahiyesi'ne bağlı Göğem Karyesi'ne yapılan eşkıya baskını haberi bulunur. Dört kişilik bir eşkıya grubu Güvem Köyü'nün ileri gelenlerinden Hacı Yusuf Ağa'nın evini basarak; Hacı Yusuf Ağa'nın zevcesini öldürmüş, Hacı Yusuf Ağa ile oğlunu ve oğlunun zevcesini yaralamışlardır⁶⁷.

Soma maden ocaklarında amele olarak çalışırken ahvalin karışması üzerine vazifelerini terk eden 30 civarında Kürt amelenin silah tedarik ederek çapulculuğa başlamıştır. Bunlar 2 Temmuz 1919'da Söğütçük Karyesi'ni (Söğütçük Köyü) basarak ahalden işkence ile para, eşya ve binek hayvanı gasp etmişlerdir. Söğütçük Köyü'ndeki soygunun ardından Kuşça Karyesi istikametine çekilen eşkıyalar takibatı önlemek için Giresun-Soğucak telefon hattını muhtelif iki noktadan kesmişlerdir.

Bu eşkıya grubu daha sonra Danişment Köyü'nü basmak üzere iken Balıkesir merkezden Mülazim-i Sani Hüseyin Efendi kumandasındaki bir müfreze ile Giresun'a bağlı Tavşancık Köyü Karakol Kumandanı Mehmet Çavuş kumandasındaki jandarmalar ve ahalden toplanan kuvvetlerle Söğütlügüzle Karyesi civarında akşam yemeği yerken baskına uğratılmıştır.

Söğütlügüzle Köyü civarında eşkıya ile yaklaşık üç saat kadar müsademe yapılmış, akşam karanlığının baskısı ve eşkıyaların ormanlık alandan yararlanarak kaçması üzerine çatışma sona ermiştir. Yapılan tahkikatta eşkıyanın hayli kayıp verdiği görülürken Söğütlügüzle Köyü'nden olup bu eşkıyalara yataklık eden şahıs yaralı olarak ele geçirilmiştir⁶⁸.

⁶⁶ Ses, "Şekavet Haberleri", 30 Teşrin-i evvel 1334/30 Ekim 1918, nr. 3.

⁶⁷ Ses, "Şekavet Haberleri", 16 Kanun-ı Sani 1335/16 Ocak 1919, nr. 14.

⁶⁸ Karesi, "Şekavet", 7 Temmuz 1335/7 Temmuz 1919, nr. 7-267, B. Bayraktar, a.g.e., s. 223.

BİRİNCİ B Ö L Ü M

MONDROS MÜTAREKESİ VE İLK İŞGALLER

1.I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONU ve MONDROS MÜTAREKESİ

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu veliahdı Arşidük Ferdinand'ın 28 Haziran 1914 tarihinde Saraybosna'da öldürülmesiyle başlayan⁶⁹ ve 1914-18 yılları arasında devam eden I. Dünya Savaşı önceleri bir Avrupa savaşı olarak başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin katılmasıyla Asya ve Afrika'ya yayılmış, 1917'de ABD'nin dâhil olmasıyla bir Dünya savaşı haline gelmiştir⁷⁰.

Bu savaş ile batıda, 19. yüzyıl başından itibaren önem kazanan ve 20. yüzyıl ilk çeyreğine kadar “*Osmanlı Devleti'nin parçalanıp, topraklarının paylaşılması*” manasında değerlendirilen ve “*Question d'Orient*” şeklinde ifade edilen Şark Meselesi'nde silahlı çözüme bir adım daha yaklaşılmıştı⁷¹. Zaten Batılı büyük devletler kendi aralarında uzun yıllardır Osmanlı toprakları üzerinde nüfuz mücadelelerini sürdürüyorlardı⁷².

I. Dünya Savaşı öncesi, İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'ni kendi yanlarına kabul etmediler. Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa dâhil olması ise bir yandan bu yalnızlıktan öbür yandan Almanya'nın yarım yüzyıldır sürdürdüğü “*Drang Nach Osten*” yani doğuya yayılış politikasının bir neticesiydi. Almanya; sermayesi, bankası, demiryolları, hayır kurumları, askeri uzmanları, vb ile Osmanlı Devleti'ni zaten etki alanına almıştı⁷³.

İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti Almanya'nın yanında savaşa dâhil olunca bu defa kendi aralarında savaştan sonra uygulanmak üzere savaş sırasında bir dizi gizli paylaşım antlaşmaları yaptılar. Bu gizli anlaşmalar; 14 Mart 1915 tarihli İstanbul Antlaşması, 26 Nisan 1915 tarihli Londra Antlaşması, 26 Nisan 1916 tarihli

⁶⁹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 1986, s. 100, Murat Sarıca, *Siyasal Tarih*, Ar Basın-Yayın ve Dağıtım, İstanbul, 1983, s. 245.

⁷⁰ Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 23.

⁷¹ Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 1, M. Murat Hatipoğlu, *Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, TKAE Yayınları, Ankara, 1988, s. 105.

⁷² F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 51-54.

⁷³ İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul, 2004, s. 55-94, Veli Yılmaz, *I.Dünya Harbi'nde Türk Alman İttifakı ve Askeri Yardımlar*, Ege Seramik Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1993, s. 16-49, M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 244, M. M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 80.

Sykes-Picot Antlaşması ve 19 Nisan 1917 tarihli Saint-Jean de Maurienne Antlaşması'dır⁷⁴.

I. Dünya Savaşı'nda 1917'ye gelindiğinde İttifak ve İtilaf devletlerinde yorgunluk ve kamuoylarında savaşa karşı hoşnutsuzluk görülmeye başlandı. Üç yıldır devam savaş henüz kesin bir yenilgi veya zafer işareti taşımıyordu⁷⁵. İttifak devletlerinden önce Avusturya daha sonra ABD'nin savaşa dâhil olmasıyla Almanya barış arayışlarına girdi. Bu süreçte Rusya'da Ekim 1917 Bolşevik İhtilalı çıktı⁷⁶. Hükümeti ele geçiren Bolşevikler bu gizli antlaşmaları tanımadıklarını açıkladılar ve savaştan çekildiler⁷⁷.

Herkesin barışa özlem duyduğu bir sırada Dünya siyasetinde etkin olmak isteyen ABD Başkanı Willson, savaş sonrası barış görüşmelerinde esas kabul edilmesini istediği ünlü Wilson İlkeleri'ni 8 Ocak 1918'de Kongrede açıkladı⁷⁸. Bu ilkeler 14 madde olup Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren 12. maddesi şöyle idi; *“Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk olan kısımlarının egemenliği sağlanacak, fakat Türk olmayan milliyetlere muhtar gelişme imkânı verilecek. Çanakkale Boğazı devamlı olarak bütün milletlerin gemilerine açık olacak ve bu, milletlerarası garanti altına konacak.”*

I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Osmanlı ordularının bütün cephelerde gerilemeye başladığı sırada bu ilkelerin yayınlanması, Osmanlı Devleti için bir ümit ışığı oldu. Amerika'nın bütün milletler için adalet, eşitlik ve güven hakkı isteyen ve bunu Milletler Teşkilatı'nın garantisi altına almak isteyen ilkeleri, savaştan sonra uygulanmayacaktır. Hâlbuki bu ilkeler *“yenilen devletleri”* koruyucu nitelikler taşıdığı için Almanya ve Osmanlı Devleti'nde adil bir barış için ümitler doğmasına sebep olmuştu⁷⁹.

⁷⁴ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 107-126, Selahattin Tansel, *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991, C. I, s. 151-154.

⁷⁵ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 137.

⁷⁶ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 128-132, M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 262-265.

⁷⁷ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 139-140, M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 267-269, M. M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 80.

⁷⁸ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 139, M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 270, F. Belen, *a.g.e.*, s. 7.

⁷⁹ Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 35.

1.1.MONDROS MÜTAREKESİ VE İLK İŞGALLER

1918 yılı başında I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti ile müttefikleri aleyhine dönmeye başlamıştı. Irak Cephesi'nde ilerleyen İngilizler 7 Mayıs'ta Kerkük'ü işgal etmişlerdi⁸⁰. Suriye-Filistin Cephesinde ise İngiliz kuvvetleri Nablus Muharebelerini kazanmıştı. 19 Eylülde başlayan büyük İngiliz saldırısı ile Osmanlı orduları; Şam, Hama, Humus gibi önemli şehirleri terk ederek Halep'e doğru geri çekilmeye başlamıştır⁸¹.

Irak ve Suriye-Filistin cephelerinde ordularımız gerilerken Osmanlı Devleti'ni asıl kaygılandıran Trakya cephesindeki gelişmelerdi. Yunanistan İtilaf Devletleri tarafında savaşa katılmış, İngiliz-Fransız kuvvetleri, Selanik'ten hareket ederek, Türklerle Almanlar arasındaki kara yolunu kesmiş ve Doğu Trakya sınırına yaklaşmıştı. Diğer taraftan Bulgaristan 29 Eylül 1918'de İtilaf Devletleri ile Selanik Ateşkes Antlaşması'nı imzalayarak savaştan çekilmişti⁸².

Yunanistan'ın İtilaf Devletleri tarafında savaşa dâhil olması Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi üzerine Osmanlı Devleti mütareke istemek zorunda kaldı. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Almanya ile kara bağlantısı kesilmişti. İngiliz ve Fransızlar Trakya'da 7 Tümenlik bir kuvvet hazırlayıp İstanbul ve Boğazlar üzerine harekâta hazırlanıyordu⁸³. Doğu Trakya ve İstanbul'u koruyabilecek yeterli kuvvetler bulunmadığından başkent İstanbul'un silahlı işgal altına düşmesi ihtimali ortaya çıkmıştı. Bu sebeplerle Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kalmıştır.

Mondros Mütarekesi koşulsuz bir teslim belgesi olup Osmanlı Devleti'nin; orduları dağıtılmış, silah ve cephanelerine, ulaşım ve haberleşme araçlarına, liman ve tersanelerine el konulmuştur. Böylece ülke savunmasız hale getirilmiş İmparatorluğu paylaşmayı ön gören bir dizi gizli antlaşmanın uygulanmasına zemin hazırlanmıştır. Nitekim İtilaf Devletleri Mondros Mütarekesini takip eden günlerde bu planlarını

⁸⁰ S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 8.

⁸¹ *General Allenby'nin Hatıratı*, (Haz. Faruk Yılmaz), Berikan Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2003, s. 85-103, Liman Von Sanders, *Türkiye'de Beş Sene*, Yeditepe Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2006 s. 334-378, Ş. Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, Remzi Kitabevi, 17. Baskı, İstanbul, 1999, C. I, s. 286-290, A. Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2000, s. 26, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 8.

⁸² T.İ.H., Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1962, C. I, s. 23, F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 141-142, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 8.

⁸³ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 141-142.

uygulamaya başladılar. Mütarekeden hemen sonra İngilizler 5 Kasım 1918'de Musul'u işgal ettiler. 13 Kasım günü 55 parçalık İtilaf donanması İstanbul'a geldi. Fransız birlikleri Uzunköprü-Sirkeci demiryolu hattını kontrol altına aldılar.

Bir müddet sonra Fransız kuvvetleri Dört Yol, Mersin, Pozantı'yı içine alan Adana çevresini işgal etti⁸⁴. İngilizler Batum'a asker çıkardı⁸⁵ ardından Antep, Konya istasyonu, Maraş, Birecik, Urfa ve Kars'a askeri birlikler gönderdiler. Yine Samsun'a çıkan İngiliz birlikleri Merzifon'a kadar ilerledi. İtalyanlar ise Antalya, Kuşadası, Fethiye, Bodrum, Marmaris' işgal etmişler, Konya ve Akşehir'e askeri birlikler yerleştirmişlerdi. Yunanlılarda Uzunköprü-Hadımköy demiryolunu kontrol altına almışlardı. İngiliz-Fransız ortak kuvvetleri ayrıca Turgutlu-Aydın demiryolunu işgal ettiler. Bu yarış 15 Mayıs 1919'a kadar devam etti⁸⁶.

1.2. PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 Ocak 1919)

I. Dünya Savaşı sonunda İttifak ve İtilaf Devletleri arasında barış esaslarını tespit etmek üzere 18 Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı toplandı. Avrupa ve Dünya haritasını yeniden belirlemek üzere toplanan ve 32 devletin temsilcilerinin katıldığı konferansta, devletler; Müttefik (Allied), Daha Az Müttefik (Lesser Allied) ve Ortak Devletler (Associated) gibi yapay bir sınıflandırmaya tabi tutuldu⁸⁷.

İngiltere, Fransa, Amerika, İtalya ve Japonya'nın etkili olduğu konferansta bu devletlerin Başbakanları ve Dışişleri bakanlarından oluşan "Onlar Konseyi (Conseil des Dix)" kuruldu. Konferans boyunca görüşmeleri yönlendiren iki devletten İngiltere; Lloyd George, Fransa; Georges Clemenceau tarafından temsil edildi⁸⁸. Diğer devletler olan ABD; Woodrow Willson ve İtalya; V. Emanuele Orlando tarafından konferansta temsil edildiler⁸⁹.

⁸⁴ S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s.50, T.İ.H., C. I, s. 79-93.

⁸⁵ S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 52.

⁸⁶ Sabahattin Selek., *Anadolu İhtilali*, Kastaş Yayınları, 8. Baskı, İstanbul, 1986, C. I, s. 189, Fahri Belen, *Türk Kurtuluş Savaşı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1983, s. 29-30.

⁸⁷ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 145-146.

⁸⁸ F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 145-146, M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 274, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 155, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 80, F. Belen, *a.g.e.*, s. 19, T.İ.H., C. I, s. 187.

⁸⁹ Mustafa Albayrak, *Milli Mücadele Döneminde Batı Anadolu Kongreleri*, AKDITYK, AAM Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1998, s. 110.

Konferansı en çok meşgul eden konu “*Osmanlı topraklarının nasıl paylaşılacağı*” meselesi olmuştur⁹⁰. Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan ile yapılacak barışın şartları tespit edilmişti. Osmanlı topraklarının paylaşımında anlaşmazlıklar çıktığından onunla yapılacak barış en sona bırakılmıştı.

İtilaf Devletleri, savaş sırasında gizli antlaşmalarla Osmanlı topraklarını paylaşmakla beraber, bu paylaşımlarını bir defa daha gözden geçirmek durumundaydılar. Çünkü Rus Çarlığı yıkılmış, Wilson prensipleri yayınlanmış ve Yunanistan, İtilaf Devletleri yanında savaşa katılmıştı⁹¹. Bu sebeplerle 12 Şubat 1920’de Londra Konferansı toplandı. Ardından 18 Nisan 1920’de San Remo Konferansı’nda Osmanlı Devleti ile yapılacak barışın esasları tespit edildi⁹².

1.2.1. Yunanistan’ın Batı Anadolu’dan Toprak Talepleri

Yunanistan, Paris Barış Konferansı’na İtilaf Devletlerinin müttefiki olarak katılmıştır. Bu katılımın tarihsel sürecini Kral Konstantin ile Başbakan Venizelos’un savaş politikaları belirlemiştir⁹³. Yunanistan dört yıl süren I. Dünya Savaşı’nın son çeyreğinde savaşın bitimine bir yıl kala savaşa girdi. Savaş çıktığında Yunan tahtında Kral Konstantin vardır. Konstantin, Alman İmparatoru II. Wilhelm’in eniştesiydi ve İttifak devletlerine sempatiyle bakıyordu⁹⁴.

Buna karşılık Venizelos, İtilaf devletlerinin hararetli taraftarıydı ve Yunanistan’ın derhal İtilaf safında savaşa katılmasını istiyor bunun için Kral üzerinde baskıda bulunuyordu. İtilaf Devletleri, Venizelos’un bu durumunu bildiklerinden Çanakkale savaşları sırasında ona Anadolu’dan topraklar vaat ederek Yunanistan’ı kendi yanlarına çekmek istediler. Böylece Kral Konstantin ile Venizelos arasında savaş katılma konusunda mücadele başladı⁹⁵.

⁹⁰ F. Belen, *a.g.e.*, s. 20, T.İ.H., C. I, s. 187-188.

⁹¹ Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleeri*, s. 42.

⁹² M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 277-279, T.İ.H., C. I, s. 187-188, Taner Baytok, *İngiliz Belgeleriyle Sevr’dan Lozan’a*, Doğan Kitapçılık, 1. Baskı, Haziran, 2007, s. 69-131.

⁹³ A. Anastasius Pallis, *Yunanlıların Anadolu Macerası*, (Çev. Orhan Azizoğlu), Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1997, s. 19, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 60, M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 267, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 157.

⁹⁴ Ş.S. Aydemir, *a.g.e.*, C. II, s. 62-63, M. Sarıca, *a.g.e.*, s. 267, David Walder, *Savaşın Sonra Çanakkale Olayı (1922)*, Örgün Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2004, s. 53, F. Belen, *a.g.e.*, s. 219

⁹⁵ Orhan Çekiç, *İmparatorluktan Cumhuriyete*, Or Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2001, s. 15, F. Armaoğlu *a.g.e.*, s. 134, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 158-159, A.A. Pallis, *a.g.e.*, s. 24-29.

Yunanistan'daki bu Kral ve Başbakan sirtüşmesi 1916 Ağustos ayına kadar devam etti. Romanya'nın savaşa katılacağı sırada Venizelos Selanik'e kaçarak orada ayaklanma çıkardı ve ayrı bir ihtilal hükümet kurdu. Kendisini Kuzey Yunanistan ile adalar destekliyordu⁹⁶. Venizelos'un bu teşebbüsüne rağmen İtilaf Devletleri Kral'ı işbaşından uzaklaştırmadan Yunanistan'dan emin olamayacaklarını anladılar. 1917 Haziranında İngiliz ve Fransız askerleri Atina'ya çıktı. Kral, oğlu Aleksandr adına tahttan çekilmek zorunda kaldı. Venizelos Atina'ya gelip yeni hükümeti kurdu⁹⁷ ve Yunanistan 26 Haziran 1917'de resmen İtilaf Devletleri yanında savaşa katıldı⁹⁸.

Yeni hükümet topraklarını İtilaf kuvvetlerine açarken 3 Tümenlik kuvvetlerini 10 Tümene çıkarmış ve Makedonya cephesinde başarı kazanılmasını sağlamıştır⁹⁹. Yunanistan'ın savaşa dâhil olması Bulgaristan ateşkes istemesinde etkili olurken İngiliz-Fransız kuvvetlerinin Trakya üzerinden İstanbul ve boğazlara doğru yürüme harekâtı da kolaylaşmıştı.

Bu başarılar Büyük Yunanistan hedefi ile Paris Barış Konferansı'na gelen Venizelos ve Yunanistan'ın elini güçlendirmiştir. Yine Venizelos, gerekli desteği sağlamak için Milletler Cemiyeti konusunda ABD'yi desteklemiş, Kıbrıs konusunda İngilizlerle işbirliği yapmış, Fransa'yı destelemek için Odessa'ya iki Yunan tümeni göndermiştir¹⁰⁰.

Galip devletlerin yanında Paris Barış Konferansı'na katılan Venizelos, Yunanistan'ın toprak taleplerini 30 Aralık 1918'de hazırladığı "Greece at the Peace Conference" adlı metinde toplamıştı. Bu metin Ocak 1919'da İtilaf Devletlerinin temsilcilerine dağıtılmıştı¹⁰¹. Türkçe karşılığı "Barış Konferansı Önünde Yunanistan" olan bu metindeki Yunan istekleri 3/4 Şubat 1919'da Venizelos tarafından Onlar

⁹⁶ M. Llewellyn Smith, *a.g.e.*, *Anadolu Üzerindeki Göz*, (Çev. Halim İNAL), Hürriyet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1978, s. 69.

⁹⁷ M.L. Smith, *a.g.e.*, s. 70, O. Çekiç, *a.g.e.*, s. 15, F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 135, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 71, T.İ.H., Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1963, C. II, k. I, s. 14, D. Walder, *a.g.e.*, s. 67.

⁹⁸ Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, Meydan Neşriyat, (Yayın yılı ve basım bilgileri yok), s. 37-42, M.L. Smith, *a.g.e.*, s. 69, Ş.S. Aydemir, *a.g.e.*, C. II, s. 62-63, O. Çekiç, *a.g.e.*, s. 15, F. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 135, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 68, D. Walder, *a.g.e.*, s. 71-78.

⁹⁹ A.A. Pallis, *a.g.e.*, s. 37.

¹⁰⁰ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 83-85, A.A. Pallis, *a.g.e.*, s. 78.

¹⁰¹ D. Kitsikis, *a.g.e.*, s. 27, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 80, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 7

Konseyi önünde müdafaa edilmiştir¹⁰². Venizelos'a göre; Kuzey Epir, Trakya, Oniki Ada, İmroz (Gökçe Ada), Tenedos (Bozca Ada), İzmir çevresi, Ayvalık Yunanistan'a verilmeliydi¹⁰³.

Barış konferansına sunulan bu istekler Megali İdeadaki Yunan toprakları idi. Büyük mefkûre anlamına gelen Megali İdea; Yunanlıların geçmişte yaşamış oldukları iddia edilen toprakları ele geçirerek “iki kıtalı beş denizli büyük Yunanistan kurmak” olarak tanımlanabilir. Burada kastedilen, iki kıta, Batı Anadolu ve Yunanistan; beş deniz ise Karadeniz, Marmara, Akdeniz, Ege ve İyon denizleridir¹⁰⁴.

18. yüzyıldan beri Yunanlıların Megalo İdeayı gerçekleştirmek için her türlü mücadeleyi yaptıkları bilinen gerçektir. Bu sebeple Venizelos çökmekte olan Osmanlı Devleti'nden önemli topraklar koparmayı, Ege'yi bir Yunan denizi haline getirmeyi, bir ayağı Asya'da, bir ayağı Avrupa'da büyük bir Yunanistan kurmak ve eski Bizans-Grek İmparatorluğu'nu diriltmek istemiştir¹⁰⁵.

1.2.2.İzmir ve Çevresin Yunanistan'a Bırakılması

Venizelos Batı Anadolu'yu talep ederken bölgenin tarihsel ve kültürel bakımdan Yunanistan'a ait olduğunu, coğrafi ve ekonomik bakımdan da bölgenin Yunanistan'ın bir parçası olduğunu savunmuştur. İddialarının esasını; Batı Anadolu'nun üç bin yıldan beri Yunan toprakları olduğu, bölgede bir milyondan fazla Rum yaşadığı, Rumların bölgenin ekonomik ve entelektüel hayatının esasını teşkil ettiği¹⁰⁶.

Venizelos'un Paris Konferansı'ndaki iddiasına göre Batı Anadolu'da 1.132.000 Rum yaşarken Türkler 943.000 civarındadır¹⁰⁷. Patrikhanenin 1912'deki sayımlarına göre ise Batı Anadolu'da 1.000.000 civarında Türk, 800.000'den fazla Rum ve 100.000 kadar Ermeni ve Yahudi yaşamaktadır¹⁰⁸. Diğer bir Yunan

¹⁰² D. Kitsikis, *a.g.e.*, s. 27, M.L. Smith, *a.g.e.*, s. 83.

¹⁰³ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 80-81, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 7-8.

¹⁰⁴ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 29, M. Süreyya Şahin, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, Ötüken Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 1996, s. 164, T.İ.H., C. II, k.1, s. 7-8.

¹⁰⁵ D. Kitsikis, *a.g.e.*, s. 21, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 156, M.S. Şahin, *a.g.e.*, s. 165, A.A. Pallis, *a.g.e.*, s. 38-39.

¹⁰⁶ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 43, T.İ.H., c. II, k. 1, s. 9.

¹⁰⁷ S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 160.

¹⁰⁸ M.L. Smith, *a.g.e.*, s. 84.

kaynağında ise Batı Anadolu'da 1.187.694 Türk, 773.756 Rum, 23.914 Ermeni ve 82.922 Yahudi ve yabancı uyruklu yaşamaktadır¹⁰⁹.

Paris Konferansı'nda Venizelos'un gayretleri ile İngiltere ve Fransa'nın destekleri sonucu İzmir ve çevresinin işgal hakkı Yunanistan'a tanındı. Venizelos ise bir an evvel bölgeyi işgal etmek istiyordu¹¹⁰. Venizelos'un işini kolaylaştıracak şekilde Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde Hıristiyanların toplu olarak öldürülmeleriyle ilgili çıkarılan söylentilere özel titizlik gösteren Batılı devletleri hemen harekete geçirecek bir belge bulundu.

Bu belgeye göre İzmir'de, 17. Kolordu komutanı Nurettin Paşa, askeri birliklere ve jandarma örgütlerine Rumların toptan katledilmesi için emir vermişti. Bu emrin evrakları Venizelos'un eline geçti ve Paris Konferansı'nda Türklerin Rumları katletmek üzere olduğu, bir an önce Hıristiyanların kurtarılması için Yunanistan'ın İzmir'e çıkarılması görüşünü kuvvetlendirdi. Çok sonraları Uluslararası İnceleme Kurulu tarafından yapılan tahkikatta bu emrin sahte olduğu, belgelerin düzmece olduğu anlaşıldı, ama bu belgeye dayanarak hem Nurettin Paşa görevden alındı hem de Yunanlıların İzmir'e çıkarılması fikri kabul gördü¹¹¹.

2.YUNAN İŞGALİ ÖNCESİ İZMİR

Paris Barış Konferansı'nda Türk vahşet ve katliamları yaşanacağı gerekçesiyle İzmir'e Yunan kuvvetlerinin çıkmasına müsaade edilmiştir¹¹². Artık sıra Yunan kuvvetlerinin 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkmasına gelmişti. Fakat 15 Mayıstan önce İzmir'de neler yaşandığına kısaca değinmekte fayda vardır.

Paris Konferansı'nda İzmir'in Yunanistan'a verileceği söylentileri üzerine İzmirli Türk aydınlar arasında ilk örgütlenme çalışmaları da bu sıralarda başlamıştır.

¹⁰⁹ A.A. Pallis, *a.g.e.*, s. 148, D. Kitisikis, *a.g.e.*, s. 33.

*Venizelos'un Paris Konferansı'na sunduğu raporda; Batı Anadolu'da 1.031 Türk işletmesine karşılık 3.007 Rum işletmesi vardır. Rumlar bölge sanayisine hakim durumdadır. Batı Anadolu'da 15 Piskoposluk dairesi, 565 kilise, 652 Rum okulu bulunmaktadır. Bkz., D. Kitisikis, *a.g.e.*, s. 206,

*İttihatçıların bütün çabalarına rağmen Milli Mücadele başında İzmir'de 5 Türk bankasına karşılık 12 yabancı banka, 202 Türk işletmesine karşılık 213 gayri Müslim işletme; 9 Türk avukata karşılık 27 gayri Müslim avukat; 7 Türk doktora karşılık 88 gayri Müslim doktor vardır. Bkz. K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 370

¹¹⁰ Ş.S. Aydemir, *a.g.e.*, C. II, s. 64.

¹¹¹ Sıtkı Aydınel, *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekatı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1993, s. 23, Nurdoğan Taçalan, *Egede Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1981, s. 171, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 172, T.İ.H., c. II, k. 1, s. 15, Kamil Erdeha, *Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 1975, s. 384-385.

¹¹² S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 166, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 87, M.L. Smith, *a.g.e.*, s. 93.

İzmir’de 6 Kasım 1918’de İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti kurulur. Cemiyet, Paris Barış Konferansı’nda İzmir’in Yunanistan’a verilmesi görüşülürken 17 Mart 1919 tarihinde büyük İzmir Kongresi’ni topladı. 37 Belediye Başkanı ve 37 Müftü ile birlikte 165 delegenin katıldığı bu kongrede; Batı Anadolu ve İzmir’in Yunanistan’a bırakılmayacağı Paris’teki konferansa duyurulmuştur¹¹³.

Ege’de bu örgütlenme çabaları sürerken Şehzade Abdürrahim Efendi başkanlığında bir Heyet-i Nasiha (Nasihat Heyeti) Ege bölgesine geziye çıktı. Bursa, Balıkesir ve Manisa’dan sonra 26 Nisan 1919’da İzmir’e uğradı. Daha sonra Aydın’a geçen bu heyetin Batı Anadolu’da kimin kime zulmettiği belli iken Türklere nasihat etmeye kalkışması garip olmuştur. Nasihat Heyetinin, Padişahın selamı ile birlikte sükûn ve teslimiyet ifade eden telkinleri mukavemet duygularını köreltiyor¹¹⁴ bazı yerlerde de nefrete sebep oluyordu¹¹⁵.

İzmir ve çevresinin Yunanistan’a verilmesi Paris Barış Konferansı’nda büyük devletlerce kabul görmüştür. Bu arada İzmir’e yapılacak bir Yunan işgaline direnebilecek mülki ve askeri erkân çeşitli sebeplerle görevden alınır.

I. Dünya Savaşı’nın başladığı günlerde İzmir Valisi Rahmi Bey olup kendisi İttihatçıdır¹¹⁶. Mütarekeden sonra İttihat ve Terakki hükümeti istifa edince valilikten ayrılmıştır. Sırasıyla Tahsin Bey¹¹⁷, Ethem Bey¹¹⁸ ve Nurettin Paşa’nın İzmir Valiliğine vekâletinin¹¹⁹ ardından 14 Mart 1920’de Kambur İzzet Paşa İzmir Valisi olarak atandı¹²⁰.

İşgalin yaklaştığı günlerde 17. Kolordu komutanı olan Nurettin Paşa görevinden alındı¹²¹. Nurettin Paşa’nın görevden alınmasında basına; ”İzmir’e

¹¹³ Rahmi Apak, *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara, 1990, s. 13, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 41-51, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 125-127, S. Aydın, *a.g.e.*, s. 27-30, F. Belen, *a.g.e.*, s. 29, T.İ.H., c. I, s. 134, K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 375-380.

¹¹⁴ Mevlüt Çelebi, *Heyet-i Nasiha (Anadolu ve Rumeli Nasihat Heyetleri)*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1992, s. 209-212 N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 166-170, O. Çekiç, *a.g.e.*, s. 167-168, Y. Toker, *150’liklerden Portreler*, Toker Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 2006, s. 56-60, S. Aydın, *a.g.e.*, s. 44, S. Tansel, *a.g.e.*, c. I, s. 176.

¹¹⁵ K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 391-392, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 169.

¹¹⁶ K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 371, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 32.

¹¹⁷ K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 374, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 125.

¹¹⁸ K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 376, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 153.

¹¹⁹ K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 377, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 153, O. Çekiç, *a.g.e.*, s. 169.

¹²⁰ K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 388, S. Tansel, *a.g.e.*, c. I, s. 176-177, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 161, F. Belen, *a.g.e.*, s. 54.

¹²¹ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 138, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 7, S. Aydın, *a.g.e.*, s. 23.

yapılacak bir Yunan çıkarmasının silahla karşılık göreceğinin ve ne olursa olsun kan dökülmesiyle sonuçlanacağı” şeklinde beyanatları etkili oldu¹²². Paşa; İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti’nin çalışmalarını da desteklemiştir¹²³. Rumların topluca katledilmesi yönünde emir verdiği şeklinde hazırlanan sahte belge ile görevden alınmıştır¹²⁴.

10 Nisan 1919’da 17. Kolordu komutanlığına Balkan Savaşları sırasında yetersizliği görülerek ordudan çıkarılan Ali Nadir Paşa atandı¹²⁵. Ali Nadir Paşa 15 Mayıs 1919 günü 17. Kolordu ve 56. Tümen subaylarını Sarıkışla’da toplayarak askeri birlikleri komutansız bırakmış ve Yunanlıların şehri işgalini kolaylaştırmıştır. Ali Nadir Paşa zaferden sonra yurt dışına kaçtı. 1924’de 150’likler listesine dâhil edilerek Türk vatandaşlığından çıkarıldı¹²⁶.

Mondros Mütarekesinin imzalandığı tarihlerde İzmir Belediye Başkanı İttihatçı Evliyazade Refik Bey’dir. Refik Bey İttihatçı olduğundan 6 Kasım 1918’de görevden çekilmek zorunda kaldı. 25 Ocak 1919’da yapılan seçimlere Türkler tek liste halinde katıldı ve Hacı Hasan Efendi belediye başkanlığına seçildi¹²⁷. Hacı Hasan Efendi, Hürriyet ve İtilaf yanlısı olup işgale karşı halk önderi olabilecek karakterde değildi¹²⁸. Siyasetten anlamayan Hacı Hasan Efendi, işgalden sonra Yunanlıların elinde oyuncak olmuş; iyi niyetli, fakat cahil ve zekâsı kıt adamdı. Türk zaferinden sonra Atina’ya kaçmış ve orada ölmüştür¹²⁹.

Paris Barış Konferansı’nda, İzmir’e, Yunan askerinin çıkarılması kararlaştırılırken yukarıda ana hatlarıyla bahsettiğimiz gibi Vali ve 17. Kolordu komutanının görevden alınmasıyla işgal için mahalli makamlar Yunan emellerine hizmet edecek hale getirildi¹³⁰.

¹²² S. Aydın, *a.g.e.*, s. 23, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 171, S. Tansel, *a.g.e.*, c. I, s. 172, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 2.

¹²³ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 154.

¹²⁴ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 154, S. Aydın, *a.g.e.*, s. 23, K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 384-385.

¹²⁵ O. Çekiç, *a.g.e.*, s. 169.

¹²⁶ Kamil Erdeha, *Yüzellilikler*, Tekin Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1998, s. 176, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 178-179, Y. Toker, *a.g.e.*, s. 119, F. Belen, *a.g.e.*, s. 54, K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 390.

¹²⁷ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 38-40, K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 378.

¹²⁸ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 160.

¹²⁹ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 160, K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 379.

¹³⁰ S. Aydın, *a.g.e.*, s. 24.

3.İZMİR'İN İŞGALİ

Paris Barış Konferansı'nın 12 Mayıs 1919 tarihi toplantısında İzmir'e Yunan kuvvetlerinin çıkmasına müsaade edilmişti. İzmir tabyaları, 36 saat önce İtilaf Devletlerine teslim edilecek, onlarda bu tabyaları Yunanlılara devredecekti. İşgal, Türklere sadece 12 saat önce haber verilecek, İngiliz Amiralî Calthorpe işgale nezaret edecekti.

İzmir'in işgaliyle ilgili bütün hazırlıkları bizzat Venizelos takip etti. Mayıs 1919 başında çıkarmaya katılacak Yunan gemilerinin Selanik'e gelmesi emrini verdi. 10 Mayıs 1919 günü, ilk Yunan tümenini taşıyacak gemiler Selanik'te toplanmıştı¹³¹. İzmir'i işgal etmek için Selanik'te hazır bekleyen birlikler, 12 Mayısta gemilere bindirildiler. 13 Mayıs günü Venizelos tarafından hareket emri verildi.

Amiral Calthorpe 13 Mayıs akşamı Iron Duke amiral gemisiyle İzmir limanına geldi. Burada İtilaf devletlerinin İzmir'deki temsilcileri olan İtalyan Dvilio zırhlısı kumandanı, Fransız Amiralî, Amerikan Arizona zırhlısı kumandanı, Yunan Averof gemisi kumandanı ile toplantı yaptı. Toplantıda işgalden önce takip edilecek yol belirlendi. İlk olarak, Foça ve Urla'nın Fransızlar; Karaburun ve Köstenada'nın İngilizler; Yenikale'nin de ön tedbir olarak Yunanlılar tarafından işgaline karar verildi. 14 Mayıs sabahı da İzmir'in işgal edileceğine dair notanın Vali Kambur İzzet Paşa ve 17. Kolordu Komutanı Ali Nadir Paşa'ya verilmesi planlandı¹³².

Böylece tam bir siyasi ahlaksızlık sergilendi. Sanki İzmir'e Yunanlıların işgali diye bir şey yoktu da olay "*şehirdeki asayişî sağlamak için Müttetikler İzmir'e çıkıyor*" gibi gösterilecekti. İngiliz ve Fransız birlikleri, Müttetikler adına İzmir'deki tabyaları teslim alacaklar ve buraları savunmasız hale getireceklerdi. Daha sonra İngiliz ve Fransız birlikler buradan çekilecek yerlerini Yunanlılara devredecekti. Yunanlıların İzmir'i işgal edeceği 12 saat önce Türk makamlarına duyurulacak ve Yunanlılar bir gün önce korumasız hale getirilecek şehre kolayca gireceklerdi¹³³.

14 Mayıs sabahı planlandığı gibi notalar Ali Nadir Paşa ve Kambur İzzet Paşa'ya iletildi¹³⁴. Ali Nadir Paşa durumu telgrafla Harbiye Nazırı Şakir Paşa'ya

¹³¹ F. Belen, *a.g.e.*, s. 57, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 47, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 42-43.

¹³² N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 177-178.

¹³³ O. Çekiç, *a.g.e.*, s. 169, K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 392.

¹³⁴ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 181, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 3, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 87.

ileterek ne yapması gerektiğini sordu. Yine halk arasında Yunanlıların İzmir çevresini ilhak edecekleri şeklinde söylentiler yayıldığını bildirdi. Harbiye Nazırı Şakir Paşa'dan gelen cevap şöyleydi; “*Bab-ı Âlinin işgal hakkında bilgisi yoktur. Amiralin notasının Mütareke gereği sayılıp, karşı gelinmemesi lazımdır. Halk arasındaki söylentilere de önem vermeyiniz.*”

Neticede, Ali Nadir Paşa'da Harbiye Nazırının emrine uyarak İzmir'deki 17. Kolorduya bağlı birliklere gönderdiği emirde işgal kuvvetlerine karşı konulmaması, silah ve cephanenin teslim edilmesi, işgale katıyetle karşı konulmayıp gereken kolaylıkların gösterilmesini istedi¹³⁵. 14 Mayıs akşamı bütün subayların evlerine adamlar salarak bunları geceden kışlada toplattı. Böylece işgal sabahı İzmir'deki askeri birlikler komutansız kalırken, Yunan işgal kuvvetleri, 17. Kolordu karargâhının bulunduğu Sarıkışla'ya gelinceye kadar kışladaki subayların dışarı çıkışına izni vermedi¹³⁶.

Ali Nadir Paşa'nın tutumları sebebiyle düşman tarafından işgali esnasında hiçbir mukavemet gösterilmeyen ve kadro halinde olsa dahi askeri kıtaları hiçbir direniş göstermeden düşman eline teslim edilen yegâne yer İzmir olmuştur. Bunda birbirinin tam dengi olan Vali ve Kumandan¹³⁷ ile Belediye Başkanının etkisi vardır. 15 Mayıs günü 17. Kolordu ve subaylarına kışladan çıkış izni vermeyerek askeri direnişi önleyen Ali Nadir Paşa'nın kendisi de bir sopanın ucuna beyaz mendil bağlayarak askerlik şerefine yakışmayacak şekilde teslim olmuştu. Bu teslim esnasında bir Yunan teğmeni tarafından tokatlanmıştır¹³⁸.

İzmir Valisi Kambur İzzet Paşa'da işgal günü İngiliz Konsolosluğuna sığınırken daha sonra İzmir'e bağlı Kaza ve Nahiyelere gönderdiği bir genelgede; “*Yunan kuvvetlerinin özel törenle ve saygıyla karşılanmasını*” isteyecektir¹³⁹. Yine İzmir'in işgal söylentileri artınca; “*bazı bedbahtlar İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceği tarzında şayialar çıkardılar, yalandır! Tekzip edilir*” şeklinde

¹³⁵ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 181-182.

¹³⁶ N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 198, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 192, K. Erdeha, ... *Vilayetler ve Valiler*, s. 176.

¹³⁷ M. Şevki Yazman, *İstiklal Savaşı Nasıl Oldu*, Kamer Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1999, s. 24 S. Aydınel, *a.g.e.*, s. 389, A. F. Cebesoy, *a.g.e.*, s. 76.

¹³⁸ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 7, N. Taçalan, *a.g.e.*, s. 206, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 192.

¹³⁹ Turgut Özakman, *Vahdettin, M. Kemal ve Milli Mücadele*, Bilgi Yayınevi, 3. Baskı, İstanbul, 2000, s. 218 (Dipnot), A.F. Cebesoy, *a.g.e.*, s. 157-158.

gazetelere beyanat vermişti¹⁴⁰. Keza Hürriyet ve İtilaf Fırkasından olan İzmir Belediye başkanı Hacı Hasan Efendi de; “*Her cins ve mezhepteki halkın mutluluğuna yönelmiş yeni Yunan yönetimine İzmir Müslümanları adına teşekkür*” eder¹⁴¹.

4. İZMİR’İN İŞGALİNİN BALIKESİR’DE ETKİLERİ

Mütareke döneminde Türk halkını derinden etkileyen en önemli olay İzmir’in işgali olmuştur. İşgal bir nevi Türk direnişini tetiklemiştir. İzmir’in işgalinden yaklaşık iki ay sonra Amiral Webb tarafından 28 Temmuz 1919’da İngiliz Dışişleri Bakanlığı’na gönderilen raporda aşağıdaki ifadeler bulunur;

Yunan işgali sırasında dökülen kanlar kötü etki yaratmış ve bu hareket tehlikeli bir durum meydana getirmişti... İzmir çıkartmasına kadar Türk halkını sakin tutmak mümkündü. Fakat İzmir’in işgali her şeyi alt üst etti. Venizelos da memleketine en büyük kötülüğü yaptı¹⁴².

15 Mayıs 1919’da Yunan ordusunun İzmir’ çıkması üzerine 16 Mayıs sabahı Balıkesir’de Belediye Meclis üyeleriyle eşraf durum değerlendirmesi yapmak üzere Belediye Binasında toplandılar. Bu toplantıya; Mehmet Vehbi, Zarbali Hulusi, Kocabıyıkzade Mehmet, Yırcalızade Şükrü, Ocakızade Talat, Arabacızade Hafız Mehmet, Varnalı İsmail Hakkı, Reji Müdürü Nazmi, Darülmualimin Müdürü Hilmi ve Uncu Mehmet katıldılar¹⁴³.

Bu toplantıda, işgali protesto için salon toplantısı mı yoksa miting mi yapılması tartışılmış ve neticede olayların daha iyi değerlendirilmesi için geniş bir salon toplantısına karar verilmiştir. Ayrıca şehirde bulunan Rum ve Ermeni azınlığın endişeye kapılmasını önlemek Mondros Mütarekesi gereği Bandırma-İzmir Demiryolu istasyonlarında bulunan Fransız askerlerin dikkatini çekmemek için böyle bir toplantının yapılması uygun bulunmuştu¹⁴⁴.

4.1.OKUMA YURDU TOPLANTISI (16 Mayıs 1919).

16 Mayıs 1919 öğleden sonra davetliler Saat Kulesi bitişiğindeki Okuma Yurdunda (Eski Belediye Binası, bugünkü Kuvva-i Milliye Müzesi) toplandılar. Bu

¹⁴⁰ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁴¹ T. Özakman, *a.g.e.*, s. 406.

¹⁴² F. Belen, *a.g.e.*, s. 85.

¹⁴³ Mücteba İlgürel, *Milli Mücadelede Balıkesir Kongreleri*, AKDITYK, AAM Yayın., 1. Baskı, İstanbul, 1999, s. 60, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 61, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 121-123, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 96-97.

¹⁴⁴ S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 276-277, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 62.

toplantıya Maarif Müdürü Sabri, Belediye Başkanı Osman, Mehmet Vehbi, Hürriyet ve İtilaf Fırkası üyeleri ile şehrin Hıristiyan cemaati temsilcisi olarak Ermeni Avukat Peron, Kuyumcu Karabet Efendi katıldılar¹⁴⁵.

Toplantı Mehmet Vehbi Beyin konuşmasıyla başladı ve İzmir'in işgali üzerine yapılması gerekenler konuşuldu. Protesto etmek ve gerekirse savunmaya karar vermek üzere 11 kişilik bir heyet seçildi. Bu heyetin 7 tanesi Türk diğerleri ise Hıristiyan'dı. Ancak bu toplantıya katılan Hıristiyan cemaat temsilcileri protesto ve savunmaya katılmayacaklarını bildirdiler¹⁴⁶.

Bu heyette yer alan Balıkesirliler; Mehmet Vehbi Bey, Belediye Reisi Keçeci Hafız Mehmet Efendi, Müftü Nennicizade Abdullah Efendi, Zarbalı Hulusi Bey, Maarif Müdürü Sabri Bey, Müftüzade Abdulgafur Efendi, Ahmet Vehbi Bey, Rum Papazı Yani Konstantin, Ermeni Papazı Peragent, Osmanlı Bankası Müdürü Papadaki ve Avukat Ermeni Peron'dur. Toplantının ardından işgali protesto için İtilaf Devletleri temsilcileri İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika temsilcilerine telgraf çekildi. Yine hükümete de protesto telgrafı çekildi. Bu telgraflarda Mehmet Vehbi, Mehmet Emin, Ahmet Vehbi, Hulusi ve Sabri imzaları vardır¹⁴⁷.

Fakat sadece protesto telgraflarıyla işgalin durmayacağını bilen Balıkesirliler 17 Mayıs 1919 akşamı Zarbalı Hulusi Bey'in evinde yapılan gizli bir toplantı daha yaptılar. Bu toplantıda Yunan işgali ile alınacak önlemler tartışıldı, durumu bizzat yerinde görmesi için Zarbalı Hulusi Bey'in İzmir'e gitmesine karar verildi. Ancak Hulusi Bey İzmir'e kadar gidememiş, Menemen'den geri dönmüş ve Manisa'da tutuklanma tehlikesi yaşamıştır¹⁴⁸.

Manisa ziyaretinden pek olumlu intibalarla ayrılmayan Hulusi Bey, aynı gün yapılan gizli toplantıda, gördüklerinin pek iç açıcı olmadığını aktardı¹⁴⁹. İzmir'e gidilememesi, Manisa'nın işgal tehdidine girmesi ve tehlikenin yavaş yavaş Balıkesir'e doğru ilerlemesi üzerine Keçeci Hafız Emin'in evinde yeni bir toplantı daha yapıldı. Bu toplantıda düşmana karşı silahlı mücadeleye girme veya İstanbul

¹⁴⁵ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 57-58, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 63, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 62.

¹⁴⁶ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 58, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 64.

¹⁴⁷ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 61-64, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 63-64.

¹⁴⁸ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 66, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 66, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleeri*, s. 101.

¹⁴⁹ Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 20.

hükümetinin duruma bakışını değerlendirme için halkın katılımıyla Alaca Mescit'te mevlit okuma bahanesiyle daha geniş bir toplantı yapılması kararlaştırılır¹⁵⁰.

4.2. I. ALACA MESCİT TOPLANTISI (18 Mayıs 1919)

18 Mayıs 1919 Pazar günü ikindi namazından sonra kalabalık bir cemaat Alaca Mescit'te mevlit okumak için toplandı. Mevlidin okunmasının ardından Karesi Mebusu Vehbi Bey ayağa kalkarak cemaate hitaben bir konuşma yaptı. Bu konuşmada İzmir'in işgali sırasında işgalci Yunanlıların halka yaptıkları katliamları anlattı. Bu faciaların Balıkesir ve çevresindeki halkın başına gelmemesi derhal örgütlenilmesi gerektiğini vurguladı¹⁵¹.

Alaca Mescit'te bulunan cemaatten diğer kişilerde söz alarak, Balıkesir'in işgal faciasının dışında tutulması için yapılması gerekenler konusunda çeşitli konuşmalar yaptı. Bu konuşmaların sonunda her türlü konuda karar almaya yetkili olacak 41 kişilik bir heyet seçildi. Bu heyet Balıkesir'de uyanacak olan Kuvayı Milliye hareketinin özüdür. 18 Mayıs 1919'da Alaca Mescit toplantısında seçilen temsilciler şunlardır;

Karesi Mebusu Vehbi Bey, Siverek Mebusu Vehbi Bey, Belediye Reisi Keçecizade Hafız Emin Bey, Müftü Nennicizade Abdullah Bey, Müftüzade Abdülgafur Efendi, Zarbalı Hulusi Bey, Tireli Sabri Bey, Davavekili Sadettin Bey, Kocabıyıkzade Mehmet Bey, Abdülislamzade Cemil Efendi, Arap Sadettin Bey, Beypazarlı Hafız Mehmet Efendi, İbrahim Bakır Efendi, Kuyumcuzade Ali Efendi, Abdülaziz Mecdi Efendi oğlu Ahmet Nuri Bey, Davavekili Said Bey, Ocakizade Talat Bey, Eski Nüfus Müdürü Hakkı Bey, Marmara Nahiyesi Müdürü İsmail Hakkı Efendi, Giritlizade Muhittin Bey, Ahmet Vehbi Bey, Gönenli Osman Bey, Kunduracı Nuri Usta, Davavekili Süleyman Sadi Bey, Laz Hacı Mustafa Efendi, Hoca Asım Efendi, Budakzade Hafız İsmail Efendi Hafız Eminiddin Efendi, Hafız Haydar Efendi, Muzaffer Efendi, Emekli Binbaşı Ahmet Bey, Alaybeyi Rıza Bey, Kadızade Mustafa Efendi, Yörük İbrahim Efendi, Keşkekzade Hacı Eşref Efendi, Yırcalızade

¹⁵⁰ R. Apak, ...*Garp cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 58, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 67-68, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 68, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 101.

¹⁵¹ R. Apak, ...*Garp cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 58, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 68, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 102-103, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 68,69, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 20-21.

Şükrü Efendi, Basribeyzade Şevki Bey, Somalı Hacı Hafız Kazım Şükrü Efendi, Silahçı Şevki Bey, Arnavut Rasim Bey, Hacı Kamil Efendi¹⁵².

Alaca Mescit’de toplanan halkın oylarıyla seçilen bu kişiler bir nevi Balıkesir Meclisi olarak da adlandırılabilir bir meclis oluşturdular. Bu meclis 19 Mayıs 1919 pazartesi günü tekrar toplanarak üç önemli karar aldı. Bu kararlar;

- Osmanlı Hükümetinin işgaller karşısında tutumunu öğrenmek ve yardım talep etmek için bir heyet oluşturulup İstanbul’a gönderilmesi.

- Ayvalık ve Edremit bölgesindeki Yunan işgallerini incelemek için bir inceleme heyetinin görevlendirilmesi.

- Balıkesir’de Heyet-i Merkeziye ve Redd-i İlhak Heyeti oluşturmak ve teşkilatlandırmak için çalışma grubu oluşturulması¹⁵³.

Bu alınan kararlar doğrultusunda İstanbul’a, Sadrazam Damat Ferid Paşa ve Dahiliye Nazırı Ali Kemal Bey ile görüşmek üzere bir heyet oluşturuldu¹⁵⁴. Diğer heyet ise Ayvalık ve Edremit bölgesine giderek, bölgedeki karışıklığı yerinde tetkik etmek ve körfez kazalarıyla birlikte hareketi temin etmek üzere teşkil edildi¹⁵⁵. Yine 18 Mayıs 1919’da Alaca Mescit’te toplanan Heyet-i Umumiye konumundaki 41 kişi tarafından Balıkesir’de 8 kişilik “Heyet-i Merkeziye ve Redd-i İşgal Heyeti” kuruldu¹⁵⁶.

4.3.II. ALACA MESCİT TOPLANTISI (03 Haziran 1919).

İlk Alaca Mescit Toplantısında alınan karar gereği heyetler çalışmalarını tamamladı. İstanbul’a giden heyette eli boş döndü. Gerek Damat Ferit’ten gerekse İçişleri Bakanı Ali Kemal’den destek göremediler¹⁵⁷. Ayvalık ve Edremit’e giden

¹⁵² R. Apak, ...*Garp cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 58, S. Tansel, C. I, a.g.e., s. 277, M. İlgürel, a.g.e., s. 69, M. Akarşlan, a.g.e., s. 69-71, Z. Özdemir, ...*Milli Mücadele Hareketleri*, s. 21-22, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 103-105, Zekeriya Özdemir, *Balıkesir Bölgesi’nde Milli Mücadele Önderleri*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2001.

¹⁵³ S. Tansel, a.g.e., C. II, s.277, M. İlgürel, a.g.e., s. 70, M. Akarşlan, a.g.e., s. 71, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 105, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 23-24.

¹⁵⁴ M. İlgürel, a.g.e., s. 70, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 106.

¹⁵⁵ M. İlgürel, a.g.e., s. 70, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 106.

¹⁵⁶ M. İlgürel, a.g.e., s. 70, M. Akarşlan, a.g.e., s. 71, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 105, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 24.

¹⁵⁷ M. İlgürel, a.g.e., s. 71.

heyette incelemelerini tamamlayıp 26 Mayıs 1919'da geri döndü¹⁵⁸. 29 Mayıs sabahı Yunanlılar Ayvalık'a asker çıkardılar¹⁵⁹.

Bu şartlar altında 3 Haziran 1919 gecesi Alaca Mescit'te ikinci bir toplantı yapıldı. Toplantıya 14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa ile İstanbul'un icraatları sonunda görevinden ayrılmak zorunda kalan Köprülü Hamdi Bey'de katıldı¹⁶⁰. Bu toplantıyla Balıkesir ve çevresindeki Kuvayı Milliye'nin temelini atılmıştır.

Bu ülkede hür ve bağımsız olarak yaşamada kendilerine çok şeyler borçlu olduğumuz bu kahramanlar zaman içinde devletin yapamadığını yapacak işgale karşı idari ve askeri tedbirler alarak ordulaşacaktır. Adeta Balıkesir devlet gibi kararlar alıp uygulayan “Devletleşen Şehir” olacaktır¹⁶¹. Öyle ki Balıkesir Kongrelerinde oluşturulan Heyet-i Temsiliye halka vergi koymuş, asker toplamış, seferberlik ilan etmiş, güvenliği sağlamış, diplomatik temaslarda bulunmuştur¹⁶².

4 Haziran 1919'da yapılan toplantıda, 18 Mayıs'ta seçilip merkezde görevlendirilen geçici heyetin görevine son verilerek yeni bir Heyet-i Merkeziye seçilmiş ve aldığı kararla esnaf tüccardan para tahsiline başlamıştı. Tam yetkili Balıkesir Redd-i İlhak Heyet-i Merkeziyesi aşağıdaki kişilerden teşekkül etmiştir;

- Mehmet Vehbi Bey,
- Gönenli Osman Bey,
- Tirelizade Sabri Bey,
- Keçecizade Hafız Mehmet Emin Bey,
- Zarbalızade Hulusi Bey,
- Maarif Müdürü Sabri Bey,
- Çıkrıkzade Ahmet Vehbi Bey¹⁶³.

¹⁵⁸ M. İlgürel, a.g.e., s. 71, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 108.

¹⁵⁹ Z. Özdemir, ...*Milli Mücadele Hareketleri*, s. 24, M. İlgürel, a.g.e., s. 72.

¹⁶⁰ M. İlgürel, a.g.e., s. 72, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 108, M. Akarslan, a.g.e., s. 77, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 25.

¹⁶¹ Cemal Kutay, “*Milli Mücadele’de Devletleşen Belde: Balıkesir*”, Milli Mücadele’de Balıkesir Paneli Tebliğleri, 3/4 Mayıs 1986, Balıkesir.

¹⁶² A. Aydın Bolak, “*Yerel Kongrelerden Milli Egemenliğe*”, IX. Milli Egemenlik Sempozyumu, Balıkesir, 22 Nisan 1994. TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları (Yayın Yılı Yok.)

¹⁶³ M. İlgürel, a.g.e., s. 74.

İKİNCİ B Ö L Ü M

MİLLİ MÜCADELE BAŞLARKEN GİRESUN NAHİYESİ

1.BATI ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİNİN GENİŞLEMESİ

Kuzeybatı Anadolu olarak ifade edilen ve Bursa, Balıkesir ve kısmen Biga'yı içine alan bölge İzmir'in işgalinden yakından etkilenmiştir. İzmir' çıkan bu işgal kuvvetinin kuzeye doğru ilerleme yolu üzerinde ise Balıkesir bulunmaktaydı¹⁶⁴. Giresun Nahiyesi ise Osmanlı Devleti dönemindeki idari yapılanmaya göre Karesi Sancağı merkez kazası olan Balıkesir'e bağlıdır. Dolayısıyla milli mücadele döneminde Balıkesir'den, Balıkesir ise İzmir'den etkilenmiştir.

Yunan orduları 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıktıktan sonra işgalin ilk haftası İzmir çevresini kontrol altına aldı. Sonra işgal sahasını genişletmeye başladı. Yunan kuvvetlerinden bir kol deniz yoluyla Ayvalık istikametine, diğer kol İzmir'in kuzey yönüne, üçüncü kol da İzmir'in doğu istikametine hareket etti¹⁶⁵. Zaman içinde İzmir-kuzey yönüne ilerleyen kol Akhisar üzerinden Balıkesir'e, İzmir-doğu istikametine ilerleyen kol Salihli üzerinden Afyon istikametine yöneldi¹⁶⁶.

Paris Konferansı'nda Yunan işgal sahası sınırı çizilmemişti. Amiral Calthorpe bu sınırın ne olduğunu öğrenmek için 17 Mayıs 1919'da İngiliz hükümetine başvurdu. O'na sadece İzmir Sancağı ile Ayvalık Kazası'nın Yunan işgal bölgesinde olduğu bildirildi. Ama bu cevap Amiral Calthorpe'n eline 28 Mayıs 1919'da ulaşırken, geçen süre içinde Yunan işgali İzmir Sancağı'nın dışına çıktı. Zaten Amiral Calthorpe, 28 Mayıs'a kadar Yunan yayılmasına engel olmadığı gibi bu tarihten sonra da Yunan işgalinin yayılmasına göz yumdu¹⁶⁷.

1.1.AYVALIK'IN İŞGALİ (29 Mayıs 1919)

İzmir'in işgal edildiği günlerde Ayvalık'ta 17. Kolordu'ya bağlı 56. Tümenin 172. Alayı bulunuyordu. 172. Alay Komutanı Yarbay Ali Bey idi (Ali Çetinkaya)¹⁶⁸.

¹⁶⁴ Adnan Sofuoğlu, *Kuvayı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)*, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. 17-33.

¹⁶⁵ Kazım Özalp, *Milli Mücadele (1919-1922)*, AKDITYK, AAM Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 1998, C. I, s. 14

¹⁶⁶ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 31.

¹⁶⁷ Kamil Su, *Köprülü Hamdi Bey ve Akbaş Olayı*, Kurtuluş Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1984, s. 47.

¹⁶⁸ M. Kemal, *Nutuk*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1962, C. II, s. 450, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 1, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 15, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 264, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 95.

15 Mayıs'ta İzmir'in işgal edildiği haberinin gelmesi ve aynı işgalin Ayvalık'ta yapılacağı söylentileri üzerine Yarbay Ali Bey harekete geçerek öncelikle silah ve cephanenin gerideki emin yerlere nakline başladı¹⁶⁹.

28 Mayıs tarihinde İngiliz temsilci Hadkinson tarafından kaza kaymakamına Ayvalık'ın işgal edileceği iletildi. Bunu haber alan Ali Bey, Ayvalık'ın 1-2 km doğusundaki zeytinliklerin kenarına siperler kazdırıp ve tel örgüler döşetti. 29 Mayıs sabahı Yunan çıkarması başladığında ilk kurşun bu cepheden atıldı. Yunanlılar Ayvalık'ı işgal etseler de zeytinliklerde mevzilenmiş Türk kuvvetleri karşısında durmak zorunda kaldılar¹⁷⁰.

1.2.AKHİSAR'IN İŞGALİ VE GİRESUN (05 Haziran 1919)

Ayvalık'ın işgalinden sonra bölgede yeni işgallerin yapılacağı anlaşılmıştı. Diğer taraftan bölgedeki Rum azınlığın Yunan ordusunu kasabalarına davetleri bu ihtirası kamçılıdı. Yer yer casusluk görevi de yapan Rumlar Yunan ordusunun ileri harekâtını kolaylaştırıyordu. Yunan ordusu Ödemiş ve Nazilli'yi işgal ederken yerli Rumların daveti üzerine 5 Haziran 1919'da Akhisar'ı işgal etti¹⁷¹.

Akhisar'ın işgali üzerine 5 Haziran 1919'da Balıkesir belediye binasında toplantı yapıp "*Soma Cephesi*" kuruldu ve başına akademi tahsilini yarıda bırakarak Balıkesir'e gelen Yüzbaşı Kemal Bey atandı¹⁷². Yüzbaşı Kemal Bey şehirden topladığı 20 er ve 150 kadar gönüllüden oluşan milis kuvvetleri ile 6 Haziran 1919'da Akhisar'a hareket etti¹⁷³.

Balıkesir tren istasyonu Fransız işgal birliğinin kontrolündeydi¹⁷⁴. Bu sebeple asker sevki demiryolu yerine karadan yapıldı¹⁷⁵. Kaynaklarda Yüzbaşı Kemal Bey'in birliklerinin hangi yolu takip ederek 7 Haziran 1919 günü Soma'ya ulaştığı

¹⁶⁹ S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 264

¹⁷⁰ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 451, S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 268, K. Özalp, *a.g.e.*, C. II, s. 15, F. Belen, *a.g.e.*, s. 64, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 64-67, B. Bayraktar, *a.g.e.*, s. 116-144.

¹⁷¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 21, S. Tansel, *a.g.e.*, C. II, s. 282, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 155, F. Belen, *a.g.e.*, s. 80.

¹⁷² Şerafettin Yılmaz, *Türk İstiklal Harbi'nde Akhisar ve Soma Cephesleri (1919-1920)*, Ankara Üniversitesi, TİTE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1988, s. 20, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 75, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cephesleri*, s. 186-203.

¹⁷³ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 8, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 146.

¹⁷⁴ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 58, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 55.

¹⁷⁵ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 58, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 75.

konusunda bilgi yoktur. Ancak Balıkesir'den Soma'ya giden en kısa yol Savaştepe üzerinden geçen karayolu olup Kemal Bey kuvvetleri bu yolu kullanmıştır.

Yüzbaşı Kemal Bey komutasındaki gönüllü kuvvetler ertesi gün Soma'ya varmış 10/11 Haziran gecesi Akhisar'daki Yunan kuvvetlerine taarruza karar vermişti¹⁷⁶. Soma'ya geldiğinde dağda bulunan Bakırlı Saçlı Mustafa Efe haberleşerek onu da yanına aldı¹⁷⁷. 9/10 Haziran gecesi harekete geçen birlikler Harta boğazını aşır Süleymanlı kuzeyindeki Çamlık sırtlarına kadar ilerlediler¹⁷⁸. Yüzbaşı Kemal'in kumandasında Türklerin Akhisar'ı basacağını haber alan Yunanlılar Akhisar'dan çekilirler. Ardından 10 Haziran 1919'da Yüzbaşı Kemal komutasındaki Kuvayı Milliye birlikleri Akhisar'a girdiler¹⁷⁹.

1.3.BERGAMA'NIN İŞGALİ VE GİRESUN (12 Haziran 1919)

Akhisar'ın Yunan işgalinden kurtulmasından hemen sonra, bu defa 12 Haziran 1919'da Bergama, Yunan ordusu tarafından işgal edildi. Bu işgalin ardından Yunan işgal kuvvetleri Balıkesir'e bir adım daha yaklaşmıştı¹⁸⁰.

Bergama'nın işgali edilmesi üzerine Balıkesir'den 200 kişilik bir Kuvayı Milliye gücü hazırlanarak 188. Alay kumandanı ve Soma Mıntıkası Kaymakamı Miralay Akif Bey emrinde 10 Haziran'da Bergama'ya gönderildi¹⁸¹. Balıkesir, Soma ve Kırkağaç'tan Bergama'ya giden gönüllü birliklerin arasında Parti Pehlivan müfrezesi de vardı¹⁸². Bu müfreze ile Susurluk'tan gelmişti¹⁸³. Miralay Akif Bey kumandasındaki bu birlikler İvrindi üzerinden Bergama'ya ulaştılar. Parti Pehlivan müfrezesi de Savaştepe üzerinden Soma'ya oradan da Bergama'ya geçmiştir.

Bergama'ya 15/16 Haziran gecesi ani bir baskın düzenlendi ve şehir geri alındı¹⁸⁴. Bergama'da Yunan taburunu imha eden bu milli müfrezelerin en derli

¹⁷⁶ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 75, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 26, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 156.

¹⁷⁷ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 146, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 163, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 219.

¹⁷⁸ Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 163.

¹⁷⁹ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 59, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 79, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 164.

¹⁸⁰ S. Tansel, *a.g.e.*, C. I, s. 283, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 25.

¹⁸¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 34, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 76.

¹⁸² K. Özalp, *a.g.e.*, C. 1, s. 25, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 61, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 77, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 203-205.

¹⁸³ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 11.

¹⁸⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 25, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 61, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 11.

toplusunu ve bir dereceye kadar kuvvetlisini Parti Pehlivan meydana getirmişti. Diğer bir iki müfreze ile daha birleşerek milli mücadelenin ilk hücumunu 15/16 Haziran gecesini Bergama'daki Yunan taburuna yaptılar¹⁸⁵. Bergama'da 400 kadar kayıp veren Yunanlılar intikam hissiyle Menemen kasabasında katliam yaparken 19 Haziranda Bergama'yı tekrar işgal ettiler¹⁸⁶.

Bergama'nın işgali üzerine Balıkesir'de hazırlanan kuvayı milliyet birlikleri Savaştepe üzerinden Bergama'ya ulaşmışlardır. 1919 Haziran başında Balıkesir'den Savaştepe'ye 160 kişilik gönüllü kafilesi gelmiştir. Savaştepe'de Orta Cami'de üç gün misafir edilen bu kafilenin milis komutanı Balıkesirli Zarbalızaade Hulusi Bey'dir. Bu ilk Kuvayı Milliyecilere Savaştepe'den 27 kişi katılmıştır¹⁸⁷.

1.3.1. Giresun Nahiyesi'nden Kuvayı Milliyeye Katılımlar

Gerek Akhisar ve gerekse Bergama'nın işgaline karşı buralara sevk edilen milli kuvvetler Giresun üzerinden cepheye ulaşmışlardır. Özellikle Balıkesir'den Soma'ya ulaşan en kısa yol Savaştepe'den geçmektedir. Nitekim sonraki günlerde Balıkesir Heyet-i Merkeziyesinin Yunan ilerlemesine karşı teşkil ettiği Soma Cephesi'nin ikmal merkezi Giresun Nahiyesi olmuştur.

Bergama'nın işgalinden sonra Balıkesir'de hazırlanan ve Giresun Nahiyesi üzerinden Soma'ya geçen bu kuvvetlere nahiyeden katılımlar olmuştur. Bu katılımlar konusunda kaynaklarda geçen tek bilgi Kuvayı Milliyede Savaştepe isimli eserde bulunmaktadır. Bu eserde Bergama'ya giden kuvvetlere nahiyeden katılan 27 kişiden bahsedilir ancak 14 kişinin ismi verilmiştir. Bunlar; Savaştepe'den; Çırağın Mehmet, Doktorun İsmail, Dikmeoğlu İsmail, Deli İsmail, Sarıbeyler'den; Şeker Ağanın Mehmet, Yusuf Çavuş, Hafız Hasan, Hafızın Hüseyin, Zehir Ali, Yakubun Osman, Kurudere'den; Delibıçak, İbrahim, Mustafa ve Kocabıyıklar'dan; Ethem¹⁸⁸ isimli kuvayı milliyecilerdir.

Bergama'nın işgal günlerinde kuvayı milliyeye olan bu ilk katılımların dışında sonraki günlerde de nahiyeden kuvayı milliyeye katılımlar devam etmiştir. Milli Mücadele döneminde Balıkesir yöresinde faaliyetler gösteren Hacim Muhittin

¹⁸⁵ M.Ş. Yazman, *a.g.e.*, s. 26-27, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 25.

¹⁸⁶ Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 43-45.

¹⁸⁷ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 10-11.

¹⁸⁸ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 11.

Çarıklı ve İ. Ethem Akıncı'nın anılarında Yeşilhisar Köyü'nden Hacı Muharrem Efendi'nin de oğullarıyla birlikte kuvayı milliyeye katıldığı bilgileri bulunur¹⁸⁹.

Soma Cephesi ile Aznavur İsyanının bastırılmasını anlatan bütün kaynaklarda Bulgurcu Mehmet Efe'den bahsedilir ve Giresun Milli Taburu Milis Kumandan olarak gösterilir¹⁹⁰. Kurtuluş Savaşı'nın bu dönemine ait gelişmelerde Savaştepe ile adı anılan kişi o zamanki lakabıyla Giresunlu Bulgurcu Mehmet Efe'dir. Efe milli mücadele dönemindeki bu çalışmaları sebebiyle İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiş, kendisi Giresun Nahiyesinden Milis Binbaşı Bulgurcu Mehmet Efe olarak tanınmıştır¹⁹¹.

2.BALIKESİR KONGRELERİ ve GİRESUN NAHİYESİ

2.1.BİRİNCİ BALIKESİR KONGRESİ (28 Haziran/12 Temmuz 1919)

İzmir'in işgalinin hemen ardından 16 Mayıs 1919'da Balıkesir'de Okuma Yurdu toplantısı düzenlenmiş daha sonra 18 Mayıs ve 3 Haziran 1919'da Alaca Mescit Toplantıları düzenlenmiştir. Alaca Mescit toplantılarında seçilen temsilcilerin gayretiyle Balıkesir'de oluşturulan Redd-i İlhak Heyeti, 28 Haziran 1919'da Ali Şuuri Medresesi'nde (Dar'ül Nafia Medresesi) I. Balıkesir Kongresi'ni topladı¹⁹².

I. Balıkesir Kongresi, 28 Haziran 1919 günü başlayıp 12 Temmuz 1919 günü sona ermiş ve Karesi Mebusu Mehmet Vehbi Bey başkanlık etmiştir¹⁹³. Kongreye Ayvalık, Soma, Akhisar ile Balıkesir'e bağlı kazaların temsilcileri iştirak etmiştir. Cephelerdeki kuvvetlerin hangi kazaların yardımlarıyla iaşelerinin sağlanacağı belirlenmiş, kongre kararlarını yürütmek için Heyet-i Merkeziye teşkil edilmiş ve Başkanlığına Hacim Muhittin Bey getirilmiştir¹⁹⁴.

¹⁸⁹ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklı'nın Kuvayı Milliye Hatıraları*, (Haz. Şerafettin Turan) TİTE Müdürlüğü Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1967, s. 25, İbrahim Ethem Akıncı, *Demirci Akıncıları*. AKDİTY, TTK Yayınları, 2. Baskı, Ankara,1989, s. 272.

¹⁹⁰ Ahmet Ertem, *Necatibey*, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1943, s. 1.

¹⁹¹ A. Ertem, *a.g.e.*, s. 10.

¹⁹² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 38, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 116, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 10, Fuat Özer, *Hareket-i Milliye Redd-i İlhak Heyeti ve Balıkesir Kongreleri*, Ankara Üniversitesi, TİTE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1988, s. 71-83.

*Fuat Özer yapmış olduğu çalışmada 28 Haziran/12 Temmuz arasında toplanan I. Kongrenin kongre değil toplantı olduğunu, asıl I. Kongrenin 26/31 Temmuz 1919 tarihinde yapılan kongre olduğunu belirterek, Kuvayı Milliye döneminde Balıkesir'de beş kongre değil dört kongre toplandığını kabul etmektedir. Bkz., *a.g.e.*, s.71-83.

¹⁹³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 38, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 87, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 10.

¹⁹⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 38-39, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 116.

2.1.1. Soma Cephesi'nin Kurulması ve Giresun Nahiyesi

16 Mayıs'tan itibaren Balıkesir'de örgütlenme faaliyetleri devam ederken 29 Mayıs'ta Ayvalık Yunan işgaline düşmüştü. İzmir'den kuzeye doğru yayılan Yunan işgal kuvvetleri 5 Haziranda Akhisar, 12 Haziranda ise Bergama'yı işgal etmiş Balıkesir'e doğru yaklaşmaktadırlar. Yunan işgali Balıkesir'e doğru yaklaşırken Akhisar-Kırkağaç-Soma-Bergama istikametinde ilk cephe hattı oluşmaya başladı. Bu hat üzerinde 5 Haziran 1919'da Soma Cephesi kuruldu¹⁹⁵. Soma Cephesi'nin ikmal merkezi olarak Giresun Nahiyesi düşünülmüştür.

Soma Cephesi'ne gönderilecek kuvvetler Giresun Nahiyesi'nde toplandığından Mülazim-i Evvel Kani Bey tarafından 20 Haziran 1919'da 14. Kolordu Komutanlığı'na gönderilen telgrafta; Giresun Nahiyesi'nde asker kaydının devam ettiği, halen nahiyede 50 milisin hazır olduğu ve bunların cepheye hareket tarihlerinin ayrıca bildirileceği arz edilmiştir¹⁹⁶.

14. Kolordu Komutanı Yusuf İzzet Paşa ise Soma'da bulunan 61. Tümen komutanına acelele kaydıyla 22/23 Haziran 1919 gecesi gönderdiği emirde;

- 1- Bu gece Giresun'dan Soma'ya 14 araba ile 15 deve hareket ettirilecektir. Soma'dan Balıkesir'e veya Giresun'a nakledilecek silah ve cephanenin acilen iadesi,
- 2- Giresun'da 50 neferlik kuvayı milliye birliği hazırdır, bu miktarın 300'e çıkarılmasına çalışılmalıdır, taleplerinde bulunur¹⁹⁷.

Giresun Nahiyesi'nde toplanan kuvayı milliye birliklerine silah ve cephane takviyesi de yapılmaktadır. Örneğin Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye kumandanlarından Hacı Sarı'ya 22 Haziran 1919'da yüz adet fişek teslim edilir¹⁹⁸. Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi ise 24/25 Haziran 1919 tarih ve 1 numaralı kararıyla Giresun Nahiyesi'nde oluşturulacak gönüllü kuvvetlerin toplanmasını düzenli hale getirmeye çalışmaktadır.

24 Haziran 1919'da yeniden seçilen Redd-i İşgal Heyeti yönetim kurulu ilk toplantısında vatanın Yunan'a karşı milletçe müdafaası yolunda gönüllü asker

¹⁹⁵ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 75, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleeri*, s. 186-239, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 20.

¹⁹⁶ ATASE İSH, 7/A.5130, Kutu: 343, Gömlek: 85.

¹⁹⁷ ATASE İSH, 7/A.5214, Kutu: 343, Gömlek: 114.

¹⁹⁸ A. Aydın Bolak, "*Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi Karar Defteri*", Milli Mücadele'de Balıkesir Paneli Tebliğleri, 3/4 Haziran 1986, Balıkesir.

sıfatıyla müracaat edeceklerin rastgele kaydını sakıncalı görmüştür. Lüzumuna binaen acilen Giresun'da toplanacak olan dört yüz neferi de dört bölük kumandanına paylaştırmayı uygun bulmuştur. Gönüllü olarak heyete müracaat edecekler ile merkeze bağlı köy ve kasabalardan; büyüklüklerine, nüfuslarına ve servetlerine göre tertip olunacak cetvel gereğince askerlerin kaydının yapılması kararlaştırılmıştır¹⁹⁹.

Giresun Nahiyesi'nde toplanan bu kuvvetlerin iaşesi için Giresun Kuvayı Milliye iaşe memurluğu kurulmuş ve 10 Temmuz 1919'da Giresun Kuvayı Milliye iaşe memurluğu yardımcılığına levazım subayı ve hesap memuru sıfatıyla Müftizade Abdulgafur Efendi atanmıştır²⁰⁰.

1919 Temmuz başında Soma Cephesi'nde geniş çaplı çarpışmalar başlamasıyla birlikte Akhisar'dan Ayvalık'a kadar uzanan bu hatta kuvayı milliye Yunanlılara karşı bir set oldu²⁰¹. Soma Cephesi'nde 9 Temmuz 1919 sabahı Yunanlılar 1 tabur piyade, 1 bölük süvari ve 2 topla Cumalı bölgesine hücum ettiler²⁰². 10 Temmuz günü Cumalı-Cinge bölgelerinde Yüzbaşı Behçet ve Yüzbaşı Sami kuvayı milliye birlikleriyle Yunan cephesine taarruz etmişler ve birkaç köyü geri almışlardır²⁰³.

Soma cephesinde bu çarpışmalar devam ederken Balıkesir'de toplanan milli kuvvetlerin Soma Cephesi'ne katılmak üzere Savaştepe'ye aktarılmasına devam edilmiştir. Bunlardan Balıkesir'de Talat Bey kumandasında toplanan kuvvetler 12 Temmuz 1919 sabahı Giresun Nahiyesi'ne hareket etmiştir²⁰⁴. Ardından 16 Temmuzda alınan diğer kararlar, Giresun Nahiyesi'nde teşekkül eden milli kuvvetlere nahiyede bulunan 30 silahın dağıtılması geri kalanlara da Balıkesir'den Hulusi Bey'in getireceği 100 silahın dağıtılması planlanmıştır²⁰⁵.

Akhisar, Kırkağaç ve Soma çevresinde kuvayı milliyeyi örgütleme çalışan Hacim Muhittin Bey 21 Temmuz 1919 Pazartesi günü gece yarısı Savaştepe'ye gelir ve geceyi burada geçirir²⁰⁶. 22 Temmuz günü Savaştepe'de bulunan Hacim Muhittin

¹⁹⁹ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 196.

²⁰⁰ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 202.

²⁰¹ Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 52.

²⁰² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 49.

²⁰³ Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 53.

²⁰⁴ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*, s. 24.

²⁰⁵ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 204.

²⁰⁶ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*, s. 25.

Bey, Soma Cephesi bölük kumandanlarından Hamit Bey ve yedek subay Çerkez Fuat Bey arasındaki anlaşmazlığı çözümler ve iki bölük kumandanı barıştırılır.

Hacim Muhittin Bey Savaştepe’de bulunduğu esnada Yeşilhisar’dan Hacı Muharrem Efendi ile görüşmüştür. Hacı Muharrem Efendi, kuvayı milliyeye destek veren bir kişidir. Soma Cephesi’ndeki muharebelere katılan gönüllülerden olup Hacim Muhittin Bey; *“Kızılhisar Karyesi’nden Hacı Muharrem Efendi ile görüştim. Geçen günkü muharebede bulunmuş, epeyce cesur bir adam”* tespitinde bulunur²⁰⁷.

Hacim Muhittin Bey, Savaştepe’deki çalışmalarını tamamladıktan sonra 22 Temmuz günü öğleden sonra Soma’ya hareket etmiştir. Soma ve Kırkağaç’ta Redd-i İlhak heyetlerini ziyaret eden ve cepheleeri gezen Hacim Muhittin Bey, 25 Temmuz 1919 Cuma günü akşam tekrar Savaştepe’ye dönmüş, geceyi komiserlikten emekli Ömer Efendi’nin evinde geçirmiştir. Hacim Muhittin Bey 26 Temmuz günü Savaştepe’den ayrılmıştır²⁰⁸.

2.1.2.Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyetinin Kurulması

Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti’nin kuruluşu İzmir’in işgalinden hemen sonra Balıkesir’de yaşanan gelişmeler doğrultusunda olmuştur. Yunan işgalinin Balıkesir’e doğru yaklaşması üzerine kazaların yanında nahiyelerde de Redd-i İlhak Heyetleri kurulması kararlaştırıldı.

Heyet-i Merkeziye Karar Defterinin 10 Temmuz 1919 tarih ve 13 numaralı kararında Nahiyelerde oluşturulacak Kuvayı Milliye Heyetleri hakkında bilgiler vardır. Bu kararla o tarihlerde birer nahiyeye olan Savaştepe, Konakpınar, Kayapa, Korucu, Gelenbe vb yerleşimlerde de heyetler kurulması sağlandı.

Nevahi (Nahiye) Heyet-i Millisinin teşkili ve gidecek memurun suret-i hareketlerine dair muhtasar muhtıra başlığını taşıyan bu kararda;

1-Yunan’ın namus-ı milli (milli namusumuza) ve dinimize vaki olan tecavüzatına (tecavüzlerine) karşı malen (malıyla), bedenen çalışmak üzere Nahiye merkezlerinde de belediye hey’etiyle İslam eşraf ve münasip zevattan mürekkep olarak Heyet-i Milliye teşkil edilecektir.

²⁰⁷ Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları, s. 25.

²⁰⁸ Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları, s. 26, K. Su, a.g.e., s. 7.

2-Heyet-i Milliye'nin vazifesi: Düşmana karşı muharebe etmek üzere efrad ve efradın iaşesi için para derc ve cem'etmekten ibarettir, ifadeleri bulunur²⁰⁹.

Burhaniye, Havran, İvrindi, Soma, Kırkağaç, Akhisar, Bigadiç, Sındırgı vb kazalarda Redd-i İlhak Heyetleri oluşturulmuştu²¹⁰. Bu kararın ardından Balıkesir'e bağlı nahiyelerde de Kuvayı Milliye Heyetleri kurulmaya başlandı. Başvurduğumuz kaynaklarda çevre ilçe ve nahiyelerdeki Kuvayı Milliye Heyetleri üyelerinin isimleri mevcutken Savaştepe'de oluşturulan Redd-İlhak Heyeti veya Kuvva-i Milliye Heyeti ve üyeleri hakkında bilgi yoktur²¹¹.

Bu durumda aklımıza şu sorular geliyor; acaba o tarihlerde küçük bir nahiye olan Savaştepe'de Kuvayı Milliye Heyeti oluşturulamadı mı? Eğer Kuvayı Milliye Heyeti oluşturuldu ise bu görevi Savaştepe'de kimler üstlendi? Bizim kanaatimiz ise Savaştepe'de de Kuvayı Milliye Heyeti kurulmuş olduğudur. Çünkü Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi'nin tutmuş olduğu karar defterinde yer alan 6 Kasım 1919 tarih ve 40 numaralı kararında Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti'nden bahsedilmektedir.

Numara 40;

Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyetiyle Giresun tabur ve bölük komutanlarının yek diğeri aleyhine olarak mevrud müzekkere ve şikayetnameleriyle Nahiye Müdürü ve Nahiyede icra-i ticaret eden Balıkesirli Ahmet Naci Efendiler hakkındaki mazbatalar kıraat edildi²¹².

Bu karar, Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti'nin kurulduğunu ve Redd-i İlhak Heyeti'nin çalışmaları esnasında karşılaştığı sıkıntılarla ilgili şikâyetlerini bir üst heyet olan Balıkesir Heyet-i Merkeziyesine ilettiğini göstermektedir. Bu şikâyetle ilgili de Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi yukarıda verilen 6 Kasım 1919 tarih ve 40 numaralı kararını almıştır.

Balıkesir Heyet-i Merkeziyesinin, nahiyelerde Kuvayı Milliye Heyeti kurulması kararı 10 Temmuz 1919 tarihlidir. Savaştepe'de kurulan Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti'nin şikâyetiyle ilgili alınan karar ise 6 Kasım 1919 tarihlidir. Dolayısıyla 1919 yılı Temmuz, Ağustos, Eylül veya Ekim ayları içinde Kuvayı Milliye Heyetinin Savaştepe'de oluşturulduğunu kabul edebiliriz.

²⁰⁹ M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 124, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 201-202.

²¹⁰ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 135-136.

²¹¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 135-136 (İvrindi, Soma, Kırkağaç, Gelenbe, Akhisar), Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s.92, (Edremit, Burhaniye).

²¹² M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 215.

Savaştepe’de kurulan Redd-i İlhak Heyetinin kuruluş tarihini daha da kesinleştirmek gerekirse 26/30 Temmuz 1919 tarihli II. Balıkesir Kongresi tutanaklarına bakmamız doğru olur. II. Balıkesir Kongresi; Balıkesir kaza ve nahiyelerinden geniş bir katılımıla toplanmıştır. Katılımcıların çoğu temsil ettikleri yerleşimlerin Redd-i İlhak Heyeti üyesi olan şahıslardır. Bu kongrede katılımcılar arasında; Giresun Murahhası Eşraftan Hatip Mustafa ve Giresun Murahhası Müftüzade Abdulgafur Efendi isimleri geçer²¹³.

Buradan şu kanaate ulaşılabilir; 10 Temmuz 1919’da nahiyelerde Kuvayı Milliye Heyeti kurulması kararının ardından 26 Temmuz 1919’da toplanan II. Balıkesir Kongresi’ne Giresun Nahiyesi temsilci gönderdiğine göre 10 Temmuzdan hemen sonra Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti oluşturulmuştur. Nitekim Hacim Muhittin Bey; Akhisar, Kırkağaç ve Soma çevresinde kuvayı milliyeyi örgütlemek için 21 Temmuz 1919 gecesi Savaştepe’ye gelmiştir. 22 Temmuzda Savaştepe’de bulunan ve sonra Soma’ya geçen ardından 26 Temmuz 1919’da ise tekrar Savaştepe’ye gelen Hacim Muhittin Bey’in Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti’nin kurulmasına katkıda bulunduğu kanaatindeyiz.²¹⁴.

Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti’nin kuruluşu hakkında bir başka bilgide Savaştepe’li Emekli Öğretmen Mehmet Fevzi İlhan’a ait manzum destandır. Bu destanda Savaştepe’de kurulan Heyet-i Milliye aşağıdaki dizelerle anlatılır;

Mayıs 15, otuzbeş (1919) idi sene,
İzmir işgal faciası bu sene,
Baladan gelen emir üzre,
Teşkilata başladık biz bu kere,
Savaştepe ricali hep toplandık,
Düşmana karşı lüzum oldu kuvvet,
Bütün köylüleri eyledik davet,
Balıkesirlilerle beraber,
Çalıştık yekdiğerimiz rehber,
Güzel bir intihap oldu rüyet,

²¹³ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 109, M. Akarslan, *a.g.e.*, s. 89, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 129, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 143-144.

²¹⁴ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*, s.25-26, K. Su, *a.g.e.*, s.75.

Seçildik on kişi bir heyet,
Kuvayı Milliyeyi ettik teşkil,
Yurdu korumaya hal oldu müşkül²¹⁵.

M. Fevzi İlhan'ın şiirini değerlendirdiğimizde; İzmir'in işgalinden sonra Balıkesir'den gelen emir üzerine nahiyemizde kuvayı milliye heyeti kurulması çalışmalarının başladığını, bu çalışmalara nahiyenin ileri gelenleri ve Balıkesir'den gelen misafirlerle köylerimiz sakinlerinin katıldıkları anlaşılıyor.

2.1.3.Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti Üyeleri

10 Temmuz ile 26 Temmuz 1919 tarihleri arasında kurulduğunu tahmin ettiğimiz Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti'nin kurucuları kimdir? Yönetim kurulunda kimler vardır? Milli mücadele döneminde hangi faaliyetleri yürütmüşlerdir? Bu konularda Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi kararları dışında kesin bilgilerimiz yok. Bu sorulara cevap bulacağımız Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti Karar Defteri de maalesef mevcut değil.

Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti hakkında kaynaklarda ulaşabildiğimiz en önemli bilgi İzmir'e Doğru Gazetesi'nin 17 Ocak 1920 tarihli bir haberidir. Bu haberde, nahiyenin ilkokulunun tamiratına yaptığı katkılardan dolayı Arabacızade Hafız Ahmet Bey'e teşekkür yazısı vardır. Bu yazıda Arabacızade Hafız Ahmet Bey; "*Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Reisi*" olarak takdim edilmektedir²¹⁶. Osman Saygı'nın 1950'de yayınlanan eserinde ise yine Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Reisi'nin Arabacızade Hafız Ahmet Bey olduğu belirtilir²¹⁷.

Bu bilgilerden anlaşılacağı üzerine Arabacızade Hafız Ahmet Bey, milli mücadele döneminde ilçemizde kurulan Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti'nde görev almış ve bu heyetin başkanlığını yürütmüştür. Giresun Kuvayı Milliye Heyeti başkanlığını yürüten şahsın Arabacızade Hafız Ahmet Bey olduğunu ve nahiyemizdeki Kuvayı Milliye Heyeti'nin 10 kişiden meydana geldiğini²¹⁸ tespit

²¹⁵ O. Saygı, *a.g.e.*, s.11-12.

²¹⁶ *İzmir'e Doğru*, "Teşekkür", 17 Kanun-ı sani 1336/17 Ocak 1920, nr. 19.

²¹⁷ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 12-23.

²¹⁸ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 26.

edebilirken bu heyetin üyeleri hakkında elimizde yeterli belge olmadığından ancak tahmin yürütebilmekteyiz.

Başlıca tahminimiz; II. Balıkesir Kongresine Giresun Murahhası olarak katılan Hatip Mustafa Efendi ve Müftüzade Abdulgafur Efendi'lerin bu heyette görev almış olmalarıdır. Çünkü Balıkesir kongrelerine delege olarak katılanların çoğu temsil ettikleri kaza veya nahiyelerin kuvayı milliye heyetlerinde görev alan kimselerdir. Müftüzade Abdulgafur Hoca; Balıkesir Kongreleri sırasında oluşturulan Soma Menzil Müfettişliği görevini yürütmüş ve bu esnada sürekli nahiyede bulunmuştur²¹⁹. Hatta nahiyeye 29 Haziran 1920'de Yunan işgaline düştüğünde Soma Menzil Müfettişi olarak en son ilçemizi terk eden birliklerin arasında olmuştur²²⁰.

Soma-Cinge Cephesinde, Aznavur ve Gavur İmam İsyanının bastırılmasında görev alan Bulgurcu Mehmet Efe'de bu heyette yer almış olabilir²²¹. Keza M. Fevzi İlhan, Kurtuluş Savaşı günlerini anlatan destanında; “*seçildik on kişi bir heyet*” dediğine göre kendisi de bu heyette yer almıştır. Yine son Balıkesir Kongresinde Giresun Murahhası Yırcalızade Şükrü Bey'dir. Bu sebeple Şükrü Bey'de Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyetinde görev almış olabilir²²².

2.2.İKİNCİ BALIKESİR KONGRESİ (26/30 Temmuz 1919)

26 Temmuz 1919'da toplanan II. Balıkesir Kongresi daha kapsamlı olup bu kongre birinciye nazaran daha geniş bir çerçevede düşünülmüştü²²³. Bir il kongresinden ziyade bölgesel bir mahiyet göstermişti²²⁴. Balıkesir merkez olmak üzere Kazalar ve Nahiyelerden; Burhaniye, Edremit, Gönen, Balya, Erdek, Sındırgı, Akhisar, Susurluk, Bandırma, Soma, Kırkağaç, Kepsut, Şamlı, İvrindi, Bigadiç, Konakpınar ve Savaştepe'den temsilciler katılmıştır. Katılımlardan anlaşılacağı gibi Redd-i İlhak Heyetlerinin Balıkesir çevresinde yaygınlaştığı birçok Nahiyede örgütlenmeler yapıldığı açıktır.

²¹⁹ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*, s. 31.

²²⁰ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 254, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 89, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 143-144.

²²¹ A. Ertem, *a.g.e.*, s. 11.

²²² M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 276, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 173, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 117-118.

²²³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 43, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 117, F. Özer, *a.g.e.*, s. 83.

*Fuat Özer'e göre; 26-30 tarihlerinde toplanan kongre I. Balıkesir Kongresi'dir. Bkz. *a.g.e.*, s. 83.

²²⁴ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 88, K. Su, ... *Akbaş Olayı*, s. 75.

18 Kaza ve Nahiyeyi temsilen 44 delegenin katıldığı II. Balıkesir kongresi Mekteb-i Sultanide (Balıkesir Lisesi) toplandı²²⁵. Kongrede Başkan Hacim Muhittin Bey; Vehbi ve Sabri Beylerde başkan vekilleridir. Kongrede müdafaa ve mücadele konusunda 29 karar alınır. Silahlı direnişin teşkilatlanması üzerinde durulur²²⁶.

İkinci kongrede Padişah ve Sadrazamlık makamı ile İngiltere, Amerika, Fransa ve İtalya siyasi temsilciliklerine protesto telgrafları çekilmiştir²²⁷. Yine o zamana kadar kullanılmakta olan “Balıkesir Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi” adı yalnızca Balıkesir’i anlattığı gerekçesiyle yeterli görülmemiş bu örgütün başka yerleri de savunduğu düşünülerek adı “Hareket-i Milliye Redd-i İlhak Heyet-i Merkeziyesi” olarak değiştirilmiştir²²⁸.

II. Balıkesir Kongresi’nde milli seferberlik ilan edilmiş, direniş bölgesi Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Soma, Akhisar olarak beş bölgeye ayrılmış, Akhisar, Soma ve Ayvalık’ta Menzil Müfettişlikleri kurulmuştur²²⁹. Ayrıca masraflar için Kaza ve Nahiyelere gelirlerine göre vergi konulmuştur²³⁰. İkinci kongrenin toplandığı tarihlerde İstanbul bu kongreyi engellemeye çalışmış, Balıkesir Valisi Hilmi Bey kongreyi desteklediğinden bu çaba sonuçsuz kalmıştır²³¹. İstanbul Hükümeti ise bu defa İzmir Valisi aracılığı ile kongre çalışmalarını engellemek istemiştir²³².

2.2.1. İkinci Balıkesir Kongresi’nde Giresun Nahiyesi Delegeleri

II. Balıkesir Kongresine Giresun Nahiyesi’nden iki delege katılmıştır. Bu delegeler kongre tutanaklarında “Giresun Murahhası Eşraftan Müftizade Abdulgafur” ve “Giresun Murahhası Eşraftan Hatip Mustafa” olarak geçer²³³. Abdulgafur Efendi; Balıkesir kuvayı milliyesinin manevi önderlerindedir²³⁴. Hatip Mustafa Efendi ise Giresun Nahiyesi’nin ileri gelenlerinden olup Cumhuriyet

²²⁵ F. Özer, *a.g.e.*, s. 83, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 30, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 89, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 102.

²²⁶ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 89, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 102-105, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 30.

²²⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 43-48, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 105-109, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 90-91, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 134, F. Özer, *a.g.e.*, s. 88-91.

²²⁸ M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 130, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 109, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 31.

²²⁹ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 109.

²³⁰ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 45.

²³¹ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 92, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 31, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 135.

²³² İ. Artuç, ... *Savaşı Başlarken*, s. 172.

²³³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 44, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 109, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 89, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 129, F. Özer, *a.g.e.*, s. 84.

²³⁴ Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 65-69.

döneminde Aytaç soyadını almıştır. Bugün üçüncü kuşak torunlarının hatırlamakta bile zorluk çektiği Hatip Mustafa Efendi; 26 Temmuz 1919'da toplanan Balıkesir Kongresi'ne Giresun Nahiyesi delegesi olarak katılmıştır. Kendisi Savaştepe'de doğmuş olup ailesi Kafkasya'dan sürülen Çerkez göçmenlerindendir²³⁵.

Kafkasya'dan Anadolu'ya yapılan göçler sırasında Karesi Sancağı'na Çerkez göçmenler iskân edildi²³⁶. Bunlar arasından İvrindi'ye iskân edilenler oldu ki 1905 nüfus sayımına göre İvrindi merkezdeki Müslüman nüfusun yarıya yakını Çerkez göçmenlerdir²³⁷. İvrindi'ye iskân edilen bu Çerkez göçmenlerinden ayrılan 20-25 hanelik küçük bir toplulukta Giresun nahiye merkezine yerleşti. Hatip Mustafa Efendi işte bu Çerkez göçmenlerine mensuptur²³⁸.

2.2.2. Alaşehir Kongresi (16/25 Ağustos 1919)

II. Balıkesir Kongresinin karar ve faaliyetlerini yaymak, düşmanı mümkün mertebe bir çember içine almak üzere, Alaşehir'de bir kongre toplanmasına karar verildi. Bu suretle faaliyetler birleştirilerek, her iki bölgedeki teşkilat derlenip toparlanacak, düşmanla daha iyi mücadele edilecekti²³⁹. Böylece Yunan saldırıları ve işgallerine karşı Batı Anadolu'da güç birliği sağlanacaktı²⁴⁰.

Alaşehir Kongresine “Alaşehir Kongresine Murahhas seçilen Karesi ve Saruhan Livaları Redd-i İlhak Heyet-i Merkeziye Üyeleri” adı ile²⁴¹ Balıkesir'den Hacim Muhiddin Bey ve Müftüzade Abdulgafur Efendi katılmaları uygun görülmüştür²⁴².

26/30 Temmuz 1919 tarihleri arasındaki II. Balıkesir Kongresi'ne Giresun Nahiyesi delegesi olarak katılan Müftüzade Abdulgafur Efendi bu defa Balıkesir delegesi olarak Alaşehir Kongresi'ne katılmıştır. Hacim Muhittin Bey, kongreye katılmak üzere trenle Akhisar'a hareket ederken yolda Giresun Nahiyesi

²³⁵ Mehmet Karaca (Balıkesir, Savaştepe, merkez 1931 doğumlu) ve Yalçın Yurttaş (Balıkesir, Savaştepe, merkez 1935 doğumlu) ile 3 Temmuz 2010 Cumartesi günü görüşme yapıldı. Zafer Mahallesi Murattepe Sokak'ta ikamet etmekte olup Çerkez kökenlidirler ve Hatip Mustafa Efendi'nin akrabasıdır.

²³⁶ A. Mutaf, *a.g.e.*, s. 12.

²³⁷ H. Karaburçak, *a.g.e.*, s. 3.

²³⁸ Hatip Mustafa Efendi'nin torunlarından Yalçın Yurttaş'ın anlatımlarına göre kendi çocukluğunda İvrindi'deki akrabalarla ziyaretler yapılırken yeni kuşak bu akrabalığı unutmuştur.

²³⁹ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 199.

²⁴⁰ M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 139.

²⁴¹ M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 139-142, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 92, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 119-122.

²⁴² M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 210.

İstasyonu'ndan Abdulgafur Efendi'yi de yanına almıştır²⁴³. 16 Ağustos 1919'da toplanan bu kongreye; Balıkesir, Manisa, Uşak, Denizli, Aydın, Afyon ve Bursa'ya bağlı kaza ve nahiyelerden 44 delege katılmış²⁴⁴ Giresun Nahiyesi'nden ise katılım olmamıştır²⁴⁵.

2.3.ÜÇÜNCÜ BALIKESİR KONGRESİ (16/22 Eylül 1919)

Balıkesir Kongreleri içinde en kapsamlısı olup Hacim Muhittin Bey başkanlığında toplanmış²⁴⁶ ve bundan önceki iki kongreye nazaran daha geniş bir bölgeye hitap etmiştir. Bilecik Livası da dâhil bütün Bursa vilayeti temsilcileri toplantılara iştirak etmiştir. Bundan başka İzmir Şimal (Kuzey) cephelerinin siyasi ve askeri kanatlarıyla Manisa'dan Marmara Denizi'ne ve Çanakkale'den Eskişehir hududuna kadar bölge sakinlerinin temsilcileri Balıkesir'e gelmiştir²⁴⁷.

Kongrenin 19 Eylül tarihli toplantısında iâşe ve geri hizmetleri yerine getirmek amacıyla “Kuvva-i Milliye Menzil Müfettişliği Vezâifi Hakkında Talimat” kabul edilerek Ayvalık Cephesi, Soma Cephesi ve Akhisar Cephesi kuruldu. Bu cephelerden Ayvalık Cephesi Milli Alay Komutanlığına; Pelitköylü Emirzade Mehmet Bey, Soma Cephesi Milli Alay Komutanlığına; Kırkağaçlı Hacı Salihzade Emin Bey, Akhisar Cephesi Milli Alay Komutanlığına; Celal Bayar seçildiler²⁴⁸. Ayvalık, Soma ve Akhisar Cephelerini desteklemek için Menzil Müfettişlikleri yeniden kuruldu. Burhaniye Menzil Müfettişliğine; Havranlı Mehmet Fevzi Bey, Soma Menzil Müfettişliğine; Müftüzade Abdulgafur Efendi; Akhisar Menzil Müfettişliğine; Sındırgılı Azmi Bey seçilmiştir²⁴⁹.

22 Eylülde Kongre çalışmaları Müftüzade Abdulgafur Efendi'nin duası ile son bulmuştur. Heyet-i Merkeziyeye seçilen Hacim Muhiddin, Vasıf, Hulusi,

²⁴³ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*, s. 31.

²⁴⁴ Enver Konukçu, *Alaşehir Kongresi (16-26 Ağustos 1919)*, AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara, 2000, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 139-142, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 92, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 119-122.

²⁴⁵ E. Konukçu, *a.g.e.*, s. 186-187.

²⁴⁶ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 123, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 94, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 33, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 160, K. Su, ... *Akbaş Olayı*, s. 88.

²⁴⁷ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 123, F. Özer, *a.g.e.*, s. 100-105.

F. Özer çalışmasında III. ve IV. Balıkesir Kongrelerini “Karesi, Saruhan Livaları Hareket-i Milliye Heyet-i Umumiye İctimaları” başlığı altında incelemiştir. Bkz, *a.g.e.*, s. 100-109.

²⁴⁸ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 124, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 33, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 160, F. Özer, *a.g.e.*, s. 101.

²⁴⁹ M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 160-161, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 33, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 126.

Gönenli Osman Bey ve Hoca Mehmet Bey 23 Eylülde aralarında görev bölümü yaparak; İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika temsilcilerine, Batı Anadolu'da incelemeler yapan özellikle bölge hakkında Yunan tezlerini araştıran heyetin başkanı Amerikalı Amiral Bristol'e protesto muhtıraları sunmuştur²⁵⁰.

III. Balıkesir Kongresine Giresun Nahiyesi'nden delege olarak katılanların ismi bilinmemektedir. Ancak Heyet-i Merkeziyenin 12 Eylül 1919 tarih ve 34 numaralı aşağıdaki kararında merkeze bağlı nahiyelerden de üye davet edilmesi planlanmıştır:

Numara 34;

Vehbi Bey, Hulusi Bey, Kocabıyıkzade Mehmet Efendi, Arabacızade Hacı Hafız Efendi, Beypazarı zade Hafız Mehmet Efendi, Kunduracı Nuri Efendi, Yırcalı zade Şükrü Efendi, İmamzade Hacı Rıfat Efendi, Müderris Halil Efendi, Müftü zade Abdulgafur Efendi, Tireli zade Sabri Bey.

Kongremizin ondördüncü ve yirmidokuzuncu maddelerine tevfikan merkezden seçimi ve icab eden yirmibir zatın birer tane merkeze bağlı Nahiyelerden gelmek üzere yukarıda isimleri yazılı olan onbir zat merkezden seçilmiş olmakla Nahiyelerden de birer zatın gönderilmesi hususunun mahallerine telefonla tebliği takarrür etti²⁵¹.

Yukarıda verilen 12 Eylül 1919 tarihli kararda; kongreye katılmak üzere Balıkesir merkezden 11 delegenin seçildiği, Nahiyelerden de delege tespiti yapılarak kongreye katılımlarının sağlanması istenmektedir. Bu çalışma doğrultusunda Giresun Nahiyesi'nden de kongreye katılım olduğunu söyleyebiliriz.

2.3.1.Giresun Kuvayı Milliye Heyetinde Anlaşmazlıklar

III. Balıkesir Kongresi çalışmalarının tamamlandığı günlerde, Soma Cephesi Milli Alay Kumandanlığına bağlı Giresun Taburu I. Bölük Kumandanlığı 20 Ekim 1919 tarihinde Balıkesir Redd-i İlhak Heyet-i Merkeziyesine; Nahiyemiz sakinlerinden olan Hacı Abdullah, Demirci İbrahim Efendi ve Curacıoğlu İsmail Efendiler hakkında şikâyetlerde bulunur²⁵². Şikâyet konusunun yerinde tetkiki için Kangal zade Mustafa Efendi Savaştepe'ye gönderilirken şikâyetle ilgili Heyet-i Merkeziye aşağıdaki kararı almıştır:

²⁵⁰ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 128-131, F. Özer, *a.g.e.*, s. 102-109.

²⁵¹ M. Akarslan, *a.g.e.*, s. 212.

²⁵² Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi'nin 38 numaralı kararında adı geçen nahiyenin sakinlerinin isimleri; Demirci İbrahim; İbrahim Özdemir, Curacıoğlu İsmail; İsmail Cura ve Hacı Abdullah; Abdullah Kahraman'dır. Bu soyadları 16 Temmuz 2010 Cuma günü Yılmaz Zeybek (Balıkesir, Savaştepe, merkez, 1934 doğumlu) ve Seval Emektar (Balıkesir, Savaştepe, merkez, 1946 doğumlu) ile yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir.

Numara 38;

Soma Cephesinde bulunan Milli Alay Kumandanlığı yardımcılığının 20 Ekim 1919 tarihli havale edilmiş evrakı ekindeki Giresun Taburu Birinci Bölük Kumandanlığının adı geçen nahiye ahalisinden Hacı Abdullah, Demirci İbrahim, Curacıoğlu İsmail Efendiler hakkında vermiş olduğu şikayetnamesi okundu. Lede'l müzakere mucib-i şikâyet ahvalin tahkikiyle mezahire ihracı, meselenin önemine göre halledilmesi hususunda Laz Hacı Mustafa Efendi'nin Giresun'a gönderilmesine karar verildi²⁵³.

Kangalzade Mustafa Efendi'nin nahiyede gerekli incelemeleri yapmasına rağmen sorun giderilememiştir. Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti ile Giresun Milli Tabur komutanları arasında anlaşmazlık devam ettiğinden birbirleri aleyhinde Balıkesir Redd-i İlhak Heyeti Merkeziyesi'ne yeni şikâyetler gönderdiler. Yine Giresun Nahiyesi Müdürü Rahmi Bey²⁵⁴ ile nahiyede ticaretle uğraşan Ahmet Naci Efendiler arasında da anlamazlıklar çıkmıştır.

Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti ile Giresun Tabur Komutanlığı arasındaki anlaşmazlığı gidermek için bu defa 6 Kasım 1919'da eski Balıkesir milletvekili Ali Galip Efendi Giresun Nahiyesi'ne 10 lira yollukla gönderilir. Ali Galip Efendi gerektiğinde Giresun Redd-i İlhak Heyeti'ni yeniden oluşturmak ve eski yönetimin hesap ve defterlerini inceleme ve teslim almakla yetkilendirilmiştir. Bu arada nahiye müdürü ile Ahmet Naci Efendi arasındaki meselenin de yerinde halledilmesi için Heyet-i Merkeziye aşağıdaki kararı almıştır:

Numara 40;

Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyetiyle Giresun tabur ve bölük komutanlarının bir diğeri aleyhine gelen evrak ve şikayetnameleriyle Nahiye Müdürü ve nahiyede ticaretle uğraşan Balıkesirli Ahmet Naci Efendi hakkındaki tutanaklar okundu. Heyetle tabur ve bölük kumandanları arasındaki soğukluğun ortadan kaldırılması için ahali tarafından yeniden seçim yapılarak Redd-i İlhak Heyetinin teşkiline ve eski heyetin hesaplarının inceleme ve teslim alınması işlemine delalet eylemek ve adı geçen nahiye müdürü ile Ahmet Naci Efendiler haklarındaki şikayetin Merkez Heyetine ilgisi olmadığı cihetle, makamat-ı iadesine müracaatlarını kendilerine izah eylemek üzere eski Balıkesir Milletvekili Ali Galip Efendinin mahalli mezkure izamı ve gitmesi ve dönmesi yolu ve zorunlu masrafları olarak mümaileyh Ali Galip Efendiye 10 lira itası müttefikan karar-gir oldu²⁵⁵.

Ali Galip Efendi'nin arabuluculuk çalışmalarına rağmen nahiye müdürü Rahmi Bey ile Ahmet Naci Bey arasındaki anlaşmazlık giderilemedi. Neticede 1919

²⁵³ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 214.

²⁵⁴ *İzmir'e Doğru*, "Becayış", 16 Teşrin-i sani 1335/16 Kasım 1919, nr. 1, *Karesi*, "Tahvil-i Memuriyet", 17 Teşrin-i sani 1335/17 Kasım 1919, nr. 25-285.

²⁵⁵ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 214.

Kasım ayı içinde (16 Kasım öncesi) Kapıdağ Müdürü Zihni Bey ile Giresun Müdürü Rahmi Bey karşılıklı olarak yer değiştirdiler²⁵⁶.

2.3.2. İzmir-Kuzey Cephesinin Kurulması

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden sonra bu harekâtın Anadolu içlerine doğru genişlemesine engel olmak üzere Batı Anadolu'da Ayvalık, Soma, Akhisar ve Salihli hattında ilk direniş başladı²⁵⁷. İşgalin İzmir kuzey istikametinde Balıkesir'e doğru yaklaşması üzerine Üçüncü Balıkesir Kongresi'nde ileride İzmir-Kuzey Cephesi adını alacak olan Akhisar, Soma, Ayvalık istikametinde ilk cephe hattı kuruldu. Karargâhı Bandırma'da bulunan 14. Kolordu kuvvetleri bu hatta yerleşti²⁵⁸.

Ayvalık'ın kuzeyinde Ege Denizi sahilinden Turgutlu yakınlarındaki Gediz Nehri'ne kadar uzanan bu cephe başlangıçta birkaç grup halinde az bir kuvvetle muhafaza edilen üç mıntıkaya ayrılıyordu. Sonradan bu mıntıklar büyük bir cephe halinde birbiriyle irtibatlandırıldı ve İzmir-Kuzey Cephesi bu şekilde kuruldu²⁵⁹.

Bu cephe hattında;

Akhisar Cephesinin ilk kumandanı Binbaşı Hüseyin Hüsnü Bey'dir. Bu cephede 188. Alaydan bir müfreze ile Akhisar ile Göl Marmara çevresinden toplanan milli kuvvetler bulunmaktadır. Milli kuvvetlerin başında Halit Paşa, Hafız Hüseyin Bey, Dramalı Rıza Bey bulunmaktadır²⁶⁰.

Soma Cephesi, Akhisar'ın işgali sırasında Yüzbaşı Kemal Bey tarafından kurulmuştur²⁶¹. Daha sonra Soma Cephesi komutanlığına 188. Alay Komutanı Miralaya Akif Bey atanmıştır. Emrinde Mülazim Halit Bey'in Bandırma'da teşkil ettiği 100 kişilik nizamiye müfrezesi vardır.

Soma cephesinde; Soma, Kırkağaç, Bergama, Giresun (Savaştepe) ve Gelenbe halkından teşkil edilen milli kuvvetler bulunmaktadır. Bu kuvvetler

²⁵⁶ *İzmir'e Doğru*, "Becayış", 16 Teşrin-i sani 1335/16 Kasım 1919, nr. 1, *Karesi*, "Tahvil-i Memuriyet", 17 Teşrin-i sani 1335/17 Kasım 1919, nr. 25-285.

²⁵⁷ M. Kemal, *Nutuk*, C. II, s. 450-451, K. Su, *a.g.e.*, s. 2.

²⁵⁸ Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 74.

²⁵⁹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 34.

²⁶⁰ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 34, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 114, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 165, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 16, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 48.

²⁶¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 27, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 49.

Balıkesirli Zarbalızade Hulusi Bey ve Kırkağaçlı Emin Bey kumandası altındadır²⁶². Hulusi Bey'in alayında Bulgurcu Mehmet Efe kumandasında Giresun Milli Taburu bulunmaktadır²⁶³.

Soma Cephesi, Balıkesir istikametinde ilerlemek isteyen Yunanlılara karşı tutulması gereken bir mıntıkadır. Soma Cephesi komutanına 12 Haziran 1919'da; "*Soma mıntika komutanı emrindeki kuvvetle düşmanın Balıkesir istikametine ilerlemesini önleyecektir. Bu maksatla mevcut kuvvetini gönüllülerle takviye edecektir*"²⁶⁴ emri verildi.

Ayvalık Cephesi, Ayvalık'ın işgaline takaddüm eden günlerde kurulmuştur, Kumandanı Yarbay Ali Bey'dir. Emrinde 172. Alay ile Edremit, Burhaniye ve Ayvalık çevresi halkından teşkil edilen milli kuvvetler vardır. Milli kuvvetlerin başında Köprülü Hamdi Bey, Pelitköylü Mehmet Bey bulunur²⁶⁵.

İzmir-Kuzey Cephesi'nin kurulması sırasında Erkan-ı Harbiye Riyasetince 14. Kolordu Komutanlığı'na gönderilen 5 Ekim 1919 tarihli telgrafta; Kolordunun düşman karşısındaki stratejik konumu ve kıtalarının yerleşimi ile düşman kıtalarının yerleşimini gösteren bir krokinin acilen gönderilmesi istenmiştir²⁶⁶. Ardından 20 Ekim 1919'da 14. Kolorduya çekilen diğer bir telgrafta da Kolordu tarafından gönderilen bilgilerin yeterli olmadığı, kolordunun düşman karşısındaki yerleşimi ile ilgili daha teferruatlı ve tafsilatlı bilgi talep edilmiştir²⁶⁷. Kolordunun yerleşimi ile ilgili 12 Kasım 1919 tarihli bir yazışma daha yapılmıştır²⁶⁸. Bu yazışmalar göstermektedir ki; Üçüncü Balıkesir Kongresinde milli kuvvetlere dayanarak İzmir-Kuzey Cephesi'ni kurmaya çalışırken Erkan-ı Harbiye Riyaseti bu çalışmanın dışında kalmamıştır.

²⁶² K. Özalp, a.g.e., C. I, s. 34, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 133-134, T.İ.H., Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1965, C. II, k. 2, s. 16, Ş. Yılmaz, a.g.e., s. 50.

²⁶³ Ş. Yılmaz, a.g.e., s. 50, O. Saygı, a.g.e., s. 13-15.

Savaştepe taburu kumandanı / Bulgurcu Mehmet Efe Elbistani / Alay Kumandanı Hulusi Bey'di / Balıkesirli Zarbalızadeydi, Bkz. O. Saygı, a.g.e., s. 23.

²⁶⁴ T.İ.H., C. II, k. 1, s. 163.

²⁶⁵ K. Özalp, a.g.e., C. I, s. 34, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 113, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 163-164, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 16.

²⁶⁶ ATASE İSH, 2/B.3418, Kutu: 41, Gömlek: 12/3.

²⁶⁷ ATASE İSH, 2/B.3418, Kutu: 41, Gömlek: 12/2.

²⁶⁸ ATASE İSH, 27B.3418, Kutu:41, Gömlek:12/1.

İzmir-Kuzey Cephesinin önemli mevkiilerinden olan Soma Cephesi'nde milli kuvvetlerle Yunanlıların çatışmaları devam etmektedir. Soma Cephesinde 1 Kasım 1919'da düşman tahminen bir alaydan fazla piyade, bir alay süvari ve topçu kıtaatıyla merkezimize bir taarruz icra etmiş ve devamında Cinge mıntikasındaki mevziimizi elde ederek merkeze sokulmuştur. Sağ ve sol cenahlarımızdaki kuvvetlerimizin şiddetli ateşi üzerine düşman ihata edileceğini görerek perişan bir halde kaçmış ve bütün cephe üzerinde iki kilometre geriye tard edilmiştir.

Düşman 10 Kasım 1919 tarihine kadar hafif mitralyoz ve piyade ateşleriyle vakit geçirmiş ve 10 Kasımda eskisinden daha şiddetli bir taarruz icra etmiştir. Evvela şiddetli bir topçu ateşi ile mevzilerimizi dövmeğe başlamıştır. Bu şiddetli ateş dört saat devam etmiştir. Topçumuz pek muvaffakiyetli mukabelede bulunmuş ve düşman topçusunu ıskat ettikten sonra siperlerini ateş altına almıştır. Siperdeki Yunanlılar firara başladıklarından sevk edilen hücum kolları düşmana ağır kayıplar verdirmiştir²⁶⁹.

2.3.3. Anzavur'un İlk İsyanı ve Bulgurcu Mehmet Efe

Kuzeybatı Anadolu bölgesinde, 1919 yılı sonlarına doğru, kuvayı milliyeye karşı en önemli tehditlerden birisi, İstanbul'un ve İngilizlerin desteği ile silahlı bir güç oluşturan emekli Jandarma Binbaşı Ahmet Anzavur'dan gelmişti²⁷⁰.

Anzavur Ahmet'in ailesi Kafkas muhacirlerinden olup Biga'nın İkbaliye köyünde ikamet etmekteydi. Anzavur Ahmet okuması yazması olmadığı halde tesadüflerin yardımıyla, mektepli değil alaylı bir zabıt olarak jandarma Binbaşılığına kadar yükselmişti. Kasım 1918'de Balıkesir Jandarma Takip Kumandanı Miralay Hilmi Bey'in muavini olarak görev yapmıştı. Anzavur 13 Nisan 1919'da İzmit Sancağı Mutasarrıflığına tayin edilip Ağustos 1919'a kadar bu görevde kalmıştır²⁷¹.

Anzavur sarayla bağları bulunduğu için hilafet ve saltanatı birinci planda tutuyor, korumak istiyordu²⁷². Sarayda kendine yakın kimseler olduğu gibi bölgede taraftarı çoktu. Onu etkileyen bir hususta, özellikle Manyas köylerinin çoğunun

²⁶⁹ İzmir'e Doğru, "Cepheden Haberler", 16 Teşrin-i sani 1335/16 Kasım 1919, nr. 1.

²⁷⁰ M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 163.

²⁷¹ Zühtü Güven, *Anzavur İsyanı*, Aydınlık Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, 1948, s. 64-66, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 138, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 38, K. Su, *a.g.e.*, s. 100.

²⁷² Kenan Esengin, *Milli Mücadelede Ayaklanmalar*, Kamer Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998, s. 73.

yıllardan beri saray ileri gelenlerine ait olması idi²⁷³. Anzavur, 25 Ekim 1919'da Gönen, Manyas çevresini dolaşarak milli kuvvetler aleyhinde olduğunu açıkça söylemeye başladı²⁷⁴. Başına getirildiği birliğe de Kuvva-i Muhammediye adı vermişti. Köy köy dolaşarak yaptığı propagandalarda halkın dini inançlarını istismar ediyor, yanına safdil halktan bir grup toplamış etrafa yağma ve taarruzlarda bulunuyordu²⁷⁵.

Anzavur 2 Kasım 1919'da Susurluk'a girdi. Tenkil müfrezesinin geldiğini görünce burada fazla kalmadı²⁷⁶. Balıkesir 'deki çalışmaları ciddi olarak tehdit etmeye başlayınca Edremit Kaymakamı Hamdi Bey'in başkanlığında bir nasihat heyeti gönderildi. 5 Kasım 1919'da Anzavur ile Hamdi Bey görüştü ise de sonuç alınamadı²⁷⁷.

Anzavur isyanı 12 Kasım 1919'da Susurluk'un tekrar işgaliyle devam etmiştir. Balıkesir üzerine yürüyen isyancılar 16 Kasım 1919'da 61. Tümen Komutanı Albay Kazım Paşa tarafından Demirkapı sırtlarında bozguna uğradılar. Anzavur'un bir başka grubu da Sultançayırı mevkinde mağlup oldu²⁷⁸. Geri çekilen Anzavur kuvvetleri 16-17 Kasım 1919'da Dere-i Kebir köyünde tekrar yenildiler²⁷⁹. Bölgeden ayrılmayan Anzavur bu defa 22 Kasım 1919'da Gönen'i işgal etti²⁸⁰.

Kuvva-i Seyyare adlı birliği ile Balıkesir'e gelen Çerkez Ethem Bey ve 174. Alay Kumandanı Rahmi Bey, Anzavur'u takiple görevlendirildi. Kuvvetler Gönen istikametine yürüdü. 25 Kasım günü Çerkez Ethem Bey Gönen'e girdi. Ahmet Anzavur ise savaşmaktansa Gönen'i terk etmeyi tercih etti²⁸¹. Böylece 25 Ekim 1919'da başlayan ilk Anzavur isyanı 1919 Kasım ayı sonunda ortadan kalkmıştır. Bulgurcu Mehmet Efe 300 kişilik kuvvetle, Akhisarlı Hafız Hüseyin Bey ve

²⁷³ Z. Güven, *a.g.e.*, s. 64, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 139.

²⁷⁴ K. Esengin, *a.g.e.*, s. 75-76, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 247, T.İ.H., C. II, k.1, s. 38, T.İ.H., Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1975, C. VI, s. 67.

²⁷⁵ Z. Güven, *a.g.e.*, s. 65, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 139.

²⁷⁶ K. Esengin, *a.g.e.*, s. 76, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 248, T.İ.H., C. II, k.1, s. 38-39.

²⁷⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 65, K. Esengin, *a.g.e.*, s. 77, K. Su, ... *Akbaş Olayı*, s. 103.

²⁷⁸ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 65, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 123, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 146, K. Su, *a.g.e.*, s. 104, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 248.

²⁷⁹ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 147, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 248.

²⁸⁰ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 147, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 248, T.İ.H., C. VI, s. 70

²⁸¹ Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 249, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 165, T.İ.H., C. VI, s. 70.

Balıkesirli Keçecizade Hafız Mehmet Emin Bey kuvvetleri ile Gönen'e geldiler. 174. Alay Kumandanı Rahmi Bey ile işbirliği yaparak bölgede asayiş sağlandı²⁸².

2.3.4.Milne Hattı'nın Tespiti (2 Kasım 1919)

Yunan işgalinin Aydın'a kadar yayılmasına tepki gösteren İtalyanlar, Paris Konferansı'na başvuruda bulunarak Aydın'ın kendilerine verilmesini talep ettiler. Bu talep üzerine konsey Aydın'ı İtalyan işgal alanına dâhil etti. Bu durum Yunan tarafını memnun etmedi. Türk tarafının da Yunanlıların bölgede yaptıkları baskı ve zulümleri şikâyet etmesi üzerine, Paris Konferansı, bölgedeki mevcut durumu korumak üzere taraflar arasında bir "Barış Hattı" kurulmasına karar verdi.

Barış Hattının tespiti konusunda Türkiye İşgal Orduları Başkomutanı General Sir George Milne görevlendirildi²⁸³. General Milne tarafından; durumu yerinde tetkik etmek ve Türkler ve Yunanlılar arasındaki çatışma bölgelerini tespit için görevlendirilen Henry adında İngiliz generali yanında bir İngiliz Binbaşı ve Yunan teğmeni olduğu halde 13 Ağustos 1919'da Soma'ya geldi²⁸⁴. Yunan ileri harekâtının durması konusunda 8 Ağustosta tebligat yapıldığını beyan ederek Kuvva-i Milliye birliklerinin de taarruzlarını durdurmasını istedi²⁸⁵.

İngiliz Heyeti 14 Ağustosta Soma'dan ayrılırken yaptıkları incelemeler sonucu her iki kuvvet arasında tarafsız bir bölge kurulmasını rapor ettiler²⁸⁶. General Milne'nin Paris Barış Konferansı'na gönderdiği raporda şu ifadeler vardır; "*Milli Kuvvetler güçlüdürler. Yunanlıları vatanlarından atmaya ant içmişlerdir. Türk hükümetinin de sözü geçmediğinden, iki taraf arasında bir hat çizmeliyiz. Yunanlılar daha ileri gitmeleri halinde çetin bir direnişle karşılaşabilirler.*"²⁸⁷

Paris Konferansı'nın da General Milne'nin görüşünü kabul etmesi üzerine 2 Kasım 1919'da İzmir çevresinde Yunan işgal bölgesini belirleyen ve Milne Hattı olarak adlandırılan hat tespit edilmiş oldu. Bu hattın geçtiği noktalar;

²⁸² Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 250, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 15, A. Ertem, *a.g.e.*, s. 11.

²⁸³ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 94, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 127.

²⁸⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 53, F. Belen, *a.g.e.*, s. 84.

²⁸⁵ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 53.

²⁸⁶ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 54, F. Belen, *a.g.e.*, s. 84.

²⁸⁷ F. Belen, *a.g.e.*, s. 84.

Ayvalık'ın yedi mil kuzeydoğusunda Osmanlı'daki sırtta deniz kıyısındaki bir noktadan başlamak suretiyle, Hacı Osman, Yaylacık Dağı, Madra Dağı, Kestane Dağı, Akmaz Dağı doruğu, Döşeme Köyü, Ürgüt Deresi ile Menteşe Deresi arasındaki sırtlar, Bakır Çay ile Cumalı Deresi'nin birleşme noktası, Fuğlacık batısı, Sarıtaş dorukları, Örpekkaya, Karasilli, Yenice, Tepecik, Tatarköy, Yeni Çiftlik, Papazlı, Belen Dağı güneydoğusu, Kestelli, Yarışlı, Sart, Bucak, Çaylı, Bademiye üzerinden, Büyük Menderes Nehri ve İzmir Sancağı'nın güney sınırındır²⁸⁸.

Milne Hattının tespiti çalışmaları sırasında Sivas'ta bulunan M. Kemal gelecekte sıkıntılara yol açacak bu sınır çizme işine tamamen karşıydı²⁸⁹. 2 Kasım 1919'da tespit edilen bu hat Osmanlı Harbiye Nazırı'na bildirildi ancak bu hattın varlığı kabul edilmedi²⁹⁰. Yine 3 Kasım 1919'da 61. Tümen komutanı Kazım Bey'e iletildi ve derhal ret cevabı aldı²⁹¹. 19 Kasımda toplanan IV. Balıkesir Kongresinde ise Milne Hattı reddedildi²⁹².

Görünüşte, Türkleri Yunan saldırısından korumak amacıyla belirlenen Milne Hattı'nın asıl amacı, bölge halkını yavaş yavaş işgale alıştırmak ve Yunan güçlerinin bölgeye egemen olmasına zaman kazandırmaktı²⁹³. Bunun yanında Ege bölgesini paylaşmakta anlaşmazlığa düşen İtalyan ile Yunan kuvvetlerini karşı karşıya getirmeme çabası da güdülmüştür²⁹⁴.

Yunan tarafı kendilerini belli bir çizgide tutan ve işgallerini genişletmelerini durduran bu hattı benimsememiştir. Ancak şu bir gerçek ki; bu hattın çizilmesi ile sağlanan sükûnet döneminde Yunan tarafı İzmir çevresini daha rahat kontrol altına alırken, Türk tarafı ise bu dönemde Milne Hattı çevresinde cepheleşmesini tamamlamıştır²⁹⁵.

²⁸⁸ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 121-122 (Kroki: 6), K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 64, F. Belen, *a.g.e.*, s. 43.

²⁸⁹ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 94, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 166, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 165-166.

²⁹⁰ T.İ.H. C. II, k. 2, s. 122.

²⁹¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 65.

²⁹² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 75, M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 94, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 166-168.

²⁹³ F. Belen, *a.g.e.*, s. 84.

²⁹⁴ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 92-93.

²⁹⁵ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 95, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 127-128, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleeri*, s. 196.

2.3.5.İzmir'e Doğru Gazetesi (16 Kasım 1919)

Kuvayı Milliye'nin ilk yıllarında çıkan gazeteler arasında Balıkesir'de yayınlanan İzmir'e Doğru önemli yer tutar²⁹⁶. III. Balıkesir Kongresi'nin hemen sonunda kamuoyunu kuvva-i milliye konusunda aydınlatacak ve uyaracak bir yayın organı çıkarılması konusunda karar alınmıştı. Bu gazete Mustafa Necati Bey idaresi altında Vasıf ve Esat kardeşlerin büyük çaba harcayarak 16 Kasım 1919'da çıkarmaya başladıkları İzmir'e Doğru Gazetesi idi²⁹⁷.

16 Kasım 1919'dan itibaren Balıkesir'in işgalinden önce 27 Haziran 1920'ye kadar 74 sayı halinde yayınlandı²⁹⁸. Balıkesir'in Yunan işgaline düşmesinden üç gün öncesine yani 27 Haziran 1919 tarihine kadar yayınına devam eden gazete²⁹⁹ bu süre zarfında milli kurtuluş savaşına katılanların duydukları vatan heyecanını etrafa duyurmak konusunda faydalı hizmetleri oldu³⁰⁰.

İzmir'in kurtuluşu için çalışan gazeteye verilen ad amacı yansıtmaktaydı. Gazete arkalı önlü tek kapak halinde yayına başladı, bazen iki yaprak halinde çıktı. 28 Ocak 1920'den itibaren haftada iki gün yayınlanmaya başladı³⁰¹. Yunan zulmünü pek acıklı şekilde yayınlarında belirten bu gazete milli mücadele azminin gelişmesinde büyük gayretler sarf etmekteydi. Bunun için Yunanlılar gazetenin işgal bölgelerindeki şehir ve kasabalara sokulmasını yasakladılar. Buna rağmen İzmir bölgesinde gazete gizli şekilde dağıtıldı, okundu³⁰².

2.4.DÖRDÜNCÜ BALIKESİR KONGRESİ (19/21 Kasım 1919).

Anzavur İsyanı ile İzmir'den kuzeye ve doğuya doğru ilerleyen Yunan ordularına karşı biriken sorunları görüşmek için 19/21 Kasım 1919 tarihleri IV. Balıkesir Kongresi toplandı. Özellikle Anzavur İsyanı üçüncü ve dördüncü kongreyi oldukça meşgul etmişti³⁰³.

²⁹⁶ İzzet Öztoprak, *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*, AKDITYK, TTK Yayınları, 1.Baskı, Ankara, 1989, s. 20, Abdullah Yurdakök, *Balıkesir Basın Tarihi (1886-1991)*, Balıkesir İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, İnce Matbaası, Balıkesir, 1992, s. 83-91.

²⁹⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 71, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 39, İ. Öztoprak, *a.g.e.*, s. 20, A. Yurdakök, *a.g.e.*, s. 84.

²⁹⁸ İ. Öztoprak, *a.g.e.*, s. 20.

²⁹⁹ M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 162, A. Yurdakök, *a.g.e.*, s. 90.

³⁰⁰ K. Su, *a.g.e.*, s. 109.

³⁰¹ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 151.

³⁰² T.İ.H., C. II, k. 1, s. 39.

³⁰³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 75, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 162, K. Su, *a.g.e.*, s. 108, F. Özer, *a.g.e.*, s. 105.

Yine daha önce Sivas Kongresi toplanmış olmasına rağmen tekrar bir kongre toplanmasını M. Kemal hoş karşılamadı. Zira Mustafa Kemal bundan böyle Redd-i İlhak veya benzeri cemiyetlerin tek çatı altında toplanmasını istemekteydi. Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi ise durum icabı çalışmalarına bir müddet daha devam etmekte ısrarındaydı. Bu yüzden Sivas ile Balıkesir arasında anlaşmazlık ortaya çıkmıştır³⁰⁴.

Bu arada Sivas Kongresi'nin çalışmalarıyla Damat Ferit hükümeti yıkılmış yerine kurulan Ali Rıza Paşa hükümeti de Meclis-i Mebusan'ın toplanmasına karar vermişti. Tarihe son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı olarak geçen bu meclise Balıkesir milletvekili olarak;

-Eski Karesi Mebusu Hafız Abdülaziz Mecdi Efendi,

-Eski Karesi Mutasarrıfı Hacim Muhiddin Bey,

-Erdek Eşrafından Rasim Bey,

-Orhan Şemseddin Bey (Eski Petersburg Sefareti Başkatibi),

-Fuad Bey (Balya, Edremit ve Burhaniye Kaymakamı)³⁰⁵.

Bu kongrede Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti çatısı altında bağımsız çalışılması kararı alındı. Balıkesir Redd-i İlhak Cemiyeti'nin adı Balıkesir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olarak değiştirildi³⁰⁶. İzmir'in kurtarılması için Milne Hattı sınırlarının tanınmadığı kararı alındı³⁰⁷.

Halkın heyecanını teşvik ve milli hisleri canlı tutmak üzere bu kongrede bir miting yapılması kararlaştırıldı. 28 Kasım 1919'da Cuma namazı sonrası çevre ilçe ve nahiyelerden gelenlerle birlikte Balıkesir Mitingi düzenlendi. Müftüzade Abdulgafur Efendi'nin duası ile başlayan mitingde Vehbi Bey ve Vasıf Bey konuşmalar yaptılar. Balıkesir'in diğer kaza ve nahiyelerinde de Yunan işgali mitinglerle protesto edildi³⁰⁸.

³⁰⁴ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 157-161, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 35.

³⁰⁵ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 164.

³⁰⁶ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s.75, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 124, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 35.

³⁰⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 75.

³⁰⁸ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 168-170, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 101, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 46, K. Su, *a.g.e.*, s. 110, F. Özer, *a.g.e.*, s. 106.

2.4.1.Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti Faaliyetleri

IV. Balıkesir Kongresi çalışmaları devam ederken Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti, Balıkesir Heyet-i Merkeziyesine üç adet tahrirat sunmuştur. Bu tahriratları incelediğimizde nahiyedeki Redd-i İlhak Heyetinin gayet faal çalıştığını görülmektedir.

Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti 20 Kasım 1919 tarih ve 1 numaralı tahriratında; Giresun Kuvayı Milliye Taburunda istihdam edilmek üzere seçilmiş ve tayin edilmiş olan ve 14 kişiden oluşan tabur, bölük, takım kumandanı ve yardımcılarının tayin ve istihdamlarına müsaade buyrulmasını, talep etmiştir. Heyet-i Merkeziye yönetim kurulu Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti'nden gelen listeyi tetkik ederek adı geçen kişilerin görevlendirilmelerini uygun bulmuş ve tasdik edilmek üzere Heyet-i Merkeziye genel kuruluna havalesine karar vermiştir³⁰⁹.

Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti 20 Kasım 1919 tarih ve 3 numaralı tahriratında; Giresun Nahiyesi halkından olup cepheye sevk olunan askerler arasından 1880 doğumlulardan 1893 doğumlulara kadar olanların görevlerine devam etmelerine, asker noksanlarının bu doğumlulardan tamamlanmasına ve bu tevellüt harici olanlarında terhis edilmelerini talep etmiştir³¹⁰. Bu talep Heyet-i Merkeziyeye uygun görülmüş ve terhisler yapılmıştır.

Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti 4 numaralı tahriratında ise; eşkıya takibi ile görevlendirilen Karaçelebi Hacı Mehmet Efendi'nin eşkıya takibinde gösterdiği başarı ve kuvayı milliyeye ait uhdesine verilen hizmetleri iyi yaptığından dolayı, kendisinin 30 lira ile mükâfatlandırılmasını talep etmiştir. Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi Giresun Redd-i İlhak Heyetinden gelen bu talebi bir defaya mahsus olmak üzere kabul etmiştir³¹¹.

Giresun Nahiyesi'nde hükümet işlerine sık sık müdahale eden Ahmet Naci Efendi hakkında da Heyet-i Merkeziyeye şikâyetler gelmeye devam etmiştir. Daha önce 6 Kasım 1919 tarih ve 40 numaralı Heyet-i Merkeziye kararı ile ilgili şahıs uyarılmıştı. Bu defa 23 Kasım 1919'da alınan karar ile Ahmet Naci Efendi'ye nahiye yönetimine karışmaması bildirilir. Hiçbir ferdin hükümet işlerine karışmağa hakkı

³⁰⁹ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 221.

³¹⁰ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 220.

³¹¹ M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 221.

olmadığı, müdahaleye devam ederse cezalandırılacağı kendisine tebliğ edilir. Bu konuyla ilgili Heyet-i Merkeziye aşağıdaki kararı almıştır:

Numara 55;

Giresun Redd-i İlhak Heyeti taburunun ve mahalli mezkurde icrayı ticaret eden Ahmet Naci Efendinin mevrud evrakları kıraat edilerek icapları lede't teemmül her nereye mensup olursa olsun hiçbir ferdin hükümet işlerine müdahale eylememesi ve müdahale edenlerin şiddetle tebliği mukarrerdir³¹².

Aralık ayı sonunda (29 Aralık 1919) Balıkesir'in bazı nahiyelerinde nahiye müdürlerinin görev yerleri değiştirildi. İvrindi Müdürü Haşim Efendi; Giresun Nahiyesi'ne, Giresun Müdürü Zühtü Efendi; Balya'nın Orhanlar Nahiyesi'ne, Orhanlar Nahiye Müdürü Tevfik Efendi ise İvrindi Nahiye Müdürlüğüne atandı³¹³.

2.4.2.Akbaş Cephaneliği Baskını (26 Ocak 1920)

Akbaş Cephaneliğindeki silahlar Mondros Mütarekesi gereği İtilaf Devletlerince el konulan Türk ordusuna ait silahlardı³¹⁴. Mütareke hükümlerine göre Türk ordusunun el konulan silahlarının bir kısmı Gelibolu yarımadasında bulunan Akbaş cephaneliğinde idi. Burada 8.000 Rus tüfeği, 40 Rus ağır makineli tüfeği, 20.000 sandık cephane vardı. Bunlar Doğu Cephesinde 1917 Bolşevik İhtilalından sonra Ruslardan savaş ganimeti olarak ele geçirilen silahlardı³¹⁵.

Yunan ordusunun Balıkesir'e doğru ilerlemesini önlemeye çalışan milli kuvvetler silah ve cephane sıkıntısı çekmekteydi. Akbaş'tan kaçırılan silahlarla Soma ve Akhisar cephesine taarruz düşünülüyordu³¹⁶. Bu sebeple cephanelik İzmir Kuzey Cephesi'nin silah ve mühimmat ihtiyacını karşılamak için kuvayı milliyece basıldı³¹⁷. Baskınla ilgili Köprülü Hamdi Bey ve Dramalı Rıza görevlendirilmişti³¹⁸.

26/27 Ocak 1920 gecesi Akbaş Cephaneliği'ne büyük bir cesaretle ve küçük bir grupla el koyarak Anadolu'ya geçiren ve Biga dolaylarındaki Yenice'ye getiren eski Edremit Kaymakamı Hamdi Bey bu başarıdan sonra Biga'ya geldi³¹⁹. Bu arada

³¹² M. Akarslan, *a.g.e.*, s. 221.

³¹³ *Karesi*, "Tahvil-i Memuriyet", 29 Kanun-ı evvel 1335/29 Aralık 1919, nr. 30-290, H. Karaburçak, *a.g.e.*, s.83.

³¹⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 88, T.İ.H., C. VI, s. 71-72.

³¹⁵ K. Su, *a.g.e.*, s. 1.

³¹⁶ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 94, Z. Güven, *a.g.e.*, s. 56, K. Su, *a.g.e.*, s. 146-151.

³¹⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 89-90, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 124, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 41.

³¹⁸ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 124, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 89-90.

³¹⁹ K. Esengin, *a.g.e.*, s. 82, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 181, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleri*, s. 251.

Biga’da kendi başına buyruk hareket edip etrafa zarar veren Kara Hasan çetesiyle de uğraşıp mensuplarının bir kısmını etkisiz hale getirdi³²⁰.

2.4.3. Anzavur’un İkinci İsyanı ve Bulgurcu Mehmet Efe

İzmir-Kuzey Cephemizde sıkıntılara yol açan Anzavur’un ikinci isyanı Köprülü Hamdi Bey’in Akbaş Cephaneliği’ni baskınıyla yakından ilgilidir³²¹. Akbaş Cephaneliği baskını ve Kara Hasan’ın ortadan kaldırılmasından sonra bölgede yeni kuvvetler toplayan ve bunların ihtiyaçları için, Hamdi Bey, halktan yardım ve bağış toplamak istedi. Köylülerin bu parayı verecek halleri yoktu. Yıllardır süren savaşlardan dolayı fakr-ü zaruret içinde bulunuyorlardı. Biga kazasından milli harekete yardım için eşraftan alınmak istenen vergi kötü tesir yaratmıştı³²².

Bölge halkı özellikle Pomaklar Hamdi Bey’e cephe aldılar. Kendiside Pomak olan Gavur İmam (İmam Fevzi) Pomaklar arasından kuvvet toplamaya başladı. Diğer isyancı Şah İsmail ise Çerkezlerden kuvvet topladı³²³. Gavur İmam ve Şah İsmail taraftarlarıyla 16 Şubat 1920’de Biga’ya saldırdılar. Biga’da Hamdi Bey tarafından oluşturulmaya çalışılan kuvvetler henüz yeni ve kaynaşmamış olduğundan çabuk dağıldı. Gavur İmam kolayca Biga’ya girdi³²⁴. Gavur İmam Biga’yı ele geçirince Anzavur 17 Şubat 1920’de ilçeye geldi.

Bu arada yanındaki kuvvetler dağılınca Köprülü Hamdi Bey Biga’dan ayrılıp Yenice’ye gitmek için yola çıktı. Akbaş’tan kaçırdığı silah ve cephaneyi 40 kişilik kuvveti Dramalı Rıza Bey’le Yenice’ye göndermişti. Bu yüzden yanında 15 kişiyle seyahat ediyordu. Bu tedbirsizliği sonucu Yenice’ye giderken yolda Eminoba (İnova) Köyüne uğradığında pusuya düşürüldü³²⁵.

³²⁰ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 98, Z. Güven, *a.g.e.*, s. 50-54, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 181, Z. Özdemir, ... *Balikesir Cepheleri*, s. 250, K. Su, *a.g.e.*, s. 119, T.İ.H., C. VI, s. 72.

³²¹ M. Akarslan, *a.g.e.*, s. 110, Z. Özdemir, ... *Balikesir Cepheleri*, s. 250.

³²² S. Tansel, *a.g.e.*, C. III, s. 29, Uluğ İğdemir, *Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları*. AKDITYK, AAM Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1989, s. 87, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 125, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 42, K. Su, *a.g.e.*, s. 185-188.

³²³ Z. Güven, *a.g.e.*, s. 67-88 K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 98, F. Belen, *a.g.e.*, s. 195-196, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 15, T.İ.H., C. VI, s. 73.

³²⁴ U. İğdemir, *a.g.e.*, s. 3-7, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 98, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 125.

³²⁵ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 98, Z. Güven, *a.g.e.*, s. 70, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 126, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 193, Z. Özdemir, ... *Balikesir Cepheleri*, s. 255, K. Su, *a.g.e.*, s. 196-197.

Aznavur ve Gavur İmam 21 Şubat 1920’de Yenice’ye ulaştılar. Dramalı Rıza Bey kahramanca savunma yaptıysa da çaresiz kalınca bin bir emekle kaçırılan cephanenin bulunduğu bina ve camileri dinamitle imha etti³²⁶.

Bu gelişmeler esnasında silah ve cephanelere asilerden önce yetişmek için Balıkesir’de yeni birlikler hazırlandı. Balıkesir’den Binbaşı Muhtar Bey, Mustafa Necati Bey bir müfreze ile hareket ettirildiler. Vasıf Bey, İngiliz Kemal, Giresunlu Bulgurcu Mehmet Efe maiyetiyle ve Balyalı Mustafa Çavuş da ayrıca bir kuvvetle harekete iştirak ettiler³²⁷. Bu kuvvetler Balıkesir üzerinden Balya ve oradan da Yenice’ye ulaştığı sırada Dramalı Rıza Bey silahların asilerin eline geçmesini önlemek için yukarıda anlattığımız gibi imha etti. Böylece Bulgurcu Mehmet Efe komutasındaki Giresun Milli Taburu’nun da katıldığı Akbaş Cephaneliğinden kaçırılan silahları kurtarma hareketi istenmeyen bir şekilde sonuçlandı³²⁸.

2.5.BEŞİNCİ BALIKESİR KONGRESİ (10/22 Mart 1920).

10 Mart 1920’de toplanan bu son Balıkesir Kongresine; Balıkesir, Saruhan Livaları ile Bursa ve Bilecik Sancaklarından, bunlara bağlı Kaza ve Nahiyelerden 64 temsilci katıldı³²⁹. Bu kadar geniş bir heyetin bir araya getirilebilmiş olması önemli bir başarıdır. Beşinci kongre geniş bir alanı temsil etmektedir³³⁰.

Kongre çalışmaları arasında 12 Mart 1920 tarihli protesto metnin hazırlanması vardır. İzmir’in işgalini, Yunanlıların bölgede yaptıkları baskıları, Anadolu üzerindeki Rum ve Ermeni taleplerini reddeden beş maddelik protesto metninin başlığı “İzmir Kuzey Mıntıkası Kuvva-i Milliye Temsilcileri Genel Kurulu” şeklindedir³³¹. Bu kararları imzalayan heyetin içinde Giresun Murahhası Yırcalızade Şükrü Bey vardır³³².

³²⁶ K. Özalp, *a.g.e.*, C. 1, s. 99, Z. Güven, *a.g.e.*, s. 75, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 126, K. Su, *a.g.e.*, s. 213.

³²⁷ U. İğdemir, *a.g.e.*, s. 86, K. Özalp, *a.g.e.*, C. 1, s. 98, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 15, A. Ertem, *a.g.e.*, s. 11, K. Su, *a.g.e.*, s. 214, B. Bayraktar, *a.g.e.*, s.217.

³²⁸ U. İğdemir, *a.g.e.*, s. 86, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 195, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleeri*, s. 256.

³²⁹ Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 54, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 205, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 115, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 168-173, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 35.

³³⁰ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 205, F. Özer, *a.g.e.*, s. 110, Fuat Özer; “İzmir Şimali Mıntıkası Heyet-i Umumiye İçtima’ı” başlığı ile incelemiştir. Bkz. *a.g.e.*, s.110.

³³¹ R. Apak, *a.g.e.*, s. 117, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 207, M. Akarlan, *a.g.e.*, s. 115-116, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 54.

³³² R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 117-118, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 276, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 173, F. Özer, *a.g.e.*, s. 111, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 153-156.

Beşinci Balıkesir Kongresinin devam ettiği tarihlerde İstanbul 16 Mart 1920 tarihinde işgal edildi, Meclis-i Mebusan dağıtıldı. İşgal haberi Anadolu’da ve dolayısıyla Balıkesir’de büyük teessürle karşılandı. Balıkesir’deki 61. Tümen komutanı Albay Kazım Paşa yayınladığı bir beyanname ile Balıkesir ve civarındaki bütün resmi makamların kendisinden emir alacağını bildirdi³³³. Ayrıca İzmir Şimal Kongresi Beyannamesi adı ile 7 maddelik bir beyanname ile işgali protesto etti³³⁴. Ardından 18 Mart 1920 günü Balıkesir belediye meydanında düzenlenen kalabalık bir mitingle İstanbul’un işgali protesto edildi³³⁵.

İstanbul’un işgali üzerine Anadolu şehir ve kasabalarında kısa süren bir şaşkınlık ve sahipsizlik devri yaşandı. Bu durum Balıkesir’de de yaşanmıştır. Halkın maneviyatını yükseltmek için hemen bir miting tertip edilirken, İstanbul ile bağlantı kesildiğinden çıkacak herhangi bir karışıklığı önlemek için 17 Mart 1920’den itibaren Balıkesir’de sıkıyönetim ilan edilmiştir³³⁶. Bu çalışmaların ardından kongre çalışmalarını tamamlamış ve dağılmıştır.

3 Nisan 1920’de Mekteb-i Sultani’de geniş katılımlı bir toplantı düzenlenip Ankara’da açılacak olan TBMM’ne temsilci seçimi ve Anzavur hadisesi görüşüldü³³⁷. 27 Nisan 1920 Salı günü Balıkesir belediyesinde yapılan seçimde Albay Kazım Bey, Vehbi Bey, Yürükzade İbrahim Bey, Müftüzade Abdulfafur Efendi ve Çantayzade Basri Bey Balıkesir’den mebus seçildiler³³⁸. Bu seçimlerin ardından Balıkesir’de kongreler dönemi kapandı Türkiye Büyük Millet Meclisi dönemine geçildi³³⁹.

2.5.1. Anzavur İsyanının Bastırılması ve Bulgurcu Mehmet Efe

16 Şubatta Biga ve 21 Şubat 1920’de Yenice’yi ele geçiren Anzavur ve Gavur İmam Bandırma üzerine yürüdü. Bandırma’da 14. Kolordu komutanı Yusuf İzzet Paşa karargâhı ile Bursa’ya çekildi. Bu isyan dalgası sırasında Biga, Yenice,

³³³ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 208-209, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 117, M. Albayrak, *a.g.e.*, s. 171-172.

³³⁴ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 209-210.

³³⁵ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 210-211, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 117.

³³⁶ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 211.

³³⁷ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 217-218.

³³⁸ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 227-228.

³³⁹ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s.117.

Bandırma, Kirmastı, Karacabey, Gönen, Susurluk Anzavur'un eline geçmişti³⁴⁰. Rahmi Apak'ın tabiriyle “*isyan yuvarlandıkça yürüyen bir kartopuna*” dönüşmüştü.

Anzavur'un planından haberdar olmak isteyen 61. Tümen Komutanı Albay Kazım Paşa Kurtuluş Savaşı'nın ünlü Türk casusu İngiliz Kemal'i (Esat Tomruk) görevlendirdi. İngiliz Kemal vasıtasıyla Anzavur'un kuvvetlerinden bir kolun, Gönen-Balya üzerinden Balıkesir'e; diğer bir kolun Susurluk üzerinden Balıkesir'e yürüyeceğini, üçüncü kolunda Kirmastı üzerinden Bursa'ya yürüyeceğini öğrendi.³⁴¹

Bandırma'yı işgal ederek İstanbul ile bağlantı kuran Anzavur gerekli hazırlıkları yaptıktan sonra harekete geçti. Gavur İmam'a bağlı bir kol Balya üzerinden Balıkesir'e yürüdü. Anzavur ise Kirmastı-Susurluk üzerinden Balıkesir'e ilerlemeye başladı. Balıkesir düşerse, Anzavur Yunanlılarla temas kurabilecekti³⁴².

Anzavur isyanına kesin son vermek için Balıkesir'de yeni bir kuvvetler hazırlandı. Salihli cephesinden Çerkez Ethem çağrıldı. Demirci Mehmet Efe ise Danişmentli İsmail Efe kumandasında birlikler gönderdi. Akhisar Cephesinden Hafız Hüseyin Bey kumandasındaki milli kuvvetler, 14. Süvari Alayı'nın büyük bir kısmı, Soma Cephesinden Selahattin Efendi kumandasındaki kuvvetler, Balıkesir'den Keçeci Hafız Emin Bey'in topladığı kuvvetler hazırlandı. Yine İvrindi ve Ayvalık'tan kuvvetler geldi³⁴³. Bu kuvvetler Yunanlılara karşı kurulan İzmir Kuzey Cephesinden alınarak Anzavur'a karşı gönderildi.

Albay Kazım Paşa kumandasındaki milli kuvvetler 14 Nisan günü Balıkesir'den ayrıldı. 15 Nisan 1920'de Susurluk'un kuzeyindeki Yayaköy'de (Yahyaköy) Anzavur kuvvetleri bozguna uğradı. Anzavur bu ağır yenilgi sonunda ikinci bir çarpışmayı göze alamayarak Gönen'e ve oradan da Karabiga'ya kaçarak limanda bulunan İngiliz gemisine binerek İstanbul'a kaçtı³⁴⁴.

Anzavur'dan sonra sıra Gavur İmam'ın tenkiline gelmişti. Albay Kazım Paşa Balya dolaylarına ilerleyen Gavur İmam'a karşı Parti Pehlivan, Kako Mehmet Efendi

³⁴⁰ R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 127, K. Özalp, a.g.e., C. I, s. 109.

³⁴¹ K. Özalp, a.g.e., C. I, s. 110-111.

³⁴² K. Özalp, a.g.e., C. I, s. 112-113.

³⁴³ K. Özalp, a.g.e., C. I, s. 113.

³⁴⁴ K. Özalp, a.g.e., C. I, s. 115 R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 129, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 42.

ve Mehmet Ali Çavuş kumandasındaki milli kuvvetleri gönderdi³⁴⁵. Bu kuvvetlerin arasında Bulgurcu Mehmet Efe müfrezesi de vardır³⁴⁶.

Bu kuvvetler öncelikle Gavur İmam'a karşı müdafaa tedbirleri aldılar. Gavur İmam, Sebepi Köyü'ne kadar ilerleyebildi. Anzavur'un kaçmasından sonra Albay Kazım Paşa, Balya üzerine yürüdü. Albay Kazım Paşa'nın birlikleriyle birleşen milli kuvvetler kısa bir sürede Gavur İmam'ın kuvvetlerini bozdular. Dağılan Gavur İmam'ın kuvvetlerini temizlemek için Gönen, Karabiga, Biga, Agonya, Kirmastı çevresinde gerekli ıslahatlar yapıldı³⁴⁷.

Milli müfrezeler 2 Mart 1920'den 15 Nisan 1920'ye kadar Anzavur çetesiyle uğraştılar. Biga, Gönen, Manyas milli kuvvetler ile Anzavur çetesi arasındaki savaşlarda zarar gördü. Kırkağaç Belediye Reisi Emin Bey şehit düştü³⁴⁸. Giresun Kuvayı Milliye Reisi Arabacıoğlu Hafız Ahmet Bey; o günleri anlatırken önümüzdeki düşmanı (Yunan) ve arkamızdaki Anzavur'u kastederek '*önümüz deniz, arkamız domuz*' tabirini kullanmıştır³⁴⁹.

³⁴⁵ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 114.

³⁴⁶ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 15, A. Ertem *a.g.e.*, s. 11.

³⁴⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 115-116, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 129, K. Esengin, *a.g.e.*, s. 92.

³⁴⁸ M İlgürel, *a.g.e.*, s. 200.

³⁴⁹ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 12.

ÜÇÜNCÜ B Ö L Ü M

BATI CEPHESİNE YUNAN TAARRUZU ve GİRESUN NAHİYESİ

1.BATI CEPHESİNİN KURULMASI

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgaline takaddüm eden günlerde Batı Anadolu'daki Türk kuvvetlerinin yerleşimi şöyledir; 17. Kolordu İzmir'de konuşlanmış bu kolorduya bağlı 56. Tümen İzmir'de, 57. Tümen Aydın'da bulunmaktadır. İzmir kuzey bölgesinde bulunan 14. Kolordu Tekirdağ'da konuşlanmış bu kolorduya bağlı 55. Tümen Tekirdağ'da, 61. Tümen Bandırma'dadır. İzmir doğu bölgesinde bulunan 20. Kolordu Ankara'da konuşlanmış bu kolorduya bağlı 23. Tümen Afyon'da, 24. Tümen Ereğli'de bulunmaktadır³⁵⁰.

İzmir'in işgali sırasında şehirde; 17. Kolordu ve 56. Tümen karargâhları ile 56. Tümene bağlı 174. Alay bulunmaktaydı. Bu Tümenin 173. Alayı Urla'da, 172. Alayı Ayvalık'ta idi³⁵¹. İşgal günün 17. Kolordu ve 56. Tümen karargâhları ile 173. Alay ve 174. Alay dağılmıştır. Sadece Ayvalık'ta 172. Alay kendini muhafaza etmiştir³⁵². 56. Tümen daha sonra Bursa'da tekrar bağımsız olarak teşekkül ettirilmiştir³⁵³ ve bilahare 14. Kolorduya bağlanmıştır³⁵⁴.

Yunan işgalinin genişlemesi üzerine Batı Anadolu'daki Türk kuvvetleri İzmir çevresini saracak şekilde yeniden konuşlandırılmıştır. Tekirdağ'daki 14. Kolordu Bandırma'ya ve bu kolorduya bağlı Bandırma'da bulunan 61. Tümen Balıkesir'e taşınmıştır. Dağılan 17. Kolorduya bağlı 57. Tümen Denizli'ye taşınmış 20. Kolorduya bağlı 23. Tümen etkin hale getirilmiştir³⁵⁵.

İzmir'e Yunanlıların çıkması ve Batı Anadolu'daki Yunan işgaline Osmanlı Devleti ve onun meşru hükümeti olan İstanbul Hükümeti gerekli tepkiyi gösterip önlem alamamıştı. Bölgede işgalin şaşkınlığını üzerinden atan halk sivil direnişi organize etmek ve Yunan işgalinin yayılmasını önlemek için Balıkesir, Alaşehir ve Nazilli Kongrelerini toplamıştır.

³⁵⁰ M. Kemal, *a.g.e.*, C. I, s. 8, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 37.

³⁵¹ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 450, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 40.

³⁵² M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 450, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 78, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 73-74.

³⁵³ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 21, T.İ.H., C. II, k. 1, s. 63, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 15.

³⁵⁴ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 107.

³⁵⁵ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 15, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 17.

Bu kongrelerle halk işgale karşı bilinçlenirken askeri direnişini destekleyen sivil direnişte organize oldu. Bunun sonucunda Yunan işgal bölgesini belirleyen Milne Hattı etrafını saracak şekilde ilk cephe hattı oluşturuldu. Böylece, işgalin İzmir'den kuzeye, güneye ve doğuya doğru yayılması direnişini başlatırken İzmir etrafında bir çember halinde cephe kuruldu³⁵⁶.

Heyet-i Temsiliye Başkanı M. Kemal 16 Kasım 1919'da 23. Tümen, 61. Tümen, 57. Tümen ve 56. Tümen komutanlıklarına gönderdiği telgrafta özetle; “*Batı Anadolu'daki milli kuvvetlerin teşkilatlandırılmasını, gayri resmi olarak ordu birliklerince desteklenmelerini*” istedi³⁵⁷. Neticede; Balıkesir'deki 61.Tümen, Afyon'daki 23.Tümen ve Nazilli'deki 57.Tümenin asıl çatısını oluşturduğu Batı Cephesi 1919 yılı sonu ve 1920 başında fiilen kurulmuş oldu³⁵⁸.

Batı Anadolu'da Türk savunması 61. Tümen, 23. Tümen ve 57. Tümen olmak üzere üç tümen ile savunma yaparken Yunanlılar bölgedeki kuvvetlerini altı tümene çıkarmışlardı. Milne Hattı ile belirlenen Yunan işgal bölgesini saracak şekilde oluşturulan Batı Cephesi daha iyi kumanda edilebilmesi için kendi arasında üç bölüme ayrılmıştır³⁵⁹. Bu bölümler;

-İzmir-Kuzey Cephesi: Ayvalık, İvrindi, Soma, Akhisar kesimleri,

61. Tümen komutanı Albay Kazım emrinde.

-İzmir-Doğu Cephesi : Marmara Gölü-Gediz Çayı ve Salihli-Bozdağ civarı,

23. Tümen komutanı Albay Ömer Lütfü emrinde.

-İzmir-Güney Cephesi: Ödemiş ve Aydın kesimleri,

57. Tümen komutanı Albay Şefik emrinde³⁶⁰.

³⁵⁶ M.Ş. Yazman, *a.g.e.*, s. 25, M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 450-451.

³⁵⁷ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 109.

³⁵⁸ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 450, İbrahim Artuç, *Kurtuluş Savaşı'nın Zorlu Yılları*, Kastaş Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1988, s. 63, F. Belen, *a.g.e.*, s. 185-187, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 111.

³⁵⁹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 111, F. Belen, *a.g.e.*, s. 183.

³⁶⁰ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 111, İ. Artuç, ... *Zorlu Yılları*, s. 63, F. Belen, *a.g.e.*, s. 183.

1.1.İZMİR-KUZEY CEPHESİ VE 61. TÜMEN

Milli Mücadele döneminde inceleme sahamız olan Savaştepe'yi ilgilendiren İzmir-Kuzey Cephesinin çatısını 61.Tümen oluşturmaktadır. Balıkesir'de konuşlanan 61. Tümen, Yunanlıların İzmir Kolordusu karşısında yaklaşık 90 km.lik bir cephe tutuyordu. Bu tümen üç piyade alayı, bir süvari alayından oluşuyordu. Yine emrinde kuvayı milliye birliklerinden oluşan dört milli alay ve üç milli tabur vardı. Ordu ve kuvayı milliye birliklerinin toplamı 6.000 civarındaydı³⁶¹. Türk savunmasını destekleyen kuvayı milliye birlikleri ise çete savaşı yapabilecek seviyedeydiler³⁶².

61. Tümen Bandırma'da konuşlandığında 2 Haziran 1919'da Albay Kazım Paşa bu tümenin komutanlığına vekâleten atanmıştı. 61.Tümen Balıkesir'e taşınırken bu defa 2 Ağustos 1919'da Kazım Paşa asaleten tümen komutanlığına atandı³⁶³. Üçüncü Balıkesir Kongresi çalışmaları ile İzmir'in kuzeyini örtecek şekilde düzenlenen İzmir-Kuzey Cephesi dört kesime ayrılmıştır. Bunlar;

- Akhisar Kesimi,
- Soma Kesimi,
- İvrindi Kesimi,
- Ayvalık Kesimi³⁶⁴.

1.1.1.Akhisar Savunma Mıntıkası.

Akhisar savunma mıntikasını örten kuvvetlerimiz Kurmay Binbaşı Derviş Bey emir ve komutasındadır³⁶⁵. Akhisar savunma hattı kuzeybatı-güneydoğu istikametinde Yaylaköy, Arabacı, Şatırlar, Gökbel, Mahfeller, Sarıçam, Paşaköy, Adiloba, Saruhanlı, Yeniçiftlik, Alibeyli, Çal Dağı ile Marmara Gölü batısındaki Kan Boğazı'na kadar uzanan bir hattır³⁶⁶.

³⁶¹ İ. Artuç, ... *Zorlu Yılları*, s. 63, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Hareketleri*, s. 61, A. Sofuoğlu, *a.g.e.*, s. 376.

³⁶² Zeki Çevik, *Milli Mücadelede Son Kurşun*, Balıkesir Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, 1. Baskı, Balıkesir, 2002, s. 35.

³⁶³ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 15, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 17, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 7-20.

*Albay Kazım Paşa'nın Milli Mücadele'deki faaliyetleri için Bkz.; Süleyman ERKAN, *Milli Mücadele'de Kazım Özalp Paşa*, Ankara Üniversitesi, TİTE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.

³⁶⁴ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 183.

³⁶⁵ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 134, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 192.

³⁶⁶ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 134, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 190.

1.1.2.Soma Savunma Mıntıkası.

Soma savunma mıntıkasını örten kuvvetlerimiz Yüzbaşı Kemal Bey emir ve komutasındadır³⁶⁷. Bu bölgedeki savunma hattı; Soma'nın batısında Kozluca, Sarıcalar, Cinge, Dereköy, Eynez, Sarıtepe'ye kadar olan hattı içine alır³⁶⁸. Bu hat üzerindeki milli kuvvetler Soma, Kırkağaç, Bergama kazaları ile Giresun ve Gelenbe nahiyeleri halkından oluşmaktadır³⁶⁹. Bulgurcu Mehmet Efe kumandasındaki Giresun Milli Taburu Soma Cephesi'nin Cinge bölgesinde savaflara katılmıştır³⁷⁰.

1.1.3.İvrindi Savunma Mıntıkası.

İvrindi savunma mıntıkasını örten kuvvetlerimiz Yarbey Halit Bey emir ve komutasındadır³⁷¹. İvrindi mıntıkasındaki savunma hattı Gümeli, İkizce, Taşdıbi, Duğla, Kiraz, Asartepe istikametinde uzanır³⁷².

1.1.4.Ayvalık Savunma Mıntıkası.

Ayvalık savunma mıntıkasını örten kuvvetlerimiz 189. Alay Komutanı Albay Seyfullah Bey emir ve komutasındadır³⁷³. Ayvalık mıntıkasındaki savunma hattı Karaağaç, Kuyualan, Ağacık, Yabancılar, Ballica, Yaylacık istikametinde uzanır³⁷⁴.

³⁶⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 134, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 192.

³⁶⁸ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 134, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 192.

³⁶⁹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 35.

³⁷⁰ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 15.

Soma Cephesi'nde Cinge hattını tutan Giresun Milli Taburu'nu M. Fevzi İlhan aşağıdaki dizelerle anlatmıştır;

Balıkesir'in cevri-nevahisi,
Çalıştık çok insan, her birisi.
Savaştepe, Konakpınar, İvrindi,
Düşmana karşı üç tabur edindi.
Münavebe ile bu taburlar,
Düşmana karşı cephe dururlar.
Bu taburlara nasb ettik kumandan,
Tayin ettik, efrat toprak bir yandan.
Kemal Bey, Erkan-ı Harpti gezerdi,
Düşmanı vaziyetinden sezerdi.
Savaştepe taburu kumandanı,
Bulgurcu Mehmet Efe Elbistani.
Alay Kumandanı Hulusi Bey'di.
Balıkesirli Zırbalı zadeydi.
Bkz. O. Saygı, *a.g.e.*, s.13

³⁷¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 135, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 193.

³⁷² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 135, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 192.

³⁷³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 134, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 193.

³⁷⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 134, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 184, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 193.

2.BATI CEPHESİNDE YUNAN TAARRUZU

Yunan işgal ordularının 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkması ve Aralık 1919'a kadar İzmir çevresini işgal etmesi ile Batı Anadolu'da Türk-Yunan savaşlarının birinci dönemi tamamlanmıştır³⁷⁵. Yunanlıların bu sürede işgal ettikleri topraklar, 2 Kasım 1919'da Milne Hattı ile belirlenmiş ve güvence altına alınmıştır³⁷⁶.

18 Ocak 1919'da toplanan Paris Barış Konferansı'nda Osmanlı Devleti ile ilgili barış şartları tespit edilememiştir³⁷⁷. İtilaf Devletleri; Türkiye'nin geleceği, İstanbul'un durumu, İzmir'de Yunanlıların kalıp kalmayacağı meselesi, İtalyanlara Anadolu'da topraklar verilmesi, Ermenistan ve Kürdistan kurulması gibi konularda aralarında anlaşma sağlayamadılar. Bu sebeple İngiltere öncülüğünde 12 Şubat 1920'de Londra Konferansı toplandı³⁷⁸.

Osmanlı Devleti ile yapılacak barış konusunda Londra Konferansı'nın ardından İtilaf Devletleri bu defa 18 Nisan 1920'de San Remo Konferansı'nda bir araya geldiler. Anlaşmazlık konuları büyük oranda giderilip, tespit edilen barış şartları Osmanlı Devleti'ne tebliğ edildi. Osmanlı Devleti kendisine tebliğ edilen anlaşma şartlarını ağır bulup imzada tereddüt etti³⁷⁹. Bu tereddüt üzerine İtilaf Devletleri, 20 Haziran 1920'de İngiltere'nin Hythe kasabasında toplanarak, Osmanlı Devleti'ni imzaya zorlamak için Yunan ordusunun Milne Hattı dışına çıkmasına ve işgallerini genişletmesine izin verdiler³⁸⁰.

İtilaf Devletlerinin teşvikiyle, Osmanlı Devleti'ni, Sevr Antlaşması'nı imzaya zorlamak için Yunanlılar ikinci bir işgal hareketi başlattılar. Böylece Batı Cephesinde Türk-Yunan savaşlarının ikinci dönemi başladı. Yunan orduları 22 Haziran 1920 itibaren Milne Hattı dışına çıkarak Batı Anadolu'da iki ayrı yönde; Balıkesir-Bursa istikameti ve Uşak istikametinde ilerleyerek işgallere başladılar³⁸¹.

³⁷⁵ F. Belen, *a.g.e.*, s. 54-62.

³⁷⁶ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 121-122, A. Sofuoğlu, *a.g.e.*, s. 372.

³⁷⁷ F. Belen, *a.g.e.*, s. 20.

³⁷⁸ T. Baytok, *a.g.e.*, s. 69-118, Gotthard Jaeschke, *Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, AKDITYK, TTK Yayınları, Ankara, 1989, s. 88-89, Zeki Sarıhan, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, AKDITYK, TTK Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1998, C. II, s. 372, F. Belen, *a.g.e.*, s. 152, S. Tansel, C. III, s. 145-147, İ. Öztoprak, *a.g.e.*, s. 61-83.

³⁷⁹ T. Baytok, *a.g.e.*, s. 119-131, G. Jaeschke, *a.g.e.*, s. 99, Z. Sarıhan, *a.g.e.*, C. II, s. 489, F. Belen, *a.g.e.*, s. 176-178, S. Tansel, *a.g.e.*, C. III, s. 145-150, İ. Öztoprak, *a.g.e.*, s. 83-101, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 126-127, A. Sofuoğlu, *a.g.e.*, s. 372, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 89.

³⁸⁰ S. Tansel, *a.g.e.*, C. III, s. 156-156, S. Selek, *a.g.e.*, C. II, s. 81, G. Jaeschke, *a.g.e.*, s. 108, Z. Sarıhan, *a.g.e.*, C. III, s. 89, İ. Öztoprak, *a.g.e.*, s. 102, A. Sofuoğlu, *a.g.e.*, s. 373, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 89.

³⁸¹ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 460, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187-190, İ. Öztoprak, *a.g.e.*, s. 102.

2.1.YUNAN İŞGAL KUVVETLERİNİN YERLEŞİMİ

Yunan Küçük Asya Ordular Komutanlığına 11 Temmuz 1919'da General Leonidas Paraskevopulas atanmış ve kurmay heyetiyle görevi devralmıştır³⁸². Genel karargâhı İzmir'de bulunan Yunan ordusunun yerleşimi aşağıdaki şekildedir;

Küçük Asya Ordular Komutanlığı. (General Paraskevopulas-Karargahı İzmir)

* İzmir Kolordusu (General İoannu - Karargahı Manisa)

-İzmir Tümeni (Manisa Bölgesi)

-Adalar Tümeni (Bergama Bölgesi)

-Ayvalık Grubu (Ayvalık Bölgesinde)

* I.Kolordu (General Nieder – Karargahı Ödemiş)

-1. Tümen (Aydın Bölgesi)

-2. Tümen (Ödemiş Bölgesi)

-13. Tümen (Turgutlu Bölgesi)

* İhtiyat Kolordusu

-Ayvalık Tümeni (Turgutlu Bölgesi)

-1. Süvari Tümeni (Turgutlu Bölgesi)³⁸³.

2.2.YUNAN GENEL TAARRUZ PLANI

15 Hazirandan itibaren İzmir cephesinde Yunanlılar keşif faaliyetlerini artırmıştır. Cephenin muhtelif noktalarında uçaklar, keşif kolları ve casusları vasıtasıyla Türk savunması hakkında bilgi temin etmeye çalışmaktadırlar³⁸⁴. 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan taarruzunun genel planı ise Türk kuvvetlerini önce doğuya doğru atmak ve İzmir bölgesinin emniyetini sağlamak daha sonra Balıkesir üzerinden Marmara Denizi'ne ulaşmak, Ankara'nın Marmara Denizi ve boğazlar ile bağlantısını kesmekti³⁸⁵.

³⁸² T.İ.H., C. II, k. 2, s. 193, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 186

³⁸³ İ. Artuç, ... *Zorlu Yılları*, s. 63, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 129, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 185-188, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 179-183.

³⁸⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C.1 1, s. 133.

³⁸⁵ F. Belen, *a.g.e.*, s. 187, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 188-190, A. Sofuoğlu, *a.g.e.*, s. 375.

Bu genel taarruz planı çerçevesinde Yunan Küçük Asya Ordular Komutanlığı I. Kolordusunun doğu istikametindeki hedefi Alaşehir kasabasıydı. Turgutlu-Salihli, Ödemiş-Kiraz ve Köşk-Nazilli üzerinden Alaşehir'e ilerlemiş ve İzmir'i emniyet altına almıştır. Nihayetindeki hedefleri ise Afyon idi³⁸⁶.

İzmir Kolordusu ise kuzey istikametli olup Balıkesir'e doğru yönelmiş ve Bandırma-Bursa istikametine kadar ilerlemiştir. Manisa-Bergama hattında toplanan İzmir Kolordusu ağırlık merkezi Akhisar olmak³⁸⁷ üzere kuzeye doğru taarruz edip Kırkağaç-Soma-Savaştepe üzerinden Balıkesir'e ulaşmıştır.

Balıkesir istikametine yönelen İzmir Kolordusu 1175 subay, 35.000 asker,1004 süvari ve 92 adet topçu kuvvete sahiptir³⁸⁸.

İzmir-Kuzey Cephemize yönelen Yunan saldırı planına göre;

* İzmir Kolordusu'na bağlı İzmir Tümeni düz arazi olması sebebiyle Türkler açısından savunmaya elverişli olmayan Akhisar'ı düşürecek,

* İzmir Kolordusuna bağlı Adalar Tümeni ise Soma Cephesinde Türk savunmasını tespit edecek,

* Akhisar düştükten sonra Kırkağaç'tan Soma'ya ilerleyen İzmir Tümeni burada Adalar Tümeni ile birleşip Soma'da Türk kuvvetlerini kuşatarak imha edecek,

* Soma'da Türk savunması imha olduktan sonra Yunan kuvvetleri Soma-Savaştepe üzerinden Balıkesir'e ulaşacaktı³⁸⁹.

Bu taarruz planı sebebiyle Soma üzerine yapılan taarruzlar önce oyalama daha sonra Akhisar'dan çekilen kuvvetlerimizi Soma çevresinde kuşatma ve imha amacını taşır³⁹⁰.

³⁸⁶ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 460-461, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 186, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 188-189.

³⁸⁷ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 460, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 186, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 189-190.

³⁸⁸ T.İ.H., C. II, k. 2, s.200, İ. Artuç, ... *Zorlu Yılları*, s. 63.

³⁸⁹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 189.

³⁹⁰ Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cepheleeri*, s. 263, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 189.

2.3.İZMİR-KUZEY CEPHESİNE YUNAN TAARRUZU

2.3.1. 22 Haziran 1920 Savaşları

22 Haziran 1920'de başlayan Yunan taarruzunun ana hedefi Akhisar olup 13.Tümen ve İzmir Tümenine bağlı kuvvetler saat: 00.04'de Kargın üzerinden Kan Boğazı'nı geçip buradaki Türk savunmasını atarak saat: 09.30'da Göl Marmara'ya girdi. Asıl saldırı kolu Develi, Arpalı, Sazköy, Beyoba ve Moralılar üzerinden Türk savunmasını atarak Akhisar'a ilerledi. Diğer kolda Sarıhanlı, Adiloba, Koyuncu, Kayışlar hattında Akhisar'a ilerledi ve saat: 18.00'da Akhisar'ı ele geçirdi³⁹¹.

22 Haziran 1920 akşamı Yunan orduları hedeflerine ulaşmışlar Göl Marmara ve Akhisar Yunan işgaline düşmüştür. Türk Savunması ise kuvvetlerini Yunanlılara kaptırmadan ve kuşatılmadan 22 Haziran akşamı Süleymanlı, Mehmet Bey Çiftliği ve Palamut (Yaylaköy) çevresinde toplanmışlardır.

İzmir-Kuzey Cephe Komutanı Albay Kazım Paşa bu cephemize yapılan Yunan genel taarruzunu kırmak için Balıkesir bölgesindeki bütün kuvvetlerin Soma'ya intikali emrini verdi. 22 Haziran gecesi yola çıkarak 23 Haziran 1920'de cepheye kumanda etmek için Kırkağaç'a geldi. Kırkağaç Çamlığında karargâh kurdu.

Albay Kazım Paşa, Akhisar bölgesini savunurken Yunan taarruzunu durduramayarak Süleymanlı, Mehmet Bey Çiftliği ve Palamut (Yaylaköy) çevresinde toplanan kuvvetlerimizi Harta İstasyonu çevresinde toplayarak düzene soktu. Burada Akhisar'dan Soma yönüne saldıracak Yunan kuvvetlerini durdurmak için Selçikli, Kadıdağı, Milinge, Yatağantepe hattında Harta istasyonunu örtecek şekilde yeni bir savunma cephesi oluşturdu³⁹².

2.3.2. 23 Haziran 1920 Savaşları

23 Hazirandaki Yunan saldırısının ana hedefi Soma'dır. Akhisar'dan çekilerek Kırkağaç önlerinde savunma yapmaya çalışan Türk kuvvetlerinin geri çekilmesini önlemek ve imha etmek amacını taşır³⁹³. 61. Tümen komutanı 23

³⁹¹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 194-199, M. Kemal, *Nutuk*, C. II, s. 460, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 186, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 94-97.

³⁹² T.İ.H., C. II, k. 2, s. 199-200, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 137, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 186, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 100.

³⁹³ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 200-201, Süvari Yüzbaşı Ahmet. *Türk İstiklal Harbi Başında Milli Mücadele*, (Haz. İsmail AKA, Vehbi GÜNAY, Cahit TELCİ) Akademi Kitabevi, İzmir, 1993, s. 118.

Haziran 1920 sabahı Yunan kuvvetlerinin Akhisar üzerinden Kırkağaç-Soma istikametine ilerlemesini engellemek için Harta İstasyonu merkezli bir savunma hattı kurmuş ve karargâhı da Kırkağaç Çamlığı'nda idi. Akhisar'dan çekilen kıtalarımız Palamut kuzeyinde Yatağantepe, Milinge, Kadıdağı, Selçikli hattını tutmuştu³⁹⁴.

23 Haziran 1920 sabahı İzmir Tümeni ve Adalar Tümeni Cinge, Taşdibi, Dereköy ve Eynez hattına saldırdılar. Ayrıca Sarıcalar ve Kozluca hattından da Soma üzerine bir kuşatma saldırısı başlattılar. 23 Haziran 1920 akşamına kadar bu hatta çok şiddetli saldırılar olduysa da Yunanlılar Soma'ya giremediler. Ancak Soma'nın batısındaki Cinge, Taşdibi, Dereköy ve Eynez'deki savunma hattımızı geri çekilmek zorunda kaldılar. Böylece Soma-Kırkağaç hattındaki savunmamız tehlikeye girdi³⁹⁵.

2.3.3. 24 Haziran 1920 Savaşları

24 Haziran 1920 sabahı Türk savunması için kritik bir şekilde başladı. O sabah yaşananları Kazım Paşa; "24 Haziran sabahı vaziyeti daha iyi görmek için Soma İstasyonu ile çamlık arasında bulunan etrafa hâkim bir tepeye çıktım. Harta boğazından şiddetli top sesleri geliyor ve bize bağlı süvari ve piyadeler kısmen Kırkağaç ve kısmen Gelenbe'ye çekiliyorlardı"³⁹⁶ cümleleriyle anlatır.

Soma'nın batısındaki Cinge, Taşdibi, Dereköy ve Eynez'deki savunma hattımızı ele geçiren Yunanlılar Soma'yı ele geçirmek ve karargâhımızı imha etmek için ilerlemeye başladı³⁹⁷. Aynı anda Kırkağaç bölgesinde Harta istasyonu önünde oluşturulan Selçikli, Kadıdağı, Milinge ve Yatağantepe hattındaki Türk savunmasına da saldırdı. Hem Soma hem de Kırkağaç yönünde sıkıştırılan Türk savunması birliklerini kaptırmadan Kırkağaç bölgesinden geri çekilmeye başladı ve saat: 10.30'da Yunan kuvvetleri Kırkağaç'a girdi³⁹⁸.

Türk savunması Soma'ya çekilerek burada tutunmaya çalıştıysa da Kırkağaç yönünden 13. Yunan Tümeni yaklaşıyordu. Diğer taraftan Kozluca ve Sarıcalar'daki

³⁹⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C. II, s. 137, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 201.

³⁹⁵ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 200-201, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 137, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 186, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187.

³⁹⁶ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 137.

³⁹⁷ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 201.

³⁹⁸ Z. Sarıhan, *a.g.e.*, C. III, s. 96, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 202, S.Y. Ahmet, *a.g.e.*, s. 121.

birliklerimizi bozarak Bakırçay'ın batısından Yunan İzmir Tümeni'de Soma üzerine ilerliyordu³⁹⁹.

Bu ilerleme karşısında İzmir-Kuzey Cephe Komutanlığı Yunan kuşatmasından sıyrılmak için Soma'yı boşaltmış, 24 Haziran 1920 akşamı da saat: 19.00'da Soma Yunan işgaline düşmüştür⁴⁰⁰. Türk savunması önce; İlyaslar, Soma'nın kuzeyi, Kadıncöy, Akçaavlu hattına⁴⁰¹ daha sonra yeni bir savunma oluşturmak için Savaştepe bölgesine geri çekilmeye başlamıştır⁴⁰².

Albay Kazım Paşa cephelerden çekilen ve Balıkesir ve Bursa ile Biga bölgesinden gelen destek kuvvetlerini uygun bir yerde toplayıp ilerleyen düşmanı karşılamak üzere karargâhı ile Beyce boğazına hareket etti. Amacı Balıkesir ve Biga'dan gelen; Akhisar ve Soma'dan çekilen kuvvetlerle Savaştepe önlerinde yeni bir savunma hattı oluşturmaktır⁴⁰³.

2.3.4. 25/28 Haziran 1920 Savaşları

61. Tümen tarafından savunulan İzmir-Kuzey Cephesine yapılan üç tümenlik Yunan taarruzu ile 24 Hazirana kadar geçen sürede Göl Marmara, Akhisar, Kırkağaç ve Soma işgal altına düşmüştür. Yunanlılar 22 Haziranda başlattıkları taarruzla bir taraftan Soma'da Türk savunmasını oylarken öbür taraftan da Akhisar, Kırkağaç hattından ilerleyerek Soma'daki Türk savunmasını kuşatıp imha etmek istemiştir. Buna mukabil adım adım direnen Türk savunması sayıca ve malzemece üstün Yunan kuvvetlerine birliklerini kaptırmadan geri çekilebildi⁴⁰⁴. Bu konuda Yunan Harp Tarihinde aşağıdaki şu ifadeler bulunur;

Türk ordusu, hiçbir yerde, devamlı cephe tutmadı. Buna rağmen hiçbir yerde baskına uğratılmadı. Taarruz eden Yunan kolları, Türkleri çevirmeye ve büyük ölçüde esir almaya muvaffak olamadılar. İki tarafında kayıpları fazla olmadı. Yunanlıların eline geçen ganimetlerde önemsizdi⁴⁰⁵.

Yunan kuvvetleri 25/28 Haziran 1920 tarihlerinde Soma bölgesinde toplandı. Balıkesir'i savunacak kuvvetlerimizin asıl cepheyi Savaştepe'de oluşturacağını

³⁹⁹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 202.

⁴⁰⁰ Z. Sarıhan, *a.g.e.*, C. III, s. 96, S.Y. Ahmet, *a.g.e.*, s. 121.

⁴⁰¹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 202-203, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187.

⁴⁰² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 138.

⁴⁰³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 138-139, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 100.

⁴⁰⁴ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207.

⁴⁰⁵ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 199.

tahmin eden Yunanlılar ana kuvvetleriyle Savaştepe üzerine yürüme hazırlığını tamamladı. Diğer taraftan da doğuda; Gelenbe, Gölcük, batıda; Korucu, Kayapa, İvrindi üzerinden Balıkesir'e ilerlemek üzere kuvvetlerini düzenlediler⁴⁰⁶.

25/28 Haziran 1920 tarihleri arasında sakin geçen geçen bu üç günlük sürede Yunanlılar toparlanıp yeni bir saldırı için hazırlanırken Türk savunması da son bir defa daha direnmek için Savaştepe önlerinde hazırlıklarını tamamladı.

Albay Kazım Paşa'nın cepheden gönderdiği 24 Haziran 1920 tarihli raporunda cephedeki son durumu ve Soma'nın Yunan kuvvetleri tarafından işgalini aşağıdaki şekilde özetlemiştir;

Bu gece düşman (23/24 Haziran 1920) üstün kuvvetlerle Soma Cephesine taarruz etmiş ve kuvvetlerimizi mevzilerini terk etmeye mecbur etmiştir.

Akhisar istikametinde ilerleyen Yunan kuvvetleri de Harta civarında kuvvetlerimize taarruz ederek Kırkağaç istikametinde ilerlemeye başlamıştır. Saat: 19.00'da Soma'ya iki koldan ilerleyen düşman kuvvetleri Soma'yı işgal etmişlerdir.

Eldeki ihtiyat kuvvetleriyle Soma ve Evciler Köyü arasındaki sırtlar işgal edildi. Soma İstasyonu yanında muharebe devam ediyor.

Soma mıntkasından çekilen kuvvetlerimiz Kadıncık civarındaki sırtlarda mevzi tutmuşlardır etmişlerdir. Harta istikametinden çekilen kuvvetlerimiz de Bayat Köyü civarındadır. Beyce İstasyonu demiryolu telgraf hattı vasıtasıyla muhaberat temin edilecektir⁴⁰⁷.

⁴⁰⁶ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

⁴⁰⁷ S.Y. Ahmet. *a.g.e.*, s. 122.

3. 61. TÜMEN KOMUTANLIĞININ GİRESUN'A ÇEKİLMESİ

24 Haziran 1920 akşamı kuvvetlerimiz Soma'yı terk ederek Savaştepe istikametinde; İlyaslar, Soma'nın kuzeyi, Kadıncıköy ve Akçaavlu hattına geri çekildi. 24 Haziran akşamı başlayan bu geri çekilme ve kuvvetleri Savaştepe önlerinde toplama kararı Kazım Paşa tarafından; "Cephelerden çekilen ve gerilerden gelmekte olan kitalarımızı uygun bir yerde toplayıp ilerleyen düşmanı karşılamak üzere, karargâhımla Beyce boğazına hareket ettim. Geriden gelmekte olan kuvvetlerimizle, Akhisar ve Soma'dan çekilen kitalarımızı Savaştepe civarında toplamaya karar verdim"⁴⁰⁸ cümleleriyle anlatılır.

25 Haziranda kuvvetlerimiz; İlyaslar, Kadıncıköy ve Akçaavlu hattına geldi. Aynı gün buradan Soma-Savaştepe yolunu kullanarak Savaştepe istikametine geri çekilmeye devam etti. Bu çekilmeyi kontrol etmek için Kazım Paşa, Beyce İstasyonu yakınındaki ormanlık alana karargâh kurdu. Haberleşmeyi istasyondaki telgraf hattı ile temin ederken⁴⁰⁹ anılarında; "25/26 Haziran gecesini Beyce ile Savaştepe arasındaki bir ormanda geçirdim. Geceyi geçirdiğimiz orman demiryolu yanında idi. Gece yarısı Balıkesir'den bize yardım için trenle gelenler oldu. Kitaların beslenmesi için bir miktarda erzak getirdiler"⁴¹⁰ demektedir.

Albay Kazım Paşa, Yunan ilerleyişine karşı Savaştepe'nin güneyindeki ormanlık mıntıka olan Çomaklı mevkiini müdafaa için uygun görmüştür. Anılarında; "*Savaştepe'nin güneyindeki ormanlık mıntıkayı müdafaa için uygun bulmuştum*"⁴¹¹ satırları bulunmaktadır. Bu arada düşman henüz Beyce İstasyonu civarında ileri karakol tertibatı almış olan kitalarımıza temas etmemişti. Soma'yı işgal ettikten sonra yalnız keşif kolları Beyce boğazına kadar gelip geri dönmüşlerdi⁴¹².

⁴⁰⁸ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 138.

⁴⁰⁹ S.Y.Ahmet, *a.g.e.*, C. I, s. 122.

⁴¹⁰ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139.

⁴¹¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139.

⁴¹² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139.

3.1.GİRESUN CEPHESİ'NİN KURULMASI VE ÖNEMİ

Albay Kazım Paşa, Balıkesir-Bursa istikametine yürüyen Yunan kuvvetlerine karşı Giresun önlerinde son bir defa daha savunma hattı kurmak istedi. Burada da Yunanlılar durdurulamazsa artık önlerinde direnecek başka kuvvet kalmayacak ve bir daha cephe tutulamayacaktı. Nitekim Giresun Muharebesi'nde 61. Tümenin bozulmasıyla birlikte bir daha cephe tutulamamış Yunan kuvvetleri Eskişehir önlerine kadar ilerlemiştir⁴¹³. Kazım Paşa bu sebeple, düşmanın çok üstün kuvvetlere sahip bulunması, her bakımdan mücehhez Yunan ordusuna dayanma ihtimali olmamasına rağmen memleketi adım adım müdafaa etmeyi vatani bir görev olarak kabul etmişti⁴¹⁴.

İzmir-Kuzey Cephesine taarruz eden Adalar Tümeni, Yunan Küçük Asya Ordular Komutanlığından 24 Haziran 1920 gecesi aşağıdaki emri almıştır;

Soma'nın ele geçirilmesinden sonra, Adalar Tümeni, Kırkağaç-Giresun (Savaştepe) bölgesini düşmandan (Türklerden) temizlemeye çalışacaktır. Aynı tümen, Giresun-Soma demiryolu hattının muhafazasından sorumludur. Plasistras Müfrezesi, Gelenbe'de yığınak yapacaktır. İzmir Tümeni Akhisar'da kalacaktır⁴¹⁵.

Bu emir çerçevesinde Adalar Tümeni gerekli hazırlıklarını tamamlayarak 24 Hazirandan itibaren Soma istikametinden Savaştepe önlerine geldi. 29 Haziran 1920 sabahı Çomaklı mevkiindeki Giresun Cephesine taarruz eden bu tümenin ana hedeflerinde birisi; Balıkesir'e ulaşmak için Soma-Balıkesir demiryolu ile günümüzde Ulu Yol ve Kara Döşeme (Eski Balıkesir Yolu) olarak bilinen eski kervan yollarını kontrol altına almaktır.

Bugün halk arasında Ulu Yol ve Kara Döşeme⁴¹⁶ olarak bilinen yollar ilkçağlardan itibaren kullanılmakta olup Kuzey Ege olarak bilinen Akhisar, Kırkağaç, Soma, Kınık ve kısmen Bergama ile Güney Marmara olarak bilinen Balıkesir, Bursa çevresinin bağlantısını sağlamaktadır. Keza İzmir-Bandırma demiryolu hattı da bu yol güzergâhlarını takip etmektedir. Yunan kuvvetleri de Balıkesir ve Bursa'ya ilerlemek için bu yol güzergâhlarına hâkim olmayı öncelikli hedef olarak belirlemiştir.

⁴¹³ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 129, İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 4.

⁴¹⁴ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207, M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 251.

⁴¹⁵ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 266.

⁴¹⁶ BOA. HRT.h., 579

3.2.GİRESUN MUHAREBESİ (29 Haziran 1920)

3.2.1. Giresun Cephesine 61. Tümenin Yerleşimi

25/26 Haziran gecesini Beyce İstasyonu yakınındaki ormanlık alanda geçiren Albay Kazım Paşa 26 Haziran 1920’de Savaştepe istikametinde hareket etti. Soma Cephesi komutanı Yüzbaşı Kemal Bey’i Beyce boğazında artçı olarak bıraktı. Yüzbaşı Kemal; Balıkesir’den Soma bölgesine getirilmiş olan 188. Alay’ın 1.Taburu ve bir avcı taburu ile Soma kuzeyinde Beyce İstasyonu civarındaki boğazda Yunanlıları oyalamakla görevlendirildi⁴¹⁷.

Beyce İstasyonu’ndan ayrılan Kazım Paşa Çomaklı mevkesine geldi. 26/28 Haziran tarihleri arasında Yunan ilerlemesine karşı savunmaya oldukça elverişli gördüğü Savaştepe’nin güneyindeki Çomaklı mevkesinde savunma hattı oluşturdu. Burada yapılan hazırlıklar konusunda anılarında; “Savaştepe’nin güneyindeki ormanlık mıntıkayı müdafaa için uygun bulmuştum. Savaştepe İstasyonunun güneyinde bulunan müdafaa mevziilerini tahkime başladık. Bir kaç gün sakin geçti. Müdafaa mevzilerimizin bulunduğu ormanlık alanlardan gerekli şekilde istifade etmek suretiyle mukavemet teşkil olunacağını düşünmüştüm”⁴¹⁸ demektedir.

Akhisar, Kırkağaç ve Soma bölgesinden geri çekilen kuvvetlerimiz Savaştepe’de toplanırken cepheye yardım etmek için; Bursa, Balıkesir, Biga ve diğer yerlerden hareket etmiş olan kıtalar Savaştepe İstasyonuna geldiler. Bursa’dan üç taburlu bir alay, Biga’dan ve Balıkesir’den bazı milli kuvvetler geldi⁴¹⁹.

Bursa’dan gelen kuvvetler 56. Tümene bağlı 173. Alay ile 174. Alaylardır. 174. Alay kumandanı tarafından 56. Tümen kurmay başkanlığına sunulan raporda; Bilecik, Söğüt, Beypazarı, Eskişehir şubelerinden 174. Alaydan 95 asker, 173. Alaydan 16 asker, tümen komutanlığı bölüğünden de üç kıtada toplam 114 askerin kışlada toplandığı, bunların cepheye sevke hazır bulunduğu bildirilmişti⁴²⁰. Bu kuvvetlerle birlikte erzak ve malzeme gelmişti. Dört beş günden beri ikmallerini yapamayan kuvvetlerimize erzaklar dağıtıldı yaralılar Balıkesir’e nakledildi.

⁴¹⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 138, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207.

⁴¹⁸ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139.

⁴¹⁹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139.

⁴²⁰ ATASE İSH, 14/A.2691, Kutu: 1009, Gömlek: 90.

Yunan kuvvetlerinin ileri harekâta geçmede ağır davranmasından da faydalanılarak 26/28 Haziran tarihleri arasında geçen üç günlük süre içinde gerekli tahkimatlar yapıldı⁴²¹. İzmir-Kuzey Cephe Komutanlık Karargâhı 28 Haziranda Savaştepe'nin 3 kilometre güneyindeki Çomaklı sırtlarına tesis edildi⁴²².

Giresun Cephesi konumu itibariyle Soma istikametinden Savaştepe'ye gelen ve oradan da Balıkesir'e giden eski kervan yolları ile demiryolunu kontrol eden Çomaklı da kuruldu⁴²³. Kuvvetlerimiz Yağcılı Çayı'nın kuzeyini oluşturan tepelere yerleşirken, burası, demiryolunun geçtiği bölge kısmen hariç bütün muharebe mıntıkası ve mevzileri kâmilen koyu ormanlarla kaplıdır⁴²⁴.

Yeşilhisar Köyü yolu üzerindeki un fabrikasından başlayan bu cephe hattı buradan Çomaklı'ya ve oradan da Karaçam Köyü civarındaki tepelere kadar 4-5 km.lik bir mesafede teşkil edildi. Un fabrikası mıntikasındaki sağ kanat Ulu Yol ve Kara Döşeme'yi (Eski Balıkesir Yolu) keserken Karaçam civarındaki sol kanat ise Soma istikametinden gelen İzmir-Bandırma demiryolunu örtmektedir.

Yunanlıların, Soma'dan kuzeye doğru takip harekâtında ağır davranmasının yanı sıra milli müfrezelerin yer yer Yunan kollarına baskınlar yapması ve nihayet Beyce çevresindeki birliklerin artçı muharebeleri ile Yunanlıları oyalamaları savunma hazırlıkları için zaman kazandırmıştı⁴²⁵.

Çomaklı mevkinde kuvvetlerimiz aşağıdaki şekilde düzen almıştır;

Sağ Kanat:

Yeşilhisar Köyü yolu üzerinde bulunan ve halen yıkıntı halindeki Un Fabrikası civarında kurulmuştur. Fabrikadaki telefon vasıtasıyla cephe karargâhı ile haberleşme sağlanacaktı. Bu mevki Eşenli Çerkez Yusuf Bey'in emrinde bulunan kuvayı milliye süvarileri tarafından tutulmaktadır⁴²⁶.

⁴²¹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207.

⁴²² ATASE İŞH, 14/A.3345, Kutu No: 1010, Gömlek No: 32, s.1.

⁴²³ Kemal Balıkesir, *Milli Mücadele Anıları*, Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, 41048 numarada kayıtlı basılmamış daktilo halinde anılar, s. 46.

⁴²⁴ K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 47.

⁴²⁵ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207.

⁴²⁶ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207, Hikmet Denizli, *Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 1996, s. 187-199.

*Balıkesir'in Manyas ilçesine bağlı Eşen Köy'ünden olan Eşenli Çerkez Yusuf Bey, 4/11 Eylül 1919'da toplanan Sivas Kongresi'ne katılmıştır. Yusuf Bey, Aznavur isyanına katılan Şah İsmail tarafından 1921'de İstanbul'da katledilmiştir. Bkz. H. Denizli, *a.g.e.*, s. 187-189.

Giresun Muharebeleri Harp Rapor’unda buradaki savunma hattı “Birinci Hat” olarak belirtilmiştir. Un fabrikası civarına toplam 330 kişiye ulaşan 1. Tabur ve Milis 1. Bölük yerleştirilmiştir. Bunların gerisini de toplam kişilik 140 süvari müfrezesi düzen almıştır. Sağ kanatın gerisine ise ihtiyat olarak Yüzbaşı Kemal Bey kumandasında 250 kişilik süvari ve 2 makineli tüfek bulunmaktadır⁴²⁷.

Yüzbaşı Kemal Bey kuvvetleri Beyce boğazında artçı iken Yunan kuvvetlerinin ilerlemesi üzerine geri çekilmiş ve sağ kanat ihtiyatı olarak yerleşmişti. Harp raporunda, un fabrikası civarına siperler vücuda getirildiği bilgisi vardır. Ancak bölge bugün tarım arazisi olarak kullanıldığından mevcut siperler zamanla ortadan kalkmıştır.

Merkez:

Savaştepe’nin 3 km güneyindeki Çomaklı tepesi mevkiinde ovayı gören sırtlarda kurulmuştur. Bu mevkide Albay Kazım Paşa kumandasında 188. Alaydan kalan piyadelerimiz savunma düzenindedir. Cephe karargâhında Mustafa Necati Bey’de bulunmaktadır⁴²⁸.

Giresun Muharebeleri Harp Rapor’unda buradaki savunma hattı “İkinci Hat” olarak belirtilmektedir. Çomaklı’daki mevzilere 230 kişilik 3. Tabur ve Milis 3. Bölük kuvvetleri yerleştirilmiştir. Cephenin ana gövdesini oluşturan bu mıntıkada ayrıca; Bandırma Taburu, Merkez Taburu, Hücum Taburu, Avcı Taburu, Kırmastı Taburu, Karacabey Taburu ve Makineli Tüfek Taburu bulunmaktadır⁴²⁹.

Harp raporunda ormanlık alanda siperler vücuda getirildiği belirtilir. Bu siperler ormanlık alanda olduğu için fazla tahribe uğramamış bazı kısımları günümüze kadar gelmiştir⁴³⁰.

Sol Kanat:

Çomaklı’nın kuzey istikametindeki Karaçam Köyü civarındaki tepelik alanda oluşturulmuştur. Burası Balıkesirli Keçeci Hafız Emin Bey’in emrindeki milli süvariler tarafından tutulmuştur⁴³¹.

⁴²⁷ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.2 (32/1-a).

⁴²⁸ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140 ,T.İ.H., C. II, k.2, s. 207 Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 45-48.

⁴²⁹ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.2 (32/1-a).

⁴³⁰ Necati Karabacak (Balıkesir, Savaştepe, Karacalar Köyü, 1971 doğumlu Savaştepe Cumhuriyet İlköğretim Okulu Öğretmeni.) 23 Ekim 2010 Cuma günü Çomaklı mıntikasının incelenmesinde kaynak kişi olarak faydalanılmıştır. Çomaklı mıntikasında tabiatın bütün tahribatına rağmen ayakta kalabilen siperler mevcuttur.

Giresun Muharebeleri Harp Rapor'unda bu savunma hattı “Üçüncü Hat” olarak belirtilmektedir. Sol kanat mevzilerine 2. Tabur, Milis 2. Bölük, 54 tane topçu neferi, 300 nizamiye ve 300 milis süvarisinden oluşan Kuvayı Tedibiye kuvvetleri ve 172. Alay yerleşmişti. Sol kanatın gerisine ise ihtiyat olarak Gönen Milli Taburu ve Sarı Edip Efe kuvvetleri bulunmaktaydı⁴³². Bu mıntıkadaki mevzilerde ormanlık alanda bulunduğundan günümüze kadar bazı kısımları gelmiştir.

İhtiyat:

Yüzbaşı Kemal Bey; 188. Alayın I. Taburu ve bir avcı taburu ile Beyce İstasyonu civarındaki boğazda artçı olarak bırakılmıştı. 28 Haziran günü Yunan kuvvetlerinin Beyce boğazına ilerlemesi sonucu Yüzbaşı Kemal Bey kuvvetleri ile geri çekilip⁴³³ Giresun Cephesi'nin sağ kanadına ihtiyat olarak katıldılar. Yüzbaşı Kemal Bey kuvvetleri aynı zamanda cephenin genel ihtiyatı görevini de yerine getirdiklerinden Çomaklı tepesi ile un fabrikasının hemen arkası olan Karşıbağlar mevkesine yerleştiler.

Giresun Cephesine Müftüzade Abdulgafur Efendi ve Zarbalızade Hulusi Bey topladıkları kuvvetlerle yardıma geldiler⁴³⁴. Akhisar ve Soma cephesinden dağınk vaziyette çekilen dokuz taburluk ve Beyce boğazından çekilen Yüzbaşı Kemal Bey'in taburu ile birlikte on taburluk bir kuvvetle Giresun Cephesi oluşturuldu⁴³⁵.

Bu cephedeki milli taburlar Savaştepe, Konakpınar, Bigadiç, Dursunbey ve Bandırma müfrezelerinden oluşurken Bandırma taburu tren yolu ile cepheye yetişmişti⁴³⁶. Diğer kuvvetlerde 61.Tümenin beş adet avcı taburu idi⁴³⁷. Yine Gönen, Kirmastı, Karacabey civarından oluşturulan milli taburlarda cepheye katıldılar.

⁴³¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 127-132.

⁴³² ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.2 (32/1-a).

⁴³³ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207.

⁴³⁴ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 4, K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 47.

⁴³⁵ K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 45-47.

⁴³⁶ K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 45.

⁴³⁷ K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 45.

*Orgeneral Kemal BALIKESİR'in anılarının 46 sayfasında, Giresun Cephesi'ni gösteren krokinin bulunduğuna dair bilgi vardır. Ancak daktilo metnin sonunda bu krokiyi bulamadık.

*Giresun Muharebeleri Harp Raporu'nda Giresun Cephesini gösteren bir krokiden bahsedilmektedir. Ancak ATASE arşivinde yaptığımız araştırmalarda bu krokiye ulaşamadık.

3.2.2. Giresun Cephesine Yunan Kuvvetlerinin İlerleyişi

Türk savunması Çomaklı mevkesine yerleşirken Giresun Cephesi üzerine Yunan ileri harekâtı da başlamak üzeredir. 61. Tümen'in kumandan vekili Celal Bey, Bursa'daki 56. Tümen komutanlığına bilgi vermek amacıyla 28/29 Haziran 1920 tarihli bir telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta; 27 Haziran 1920'de Soma'nın kuzeyinde bulunan Kadıncık (Hatuncık) civarındaki kuvvetlerimize düşmanın yaptığı taarruzun muvaffakiyetle tard olunduğu, bir düşman tayyaresinin Giresun üzerine gelerek birkaç bomba atmış ise de herhangi bir zayıf olmadığı, yine Edip Bey (Sarı Edip Efe) müfrezesinin de cepheye yetiştiği, aktarılmıştır⁴³⁸.

28 Haziran 1920 günü İzmir-Kuzey Cephe Komutanı Albay Kazım Paşa refakatinde, cephe komutanlarının ileri hat komutanlarıyla tanışmasını temin etmek için tüm süvari kuvvetlerimizle Yunan ileri karakollarının bulunduğu hatta kadar keşif amaçlı bir sefer yapılmıştır. Hatta burada Yunan kuvvetlerine ani bir taarruz etmek kanaati doğmuşken artçı olarak bölgede bulunan ileri hat kumandanı Yüzbaşı Kemal Bey'in arazi ve düşman hakkındaki mütaalası üzerine bu taarruzdan vazgeçilmiş ve geri dönmüştür⁴³⁹.

Albay Kazım Paşa refakatinde kuvvet komutanlarımız ve süvarilerimiz Yunan ileri karakollarının bulunduğu bölgeden geri çekilirken ikmallerini tamamlayan Yunan kuvvetleri de aynı gün 28 Haziran 1920'de Soma'dan Savaştepe istikametine yürüyerek Beyce boğazında bulunan Yüzbaşı Kemal Bey kumandasındaki ihtiyatlarımızı geri çekilmeye zorladı⁴⁴⁰. Bu Yunan kuvvetlerinin bir kısmı Sevişler Köyü civarına geldi. Buradaki köylüler vasıtasıyla Yunan ilerlemesi hakkında karargâha ilk bilgiler ulaştı.

Sevişler Köyü civarında Yunan kuvvetlerinin görünmesi üzerine, Albay Kazım Paşa tarafından, Yarbey Sabri Bey, 172. Alay Kumandanı Osman Bey, Soma Mıntıka Komutanı Yüzbaşı Kemal Bey, Balıkesir Süvari Müfrezesi Komutanı Hulusi Bey, Keçeci Hafız Bey, Eşenli Yusuf Bey, Edip Bey, Gönen Milli Tabur Komutanlığı ve Topçu Kumandanı Basri Bey'e tebliğ edilen emirde ana hatlarıyla şu bilgiler vardır;

⁴³⁸ ATASE İSH, 14/A.2690, Kutu: 1009, Gömlek: 89.

⁴³⁹ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s. 1.

⁴⁴⁰ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207.

Umumi Karargâh (Çomaklı).

28.06.1920 / Saat: 08.30

Düşmanın Sevişler Köyü cihetinde toplanmakta olduğu ve yarın o yönden taarruz edeceği hakkında köylüler malumat veriyorlar. Bu haberin doğruluğunu öğrenmek müşkül olduğundan ileri mevzide bulunan Soma Mıntika Kumandanı Kemal Bey derhal teşebbüsat ve tahkikat icra ederek öğreneceği malumatı bildirecektir.

Kemal Bey maiyetinde olarak ileri mevzide bulunan kuvvetler düşman kuvvetlerinin taarruzuna karşı hatlarını müdafaa ederek evvelce verilen talimat mucibince asıl müdafaa mevkiinin (Çomaklı) gerisine çekileceklerdir.

Sabri Bey, maiyetinde bulunan kuvvetlerle asıl mevzileri müdafaa edecek surette tertibat alacaktır.

Topçu köyden (Karaçam Köyü) mevziye girecektir.

Osman Bey, maiyetindeki kuvvetlerle Gönen Milli Taburu şimdiki buldukları mevkide toplu olarak umumi ihtiyatı teşkil edeceklerdir.

Edip Bey kuvvetleri şafakla beraber umumi ihtiyatın yanına gelmiş bulunacaklardır. Bilumum süvariler umumi ihtiyatın yanında toplanacaklardır. Yalnız Eşenli Yusuf Bey'in süvarileri fabrikada kalıp Kızılhisar (Yeşilhisar Köyü) ve daha ilerisini keşfedecektir.

İzmir Şimal Kolordu Kumandanı

Miralay Kazım Bey⁴⁴¹.

Giresun Muharebesi Harp Raporu'nda “*Umumi Karargâh, 28 Haziran 1920, saat: 08.30*” ibareli ve “*İzmir Şimal Kolordu Kumandanı Miralay Kazım Bey*” imzasıyla yer alan bu emir Çomaklı mıntikasındaki tüm birliklerimize iletilmiştir. 61. Tümen kuvvetleri bu emir mucibince Çomaklı mevkiinde tertibat alırken ertesi günü, 29 Haziran 1920 sabahı Yunan taarruzuyla savaş başlayacaktır.

⁴⁴¹ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s. 1.

3.2.3.Giresun Muharebesi (29 Haziran 1920)

29 Haziran 1920 Salı sabahı İzmir Kolordusu'na bağlı Adalar Tümeni'nin iki alayı Giresun Cephesi üzerine yürüdü⁴⁴². Bu tümenin asıl kuvvetleri Soma istikametinden Savaştepe'ye ilerlerken, Adalar Tümeninin 4. Alay 3. Taburu Korucu, Kayapa, İvrindi üzerinden Balıkesir istikametinde hareket etti. İzmir Tümeni'ne bağlı 3. Süvari Alayı Savaştepe'nin doğusu sayılabilecek Soma, Gelenbe, Gölcük üzerinden Balıkesir'e doğru harekete geçti⁴⁴³.

Giresun Cephesinin kurulduğu Çomaklı sırtlarına doğru ilerleyen Adalar Tümeni bağlı kuvvetler sabah saat: 05.00 civarında cephemize yanaştılar⁴⁴⁴. Yunan uçakları ormanlık arazide kıtalarımızı zorlukla keşfe çalışıyorlardı⁴⁴⁵. Yunanlılar arazi dağlık ve ormanlarla kaplı olduğundan Türk savunmasının yerleşimini, düzenini ve merkezini tespit edememişler sürekli ormanlık alanlar üzerinde uçuşlar yapıyorlardı. Ormanlık sahanın kuvvetlerimizi gizlemesini Yüzbaşı Kemal Bey hatıralarında; *“ne düşman tarafında ve ne de bizim tarafta bir tek dahi avcı neferi görülmüyordu. Ormandan ”*⁴⁴⁶ cümleleriyle ifade eder.

Yunan uçakları ormanlık arazide alınan savunma düzenimizi keşfedemediğinden önce süvari keşif kollarıyla mevzilerimizin yoklanmasına karar verdiler⁴⁴⁷. Bu kararın ardından süvari keşif kolları birkaç noktadan cephe hattımıza yaklaştılar. Özellikle düşman süvarilerinin topçu ve ağır makineli tüfek atışları himayesi altında demiryolunun ormansız kalan bölgesinden saldırdıkları görülmüyordu⁴⁴⁸. Bu kuvvetler, mevzilerimizden yapılan şiddetli ateşlerle hayli telefata vererek geri çekilmek zorunda kaldı⁴⁴⁹. Her ne kadar süvari keşif kolları geri çekilse de Yunanlılar 61. Tümenin savunma düzenini az çok fark etmişti.

Bu tespitten sonra Yunanlılar cephenin merkezini oluşturan Çomaklı sırtlarını şiddetli makineli ve topçu ateşi altına aldılar daha sonra piyadelerini sürdüler⁴⁵⁰.

⁴⁴² Z. Sarıhan, *a.g.e.*, C. III, s. 104.

⁴⁴³ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

⁴⁴⁴ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208, ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32 s.2, (32/1-a).

⁴⁴⁵ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140.

⁴⁴⁶ K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 48.

⁴⁴⁷ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 93.

⁴⁴⁸ K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 48.

⁴⁴⁹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140, ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek No: 32, s.2, (32/1-a).

⁴⁵⁰ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 207, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140.

Çomaklı sırtlarında çok şiddetli ve göğüs göğse çarpışmalar başladı. Çam ormanlarını içi bomba, tüfek ve top seslerinden inlerken bu esnada yaşananları Albay Kazım Paşa anılarında şöyle anlatır;

Şiddetli bir topçu ateşini takiben düşmanın keşif avcı hatları ilerlemeye başladılar. Bunlar çok zayıt veriyor ve zorlukla ilerlemeye çalışıyorlardı. Beş saat süren şiddetli ve kesintisiz bir muharebe cereyan etti. Ormanlar içinde işitilen bomba ve makineli tüfek sesleri kanlı çarpışmalar olduğunu gösteriyordu. Birçok noktalara yapılan mukabil taarruz ve süngü hücumlarıyla düşman kıtaları geri püskürtülmüş ve fakat bunların gerisinden yeni takviye kıtaları gelmişti. Düşmanın topçu ateşi de çok üstün ve piyadelerimiz üzerinde tesirli idi⁴⁵¹.

Yunanlılar üstün kuvvetlerine rağmen ilk anlarda direnişi kıramamıştır. Bunun üzerine bütün topçu ateşini cephemizin merkezi olan ve 61. Tümen karargâhının bulunduğu Çomaklı sırtlarına yoğunlaştırmıştır⁴⁵². Öyle ki bu ateş karşısında cephe komutanı Albay Kazım Paşa bile karargâhının bulunduğu tepede duramaz hale geldi.

Çomaklı sırtlarında bu çarpışmalar esnasında Kazım Paşa, cephemizin sağ kanadını savunan un fabrikası civarında bulunan Eşenli Yusuf Bey komutasındaki kuvayı milliye süvarilerini hücumla kaldırarak düşmanı sol yandan kuşatma yapmak istedi. Bu sebeple 172. Alay komutanı Yarbey Osman Bey'e; merkez cephe muharebe eden kıtaatımız düşmanın şiddetli taarruzuna uğramıştır. Düşmanın sağ kanadını tarassut edip diğer bütün kuvvetlerimizle, merkeze taarruz eden düşmana yandan mukabil taarruz icra ediniz. Sarı Edip Bey kuvvetlerini sol kanada alıp oradan mukabil taarruz yaptıracağım, emrini verdi⁴⁵³.

Yarbey Osman Bey bu emir üzerine Karaçam Köyü civarındaki sol kanat mevzilerimizde bulunan 2. Taburu alarak un fabrikası civarına geçmek istedi. Ancak şiddetli ateş altında ilerlemeye çalışan tabur, top ve makineli tüfek ateşine maruz kaldı. Mülazim Kenan Efendi ve Mülazim Rasim Efendi'ye bağlı bölükler kâmilen bu ateş altında mahvoldu. Düşman topçusu bizim topçumuzu ıskat etmiş ve esasen cephanesi biten topçularımızda geri çekilmişti⁴⁵⁴.

Kazım Paşa, Yunan kuvvetlerinin cephemizin merkezini oluşturan Çomaklı sırtlarına baskısını azaltmak için Eşenli Yusuf Bey kumandasındaki sağ kanat

⁴⁵¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140-141.

⁴⁵² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141 .

⁴⁵³ ATASE İSH, 14/A.2693, Kutu: 1010, Gömlek: 21.

⁴⁵⁴ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.2 (32/1-a).

süvarilerine karşı taarruz yaptırmak ve buraya destek olmak üzere Yarbay Osman Bey ve Sarı Edip kuvvetlerini göndermek istemişti.

Yarbay Osman Bey kuvvetleri bu mıntıkaya ulaşamazken Sarı Edip kuvvetleri de geri çekilmeye başladı⁴⁵⁵. Ayrıca şiddetli Yunan topçu ve makineli tüfek ateşi sağ kanadımızı oluşturan un fabrikası civarındaki kuvvetlerimizi de yıldırılmış ve geri çekilmek zorunda bırakmıştı. Neticede un fabrikasındaki sağ kanat kuvvetlerimiz karargâhın bulunduğu Çomaklı sırtlarına doğru çekilmeye başladı⁴⁵⁶.

Albay Kazım Paşa bu emri ve akabinden yaşananlarla ilgili olarak anılarında aşağıdaki ifadeler bulunur;

Sağ cenahtaki süvarilerimizle yandan bir hareket yaptırmayı düşündüm. Necati Bey telefonla fabrikayı (Un Fabrikası) buldu. Fakat orada bizim süvarilerimiz yerine Rumca konuşan sesler işitildi. Düşmanın fabrikayı işgal ettiği ve süvarilerimizin oradan çekildikleri anlaşılıyordu. Bu anda gelen bir süvari askeri vaziyeti açıkladı: Düşman fabrikayı işgal etmiş ve oradan da müdafaa hattının sağ cenahını sarmak üzere taarruza başlamış⁴⁵⁷.

Un fabrikasına açılan telefonda Rum aksanıyla Türkçe konuşmalar duyulması üzerine buradaki kuvvetlerimizin geri çekildiği anlaşıldı. Kazım Paşa'ya gelen bir süvarimizde un fabrikası çevresine Yunanlıların yerleştiği cephemizin sağdan sarılmak üzere olduğu bilgisini vermişti. 61. Tümenin Çomaklı sırtlarındaki merkezi ve Karaçam Köyü civarındaki sol kanadının direnmesine rağmen açık arazide kurulan sağ kanadın bozulması üzerine müdafaa hattı tehlikeye düştü.

Albay Kazım Paşa anılarından gelişmeleri tekzip edersek;

Az zaman sonra düşmanın sarma yapan kolunun tesiri görüldü. Merkez ve sol cenahımızın mukavemetine rağmen sağ cenahımız geri çekilmeye başladı. Nihayet geri çekilme bütün müdafaa hattına yayıldı. Düşman şiddetli takip ile geri çekilmeyi büsbütün gayri muntazam hale koydu. Karargâh subaylarının ve benim bile hayvanlarımız meydana yoktu. Pek şiddetli bir kurşun yağmuru altında geri çekilebildik⁴⁵⁸.

Bu çekilme sırasında Yunan topçu ve makineli tüfek atışları 61.Tümen Karargâhını zor durumda bıraktı. Karargâh subayları ve atları dağılmış, Kazım Paşa kurşun yağmuru altında bir süre yürüyerek ateş hattından çıkabilmişti⁴⁵⁹. Yıllar sonra

⁴⁵⁵ K. Balıkesir, *a.g.e.*, s. 48.

⁴⁵⁶ ATASE İŞH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek. 32, s.2 (32/1-a).

⁴⁵⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

⁴⁵⁸ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141.

⁴⁵⁹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

Albay Kazım Paşa beraberindeki bir heyetle 4 Eylül 1949'da Savaştepe Köy Enstitüsü'nü ziyaretinde bu ateşi şöyle anlatmıştır;

Tutunacak durumumuz kalmamıştı. Kuvvetlerimizi geri çekiyorduk. Bizim cephe çözülmüştü. Müşkül bir durumda idik. Her taraftan sarılmışım. Kurşunlar yağmur gibi yağıyordu. Kurtulmak ümidim kalmamıştı. Atım da meydanda yoktu, tam bu sırada tanımadığım bir kuvayı milliyeci dört nala gelerek:

- *Aman beyim ne duruyorsun al şu atı*, dedi ve beni kurtardı. Bu kahraman efe kimdi, ne idi, hala bulamıyorum⁴⁶⁰.

Giresun Muharebeleri Harp Raporu'nda ise bu bozgunluk anında yaşananlarla ilgili aşağıdaki satırlar vardır;

Bu esnada muharip kuvvet kâmilan ricat etmiş kumandan karargâhı önünde gayr-i muntazam bir halde bulunuyor idi. Düşman; kumandanlık karargâhı ile bu gayr-i muntazam askeri, piyadesiyle yan ateşine ve cepheden şiddetli top ateşi altına almış idi. 172. Alay kumandan muavini İsmail Bey, kumandanlık mevkiine izam ve müracaatında, kumandan beyin maiyet ve muhafızları da kâmilan firar etmiş ve kendisinin de yalnız olarak yaya kaldığını görünce bir hayvan tedarik ederek kumandan beyde bu surette kurtarılabildiği⁴⁶¹.

Albay Kazım Paşa ve 61. Tümen karargâhının Çomaklı mevkiini terk etmesiyle sabah saat: 05.00 civarında başlayan Giresun Muharebeleri öğle civarı son buldu. Yaklaşık altı saat kadar devam eden muharebelerin sonunda üstün Yunan kuvvetlerine dayanamayan birliklerimiz tahminen saat: 11.00 civarından sonra Giresun Nahiyesi'ne doğru geri çekilmeye başladı⁴⁶².

Bu geri çekilme sırasında Giresun İstasyonu'nu örtecek yeni bir koruma mevzisi oluşturma gayretleri de sonuçsuz kaldı. Kazım Paşa; "Çekilenleri durdurup Giresun İstasyonu yanında bir koruma mevzii aldirmek için sarf ettiğimiz gayretler boşuna gitti. Artık bu civarda yeni tertibata imkânı kalmamıştı"⁴⁶³ diyerek yaşanan bozgunluğu anlatır. Hatta Manyas Kuvayı Tedbiye Kumandanı İsmail Hakkı Bey maiyeti ile firar eden askerleri geri çevirmeye teşebbüs etmiş ise de ricat gayr-i muntazam devam ettiğinden bu mümkün olmamıştır⁴⁶⁴.

⁴⁶⁰ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 16.

*Kazım Özalp 4 Eylül 1949'da beraberinde General İzzettin Çalışlar ve Prof. Dr. İ.Hakkı Uzunçarşılı olduğu halde Savaştepe Köy Enstitüsü'nü ziyaretinde bu olayı anlatmıştır. Bkz. O. Saygı, *a.g.e.*, s.16.

*Ramazan Avcı'dan (Balıkesir, Savaştepe, Tavşancık Köyü, 1955 doğumlu) 24 Temmuz 2010 Pazar günü derlediğimiz anlatıma göre Kazım Paşa'yı Bahadır Köyü'nden bir kuvayı milliyeci neferi atını vererek kurtarmıştır.

⁴⁶¹ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.2-3 (32/1-a, b).

⁴⁶² K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 140, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

⁴⁶³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

⁴⁶⁴ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.3 (32/1-b).

Çomaklı'dan ayrılan 61. Tümen karargâhı bilahare Giresun İstasyonu'na ulaşmıştır. Yunan topçusu ise sürekli atışlarıyla geri çekilen bu kuvvetlerimizi takip etmektedir. İstasyon civarında bulunan ihtiyat cephanesi ve eşyası düşman ateşi ile tahrip olurken dört vagona yüklenmiş olan cephane ve malzeme kuvvetlerimizce imha edilir⁴⁶⁵.

Yunan kuvvetlerinin eline geçmemesi için yine Nahiyede bulunan İzmir-Kuzey Cephesi İhtiyat Cephane Ambarı, 172. Alay kumandanı Osman Bey'in emri ile Milis 3. Alay kumandanı Arif Kaptan tarafından imha edilir⁴⁶⁶. Bu cephane ambarı günümüzde Cumhuriyet Caddesi olarak bilinen caddenin üzerindeki Poyrazların bahçesinde idi. Burası halen Ali Poyraz'ın mülkiyetindedir⁴⁶⁷.

Yunan topçusu Giresun Nahiyesi'nin güney kısımlarını ateş altına almıştır. Burada kalmak artık mümkün değildir. Nahiyeden tedarik edilen araba ve merkeplere yaralılar ile taşınabilecek cephaneler yüklenerek Tavşancık istikametinde kuvvetlerimiz geri çekilmeye başladı⁴⁶⁸. Artık cephede can pazarı hâkimdir. Savaştepe'de bir camide (tahminen Orta Camii veya Çarşı Camii) tedavi görmekte olan ağır yaralılar halk tarafından kağnılarla Balıkesir cihetine götürülmektedir. Hala düşmanla mücadeleye bel bağlamış bulunanlarda vardı. Bunlardan Abdulfafur Efendi Birinci Büyük Millet Meclisine Balıkesir Mebusu seçilmesine rağmen cepheyi terk etmemiş Savaştepe'de bulunuyordu. Öte yandan Levazım Reisi Ahmet Vehbi Bey'de Savaştepe'yi en son terk edenler arasındaydı⁴⁶⁹.

Giresun muharebelerine katılan gönüllülerden Çanakkale'nin Ezine ilçesi Kösedere Köyü'nden Ahmet Demirel; "Savaştepe'ye vardım. Orada asker kıyamet gibi. Her taraf asker. Herkes panik içinde. Yunan çevirdi Savaştepe'yi. Halk arabalarına öteberisini koymuş, yükleyebildiğini yüklemiş kaçıyorlar. Kadının birini gördüm. Bir çocuğu kucağında, diğeri sırtında iki çocuğu ile koşup gidiyor"⁴⁷⁰ diyerek hatıralarında o ölüm-kalım günlerini anlatır.

⁴⁶⁵ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.3 (32/1-b).

⁴⁶⁶ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.3 (32/1-b).

⁴⁶⁷ İhtiyat Cephane Ambarının yerinin tespitinde Ramazan Avcı ve Yılmaz Zeybek'ten faydalanılmıştır.

⁴⁶⁸ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.3 (32/1-b).

⁴⁶⁹ M. İlgürel, *a.g.e.*, s. 254.

⁴⁷⁰ Cahit Önder, *Yedi Cephenin Gazileri Anlatıyor*, Neşa Ofset, İzmir, 2005, 1.Baskı, s. 120.

3.2.4.Giresun Cephesi'nden 61. Tümenin Çekilişi.

Giresun Cephesi'nden ayrılan 61. Tümen Karargâhı, nahiyenin yaklaşık 5 km kuzeydoğusundaki Tavşancık Köyü'ne ulaştı. Burada; İzmir-Kuzey Cephe Komutanı Albay Kazım Paşa huzurunda içtima yapılarak geri çekilen kuvvetlerimizin toparlanması arkadan gelen diğer birliklerin bu kuvvetlere iltihakı için gecenin burada geçirilmesi kararı alındı⁴⁷¹.

Kazım Paşa geri çekilmeyi muntazam hale getirebilmek ve mümkün olursa Soğucak-Konakpınar hattında yeni bir savunma oluşturmak için Tavşancık Köyü'nden birliklerine yeni bir emir tebliğ etti⁴⁷². Bu emirde süvarilerimizin Konakpınar, piyadelerimizin Soğucak istikametinde çekilmeleri isteniyordu. Bu emrin ardından süvariler bugünde kullanılan Tavşancık, Bahadır ve Konakpınar istikametindeki eski kervan yolunu takip ederek geri çekilmeye başladı⁴⁷³. Piyadeler ise Savaştepe, Karacalar Köyü, Kölederesi, Çakmak, Mecidiye üzerinden devam Kara Döşeme'yi (Eski Balıkesir Yolu) kullanarak geri çekildiler.

Albay Kazım Paşa'nın 29 Haziran öğle sonrası Tavşancık Köyü'nde hazırladığı Soğucak-Konakpınar hattına çekilme emri aşağıdaki şekildedir;

172. Alay Kumandanı Osman Bey'e,

1-Yarbay Sabri Bey Soğucak'a gidecek ve Soğucak yolundan giden kuvvetleri orada durdurup Soğucak civarındaki sırtları işgal edecektir.

Tavşancık Köyü'nde toplanmakta olan Sabri Bey kuvvetleri derhal Soğucak'a hareketle Sabri Bey'e iltihak edecektir.

2-Yarbay Osman Bey kuvvetleri Tavşancık Köyü'nde toplanacak ve bu köy civarındaki sırtları işgal edecektir.

Soma mıntıkası kuvvetleri, mıntıka kumandanı Yüzbaşı Kemal Bey emrinde olarak Muhtan Köyü kuzeyindeki sırtlarda toplanacak ve adı geçen sırtları işgal edecektir.

3-Konakpınar cephesine gitmiş olan kuvvetler Konakpınar'da toplanacaktır.

4-İaşe, Soğucak İstasyonu'ndan ve Konakpınar'dan temin edilecektir.

5-Bu muhaberatin temini ve Konakpınar'daki kuvvetlerin teaddisi için Konakpınar'a hareket ediyorum.

Tavşancık / 29.06.1920

Miralay Kazım⁴⁷⁴.

⁴⁷¹ ATASE İSH, 14/A.3345, Kutu: 1010, Gömlek: 32, s.3 (32/1-b).

⁴⁷² ATASE İSH, 14/A.2692, Kutu: 1010, Gömlek: 20.

⁴⁷³ Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 132.

⁴⁷⁴ ATASE İSH, 14/A.2692, Kutu: 1010, Gömlek: 20.

Bu emirden sonra Kazım Paşa geri çekilmeyi düzenli hale getirmek için Konakpınar'a hareket etti. Bu civarda artık yeni tertibat alma imkânı kalmamış, düşman nispeten derecede üstün kuvvetlerle harbe hâkim olmuştu⁴⁷⁵. Albay Kazım Paşa, kuvvetlerimizin Soğucak ve Konakpınar'da toplanmasını emrederken amacı, Yunanlıları Balıkesir'e ulaşmadan bir kere daha Soğucak ve Konakpınar bölgelerinde oyalamaktı. Ancak geri çekilme düzenli ve disiplinli olarak yapılamadığından birlik ve müfrezelerin sevk ve idaresi elden çıktı. Bunun sonucunda Yunan birlikleri karşısında direnecek bir kuvvet kalmadı⁴⁷⁶.

Kazım Paşa 29/30 Haziran 1920 gecesi Konakpınar'a ulaştığında burada gördüklerini; "akşamüstü Konakpınar'a vardığımız zaman çekilmenin tesirini görüyordum. Konakpınar'da Nahiye Müdürü ve iki jandarmadan başka kimse kalmamıştı. Yollarda bize bağlı kıtalara toplu veya dağınık halde tesadüf ediyor ve bunlara Balıkesir'de toplanmaları için emir veriyordum"⁴⁷⁷ satırları ile anlatır. Kazım Paşa bu dağınıklığı gidermek için Konakpınar'da aşağıdaki emri hazırlamıştır;

Konakpınar, 29/30.06.1920

Yarbay Osman Bey'e,

1-Düşmanın bugün cephemize taarruz eden kuvvetlerinden başka bir kolu da Korucu Cephesine taarruz etmiş ve Korucu'yu işgal etmiştir. Diğer bir kolda Bigadiç'e taarruz ederek Bigadiç'i işgal etmiştir.

Soğucak, Tavşancık, Konakpınar hattında bulunan kuvvetlerimiz düşmanla teması sağlarken toplanabilen bu kuvvetler bu gece Eftelya (Pamukçu)-Kapaklı hattına çekileceklerdir.

Soğucak'taki kuvvetler Kapaklı'ya, Tavşancık'taki kuvvetler Eftelya (Pamukçu) Köyü'ne, Konakpınar'daki kuvvetler Nerkiş (Çiçekpınar) Köyü'ne çekilecektir. Ricatın intizam tahtında yapılması işbu hatta topluca varılması lazımdır.

2-Balıkesir'de tümen vekâletinden tertip edilecek bir kuvvet Paşaköy civarında mevzi alacaktır.

3-Ben bu gece Eftelya Köyü'ne gideceğim ve yanında Çitnehor (Büyük Bostancı Köyü) karşısındaki çiftliğe ineceğim.

4-Bu emrin Yarbay Hayri Bey tarafından Yarbay Osman Bey'e iletilmesi temin olunacaktır.

Şimal Kolordusu Kumandanı

Miralay Kazım⁴⁷⁸.

⁴⁷⁵ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

⁴⁷⁶ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 208.

⁴⁷⁷ K. Özalp, *a.g.e.*, C. II, s. 141.

⁴⁷⁸ ATASE İSH, 14/A.2694, Kutu: 1010, Gömlek: 22.

Albay Kazım Paşa bu emri yayınladıktan sonra Konakpınar'dan Balıkesir'e ulaşmaya çalışırken zorlu bir gece yolculuğu yapmış, dağlık arazide bir kaç defa yolunu kaybetmiş birlikleriyle irtibatı kopmuştur. Bu zorlu yolculukta başından geçenleri; “gece Konakpınar'dan Balıkesir'e hareket ettim. Yollarda bize bağlı kıtalara toplu veya dağınık halde tesadüf ediyor ve bunlara Balıkesir civarında toplanmaları için emir veriyordum. Gece karanlıkta birkaç defa yolu kaybettik”⁴⁷⁹ cümleleriyle anlatır.

Bu arada Çomaklı'daki çarpışmalar sırasında karargâhından koparak Balıkesir'e ulaşan 61. Tümenin Kumandan vekili Celal Bey panikle, *tehiri mucibi mesuldür (geciktiren idam cezasıyla cezalandırılır)* acil koduyla Balıkesir'den 56. Tümen komutanlığına gönderdiği telgrafta yaşananları anlatmaktadır;

56. Fırka Kumandanlığına,

1-Bugün sabahleyin Giresun'un güney sırtlarında başlayan çatışma iki saat kadar şiddetli bir surette devam etmiş ve askerlerimizin bozulması ile neticelenmiştir.

2-Bigadiç istikametine doğru ilerlediği haber verilen bir süvari bölüğü ile bir Yunan alayı Bigadiç'in kuzeybatısında bulunan Nizan Köyü'ne kadar gelmiştir.

3-Giresun civarındaki muharebeye müteakip çekilen kuvvetlerimizin bir kısmı perişan bir halde Balıkesir'e intikal etmiş diğer bir kısmı da Soğucak-Balıkesir hattının kuzeyine doğru çekilmişlerdir.

4-Tümen kumandanı Kazım Bey Efendi ile hiçbir surette muhabere etmek kabil olmamıştır. Kendilerinin nerede bulunduğundan malumatımız yoktur.

5-Soğucak'ta 170 kadar milis süvarisine düşmanla teması muhafaza etmek üzere emir verilmiştir.

6-Bigadiç üzerinden Çağış'a doğru ilerlemiş dört düşman süvarisine köylü ekmek vermek suretiyle hüsnü kabul göstermiştir.

7-Ahali heyecandadır. Bu gece trenlerle Susurluk istikametine muhaceret etmelerine müsaade edilecektir.

8-Gerek Kazım Bey'den alınacak haber gereği gerekse burada toplanacak kuvvetlerle düşman hakkında elde edilecek malumata göre tedbir alınacaktır.

61. Fırka Kumandan Vekili

Celal⁴⁸⁰.

61. Tümen kumandan vekili Celal Bey panikle bu telgrafı yazarken Kazım Paşa 30 Haziran 1920 sabahı Balıkesir'e ulaşır. Burada edindiği malumata göre bir düşman süvari kolu Bigadiç üzerinden Balıkesir'e doğru ilerlemektedir. İvrindi ve

⁴⁷⁹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141.

⁴⁸⁰ ATASE İSH, 14/A.2688, Kutu: 1009, Gömlek: 49.

Ayvalık mıntıklarında da üstün düşman kuvvetleri kuvvetlerimizi geri çekilmeye mecbur etmiştir. Bu hale göre Balıkesir’de durulamayacağı anlaşılır.

Albay Kazım Paşa dağılan karargâhını Balıkesir’de toparlar ve Balıkesir’de ve depolarda bulunan silah, cephane, malzeme, eşya ve evrakın trenlerle Susurluk’a naklini emreder⁴⁸¹. Kazım Paşa şehri terk ederken Balıkesir, 30 Haziran 1920 Çarşamba günü saat: 14.00’de Yunanlıların İzmir Tümeni 30. Alayına bağlı birlikler tarafından işgal edilir⁴⁸².

Susurluk’a çekilen Kazım Paşa burada büyük bir heyecanla karşılanır çünkü kendisinin esir düştüğü sanılmaktadır. Bunu üzerine hemen telgrafhaneye giderek M. Kemal’e gerekli bilgileri iletmiştir⁴⁸³. Bu görüşmenin ardından Albay Kazım Paşa, 61. Tümenin son durumu hakkında Batı Cephesi Komutanlığına bilgi vermek amacıyla aşağıdaki telgrafi göndermiştir;

Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine,

Susurluk / 30.06.1920

Kuvvetlerimiz, düşman cenahlarının bilhassa Bigadiç istikametinden süratle Balıkesir’e ilerlemeye devam etmelerinden dolayı Balıkesir’in kuzeyine doğru çekilmektedirler. Muharebe ve ricatlarından dolayı kuvvetlerimiz intizamını muhafaza edememekte, perakende bir surette ricat etmektedirler. Efradın büyük kısmı bu havali ahalisinden olduğu için evlerine savaştırmışlardır.

56. Tümenin kuvvetleri de dünkü muharebeden sonra toplu bir vaziyete geçememişlerdir. Diğer kıtalardan iki gün zarfında muntazam ve oldukça çok bir kuvvetin toplanmasını önemle istirham ederim.

Garp Cephesi Kumandanlığına, Güney Cephesi’ne ve Ankara’da 20. Kolordu Komutanlığına tebliğ edilmiştir.

Şimal Cephesi Kumandanı

Miralay Kazım⁴⁸⁴.

Albay Kazım Paşa karargâhı ile Susurluk kasabasına ulaştıktan sonra Giresun Muharebesi ve 61. Tümen hakkında son bilgileri ilgili makamlara iletmiştir. Aynı şekilde 20. Kolordu Komutanı Albay Bekir Sami Bey’de Giresun Muharebeleri ve 61. Tümen’in akıbeti hakkında kendi karargâhına ulaşan bilgileri aşağıdaki telgrafla Batı Cephesi Komutanlığı’na bildirmiştir;

⁴⁸¹ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141-142, A. Sofuoğlu, *a.g.e.*, s. 380.

⁴⁸² T.İ.H., C. II, k. 2, s. 211, Z. Sarıhan, *a.g.e.*, C. III, s. 104, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 141-142.

⁴⁸³ K. Özalp, *a.g.e.*, C. 1, s. 142.

⁴⁸⁴ ATASE İSH, 11/A.597, Kutu: 672, Gömlek:101/3.

Uşak vasıtasıyla Garp Cephesi Kumandanlığına,

29 Haziran 1920 saat: 09.00'da Balıkesir'le yapılan telgraf muhaberatı neticesinde Kazım Bey'in bugün öğleden evvel dokuzda Balıkesir'in güneyindeki Konakpınar'ında muharebeye başlamış ve bu saate kadar kendisinden hiçbir malumat alınmamıştır.

Firarilerin Balıkesir'den geçmekte oldukları, dün düşman süvarilerinin Balıkesir civarına ulaştıkları ve Balıkesir mevki kumandanının maiyetiyle beraber Susurluk istikametine hareket ettiği anlaşılmıştır.

Bugün İstanbul'dan gelen gazetelerden de Yunan ileri harekâtının Bandırma ve Afyonkarahisar'a kadar yayılacağı anlaşılmaktadır.

Gönen ve Biga havalisinde bulunan kuvvetlerin Bandırma istikametine hareket etmesini ve Bandırma'da bulunan taburunda suretle Susurluk'a yetişerek orasını müdafa etmesini emrettim. Bir piyade taburumuzu da Orhanlı'dan Susurluk istikametine bu gece hareket ettirdim. Gök-Bayrak Taburu, Bey Müfrezesi, Firuz Bey atlılarının Bursa'ya hareketlerini emrettim.

Vaziyetten malumat alındıkça arz olunacaktır.

20. Kolordu Kumandanı

Bekir Sami⁴⁸⁵.

61. Tümenin Çomaklı mevkiinde icra ettiği Giresun Muharebesi Ankara'daki Erkan-ı Harbiye Umumiye Riyaseti (Genelkurmay Başkanlığı) tarafından da takip edilmiştir. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi (Genelkurmay Başkanı) İsmet Paşa *dakika tehiri caiz değildir* acil koduyla Giresun Muharebesi'nin ardından 61. Tümen ve Albay Kazım Paşa hakkında karargâha ulaşan son bilgileri aşağıda verilen telgrafla Batı Cephesi Komutanlığına iletmiştir;

Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine,

Ankara/30.06.1920

29 Haziran 1920'de Giresun (Savaştepe) civarındaki müsademe neticesinde bozulan kuvvetlerimizin Balıkesir'i tahliye ettikleri ve Susurluk civarına gidecekleri ve Kazım Bey'inde Susurluk'ta bulunduğu anlaşılmıştır. Balıkesir'de bizim telgraf memurlarımızdan başka kimsenin olmadığı, düşmanın Balıkesir'e yaklaşmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi

Miralay İsmet⁴⁸⁶.

⁴⁸⁵ ATASE İSH, 11/A.598, Kutu: 674, Gömlek: 67.

⁴⁸⁶ ATASE İSH, 11/A.597, Kutu: 672, Gömlek:101.

3.2.5. Yunan İlerleyişi ve Giresun Nahiyesi'nin İşgali

Çomaklı mevkisindeki cephemizin bozulmasından sonra 29 Haziran 1920 Salı günü öğleye doğru Giresun Nahiyesi Yunan işgaline düştü⁴⁸⁷. Savaştepe'nin güneyindeki ormanlık alanda geçen bu savaşlar Kurtuluş Savaşı tarihinde Giresun Muharebesi⁴⁸⁸ olarak adlandırılır.

Çomaklı'daki muharebelerin ardından İzmir Kolordusuna bağlı Adalar Tümeni iki kol halinde Giresun Nahiyesi'nde ilerlemeye başladı.

- Adalar Tümeni merkez grupları; Savaştepe, Karacalar Köyü, Sarısüleymanlar, Söğütçükdere ve Üzümcüdere genel istikametinde ilerleme emri aldı⁴⁸⁹. Bu ilerleme hattını incelediğimizde Adalar Tümeni ana kolunun Savaştepe'yi işgal ettiği sonra eski Kara Döşeme'yi (Eski Balıkesir Yolu) takip ederek Karacalar, Sarısüleymanlar ve Söğütçük köyleri üzerinden Balıkesir'e geçtiği anlaşılmaktadır.

- Adalar Tümeni 5. Alay 3. Tabur Muharebe Grubu; Kurudere Köyü, Çakmak, Soğucak İstasyonu, Kavakbaşı Köyü istikametinde ilerleme emrini aldı⁴⁹⁰. Bu ilerleme hattını incelediğimizde ise Yunan kuvvetlerinin Çomaklı'dan geçen Ulu Yolu takip ederek Kurudere, Çakmak, Mecidiye ve Soğucak köyleri istikameti ile Balıkesir'e ulaştıklarını anlaşılmaktadır.

Giresun Nahiyesi'nde ilerleyen bu iki kol 29 Haziran 1920 gecesini Soğucak'ta geçirmiştir. Burası; Bandırma, İzmir demiryolu ile Soma, Balıkesir karayollarının (Kara Döşeme ve Ulu Yol) düğümlendiği bir noktadır. Adalar Tümenine bağlı iki kol halinde ilerleyen bu kuvvetler 29 Haziran gecesini Soğucak'ta geçirip sabah tekrar Balıkesir istikametinde ilerlemeye devam etti⁴⁹¹.

Giresun muharebelerinde un fabrikası merkezli sağ kanadımızın bozulması ve bu mıntıkanın Yunan kuvvetlerinin kontrolüne geçmesi üzerine 61. Tümen Karargâhının Kara Döşeme veya Ulu Yolu kullanarak geri çekilme ihtimali ortadan kalkmıştı. Kazım Paşa bu sebeple; Savaştepe, Tavşancık, Bahadır, Konakpınar ve Balıkesir'e ulaşan kervan yolunu takip ederek geri çekilmiştir. Bu geri çekilme

⁴⁸⁷ Z. Sarıhan, *a.g.e.*, C. III, s. 104.

⁴⁸⁸ K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 139, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 186, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 206, Z. Özdemir, ... *Balıkesir Cephesi*, s. 274, Ş. Yılmaz, *a.g.e.*, s. 100.

⁴⁸⁹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 210.

⁴⁹⁰ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 210.

⁴⁹¹ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 210.

esnasında kaynaklarda geçmemesine rağmen bir Yunan takip müfrezesi de Albay Kazım Paşa'nın karargâhının ardından Savaştepe, Tavşancık, Bahadır, Konakpınar istikametinde ilerlemiştir⁴⁹².

3.2.6.Batı Cephesini TBMM'nin Devralması ve 61. Tümen

Yunan işgal kuvvetleri 22 Haziran 1920'den itibaren iki kol halinde; I. Kolordu Salihli-Kula hattında Batı Anadolu içlerine ilerledi ve 5 Ağustos 1920'de Uşak işgale düştü. İzmir Kolordusu ise Akhisar-Soma-Savaştepe üzerinden kuzeye ilerleyerek 30 Haziran 1920'de Balıkesir ve ardından Bursa'yı işgal etti. Yunan orduları Eskişehir önlerine kadar geldi.

Aynı tarihlerde İngilizler Bandırma'ya asker çıkarıp Mudanya'yı işgal etti⁴⁹³. Bursa'daki 56. Tümeni yandan ve geriden tehdit ederek⁴⁹⁴ bu tümenin yerinde kalmasını sağlayarak 61. Tümen'e yardım etmesini engellediler⁴⁹⁵.

22 Haziran 1920'den beri İzmir-Kuzey Cephesini savunan 61. Tümen, Giresun Muharebesi'nden sonra Balıkesir'e çekildi. Burada savunma imkânı bulamayan tümen, 1 Temmuz 1920'de Karacabey⁴⁹⁶ ve daha sonra Bursa'da da tutunamayarak 5 Temmuz 1920'de Bursa'nın doğusuna çekildi⁴⁹⁷. Bursa'daki 56. Tümen'de 61. Tümenle birlikte Bursa'dan Eskişehir istikametine çekildi⁴⁹⁸. Yunanlılar İnegöl'e kadar ilerlerken Türk ordu birlikleri de İnönü mevkiinde 56. Tümen, 61.Tümen ve geri çekilebilen bazı kuvayı milliye birlikleri ile İnönü'de cephe tutmaya çalıştı⁴⁹⁹.

Yunanlıların Batı Anadolu'da giriştikleri istila hareketlerine karşı, başlangıçtan beri zayıf ordu birlikleri ve milli kuvvetlerle batıda teşkil edilen mukavemet cepheleri daha doğuya, Eskişehir önlerine alındı. Esaslı ve çabuk

⁴⁹² Aziz Arslan (Balıkesir, Savaştepe, Tavşancık Köyü, 1952 doğumlu) ve Yılmaz Zeybek rehberliğinde 28 Temmuz 2010 Çarşamba günü bu yolun Konakpınar'a kadar olan kısmı takip edilmiştir. Aziz Arslan'ın anlatımına göre; Tavşancık Köyü sakinlerinden Kürt Ayşesi adında bir kadının beyaz tülbindini sırığa bağlayıp köyün girişinde Aktopraklık mevkiine dikince Yunanlılar köye girmeden Konakpınar istikametinde 61. Tümen karargâhını takibe devam etmişlerdir.

⁴⁹³ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 460-461, R. Apak, *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*, AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara-1988, s. 196, F. Belen, *a.g.e.*, s. 187-190.

⁴⁹⁴ R. Apak, ... *Bir Subayın Hatıraları*, s. 197, Z. Çevik, *a.g.e.*, s. 35.

⁴⁹⁵ R. Apak, ... *Bir Subayın Hatıraları*, s. 197.

⁴⁹⁶ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 460, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 209.

⁴⁹⁷ M. Kemal, *a.g.e.*, C. II, s. 460, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 215.

⁴⁹⁸ T.İ.H., C. II, k. 2, s. 211-212, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 149.

⁴⁹⁹ R. Apak, ... *Bir Subayın Hatıraları*, s. 198, R. Apak, ... *Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, s. 187

tedbirler alınmadığı takdirde Yunan istila kuvvetlerini durdurmanın kolay olmayacağı anlaşıldı.

İlk tedbir olarak bu tarihe kadar bir türlü gerçekleştirilemeyen Batı Anadolu'daki bütün kuvvetlerin tek elde toplanması sağlandı. 24/25 Haziran 1920'de Ali Fuat Paşa, Batı Cephesi komutanlığına atandı. 12. Kolordu ve 20. Kolordu ile İzmir-Kuzey Cephesini savunan 61. Tümen ve 56. Tümen ile bazı milis kuvvetler Ali Fuat Paşa emrine girdi⁵⁰⁰. Böylece Batı Anadolu'daki tüm kuvvetlerimizin komutası tek elde toplanırken TBMM'de fiilen Batı Cephesini devralmıştır. 24/25 Haziran 1920'de Batı Cephesi'ni TBMM devralırken Yunan ordularının bu başarısı üzerine 30 Haziran 1920'de M. Kemal, Batı Cephesi komutanı Ali Fuat Paşa'ya aşağıdaki emri göndermiştir;

Ankara / 30.06.1920

Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine,

1-Yunanlılar Şimal Cephemizde de kuvvetle taarruza geçerek Balıkesir'i işgal etmişlerdir. Ahalimizdeki heyecan Yunan ileri hareketini kolaylaştıracak mahiyettedir. Binaen Yunanlıların geniş çapta istilaya devam edeceklerini kabul etmek lazımdır.

2-Düşman kuvvetlerinin ve geriden tedarik eylediği kuvvetlerin yayılma hırsına bakılırsa düşman istilasını düzenli birliklerimizle muntazam cephe yaparak durdurmak imkânı yoktur. Düşman istilasını durdurmak için sınırlı kuvvetlerimizle ciddi muharebeler kabulü onları beyhude yere ezdirmekten başka netice vermeyecektir.

3-Yunan istilasına karşı hakiki harp vaziyetine girmiş bulunuyoruz. Elimizde kalan yeni kuvvet ve vasıtaları düşmana mahvettirmemek lazımdır. Bilakis Yunan ilerlemesine karşı yandan ve geriden ufak müfreze ve çete harekâtını faaliyete getirmekten başka çare yoktur.

Düzenli kuvvetlerimiz kesin muharebeler kabul etmeksizin çekilmelidir. Şimdiden başlanacak çete harekâtı Yunan ilerlemesini sağlayacağı gibi Yunan kuvvetinin parçalanmasına da sebep olacaktır.

Müdafaa-i hukuk ve kuvva-i milliyenin tedarik ettikleri kuvvetlerin nihayet 100 kişilik müfrezeler halinde ve emin amirler altında düşmana yandan ve geriden tahrik etmeye çalışmalıyız.

Zat-ı devletlerinizin bu hususta ne mütalaada bulduklarını işar buyurmalarımı intizar ederim.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Mustafa Kemal⁵⁰¹.

⁵⁰⁰ A.F. Cebesoy, *a.g.e.*, s. 468, T.İ.H., C. II, k. 2, s. 214, K. Özalp, *a.g.e.*, C. I, s. 149-150.

⁵⁰¹ ATASE İSH, 11/A.596, Kutu: 672, Gömlek: 100.

Yukarıdaki emri incelediğimizde M. Kemal, TBMM orduları ile Yunanlılar arasında savaşların başladığını kabul etmektedir. İlk etapta yeni kurulmakta olan düzenli TBMM ordularının ezdirmemek için Anadolu içlerine doğru geri çekilirken bu geri çekilmenin aynı zamanda Yunanlıları zayıflatacağının farkındadır. Yunanlılar Anadolu içlerine doğru ilerlerken Yunan cephesinin gerisinde ve yanlarında çete muharebeleri başlatılarak Yunan kuvvetleri yıpratılacaktır.

Batı Cephesi ve Ankara'da bu gelişmeler yaşanırken bu işgallere karşı koyamayan Osmanlı Devleti, 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzaladı. Ancak İngiltere ve yandaşları, Sevr Antlaşmasını, Osmanlı Hükümetine imza ettirmekle istediği barışı sağlayamadılar.

23 Nisan 1920'de toplanan TBMM 30 Nisan 1920'de yayınlamış olduğu bir beyanname; Türk Milletinin ve Anadolu'nun hakiki temsilcilerinin kendilerinin olduğunu, bunun dışında İstanbul ile yapılacak anlaşmaları kabul etmeyeceğini duyurmuştu⁵⁰². İngiltere ve yandaşları, Ankara'da toplanan TBMM ve M. Kemal'i yasadışı kabul ettiklerinden bu çağrıyı dikkate almadılar. Onlar TBMM'de oluşan milli iradeye; Türklerin Anadolu'dan çıkarılarak Orta-Asya bozkırlarına geri atılması, gibi bir amacı taşıyan Sevr Antlaşması'nı kabul ettiremeyeceklerini biliyorlardı. TBMM, Türk Milletinin hakiki temsilcisi kendisinin olduğu gerekçesiyle Kazım Karabekir'in teklifi üzerine Sevr'i imzalayan Osmanlı Hükümetini ve temsilcilerini 19 Ağustos 1920'de yayınladığı bir beyanname ile vatan haini ilan etti⁵⁰³.

Batı Anadolu'daki Türk-Yunan Savaşlarının üçüncü dönemi; Sevr'i TBMM'ne de kabul ettirmek ve bu amaç için gerekirse, Ankara'ya kadar ulaşıp TBMM'ni ve ordularını dağıtarak, Türkleri silahlı barışa zorlamak amacı ile başlatılmıştır. Eğer Yunan orduları bu başarıyı sağlarsa, İngilizler; Ankara'ya kadar olan bütün Batı Anadolu topraklarının Yunanistan'a vermeyi vaat etmiştir⁵⁰⁴.

Sevr Antlaşması Türk toplumunun ruhsal yapısında darbe etkisi yapmıştır. Avrupa'nın ve Balkan Milliyetçilerinin Türkleri; siyaseten ve etnik varlık olarak

⁵⁰²İ. Artuç, ... *Zorlu Yılları*, s. 56.

⁵⁰³Turgut Özbay, *Lozan'dan Sevr'e Türkiye*, Anı Yayınları, Ankara, 2004, s. 73.

⁵⁰⁴M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 105, K. Depsen, *Kurtuluş Savaşı (Ya İstiklal, Ya Ölüm)*, Bizbize Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2006, s.85.

Balkan topraklarından atma kararı kanlı bir süreç sonucu uygulanmıştı. 1913’de Balkanlarda Edirne dışında toprağımız kalmamıştı. Sevr Antlaşması ile Türkleri Anadolu’dan da atma süreci başlamıştı⁵⁰⁵.

Batılı emperyalistler Anadolu’daki Türk nüfus çoğunluğuna bakmadan tarihsel miras öne sürerek; Sevr Antlaşması ile pek az Ermeni’nin yaşadığı topraklarda Ermenistan, yine pek az Rum’un yaşadığı Batı Anadolu Yunanistan’ı ve Karadeniz’de Pontus kurmak istediler. Orta Anadolu’nun da Yunanistan’a verilmeyeceğini kimse garanti edemezdi. Bunlar sömürgeci emperyalizmin tarihinde görülen ve denenmiş uygulamalardı⁵⁰⁶.

Bu Sevr travmasından sonra Yunan orduları ile M. Kemal önderliğindeki TBMM orduları arasında Batı Cephesi Savaşları olarak adlandırdığımız asıl savaşlar başladı. Bunlar; İnönü, Sakarya, Büyük Taarruz ve Başkumandanlık Meydan Muharebeleri’dir.

⁵⁰⁵ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 105, K. Depsen, *a.g.e.*, s.185.

⁵⁰⁶ M.M. Hatipoğlu, *a.g.e.*, s. 105, K. Depsen, *a.g.e.*, s. 186.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İŞGAL YILLARINDA GİRESUN NAHİYESİ

1.KARESİ SANCAĞI'NDA YUNANLILARIN FAALİYETLERİ.

Yunan kuvvetleri 30 Haziran 1920'de Balıkesir'i işgal etmelerinin ardından bölgenin tamamına hâkim oldular. İşgalden üç gün sonra 3 Temmuz 1920 tarihinde; Jandarma alayı dairesiyle merkez bölüğü eşyası, telefon santrali, telefon makineleri, nahiyelere bağlı bütün telefon hatları, alay deposunda bulunan silahlar, cephaneye vs el konularak Yunanlılar tarafından İzmir'e sevk edildi⁵⁰⁷.

Yunanlılar Balıkesir'de mülki idareye de müdahalede bulunarak buradaki memurları zorla ve tehditle etkisiz hale getirdiler. Polis ve Jandarmanın silahlarına el koydular⁵⁰⁸. Osmanlı hükümeti, bölge Yunan işgalinde olsa da Karesi Sancağı ile irtibat kurmak ve bölgede idaresini yeniden tesis etmek gayreti içinde oldu. Hükümet, 23 Eylül 1920 tarihinde Balıkesir ve çevresinden sağlıklı haber alamadığından buraya bir defterdar ve muhasebeci tayin etmiştir. Bu tarihte Karesi Mutasarrıfı Cevdet Bey ile Erdek ve Gönen kazaları kaymakamları görevleri başındadır. Bandırma, Edremit, Balya, Ayvalık ve Burhaniye kazaları kaymakamları ise Yunan işgali sırasında görev mahallerini terk etmek durumunda kaldıklarından yerlerine yeni atamalar yapılmıştır⁵⁰⁹.

Yunanlıların en çok müdahale ettikleri konu maliye işleri idi. Osmanlı memurlarını devre dışı bırakıp Balıkesir Sancağı'nın mali işlerine ve gelirlerine el koyarak maliye birimlerinin başına kendi memurlarını yerleştirdiler. İşgal ettikleri yerlerde telgrafhanelere el koyduktan sonra resmi ve özel haberleşmeleri sansüre tabi tuttular⁵¹⁰. Keza Türk köylerinden Yunan idaresini istedikleri ve Yunan idaresinden memnun olduklarına dair imzalar almaya teşebbüs etmişlerdir⁵¹¹.

Karesi Adliye Dairesi Yunan işgal kuvvetlerince 2 Temmuz 1920'de basılmış ve buradaki eşyalar, suç aletleri vs yağmalanırken dava evraklarının pek çoğu bu

⁵⁰⁷ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlarda ve Anadolu'da Yunan Mezalimi*, Proje; İsmet Binark, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, 1. Baskı, Ankara, 1996, C. II, s. 154.

⁵⁰⁸ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlarda ve Anadolu'da Yunan Mezalimi*, C. II, s. 139.

⁵⁰⁹ BOA. DH.İ.UM., Dosya No:19-9, Gömlek No:1-16.

⁵¹⁰ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlarda ve Anadolu'da Yunan Mezalimi*, C. II, s. 139.

⁵¹¹ BOA. DH.İ.UM., Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-37.

yağma sırasında yakılmıştır. Keza Yunanlılar bu baskın esnasında tutuklu ve mahkûmları da serbest bırakmıştır⁵¹².

Bunların yanında işgal süresince işgal mıntikasındaki Yunan birlikleri; harp yükümlülükleri adı altında halktan aldıkları eşya ve hayvanlara karşılık belge vermezken, el koydukları hayvanların bakımını halka yüklemişlerdir. Balıkesir İl Özel İdaresine ait olup kıtlık zamanında halka dağıtılmak üzere ambarlarda bulunan zirai ürünler ve ziraat makineleri harp ganimeti sayılarak zapt edilmiştir. Türk halkın yaptığı ithalat ve ihracata yasak konulmuş halkı ekonomik yönden zayıflatılmaya çalışılmıştır⁵¹³.

2.KARESİ SANCAĞI'NDA CEPHE GERİSİ FAALİYETLER

İşgal döneminde Balıkesir çevresinde kuvayı milliyeciler işgalciler üzerinde tam bir baskı oluşturdu. Bunlar istila süresince cephe gerisi faaliyetlerini sürdürüyor, karakolları ve askeri birlikleri birbiri ardına basıyorlardı. Yunanlılar kuvvetlerinin önemli bir kısmını bu çete savaşlarına ayırmak zorunda kaldı⁵¹⁴.

Bu kuvayı milliyeciler; Bigadiç, Sındırgı, Savaştepe, İvrindi, Edremit ve Bergama arasında hür dağlar başında teslim olmamış kahraman efelerimizdi. Bunlar istila süresince cephe gerisi faaliyetlerine devam ediyorlar, düşmana gerilla harbi açıyorlar, korku ve dehşet saçıyorlar, Yunanı kuvvetten düşürüyorlardı⁵¹⁵.

Cephe gerisinde teslim olmamış kuvayı milliyecilerden; Manisa'nın Hacı Aliler Köyünden Parti Pehlivan, Bakırlı Saçlı Mustafa Efe, Arap Ali Osman Efe, Bergama'dan Şerif Ali Efe, Adalı Mehmet Efe, Balıkesir'den Destan Abdullah, Bigadiç'ten Hüseyin Çavuş, Emet Kaymakamı Nesim Bey, Demirci Kaymakamı İ. Ethem Bey'dir. Bunlar ayrı gruplar halinde düşmana karşı bulunuyorlar; Sındırgı, Ulus, Alaçam dağlarında savaşıyorlardı⁵¹⁶.

Kuvayı milliye çeteleri arasında Ustrumcalı Halil'in eşi Gördesli Makbule Hanım'da vardır. Gördesli Makbule Hanım, yaptığı destansı direnişle anılmış ve 17

⁵¹² *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlarda ve Anadolu'da Yunan Mezalimi*, C. II, s.138.

⁵¹³ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlarda ve Anadolu'da Yunan Mezalimi*, C. II, s.105-106 .

⁵¹⁴ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 132, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 18.

⁵¹⁵ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 192, O. Saygı, *a.g.e.*, s. 18.

⁵¹⁶ O. Saygı, *a.g.e.*, s.1 8, Z. Çevik, *a.g.e.*, s. 103-104, İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 192.

Mart 1922'deki şahadeti romanlara konu olmuştur⁵¹⁷. Çok cesur olan Makbule Hanım 17 Mart 1922'de Akhisar ve Sındırgı arasındaki Koca Yayla'da düşmanla girilen bir çarpışma sonucu şehit oldu. Mezarı Koca Yayla'da bulunan Makbule Hanım'dan iki ay sonra da eşi Ustrumcalı Halil Efe'de Selendi Muharebesi'nde şehit olup Yağcı Dağı'na defnedilmiştir⁵¹⁸.

Bu olaylarla ilgili Umum Jandarma Kumandanı Mirliya Ali Kemal Bey'in Dahiliye Nezaretine 22 Ocak 1922'de sunduğu Karesi Livası dâhilinde faaliyet gösteren 24 çete hakkındaki raporda yukarıda adı geçen çete reisleri birlikte; Parti Pehlivan, Sarı Mehmet, Hüseyin Çavuş, Bakırlı Mustafa, Arnavut Arslan, Kazdağlı Hacı Veli, Bergamalı Arap Osman, Kamalı Bıyiksızın Ahmet, Kileli Ömer Pehlivan ve Demirci Kaymakamı İ. Ethem Bey'in isimleri geçer. Bu çete reislerinin Simav, Demirci, Sındırgı ve Soma civarında dolaştıkları, kendilerini bölgenin asayişî ile sorumlu tutarak Divan-ı Harp teşekkül ettirdikleri, rapor edilmiştir⁵¹⁹.

Kuvva-i Milliye çetelerinin cephe gerisindeki baskınlarından çok zarar gören Yunan kuvvetleri; Akhisar, Gördes, Demirci, Simav, Uşak, Kütahya, Dursunbey ve Kemalpaşa dağlarını taramaya başlamıştır. Emet Kaymakamı Nesim Bey, Sındırgılı Kamil, Gördesli Kadri esir edilip Atina'ya sürgün edildi⁵²⁰.

3.İŞGAL DÖNEMİNDE GİRESUN NAHİYESİ

Giresun Nahiyesi 29 Haziran 1920 Salı günü Adalar Tümenine bağlı Yunan kuvvetleri tarafından işgal edildi. Yunanlılar bugünkü yeni belediye binasının inşa edildiği sahadaki binalara el koyarak burada Jandarma Karakolu kurdular. Yine Çarşı Camisi yanı ve Çınaraltına çadırlı birlikler yerleştirildi. Bir diğer Yunan Karakolu da Soğucak Köyü'ne kuruldu. İşgal süresince Savaştepe'de bulunan Yunan Karakol kumandanı ise Hacı İbrahim Şeker'in evine yerleşmiştir⁵²¹.

İvrindi bölgesinde kuvayı milliyeyi örgütleyen Koca Müdür Tefik Bey'in Batı Cephesi Komutanlığı'na gönderdiği harp raporunda önemli Yunan

⁵¹⁷ Mustafa Yıldırım, *Ulus Dağma Düşen Ateş*, Ulus Dağı Yayınları, 4. Baskı, Ankara, 2006, s. 303-308, Z. Özdemir, ...*Milli Mücadele Hareketleri*, s. 72.

⁵¹⁸ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 272, Z. Özdemir, ...*Milli Mücadele Hareketleri*, s. 73.

⁵¹⁹ BOA. DH.KMS., Dosya No: 60-3, Gömlek No: 36.,

⁵²⁰ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 18-19, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 143.

⁵²¹ Osman Özkan, (Balıkesir, Savaştepe, Esenköy 1921 doğumlu) Yılmaz Zeybek, Aziz Arslan ve Ramazan Avcı'dan 2010 Temmuz ayında muhtelif zamanlarda yapılan görüşmelerde derlenen anlatımlar.

karakollarının Bergama'nın Tırmanlar ve Kadı Köyü ile Giresun ve İvrindi'de kurulduğu bildirilmektedir⁵²². Yine işgal yıllarında Giresun Nahiyesi'nde Osmanlı hükümetine bağlı Nahiye Müdürü bulunurken Osmanlı hükümetine tabi Türk jandarması da görevine devam etmiştir⁵²³. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Giresun İşgal Kuvvetleri Kumandanlığı'nın faaliyetlerine dair evraklar mevcuttur⁵²⁴.

Savaştepe cephe gerisinde kalmasına rağmen halk Milli Mücadeleye olan desteğini sürdürmüştür. Balıkesir'in Şamlı ve Sındırgı'nın Çorum (Düvertepe) nahiyelerinde müdürlük yapan, Balıkesir'in Yunan işgaline düşmesi üzerine Ankara'ya geçerek Milli Mücadeleye katılan ve Demirci Kaymakamlığı'na atanan İ. Ethem Bey⁵²⁵ bu görevi sırasında cephe gerisinde çete faaliyetleri yürütmüştür.

İ. Ethem Bey, Batı Cephesi Kumandanlığı ve İçişleri Bakanlığı makamlarına 20 Şubat 1922 tarihli bir rapor takdim etmiştir. Bu raporda; Ayvacık Jandarma Kumandanı Mülazimievvel Ali Galip, Kozluca Cephesi Kumandanı Mülazim Mustafa ve İvrindi eski müdürü Ahmet Nafiz Beylerin, İvrindi, Savaştepe, Korucu ve Edremit havalisindeki halkın katılımlarıyla teşkilatlarını tamamlayarak milli müfrezelere katıldıkları bildirilmiştir⁵²⁶.

Giresun Muharebesi sonrasında Savaştepe milis tabur komutanı Bulgurcu Mehmet Efe düşmana teslim olmamış, Albay Kazım Paşa kuvvetleri ile geri çekilerek Ankara'da orduya katılmıştır⁵²⁷. Böylece; kuvayı milliye döneminde Soma-Cinge cephesinde Yunanlılara karşı direnen, Aznavur ve Gavur İmam tenkiline katılan Bulgurcu Mehmet Efe kumandasındaki Giresun Milli Taburu lağvedilmiş genç olanlar TBMM ordularına katılmış yaşlı efelere de izin verilmiştir.

Bu katılımla ilgili Bulgurcu Mehmet Efe;“ *Bütün cepheleeri ordu teslim almıştı, Milis teşkilatı alaylara verilmişti. Bu meyanda benimde Milis Taburumdan birkaç yaşlı efeden başkası Alaya alındı, bana da izin verildi*”⁵²⁸ ifadelerini kullanır.

⁵²² İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 249.

⁵²³ BOA. DH.İ.UM., Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-37, BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 53, Gömlek No: 65, BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No:55, Gömlek No: 1.

⁵²⁴ BOA. DH.İ.UM. Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-37.

⁵²⁵ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 7-12, Z. Özdemir, ... *Milli Mücadele Önderleri*, s. 192.

⁵²⁶ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 192.

⁵²⁷ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 19.

⁵²⁸ A. Ertem, *a.g.e.*, s. 14.

Yunan işgali sırasında Savaştepe yöresinde Kamalı Efe ve Bakırlı Saçlı Mustafa Efe faaliyet göstermiştir⁵²⁹. Bunlar arasında Bakırlı Saçlı Efenin adamyken ondan ayrılarak Savaştepe bölgesinde Yunanlılara hayli zarar veren Eğerci Köyünden Küçük Mehmet Efe’de vardır.

Giresun Nahiyesi işgalden kurtulduğu 6 Eylül 1922 tarihine kadar yaklaşık iki yıl işgal altında kalmıştır. Yunan kuvvetleri bu işgal sırasında ilerledikleri yollar boyunca önüne çıkan köyleri işgal edip dağlık ve ormanlık alanlara girmediler⁵³⁰. Demiryolu istasyonlarını, köprüleri ve karayolları üzerinde bulunan önemli noktaları kontrolleri altına aldılar. Mondros Mütarekesi gereği demiryollarının kontrolü İtilaf Devletlerine bırakılmıştı. Balıkesir İstasyonu bir Fransız birliğinin kontrolü altına girerken⁵³¹ Bandırma-İzmir demiryolu boyunca tren istasyonları Fransızlarca işgal olunmuştu⁵³².

Fransızların demiryollarındaki bu kontrolü 12 Şubat 1920’de son bulmuş, Bandırma-Balıkesir-Akhisar hattındaki demiryollarında bulunan bütün muhafız kıtaları Bandırma’ya çekildi. Fransız kıtaları buradan da İstanbul’a çekildiler. Fransızlar demiryollarından çekilirken yerlerine tamamen Rum ve Yunanlıları bıraktılar. Batı Anadolu, Yunanlılara terk edilirken demiryolları işletmesi de Yunanlılara devredildi⁵³³.

Bu gelişmelerin ardından demiryollarının işgalcilerin emellerine hizmetini önlemek için Kuvayı Milliye tarafından yapılan tahribatlar karşısında Osmanlı hükümeti ve İtilaf Devletleri güç duruma düştü. 29 Şubat 1920’de Manisa-Bandırma Hattı tahribat nedeniyle ulaşıma kapandı⁵³⁴. Demiryollarındaki tahribat sadece köprülerin atılması ve ulaşımın kesilmesi ile sınırlı kalmadı. Haberleşmeyi kesintiye uğratan tahribatlar da yapıldı. Kuvayı Milliye süvarileri tarafından 18 Mart 1920 tarihinde demiryollarında haberleşmeyi sağlayan telgraf hatları kesildi⁵³⁵.

⁵²⁹ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 19.

⁵³⁰ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 18-19.

⁵³¹ M. İlgürel, *a.g.e.*, s.55.

⁵³² M. İlgürel, *a.g.e.*, s.62.

⁵³³ Mehmet Özdemir, *Mütareke ve Kurtuluş Savaşı Başlangıç Dönemlerinde Türk Demiryolları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 57.

⁵³⁴ M. Özdemir, *a.g.e.*, s. 90.

⁵³⁵ M. Özdemir, *a.g.e.*, s. 90.

İzmir-Kuzey Cephemize taarruz eden İzmir Kolordusu'na bağlı Adalar Tümeni, Yunan Küçük Asya Ordu Komutanı General Leonidas Paraskevopoulos'tan 24 Haziran 1920 gecesinde şu emri almıştı; "Soma'nın işgalinden sonra, Adalar Tümeni, Kırkağaç-Giresun bölgesini düşmandan temizlemeye çalışacaktır. Aynı tümen, Giresun-Soma demiryolu hattının muhafazasından sorumludur."⁵³⁶

Bu emir çerçevesinde Yunanlılar, işgal yıllarında Soma, Savaştepe, Balıkesir demiryolu üzerinde bulunan önemli noktaları kontrol altında tuttular. Giresun Nahiyesi ve bazı köyleri bu hattın üzerinde olduğundan demiryolu ve demiryolu köprülerini korumak, milli müfrezelerin buralara baskınlarını engellemek için Yunan karakolları kuruldu⁵³⁷.

Giresun Nahiyesi'nden Balıkesir istikametine ulaşan demiryolu üzerinde bulunan Tütünlük Köprüsü karakol kurulan önemli köprülerden birisidir. Yine Çalıköy İstasyonu'na Yunan karakolu kuruldu. Çalıköy İstasyonu aynı zamanda eski Balıkesir yolu (Kara Döşeme) ile demiryolunun kesiştiği bir noktadadır. Halk arasında Yunan karakolunun kurulduğu mevkii günümüzde hala Gavur Alanı olarak adlandırılmaktadır. Çalıköy İstasyonundan sonra Kocabıyıklar köprüsünde de Yunan karakolu bulunmaktaydı.

Savaştepe'den Balıkesir'e ulaşan demiryolu ve kara yollarının kavşak noktası ise Soğucak Köyü'dür. Soğucak; demiryolu ile Soma, Savaştepe, Balıkesir istikametinde uzanan Ulu Yol ve Kara Döşeme'nin düğümlendiği bir nokta olduğundan burada da bir Yunan karakolu kuruldu⁵³⁸. Dolayısıyla Savaştepe bölgesinde ilerleyen işgal kuvvetleri ilerledikleri yollar boyunca önüne çıkan köyleri işgal edip dağlık ve ormanlık alanlara girmediler⁵³⁹, demiryolu ve karayollarının geçtiği önemli noktalarda karakollar kurdular.

⁵³⁶ T.İ.H., C. II, k.2, s.266.

⁵³⁷ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s.249.

⁵³⁸ Yılmaz Zeybek ve Necati Karabacak ile 23 Temmuz 2010 günü yapılan görüşmelerde derlenen anlatımlar.

⁵³⁹ O. Saygı, *a.g.e.*, s.18-19.

3.1.GİRESUN NAHİYESİ'NDE 1920 YILI OLAYLARI.

3.1.1.Giresun İşgal Kuvvetleri Komutanlığının Faaliyetleri.

29 Haziran 1920'de Giresun Nahiyesi'nin Yunan işgaline düşmesinden sonra aynı yılın Ağustos ayında Savaştepe'de yaşanan önemli gelişmelerden birisi, Giresun Nahiyesi İşgal Kuvvetleri Kumandanının nahiye müdürüne müracaatta bulunarak; Savaştepe halkı ve köylerinin Yunan işgalinden memnun olduklarına dair bir mazbata hazırlanması talebidir.

Bu talebi öğrenen Karesi Mutasarrıfı İsmet Bey ilgili makamlarla görüşmeler yaptıktan sonra Karesi Sancağı'na tabi bütün kaza ve nahiyelere 12 Ağustos 1920 tarih ve 14782/433 numaralı bir genelge göndermiştir. Bu genelgenin bilgi amaçlı olarak Dâhiliye Nezaretine gönderilen suretinde; Giresun Nahiyesi İşgal Kuvvetleri Kumandanının, nahiye müdüründen, nahiyeye tabi köy ahalisinin Yunan işgalinden memnun olduğuna dair bir mazbata düzenlenmesinin teklif edildiği haberinin alındığı, belirtilmiştir.

Bu haber üzerine Karesi Mutasarrıfı, Balıkesir'deki Kolordu kumandanı ile görüştüğünü beyan ederek, genelgede; işgal kuvvetleri kumandanlarının gösterdikleri şahsi nezakete karşı teşekkür etmenin bir vazife olduğu ancak Karesi Livası'nın alınan son bir karar ile idare şeklinin değiştirilmemesi sebebiyle, bu yolda köylülere mazbata düzenlettirilmesi ve buna bir zabitimiz tarafından teşebbüs olunmasının milletin menfaatine ve memleketin geleceğine aykırı bulunduğundan bu gibi hallere bundan sonra meydan verdirilmemesini, istemiştir.

Mutasarrıf; Karesi Livası üzerindeki devletin hukuku ve varlığının bir kat daha artırılmasına nazaran köylülerden o yolda mazbata alınmasına teşebbüs edilmesinin siyaseten uygun olmayacağı, bundan sonra Devlet-i Aliyenin ve Hükümet-i Seniyenin menfaatine aykırı olacak bütün tekliflerin reddedilmesi, bu gibi müracaat olduğunda icap edenlerin lisan-ı münasiple anlatılması ve ahaliye de işgal kuvvetlerinden iyi muamele görmüşlerse şahsi olarak teşekkür etmeleri, kötü muamele görmüşlerse bunları beyan etmelerinin lüzumlu olduğunun duyurulmasını, genelgesinde ilgili makamlardan talep etmiştir⁵⁴⁰.

⁵⁴⁰ BOA. DH.İ.UM., Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-37.

Karesi Mutasarrıfı İsmet Bey'in yukarıdaki genelgesinin ekli olduğu ve Dâhiliye Nezareti'ne sunduğu 15 Ağustos 1920 tarih ve 218 sayılı yazısında ise, Giresun Nahiyesi İşgal Kuvvetleri Kumandanının, nahiye müdüründen, nahiyyeye tabi köy halkının Yunan işgalinden memnun olduğuna dair mazbata düzenlenmesi teklif edildiğini, bu teklif üzerine Balıkesir'de bulunan kolordu kumandanı ile görüşerek bundan sonra bu gibi hallere meydan verilmemesi için gerekli önlemlerin alındığını, beyan etmiştir. Ayrıca, ekte suretini takdim ettiği genelge ile kaza kaymakamları ve nahiye müdürlerinin uyarılarak zamanın nezaketine binaen daima uyanık ve basiret üzere hareket etmeleri ve bu gibi devlet menfaatine ve memleket hayrına uygun olmayan yollara gidilmemesinin tavsiye edildiğini, bildirmiştir⁵⁴¹.

Dâhiliye Nazırı Reşit Muhtar Paşa ise Karesi Mutasarrıflığına gönderdiği 29 Ağustos 1920 tarihli yazısında; Karesi Mutasarrıflığının 15 Ağustos 1920 tarih ve 218 sayılı yazılarını aldıklarını, Giresun Nahiyesi İşgal Kuvvetleri Kumandanlığının teşebbüsâtı üzerine Karesi Mutasarrıfının girişimlerini ve Karesi Sancağı'na bağlı Kaza ve Nahiyeler gönderilen genelgenin muvafık bulunduğu bildirmiştir⁵⁴². Bundan sonra böyle olaylara sebebiyet verilmemesi için bütün mülki amirlerin zamanın nezaketine binaen uyanık davranmaları istenmiştir.

3.1.2.Kuvayı Milliyecilerin Cezalandırılması

Redd-i İlhak Heyetlerinde görev alan veya kuvayı milliyeye katılan kişilerin kendileri ya da aileleri işgal döneminde Yunanlılar tarafından cezalandırılmışlardır. Örneğin işgal sırasında Soma'daki mülki ve askeri yöneticilerle halk Balıkesir ve civar köylerine sığınmışlardı. Bunlardan Soma Kuvayı Milliyesi üyelerinden Hacı Reşid, Çerkes Osman ve Giritli Hüseyin Bursa'ya çekilmeye çalışırken Demirkapı Köyü yakınlarında Yunanlılara esir düşmüşler ve İzmir'e nakledilmişlerdi⁵⁴³. Bu kişiler daha sonra cezalandırılarak Yunanistan'daki çeşitli hapisanelere sürüldü.

Balıkesir ve civarının işgalinde ise halk yerli Rum ve Ermeniler tarafından şikâyet edilmekte ve sonunda Türk insanı hapsedilmekte veya öldürülmektedir. İhbar edilenlerin bir kısmı da Yunanistan'a sürgün edilmektedir. Atina yakınlarındaki

⁵⁴¹ BOA. DH.İ.UM., Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-37.

⁵⁴² BOA. DH.İ.UM., Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-37.

⁵⁴³ K. Depsen, *a.g.e.*, s. 40-41.

Lonsiya ve Aegine (Eyne-Eğne) Adası kampları Balıkesir ve çevresinden gelen, ancak vatanını savunmaktan başka suçu olmayan esir Türklerle doldurulmuştu⁵⁴⁴. Balıkesir ve çevre kasabalarıyla köylerinden çeşitli sebeplerle Yunanistan'ın muhtelif hapisanelerine gönderilen kişilerin sayısı az değildir. Çoğu uzun yıllara ve bir kısmı da idama mahkûm edilmiş Türk esirler vardır⁵⁴⁵.

Bu şekilde Kuvva-i Milliye direnişine katılan Kepsut, Kırkağaç, Balya, Bigadiç, Sındırgı, Bandırma vb ilçelerden birçok kişi Yunanlılar tarafından tutuklanmıştır. Kaynaklarda bu tutuklanan 38 kişinin Eğne Adası'ndaki hapisanede çektirdikleri toplu fotoğraf bulunur⁵⁴⁶. Bu toplu fotoğrafta 38 kişinin isimleri ve aldıkları cezalar ile Balıkesir'in hangi ilçesi veya köyünden olduklarına dair bilgiler vardır. Bu tür cezalandırmalarda Giresun'da kuvayı milliye katılanlarda zarar gördü.

Giresun Nahiyesi'ni işgal eden Yunan kuvvetleri Balıkesir ve Soma'da olduğu gibi Karaçam Köyü'nden 7 kişiyi kuvayı milliyeci oldukları iddiasıyla tutuklayıp İzmir'e gönderdiler⁵⁴⁷. Bunlar; Mehmet Ömer, Molla Mehmetoğlu Ömer, Osmanoğlu Mustafa, Ahmetoğlu Seyid, Osmanoğlu Abdurrahman, Osmanoğlu Rasim ve Ahmetoğlu Mehmet Ali adlarındaki 7 kişiyi kuvayı milliyeci diyerek tutulanmıştı. Bu tutuklulardan Mehmet Ömer 76 yaşında bir ihtiyardır.

Dâhiliye Nezaretine sunulan 4 Ağustos 1920 tarihli rapora göre Karaçam Köyü köy ihtiyar heyetinin Yunan siyasi temsilcisi Karakuş Efendiye müracaatı ve yapılan sorgulamada bu 7 kişinin tutuklanmalarına gerektiren bir halleri olmadığına karar verilerek serbest bırakıldılar⁵⁴⁸.

Giresun Nahiyesi'nin Yunan işgaline düştüğü günlerde Bulgurcu Mehmet Efe'nin Osman adındaki oğlu da Yunanlıların bir tertibi ile şehit edilmiştir. Osman, Yunan işgali sırasında çete olarak dağa çıkmıştır. Çok yakışıklı ve cesur olduğu anlatılır. Cepheyi yarıp Ankara hükümetine babasını bulmak üzere gideceği sırada Yunanlıların teşvikiyle katledilmiştir⁵⁴⁹. Bulgurcu Mehmet Efe; "*Oğlumu Yunanlılar*

⁵⁴⁴ Cemalettin Taşkıran, *Milli Mücadele'de Türk ve Yunan Esirleri (1919-1923)*, Platin Yayınları, 1. Baskı, Ankara, 2005, s. 28-30, M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 143.

⁵⁴⁵ M. Akarşlan, *a.g.e.*, s. 139, C. Taşkıran, *a.g.e.*, s. 330-338.

⁵⁴⁶ Z. Özdemir, ... *Mili Mücadele Hareketleri*, s.184-185.

⁵⁴⁷ BOA. DH.İ.UM., Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-22, K. Depsen, *a.g.e.*, s.41.

⁵⁴⁸ BOA. DH.İ.UM., Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-22.

⁵⁴⁹ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 25.

*parçaladığı vakit, vatan var olsun dedim, çabuk unuttum”*⁵⁵⁰ demiştir. Bu hadise işgalden hemen sonra meydana geldiği için 1920 yılı olması ihtimal dâhilindedir.

Bulgurcu Mehmet Efe, zaferden sonra dünyaya gelen diğer oğluna da Osman adını vermiştir. 26 Temmuz 2010 Pazartesi günü Osman Efe'nin oğlu ve Savaştepe'de Efe Eczanesi'ni işleten M. Emin Efe ile görüştük. Bu görüşmede şehit amcası Osman'ın; Yunan işgal kuvvetlerinin tertibiyle Savaştepe'de, Vanlılar diye bilinen bir sülale tarafından katledildiği, cenazesinin Konakpınar mezarlığına defnedildiğini, küçükken bu mezarı ziyaret ettiklerini ama şu an hatırlamakta zorluk çektiğini, Vanlılar sülalesinin günümüzde Savaştepe'de Çaputçular olarak bilindiğinden bahsetti⁵⁵¹.

3.2.GİRESUN NAHİYESİ'NDE 1921 YILI OLAYLARI.

3.2.1.Minnetler Köyü'nde Eşkiyalık

Giresun Nahiyesi 1921 yılını işgal altında geçirirken Karesi Livası dâhilinde meydana gelen olaylarla ilgili Umum Jandarma Komutanı Mirliva Ali Kemal Bey, Dâhiliye Nezaretine 13 Nisan 1921 tarihli bir rapor göndermiştir. Bu raporda, Karesi Livası dâhilinde meydana gelen olaylar arasında 31 Mart gecesi İvrindili Şaki (eşkiya) Salih'in Minnetler Karyesi'nde (Minnetler Köyü) yaptığı gasp vardır. Şaki İvrindili Salih on kişilik çetesiyle Minnetler Köyü'nden iki beygir gasp ettikten sonra Küsyen Karyesi'nden (Esenköy) Ali Abdurrahmanoğlu Molla Mustafa namındaki bir kişiyi de beraberinde alıp götürmüştür⁵⁵².

Mirliva Ali Kemal'in, Dâhiliye Nezaretine gönderdiği 23 Mayıs 1921 tarihli raporunda İstanbul, Bursa ve Karesi Jandarma Alayları ile Çatalca ve Çanakkale Jandarma Taburları mıntıkasında son bir hafta içinde meydana gelen olaylar özetlenmiştir. Bu raporda Minnetler Köyü'ndeki gasp olayının faili olan İvrindili Şaki Salih tekrar karşımıza çıkar.

Minnetler Köyü'nde görevli bulunmakta olan Giresun Jandarma Karakolu askerlerinden süvari Üsküplü Hacı Mehmetoğlu Mustafa, köy camisinde oturmakta

⁵⁵⁰ A. Ertem, *a.g.e.*, s. 14.

⁵⁵¹ Mehmet Emin Efe (Balıkesir, Savaştepe, merkez, 1948 doğumlu) Bulgurcu Mehmet Efe'nin torunu olup Savaştepe'de Efe Eczanesi'ni işletmektedir. 26 Temmuz 2010 tarihinde kendisi ile yapılan görüşmede Bulgurcu Mehmet Efe'ye dair anlatımlar derlenmiştir.

⁵⁵² BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No:53, Gömlek No: 9.

iken İvrindili şaki Salih ve adamları Giresunlu Bulgur Hasanın Osman ve Berber Hakkı'nın baskınına uğramış bu esnada tehdit ile askerın silah, cephane ve saati ile ikiyüzelli liralık binek hayvanı gasp olunmuştur. Bu olay 19 Nisan gecesi meydana gelmiştir⁵⁵³.

3.2.2.Yunan Kuvvetlerinin Muhtan Köyü'ne Baskını

İşgal yıllarında Savaştepe'de yaşanan olaylardan biriside Muhtan Karyesi'ne (Muhtan Köyü) yapılan baskın hadisesidir. Karesi Jandarma Alayı Kumandanlığının 12 Haziran 1921 tarihli raporları doğrultusunda Umum Jandarma Kumandanı Ali Kemal Bey tarafından hazırlanan ve 18 Temmuz 1921'de Dâhiliye Nezareti'ne sunulan raporda baskın ayrıntılı şekilde anlatılır.

Muhtan Köyü, 6 Haziran 1921 gecesi kimlikleri meçhul sekiz kişilik bir eşkiya çetesi tarafından basılmak istense de köy halkının pususuna düşmeleri üzerine bunlardan biri maktul düşmüş diğerleri firar etmiştir. Bu çetenin reisi olduğu, bilahare yapılan tahkikatta anlaşılan Kıbtî İsmail namındaki şahıs, Soma'da Yunan Jandarması tarafından yakalanmış ve Kıbtî İsmail'le çetesi hakkında kovuşturma yapılmıştır.

Bu kovuşturma esnasında, Kıbtî İsmail, Muhtan Köyü'ne yapılan baskında adamlarından birinin ölümüne sebep olan köyün ileri gelenlerinden Hacı Hüseyin'den intikam almak amacıyla, yalan ifade ve ihbarda bulunarak, adamlarından birinin bu köyde Hacı Hüseyin tarafından himaye edildiğini anlatmıştır. Bu ifade üzerine Giresun Yunan İşgal Kuvvetleri Kumandanlığı, yanlarında iki Türk jandarması da olduğu halde Muhtan Köyü'ne bir kuvvet sevk ederek köyü abluka altına almıştır.

Bu abluka sırasında Hacı Hüseyin'in oğullarından biri korkarak firara teşebbüs edince jandarmalar tarafından vurulmuştur. Müteakiben köyde yapılan tahkikatta çete reisi Kıbtî İsmail'in ihbarının yalan ve iftiradan ibaret olduğuna Yunan müfrezesince kanaat getirilmiştir⁵⁵⁴.

⁵⁵³ BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 53, Gömlek No: 65.

⁵⁵⁴ BOA. DH.EUM.AYŞ., Dosya No: 55, Gömlek No: 1.

3.3.GİRESUN NAHİYESİ'NDE 1922 YILI OLAYLARI.

3.3.1.Adaletçi Sami'nin Faaliyetleri

Giresun Nahiyesi'nde 1922 yılında yaşanan önemli olaylardan birisi Adaletçi Sami'nin faaliyetleridir. Adaletçi Sami, Bandırma'da Adalet Gazetesi adında Yunan yanlısı gazete çıkaran eski bir denizci subayıdır⁵⁵⁵. Bu kişi, Yunanlıları arkasına alarak; Yunanlılar lehinde Türk köylerinde propaganda yapmak ve Bergama, Soma, Savaştepe, İvrindi çevresinde faaliyet gösteren milli müfrezeleri sıkıştırmak amacıyla bölgede yaşayan Karakeçili ve Kılaz Yörüklerini elde etmeye çalışmıştır. Bu amaçla Kırkağaçlı Hafız Ömer'le birlikte İvrindi ve Savaştepe'ye gelmiş ancak istediklerini elde edemezken 22 Mayıs 1922'de milli müfrezeler tarafından pusuya düşürülerek cezalandırılmışlardır⁵⁵⁶.

Bu olayla ilgili İ. Ethem Bey'in 31 Mayıs 1922 tarihinde Batı Cephesi Kumandanlığı makamına sunduğu harp raporunda şu ifadeler vardır; Yunan parasıyla Bandırma'da intişar eden Adalet paçavrasının sahibi Ali Sami rezili gazete çıkarmaktan bir şey temin edemediğini görünce, düşmanla beraber Kırkağaçlı Hafız Ömer namında birisini de kendilerine arkadaş alarak, Türk köylerinde Yunanlılar lehinde teşkilat yapmağa ve gazete parası toplamaya ve daha doğrusu ahaliyi soymaya başlamış ve oralardaki Kılaz aşireti ile Karakeçili aşiretini iknaya çalışmış ise de 22 Mayıs 1922'de müfrezelerimizin kurduğu pusuya düşerek, önden pişdar gelen Hafız Ömer maktul olmuş, diğerleri soluğu Balıkesir'de almak üzere firar etmişlerdir. İşte bu vechile Adaletçi Sami'nin tasavvuratu suya düşmüştür⁵⁵⁷.

Adaletçi Sami'nin faaliyetleriyle ilgili İvrindi Milli Müfrezeler Kumandanı Koca Müdür Tefvik Bey'in, 23 Mayıs 1922'de İ. Ethem Bey'e gönderdiği rapor daha ayrıntılıdır; Mintıkamız, Bergama'nın Öğütler, Menteşe köyleri arası ile Soma'nın Vakıflı, Kızılhisar (Yeşilhisar) köyleri ile Giresun (Savaştepe), İvrindi, Korucu nahiyelerinin bir kısmıdır. Köyler ahalisinin seviyesi malum, kendilerini pek gücendirmek istemiyoruz. Bazı gâvurcu köyleri kolaylıkla çeviriyoruz. Fakat düşman bu hususta pek faal hareket ediyor. Güvenilir köylere hemen silah dağıtıyor. Karakolları; Bergama'nın Tırmanlar Köyü, Kadı Köyü, Giresun (Savaştepe) ve

⁵⁵⁵ K. Erdeha, *Yüzellilikler*, s. 177.

⁵⁵⁶ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 269-270, H. Karaburçak, *a.g.e.*, s. 128.

⁵⁵⁷ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 269-270, H. Karaburçak, *a.g.e.*, s. 128-19.

İvrindi'de bulunmaktadır. Düşmanın Kozak içerisinde de çeşitli karakolları bulunmaktadır. Düşmanın en büyük emeli Korucu'da bir karakol kurarak Kılaz aşiretini elde ettikten sonra icap eden Türk köylerine silah dağıtarak mıntıklarını genişletmektir. Bu emelin hayata geçirilmesi için 20-30 kişilik kuvvetle beraberinde Adaletçi Sami olduğu halde Giresun'a (Savaştepe) gönderilen ve oradan da Karakeçili aşiretini elde edip o suretle iki taraftan milli müfrezelerimizi sıkıştırmak isteyen Kırkağaçlı Hafız Ömer çetelerimizin pususuna düşmüş ve öldürülmüştür⁵⁵⁸.

Koca Müdür Tevfik Bey'e bağlı milli müfrezeler Madra Dağı çevresindeki dağlık bölgede faaliyet göstermektedir. Yunanlılar bu bölgeyi denetim altına almak için Tırmanlar, Kadıköy, Savaştepe, İvrindi, Kozak ve Korucu'da karakollar tesis etmişlerdir. İvrindi'de Madra Dağı eteklerinden Savaştepe'ye kadar olan sahada ve Savaştepe'de Yörük oymaklarından geniş bir Kılaz topluluğu yaşar.

Yunanlılar bu topluluğu elde etmeye çalışırken aynı zamanda Savaştepe ve İvrindi sınırının kesiştiği bölgede yaşayan Karakeçilileri de elde ederek bölgedeki milli müfrezeleri kuşatmaya çalışmaktadır. Karakeçili Yörüklerini ikna etmek için Savaştepe'ye gelen Kırkağaçlı Hafız Ömer 22 Mayıs 1922'de milli müfrezeler tarafından öldürülürken Adaletçi Sami ve adamları da Balıkesir'e kaçırmıştır⁵⁵⁹.

Bu çatışmadan birkaç gün önce Madra Dağı eteklerinde bulunan Soma'nın Menteş Köyü civarında 18 Mayıs 1922'de milli müfrezeler bir Yunan takip kolunu pusuya düşürerek altı saat kadar süren çatışmada ağır kayıplar verdirmişlerdir⁵⁶⁰. Ardından Karakeçili aşiretini elde etmek için Savaştepe'ye gelen Kırkağaçlı Hafız Ömer 22 Mayıs 1922'de milli müfrezeler tarafından öldürülmüştür⁵⁶¹.

Balıkesir'deki Yunan kuvvetleri ise Adaletçi Sami ve Hafız Ömer'in intikamını almak için 24 Mayıs 1922'de Aslan Ağa ve Recep Pehlivan kumandasındaki milli müfrezeleri pusuya düşürmüş gece saat birine kadar çatışma devam etmiştir⁵⁶².

⁵⁵⁸ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 249, H. Karaburçak, *a.g.e.*, s. 129-130, B. Bayraktar, *a.g.e.*, s. 251.

⁵⁵⁹ K. Erdaha, *Yüzellilikler*, s. 17.

⁵⁶⁰ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 269.

⁵⁶¹ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 270.

⁵⁶² İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 270.

3.3.2.Kızılhisarlı Hacı Muharrem Efendi

Yunan işgalinin devam ettiği 1922 yılında Yeşilhisar Köyü'nden Hacı Muharrem Efendi ve üç oğlu dağa çıkıp müfreze teşkil ederek Yunanlılara karşı çete olmuşlardır. İ. Ethem Bey 31 Mayıs 1922'de “*gayet mühim ve müstaceldir*” acil koduyla Batı Cephesi Komutanlığı'na sunduğu raporunda Hacı Muharrem Efendi'den bahseder. 45 maddelik bu raporun “Müfrezeler Hakkında” bölümünde 24. maddesinde şu bilgiler vardır; “Edremit-Bergama havalisinde yeniden bazı müfrezeler teşekkül etmiş ve Kızılhisar'lı Hacı Muharrem'de üç oğlu ile dağa kaçarak bir müfreze teşkil etmiştir. Gönen havalisinde de bazı müfrezeler teşekkül etmiş ise de henüz raporları alınmamıştır.”⁵⁶³

28 Temmuz 2010 tarihinde Hacı Muharrem Efendi'nin torunu ve Yeşilhisar Köyü'nde ikamet eden Suat Turan ile görüştük. Bu görüşmeden elde ettiğimiz bilgilere göre; Hacı Muharrem Efendi'nin kuvayı milliyeye birliklerine katılan oğullarının isimleri Mustafa, Hasan ve Hüseyin'dir. Yine aynı köyden Mustafa Balcı, Ömer Güngör, İsmail Gözüm ve İsmail Kırbıyık gibi şahıslarda Hacı Muharrem Efendi'nin kurduğu bu çeteye katılmışlardır⁵⁶⁴.

Hacı Muharrem Efendi'nin müfrezesi Soma, Yeşilhisar, Savaştepe ve Sarıbeyler çevresinde Yunanlılara hayli zararlar vermiştir. İvrindi bölgesinde kuvayı milliyeyi örgütleyen Koca Müdür Tefvik Bey'in İbrahim Ethem Bey'e sunduğu 23 Mayıs 1922 tarihli raporda; Bergama'nın Öğütler, Soma'nın Menteşe, Vakıflı, Kızılhisar köyleri ile Giresun, İvrindi ve Korucu çevresinde⁵⁶⁵ müfrezelerin faaliyet gösterdiğini rapor etmiştir. Bu raporda bahsedilen Savaştepe, Yeşilhisar ve Menteşe köyleri civarında faaliyet gösteren çete Hacı Muharrem Efendi'nin çetesidir. Yunanlılar bu çeteyi ele geçirmek için Hacı Muharrem Efendi'nin eşi Ümmiye hanıma çok eziyet etmişlerdir.

Hacı Muharrem Yunan işgalinden önce de kuvayı milliyeye destek veren bir kişidir. Hacim Muhittin Bey kuvayı milliyeye çalışmaları sırasında 22 Temmuz 1919'da Savaştepe'ye geldiğinde kendisi ile görüşmüştür⁵⁶⁶.

⁵⁶³ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 272, B. Bayraktar, *a.g.e.*, s. 249.

⁵⁶⁴ Suat Turan (Balıkesir, Savaştepe, Yeşilhisar Köyü, 1933 doğumlu) Hacı Muharrem Efendi'nin torunu.

⁵⁶⁵ İ. E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 249, B. Bayraktar, *a.g.e.*, s. 251.

⁵⁶⁶ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*, s. 25.

4.GİRESUN NAHİYESİ KUVAYI MİLLİYECİLERİ

Milli Mücadele yıllarında Giresun Nahiyesi'nden kuvayı milliyeye katılan çok sayıda kişi vardır. Balıkesir Heyet-i Merkeziye Karar Defterini incelediğimizde Savaştepe ve köylerinden asker alma usullerine göre belirli yaştakilerin münavebeli olarak silah altına alındığı ve cepheye katıldıkları bilgileri bulunur. Giresun Nahiyesi'nden kuvayı milliyeye katılanlarla ilgili Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi aşağıdaki kararı almıştır:

Numara 52;

Giresun Nahiyesi Redd-i İlhak Heyeti'nin 20 Kasım 1919 tarih ve 3 numaralı yazısı okundu. Adı geçen Nahiyeye halkından olup cepheye sevk olunan tabur askeri arasında bulunan 1880 doğumlulardan 1893 doğumlulara kadar olanların ilgili karar gereğince görevlerinde bırakılmalarına bu doğumlulardan noksanların tamamlanması, bu doğumlular haricinde sevk olunmuş varsa terhisleri⁵⁶⁷.

Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi'nin 52 numaralı kararı doğrultusunda nahiyeye halkından kura usulü kuvayı milliyeye asker alınmıştır. Ancak Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyetince tutulmuş defter ve evraklar elimizde olmadığı için kimlerin silah altına alındığını tespit edemiyoruz. Başvurduğumuz kaynaklardan tespit edebildiğimiz kadarıyla aşağıda isimlerini verdiğimiz şahıslar Giresun Nahiyesi'nden kuvayı milliyeye katılmışlardır.

Savaştepe: Bulgurcu Mehmet Efe (Mehmet Efe), Çırağın Mehmet (Mehmet Çırak), Dikmeoğlu İsmail (İsmail Dikme), Deli İsmail (İsmail Sarı), Doktorun İsmail (?), Efe Rasim (Rasim Emektar)⁵⁶⁸.

Sarıbeyler: Şekerağanın Mehmet (Mehmet Şeker), Şekerağanın Yusuf Çavuş (Yusuf Şeker), Hafız Hasan (Hasan Seçkin), Hafızın Hüseyin (Hüseyin Aktar), Zehir Ali (Ali Parlak), Yakubun Osman (Osman Yavuz)⁵⁶⁹.

Kurudere Köyü: Delibıçak (?), İbrahim (?), Mustafa (?).

Kocabıyıklar Köyü: Ethem (?).

Çiftlikdere Köyü: Karakeçili Ahmet (?)⁵⁷⁰.

⁵⁶⁷ M. Akarslan, *a.g.e.*, s. 220.

⁵⁶⁸ İsim ve soyadların tespitinde; Yılmaz Zeybek, Seval Emektar ve Ramazan Avcı'dan faydalanılmıştır.

⁵⁶⁹ Lütfü Arslan (Balıkesir, Savaştepe, Sarıbeyler Beldesi, 1955 doğumlu). Sarıbeyler Belediye Başkanı Lütfü Arslan ile 22 Ekim 2010 Cuma günü yapılan görüşmede Sarıbeyler Beldesi'nden kuvayı milliyeye katılan şahısların soyadlarının tespitinde faydalanılmıştır.

⁵⁷⁰ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 11.

Yeşilhisar Köyü: Hacı Muharrem Efendi⁵⁷¹.

Karacalar Köyü: Hacı Sarı (Mehmet Şen)⁵⁷².

Milli Mücadele döneminde kuvayı milliyeye çetelerine katılmış olmakla beraber kaynaklarda adı bulunmayan nahiyeye sakinlerimiz de vardır. Araştırmalarımız sırasında tespit edebildiğimiz bu isimler şunlardır;

Savaştepe: Pason Osman (Osman Ünal), Hasanların Mustafa (Mustafa Keskin)⁵⁷³.

Yeşilhisar Köyü: Hacı Muharrem Efendi'nin oğulları Hasan Turan, Hüseyin Turan ve Mustafa Turan babalarıyla birlikte Yunanlılara karşı çete olmuşlardır. Bu köyümüzden; Mustafa Balcı, Ömer Güngör, İsmail Gözüm ve İsmail Kırbıyık Hacı Muharrem Efendi'nin müfrezesine katılan diğer kişilerdir⁵⁷⁴.

Sarıbeyler: Kabak Ahmet (Ahmet Bilir), Haytalardan Bahri Hakkı (Bahri Hakkı Uzan), Taşdibinden Ruhi (Ruhi Uçar)⁵⁷⁵.

Savaştepe Köy Enstitüsü kurucu müdürü Sıtkı Akkay, 1940'lı yıllarda ilçenin tarihi ile ilgili bilgiler verirken Savaştepe'de kuvayı milliyeye katılan gönüllü kahramandan bahseder⁵⁷⁶. Savaştepe'li gönüllülerin katılımıyla kurulan Giresun Milli Taburunun kumandanı Bulgurcu Mehmet Efe'dir⁵⁷⁷. İzmir Kuzey-Cephe Komutanı Albay Kazım Paşa 4 Eylül 1949'da beraberinde General İzzettin Çalışlar ve Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı Uzunçarşılı olduğu halde Savaştepe Köy Enstitüsü'nü ziyaret etmiştir. Bu ziyaretinde Bulgurcu Mehmet Efe'den ve onun Kurtuluş Savaşı'nda yaptığı hizmetlerden sitayişle bahsetmiştir⁵⁷⁸.

⁵⁷¹ *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*, s. 25, İ. E. Akıncı, a.g.e., s. 272.

⁵⁷² A. Aydın Bolak, "Balıkesir Heyet-i Merkeziyesi'nin Karar Defteri", s. 111, Milli Mücadele'de Balıkesir Paneli Tebliğleri, 3/4 Haziran 1986, Balıkesir.

⁵⁷³ Bu isimler Yılmaz Zeybek ve Seval Emektar ile yapılan görüşmede derlenmiştir.

⁵⁷⁴ Yeşilhisar Köyü'nde ikamet etmekte olan Hacı Muharrem Efendi'nin torunu Suat Turan ile 28 Temmuz 2010 Pazar günü yapılan görüşmede bu isimler tespit edilmiştir.

⁵⁷⁵ Bu isimler Necati Karabacak ve Sarıbeyler Belediye Başkanı Lütfü Arslan'dan derlenmiştir.

⁵⁷⁶ Hasan Kudar, *Tahtakuşlar'dan Paris'e.*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2001, s. 40., Bahaettin Fırtına, *Bilge İnsan Sıtkı Akkay.*, YKKED Yayınları, 2. Baskı, İzmir, 2006, s. 21, Y.Z. Özdemir, a.g.e., s. 13.

⁵⁷⁷ O. Saygı, a.g.e., s. 13 A. Ertem, a.g.e., s. 10.

⁵⁷⁸ O. Saygı, a.g.e., s. 15.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GİRESUN NAHİYESİ'NİN İŞGALDEN KURTULUŞU

1.BATI CEPHESİNDE YUNAN ORDUSUNUN BOZGUNU

Sevr Antlaşması'nı TBMM'ne de kabul ettirmek ve bu amaç için gerekirse, Ankara'ya kadar ilerlemek ve Türkleri silahlı barışa zorlamak isteyen Yunan işgal orduları istedikleri amaca ulaşamadı. İnönü ve özellikle Sakarya savaşlarında başarısız olunca bütün Batı Anadolu'yu içine alan geniş bir cephe hattı tuttu. Bu cephe hattı Bilecik, Bursa, Eskişehir, Kütahya ve Afyon'u içine alacak şekilde bütün Batı Anadolu'yu kapsamıştı⁵⁷⁹.

1922 başlarından itibaren TBMM orduları bu cephe hattını yaracak taarruz hazırlıklarına başladı. Bu arada 1922 başlarından itibaren inceleme sahamız olan Balıkesir yöresinde Yunan işgal kuvvetlerinin çeşitli tedbirler aldıklarını görmekteyiz.

Yunanlılar işgallerini güçlendirmek amacıyla Balıkesir bölgesinde Mahalli Jandarma Alay Kumandanı Hüsnü Hilmi Bey kumandasındaki merkez jandarma alayı ile birlikte Balya ve Sındırgı takımlarını ilga ederek jandarma erlerini İstanbul'a sevk etmişti. Bunun yanında Bandırma, Gönen ve Edremit bölüklerinin de ilga edileceği Balıkesir Mutasarrıfı Cevdet Bey'e bildirilmişti.

Yunanlılar, cephe gerisinde İstanbul hükümetine bağlı askeri birlikleri dağıtırken bir yandan da yerli Rumlardan ve Makedonya'dan getirdikleri komitacıardan çeteler tertip etmeye başlamıştır. 1922 Temmuz ve Ağustos ayları, cephe gerisinde milli müfrezelerle Yunanlıların yoğun bir şekilde çatıştıkları aylar olmuştu. Bu tarihlerde Yunanlılar bölgedeki mezalimlerini de iyice artırmıştır⁵⁸⁰.

Yunan cephesinin gerisinde; Balıkesir, Kütahya, Manisa çevresinde faaliyet gösteren İ. Ethem Bey'e, 31 Temmuz 1922'de Batı Cephesi Kumandanlığı'ndan Batı Cephesi Kumandanı İsmet Paşa, imzası ile ayrıntılı bir emir gelir. Bu emirde yakında Büyük Taarruzun başlayacağı bu sebeple; cephe gerisindeki milli müfrezelerin güçlendirilmesi, bu müfrezelerin iâşe ve ikmallerinin cephe gerisinden sağlanması,

⁵⁷⁹ F. Belen, *a.g.e.*, s. 327-371.

⁵⁸⁰ BOA.DH.İ.UM., Dosya No: 20-32, Gömlek No: 14-4.

köylerde teşkilatlar kurulması istenir. Büyük Taarruz başladığında ise milli müfrezeler aşağıdaki çalışmaları ifa etmekle görevlendirilmiştir;

* Emet, Gediz, Uşak, Alaşehir, Salihli, Akhisar, Balıkesir havalisi Yunan memur ve jandarmalarından temizlenerek düşman gerisinde emin bir mıntika sağlanacaktır.

* Cephe gerisindeki demiryolu hatları, köprüler, tüneller tahrip edilecek ve haberleşmesini sağlayan telgraf ve telefon hatları kesilecek.

* Düşman ulaşım kolları ve menzil teşkilatları işgal edilecek, erzak ve cephane depolarına baskınlar yapılacak.

* Cephe gerisindeki toplu veya dağınık halde bulunan düşman kuvvelerine, karargâhlarına baskınlar yapılarak çözülen ve dağılan düşmanlar bozguna uğrıtılacak⁵⁸¹.

Cephe gerisindeki milli müfrezeler 31.07.1922 tarihli Garp Cephesi Kumandanı İsmet Paşa imzalı bu emri aldıktan sonra gerekli hazırlıklara başladı. 26 Ağustos 1922’de Büyük Taarruzun başlamasıyla İ. Ethem Bey cephe gerisindeki köylere ve müfrezelere gerekli emirleri gönderdi. Bilhassa müfrezelerin Yunan haberleşmesini sağlayan telgraf ve telefon hatlarının tahrip etmelerini istedi⁵⁸².

Başkomutan M. Kemal emrindeki Türk orduları, Sakarya Meydan Muharebesi’nin sona erdiği 13 Eylül 1921’den itibaren yaklaşık bir yıl sürecek olan hazırlıklarını tamamlamıştı. 26 Ağustos 1922’de Afyon üzerinden Büyük Taarruz başladı. Yunanlıların Afyon ve Kütahya kesimindeki I. ve II. kolordularının savunduğu cephe 27 Ağustos’ta yarıldı. Yunanlılar geri çekilerek kurtulmaya çalıştıysa da 30 Ağustos 1922’de I. ve II. Kolorduları’na ait beş Tümen Dumlupınar’da kuşatılarak imha oldu. Yunanlılar dağınık vaziyette geri çekilirken M. Kemal, Yunanlıların Uşak’tan İzmir’e kadar olan bölgede yeni bir cephe hattı tutmalarına fırsat vermemek için 1 Eylül 1922’de ünlü; “Ordular !.. İlk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri !..” emrini verdi⁵⁸³.

⁵⁸¹ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 309-311.

⁵⁸² İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 312-313.

⁵⁸³ F. Belen, *a.g.e.*, s. 418-476.

Eskişehir bölgesinde bulunan Yunan III. Kolordusu da savaş yapmadan Bursa üzerinden Mudanya iskelesine ulaşmaya çalışıyordu. Balıkesir ve Kütahya bölgesindeki bazı Yunan kuvvetleri ise Balıkesir üzerinden kıyılara, en yakın limana ulaşma çabası içindeydi⁵⁸⁴. Bu Yunan kuvvetlerine karşı İ. Ethem Bey komutasında cephe gerisinde oluşturulan milli müfrezeler harekete geçti.

Arslan Efe, Arap Ali Osman ve Recep Çavuş idaresindeki milli müfrezeler Bigadiç, Balıkesir ve Dursunbey, Kepsut, Balıkesir hattını keserken; Bakırlı Saçlı Efe ve Bakırlı Ahmet Çavuş idaresindeki müfrezelerde Gelenbe, Akhisar hattına hareket ederler. Bakırlı Saçlı Efe ile Bakırlı Ahmet Çavuş'tan Akhisar, Kırkağaç ve Akhisar, Manisa telgraf hatlarının tahribi de istenir⁵⁸⁵.

3 Eylül 1922'de Sındırgı ve Bigadiç Yunan işgalinden kurtarılmış buradaki işgal kuvvetleri Akhisar, Kırkağaç, Soma ve Savaştepe istikametine geri çekilmektedir. İ. Ethem Bey 3 Eylül 1922'de Ali Osman Efe, Arslan Ağa ve Recep Pehlivan'a gönderdiği emirde; Bigadiç ve Sındırgı'dan geri çekilen Yunanlıların yerine hemen bu kazalarda idarenin oluşturulmasını, düşmanı takip için süvari müfrezelerinin takviyesini, Susurluk, Şamlı, Gönen, Ilıca, İvrindi ve Savaştepe mıntikasındaki müfrezelere haber göndererek gereken tedbirlerin alınmasını istedi⁵⁸⁶.

Yunan kuvvetlerinin geri çekilmelerini zorlaştırmak ve Yunanlıların kaçarken yağma ve yakıp yıkma hadiselerini önlemek için Konakpınar ve Savaştepe çevresindeki ahali ve müfrezeler Balıkesir, Soma hattını tutmuştur. İvrindi ve Şamlı çevresindeki ahali ve müfrezeler Balıkesir, Edremit yolunu kontrol altına alır⁵⁸⁷. Bakırlı Saçlı Mustafa Efe Soma, Kırkağaç mıntikasında düşmanın kaçan kollarına darbeler vurmaktadır⁵⁸⁸.

Bir yandan Yunan kuvvetlerinin geri çekilme yolları kesilip onlara ağır darbeler vurulurken öbür yandan köy ve kasabalar milli müfrezeler tarafından Yunan işgalinden kurtarılmaktadır. 6 Eylül 1922 günü Akıncı Müfrezeleri Kumandanı İ. Ethem Bey kumandasındaki milli müfrezeler halkın sevinç gösterileri arasında

⁵⁸⁴ F. Belen, *a.g.e.*, s. 478-481.

⁵⁸⁵ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 318-319.

⁵⁸⁶ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 324-325.

⁵⁸⁷ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 340.

⁵⁸⁸ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 20.

Balıkesir'e girdiler. Balıkesirliler milli müfrezeleri karşılamak için Çayırhisar'a kadar gelmişlerdi⁵⁸⁹.

Balıkesir'de geçici olarak idareye el koyan İ. Ethem Bey, 7 Eylül tarihinde yayınladığı bir beyanname ile Mutasarrıflığa, Jandarma Komutanlığına ve Polis müdürlüğüne atamalar yapmıştır⁵⁹⁰. Aynı tarihte Batı Cephesi Kumandanlığı ve İçişleri Bakanlığı makamına gönderdiği raporda; Susurluk, Savaştepe ve İvrindi'nin işgalden kurtulduğunu pek dağınık haldeki Yunan kuvvetlerinin Balıkesir'den Gökçeyazı-Edremit istikametinde geri çekildiğini, Erdek, Burhaniye, Edremit ve Ayvalık dışında tüm Karesi Livası'nın düşmandan temizlendiğini, bildirmiştir⁵⁹¹.

1.1.GİRESUN NAHİYESİ'NİN KURTULUŞU

Balıkesir'le birlikte 6 Eylül 1922 Çarşamba günü Savaştepe Yunan işgalinden kurtulmuştur⁵⁹². Yunanlıların Savaştepe'den çekilmesi ani ve habersiz olmuştur. Birçok gençler önceden hazırlanarak tren hattını bozup, düşmanı esir almak için hareket göstermişlerse de nahiye ihtiyarları buna engel oldu⁵⁹³. Ancak nahiyeden ayrılan Yunanlılarla, nahiyenin güneyindeki Samanlık Bayırı'nda 6 Eylül 1922'de savaşlar cereyan etmiştir. Buraya günümüzde Savaş Yeri denilmektedir⁵⁹⁴.

Savaştepe'yle birlikte aynı tarihte İvrindi, Soma, Akhisar, Kırkağaç, Balya gibi ilçelerde düşmandan temizlendi⁵⁹⁵. Akhisar, Soma, Savaştepe mıntıkası Türk ordusunun kontrolüne geçti⁵⁹⁶.

Yunanlıların çekilişi ani ve habersiz olduğundan nahiyeye zarar veremediler. Halka arasında yaptığımız sözlü araştırmalarda bu konuda herhangi bir anlatıma rastlamadık. Giresun Nahiyesi'nin işgalden kurtulduğu tarihte nahiye müdürlüğünü Mehmet Naci Bey adında bir zat yürütmekte⁵⁹⁷, belediye başkanlığında ise İbrahim Usta bulunmaktadır⁵⁹⁸.

⁵⁸⁹ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 341-343.

⁵⁹⁰ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 345.

⁵⁹¹ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 348.

⁵⁹² Z. Sarihan, *a.g.e.*, C. IV, s. 636, İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 348.

⁵⁹³ O. Saygı, *a.g.e.*, s. 20.

⁵⁹⁴ 50. *Yılda Balıkesir*, s. 377.

⁵⁹⁵ Z. Sarihan, *a.g.e.*, C. IV, s. 636.

⁵⁹⁶ T.İ.H., Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1967, C. II, k. 2, ktp, 6, s. 157, kroki: 28.

⁵⁹⁷ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 381.

⁵⁹⁸ BOA. ŞD., Dosya No: 1637, Gömlek No: 64.

1.2.YUNAN 15. TÜMENİ'NİN GERİ ÇEKİLMESİ

Yunan kuvvetlerinin Sındırgı ile Simav civarında yolunu şaşırması ve muhasara altına girmiş altı taburluk bir kuvveti bölgede başıboş dolaşmaktadır⁵⁹⁹. Bu grup Eskişehir bölgesinde cephe tutan Yunan III. Kolordusuna bağlı 15. Tümandır. 30 Ağustos 1922'de Yunan ordularının Dumlupınar'da imhası üzerine Eskişehir'deki 15. Tüman Kütahya bölgesine çekilmiş⁶⁰⁰ buradaki kuvvetlerimiz yetersiz kaldığı için 2 Eylülde Gediz bölgesine ulaşmıştı⁶⁰¹.

15. Tümanı Gediz bölgesinde iken 2 Eylülde kendilerine uçakla atılan bir emirde; III. Kolordunun Bursa bölgesinde ve güney gruplarının ise Alaşehir doğusunda toplanmakta oldukları, 15. Tümanın de bu duruma göre hareket etmesi emredildi⁶⁰². Bu emir sonrası 15. Tümanı Uşak'ında Türk ordusunun eline geçtiğini öğrenince Simav-Sındırgı üzerinden Kırkağaç ve Soma'ya ulaşmayı ve oradan da duruma göre ya Manisa'ya giderek çekilen Yunan ordusunun kuzey yanını tutmak veya çekilmeye devam ederek Soma, Kınık, Bergama, Dikili yoluyla Ege Denizi kıyılarına varmayı planladı⁶⁰³. Bu tümanın peşine 16. Tümanımızın 159. Alayı takıldı⁶⁰⁴. Yarbay Osman Bey kumandasındaki 159. Alay yedi sekiz yüz kişilik toplama bir kuvvet olmasına rağmen takip harekâtına başladı⁶⁰⁵.

III. Kolordu'nun asıl gruplarının önü İnönü bölgesinde kesilemediğinden 3. ve 10. Tümanları Mudanya istikametinde çekilirken 15. Tüman de 3 Eylülde Gediz bölgesinden de kurtularak Simav istikametinde ilerlemişti. Sındırgı-Bigadiç civarında iken 7 Eylülde kuvvetlerimiz tarafından muhasaraya alınmıştı⁶⁰⁶.

Sındırgı'nın kuzeyi ve kuzeybatısında bulunan 15. Tümanın Balıkesir üzerine veya Kırkağaç-Soma istikametinde hareketi engellenmeye çalışılırken⁶⁰⁷ bu birliğin Urbut (Yazören) Köyü üzerinden Bergama'ya inme ihtimali vardır. 16. Tüman komutanı bunu önlemek amacıyla Savaştepe'ye süvari kuvvetlerini gönderirken,

⁵⁹⁹ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 344.

⁶⁰⁰ F. Belen, *a.g.e.*, s. 481.

⁶⁰¹ F. Belen, *a.g.e.*, s. 487.

⁶⁰² T.İ.H.,C. II, k. 6, ktp., 3, s. 56, Recep Albayrak, *Ethem Bey'in Sürgün Yılları ve Simav Olayları*, Berikan Yayınları, Ankara, 2004, s. 192.

⁶⁰³ D. Timoleonos Ambelas, *Yeni Onbinlerin İnişi*, Çev. E Çobanoğlu, Askeri Matbaa, İstanbul, 1943, s. 7-8, T.İ.H., C. II, k. 6, ktp., 3, s. 57, R. Albayrak, *a.g.e.*, s. 192.

⁶⁰⁴ T.İ.H., C. II, k. 6, ktp., 3, s. 90-113, R. Albayrak, *a.g.e.*, s. 202.

⁶⁰⁵ R. Albayrak, *a.g.e.*, s. 204.

⁶⁰⁶ F. Belen, *a.g.e.*, s. 503.

⁶⁰⁷ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 351-355.

gereken önlemlerin alınması için 10 Eylül 1922’de İ. Ethem Bey’e gönderdiği bir telgrafla durumu bildirmiştir. Bu telgrafta aşağıdaki bilgiler bulunur;

Balıkesir’de Akıncı Müfrezeleri Reisi İbrahim Ethem Beyefendiye,

Bir düşman müfrezesinin, Sındırgı’nın kuzeyi ve kuzeybatısına doğru hareketi köylüler tarafından haber verilmiş ve Soma-Kırkağaç istikametine tecavüzü menedilmiştir. Bu düşman müfrezesinin Urbut Karyesi (Yazören Köyü) ve Giresun Nahiyesi üzerinden Bergama’ya inme ihtimaline karşı dikkatinizi çeker ve Giresun’a gönderdiğim süvari keşif müfrezesi ile irtibat sağlamanızı ve bu gibi hususlardan telgraf ve telefonla derhal beni haberdar etmenizi rica ederim.

Miralay Ali

16. Fırka Kumandanı⁶⁰⁸.

Yunan 15. Tümeni takip kuvvetlerimizin önünden kaçarak 9 Eylülde Kırkağaç’ın doğusunda muharebeye mecbur kaldıysa da⁶⁰⁹ buradan kurtularak Soma, Kınık, Bergama üzerinden 13 Eylül 1922’de Dikili’ye ulaştı⁶¹⁰. Böylece 15. Tümenin Yazören Köyü üzerinden Savaştepe’ye uğrama ihtimali ortadan kalkmıştır. Ancak bu tümen Soma üzerinden Dikili’ye ulaşmaya çalışırken kasabaya çok zarar vermiştir. 15. Tümenin Soma’dan çekilmesinin ardından 10 Eylül 1922’de Soma’dan, Giresun Nahiye Müdürlüğü’ne İnzibat Zabiti Hayri imzasıyla acele yardım talep eden bir telgraf gelmiştir.

Giresun Nahiye Müdürlüğüne,

Sındırgı yönünden Kırkağaç’a ve oradan da Soma’ya gelen Yunan askerinin miktarı 5-6 bindir. Bergama yoluyla Dikili’ye doğru gitmiştir. Soma’da bilumum zi-ruh (canlı) mahlûkat (Yunan askerleri) dağlardadır.

Memleketimizde içine girecek ne bir ev ve ne de dükkân kalmıştır. Kâmilen yağma ve tahrip ile şehir ateşe verilmiş, şehir elan yanmaktadır. Memleket halkı büsbütün çıplak ve kimsesiz, dağlarda, taşlarda dolaşmaktadır.

Hemen acele kafi bir kuvvetin gönderilmesini vatan ve millet namına rica ederiz.

İnzibat Zabiti Hayri⁶¹¹.

Soma’dan gelen ve kasaba halkı için yardım talep eden bu telgrafı Giresun Nahiye Müdürü Mehmet Naci Bey aynı gün 10 Eylül 1922’de Balıkesir’de bulunan İ. Ethem Bey’e iletmiştir.

⁶⁰⁸ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 390.

⁶⁰⁹ F. Belen, *a.g.e.*, s. 503, D.T. Ambelas, *a.g.e.*, s. 122, T.İ.H., C. II, k. 6, ktp., 3, s. 132-133.

⁶¹⁰ F. Belen, *a.g.e.*, s. 380, D.T. Ambelas, *a.g.e.*, s. 123-137, T.İ.H., C. II, k. 6, ktp., 3, s. 138.

⁶¹¹ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 380.

Balıkesir’de Akıncı Müfrezeleri Kumandanlığına,

Soma’dan şimdi alınan malumat aynen ekte sunulmuş ve burada silah bulunmadığından dolayı ahali son derece üzgün kalmıştır. Silahı olanlar, din kardeşlerinin kurtuluşu için peyderpey toplanmakta olduğu bildirilir.

10 Eylül 1922

Giresun Nahiye Müdürü

Mehmet Naci⁶¹².

15. Tümen Soma, Kınık, Bergama istikametinden Dikili’ye ulaşmaya çalışırken bu esnada Soma tahrip olmuş birliklerinden kopan Yunan askerleri intikam hissiyle çevreye çok zarar vermiştir. Bu geri çekilme sırasında Yunan askerlerinin çoğu dağlarda kalmıştı.

16. Tümen komutanı Miralay Ali Bey Kırkağaç dolaylarında 500-600 kadar Yunan askerinin başıboş dolaştığını çevreye zarar verdiğini haber alınca bölgeye 11 Eylülde piyade ve süvarilerden oluşan tenkil kuvvetleri gönderdi. Bu kuvvetler bölgede başıboş dolaşan Yunan kuvvetlerinin zararlarını önlemiştir⁶¹³.

Yunan kuvvetlerinin Soma’da ayrılmasının ardından kazada geçici olarak idareye el koyan Yeşilhisar Köyü’nden Hacı Muharrem Efendi’nin İ. Ethem Bey’e gönderdiği telgrafta aşağıdaki satırlar bulunur;

Mücahit İbrahim Ethem Bey’e,

Dünkü gün Kırkağaç tarafından gelen kuvvet Bergama’ya doğru ricat etmiştir. Pomakköy altında iki öküz ganaim (ganimet) aldık. Eşya hesapsızdır. Yol boyları eşya yığılı kaldı. Vatan ve millet namına miktar-ı kafi (yeterli miktarda) bir kuvvetin tesr-i irsali (gönderilmesi) rica olunur.

Soma’da Kızılhisarlı Hacı Muharrem⁶¹⁴.

Buradan da anlaşılmaktadır ki artık can kaygısına düşen Yunan 15. Tümeni bütün ağırlıklarını terk ederek Kınık, Bergama, Dikili istikametinde sahile ulaşmaya çalışmaktadır.

⁶¹² İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 381.

⁶¹³ T.İ.H., c. 2, k. 6, ktp., 3, s. 156-159.

⁶¹⁴ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s. 380.

1.3.GİRESUN NAHİYESİ'NDE ASKERİ FAALİYETLER

Yakup Şevki Paşa komutasındaki II. Ordu Bursa ve Balıkesir yönünde düşmanı izliyordu. Bağımsız olarak hareket eden İ. Ethem Bey kumandasındaki milislerde düşmanın kaçış yollarını keserek onlara kayıplar verdiriyordu. Batı Cephesi komutanı İsmet Paşa 13 Eylül 1922 tarihinde verdiği bir emirle Akhisar yöresindeki II. Ordu birliklerinin Balıkesir bölgesine hareketlerini emretti⁶¹⁵.

Bu emrin ardından Yakup Şevki Paşa 17 Eylül 1922'de Soma, Savaştepe üzerinden Balıkesir'e gelerek milli müfrezelerden görevlerini devraldı. Balıkesir bölgesinde askeri idare bundan sonra II. Ordunun kontrolüne geçti. Milli müfrezelerin görevi sona erdiğinden İ. Ethem Bey müfrezelerini dağıttı, kuvayı milliyeye katılan efelerin silahla dolaşmasını, hükümet işlerine karışmasını, cezalandırmalar yapmasını yasakladı⁶¹⁶.

11 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzası neticesinde TBMM ordularının Yunanistan ve İtilaf Devletleri ile olası bir savaş hali ortadan kalktı. Bu durum üzerine Yakup Şevki Paşa II. Ordu Komutanlığı'na bağlı kıtalardan asker terhislerini sağlamak için bazı önlemler aldı.

18 Ekim 1922'de II. Ordu Menzil Müfettişliği'ne gönderdiği emirde; askeri birlikler arasında vücutta zayıf olan, askeri hareket sırasında istirahat muhtaç hale gelip hava değişimi yapması gereken hasta veya yaralı askerler bulunacaktır. Bu gibi askerlerin terhis edilmesi, bu terhislerin düzenli yapılması için bizzat tümen ve ordu baştabiplerinin başkanlığı altında sıhhiye heyeti oluşturulması, askerlerin tek tek muayeneden geçirilmesi, hava değişimine muhtaç olanların birliklerinden ayrılması, bunların memleketlerine gönderilmesi, memleketlerine gönderilen askerlerin tümenlerine göre II. Ordu Komutanlığı'na bildirilmesini, istedi.

Yakup Şevki Paşa ayrıca II. Orduya mensup askerlerin sağlık durumlarının kontrolleri, terhis edilenlerin memleketlerine sevkleri ve bu işlemlerin düzenli hale getirilmesi için Susurluk, Balıkesir ve Giresun'da misafirhaneler, hastaneler ve nokta kumandanlıkları kurulması gereğini de belirtti⁶¹⁷.

⁶¹⁵ B. Bayraktar, *a.g.e.*, s. 255-256.

⁶¹⁶ İ.E. Akıncı, *a.g.e.*, s.393.

⁶¹⁷ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1.

Bu emrinin ardından II. Ordu Menzil Müfettişliği 20 Ekim 1922'de yayınladığı genelge ile Susurluk, Balıkesir ve Giresun'da; hastaneler, misafirhaneler ve nokta kumandanlıkları açılmasını ve bunların çalışma usullerini tespit etti.⁶¹⁸ Savaştepe'de; Giresun Nokta Kumandanlığı, Giresun Askeri Misafirhanesi ve Giresun 119 Numaralı Seyyar Askeri Hastanesi açıldı.

1.3.1.Giresun Nokta Kumandanlığı'nın Açılması.

20 Ekim 1922 tarihli II. Ordu Menzil Müfettişliği'nin genelgesinde; Susurluk ve Balıkesir askeri misafirhanelerinin emir ve idaresinin Balıkesir Nokta Kumandanlığı tarafından yerine getirilmesi, Giresun'da tesis edilecek askeri misafirhanenin de Soma Nokta Kumandanlığı'ndan gönderilecek Mülazim Emin Efendi ve beraberinde getireceği beş-on neferle derhal tesis edilmesi emredilmişti. Soma Nokta Kumandanlığı, Giresun Nokta Kumandanlığı ile Giresun Askeri Misafirhanesi'ni acilen tesis edecek ve II. Ordu Menzil Müfettişliği'ne durumu bildirecekti⁶¹⁹.

II. Ordu Menzil Müfettişliği bizzat Soma Mıntıka Komutanlığı'na gönderdiği 23 Ekim 1922 tarihli yazısında ise Soma Nokta Kumandanlığı'nın bütün hesabatıyla beraber Giresun'a nakledilmesini ve Giresun Nokta Kumandanlığı ve Giresun Askeri Misafirhanesi ile diğer müessesatın açıldığının müfettişliğe bildirilmesini emretti⁶²⁰.

Yakup Şevki Paşa'nın emirleri ve II. Ordu Menzil Müfettişliği'nin genelgesi doğrultusunda 21 Ekim 1922'de Giresun Nahiyesi Nokta Kumandanlığı kuruldu. Giresun Askeri Misafirhanesi ve Giresun 119 Numaraları Seyyar Askeri Hastanesi'nin kurulması için öncelikle Giresun Nokta Kumandanlığı tesis edilmesi gerekiyordu. Bu nokta kumandanlığı misafirhaneye veya hastaneye gelen askerlerin bakımı, tedavisi, sevklerini veya terhislerini düzenleyecekti.

Giresun Nokta Kumandanlığı'nın faaliyete geçmesinin ardından II. Ordu'nun ikmal hizmetlerini düzenli hale getirmek için Menzil Mıntıka Müfettişliği 26 Kasım 1922'de; Balıkesir Nokta Kumandanlığı, Balya Ambar Müdürlüğü ve Bigadiç

⁶¹⁸ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1,a.

⁶¹⁹ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1,a.

⁶²⁰ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 81.

Ambar Müdürlüğü ve Giresun Nokta Kumandanlığı'nı da doğrudan doğruya müfettişliğe bağlamıştır⁶²¹.

1.3.2.Giresun Askeri Misafirhanesi'nin Kurulması.

Yakup Şevki Paşa 18 Ekim 1922'de II. Ordu Menzil Müfettişliği'ne gönderdiği yazıda; Susurluk, Balıkesir ve Giresun istasyonlarında askeri misafirhaneler kurulmasını ve buralarda hastanelere sevk edilecek veya terhis edilecek askerlerin toplanmasını emretmişti⁶²². Bu emrin ardından Susurluk, Balıkesir ve Giresun Askeri Misafirhaneleri 20 Ekimden itibaren faaliyete geçti⁶²³.

Bu arada II. Ordu Menzil Müfettişliği 20 Ekim 1922 tarihli aşağıdaki genelgesi ile askeri misafirhanelerin açılma ve çalışma usullerini düzenledi;

- Sağlık muayenesi neticesinde askeri birliklerden hava değişimi gerekçesiyle memleketlerine terhis edileceklerin sevkleri için Balıkesir Hat Kumandanlığı tarafından Susurluk, Balıkesir ve Giresun istasyonları mahallerinde birer misafirhane açılacaktır.

- Bütün askeri birliklerden hava değişimi gerekçesiyle terhis olanlar buldukları mahallere göre Susurluk, Balıkesir ve Giresun mahallerine sevk olunacaklar; ve kafieler geldikçe acilen ordu sıhhiye başkanlığına malumat verilerek bu istasyonlardan memleketlerine sevk olunacaklardır.

- Susurluk ve Balıkesir misafirhanelerinin emir ve idaresi Balıkesir Nokta Kumandanlığı tarafından sağlanırken Giresun misafirhanesinin kurulması ve idaresi Soma Nokta Kumandanlığı'nın Giresun'a taşınması ve Giresun Nokta Kumandanlığı tesis edilmesi ile sağlanacaktır.

- Giresun misafirhanesindeki askerlerin sevkleri müddetince iaşeleri Balıkesir'den gönderilecek iaşe vasıtasıyla sağlanacak, iaşeler konusunda Giresun misafirhanesi memuru usulünce bir cetvel tutacaktır⁶²⁴.

⁶²¹ ATASE İSH, 20/B.6116, Kutu No: 1677, Gömlek No: 96.

⁶²² ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1.

⁶²³ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1,a.

⁶²⁴ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1,a.

1.3.3.Giresun 119 Numaralı Askeri Hastanesi'nin Açılması

Yakup Şevki Paşa 18 Ekim 1922'de Ordu Menzil Müfettişliği'ne gönderdiği yazıda; askeri birlikler arasında istirahata muhtaç hale gelip hava değişimi yapması gereken hasta askerlerin terhis edilmesini istemişti. Bu terhislerin düzenli yapılması için bizzat tümen ve ordu baştabiplerinin başkanlığı altında sıhhiye heyeti oluşturularak, askerlerin muayeneden geçirilmesi ve bu gibi işlemlerin düzenli yapılması için de Susurluk, Balıkesir ve Giresun'da seyyar hastaneler kurulmasını emretmişti⁶²⁵.

II. Ordu Menzil Müfettişliği de 20 Ekim 1922 tarihli genelge ile Nokta Kumandanlıkları, Askeri Misafirhaneler ve Seyyar Hastanelerin açılmasını düzenledi. Bu genelgenin ardından, Giresun 119 Numaralı Seyyar Askeri Hastanesi 21 Ekim 1922'de açıldı⁶²⁶. Bu tarihten itibaren Balıkesir ve Susurluk askeri hastaneleri ile birlikte Giresun'daki 119 Numaralı Seyyar Askeri Hastane II. Ordu'nun askerlerinin sağlık muayenesinden geçirilmesini düzenledi.

119 Numaralı Askeri Hastane'nin taşıma aracı ihtiyacını karşılamak için II. Ordu Kurmay Başkanlığı 27 Mart 1923'de Ordu Menzil Müfettişliği'nden koşum takımları ile birlikte beş çift atlı arabanın Giresun'a gönderilmesini, Giresun'da bulunan öküz arabalarının da yine koşum takımlarıyla beraber Menzil Müfettişliği'ne iadesi istedi⁶²⁷. II. Ordu Menzil Müfettişliği beş çift atlı arabayı, koşum takımları, atları ve arabacıları ile birlikte bir çavuş nezaretinde 28 Mart 1923'te Giresun 119 Numaralı Askeri Hastanesi'ne sevk etmiştir⁶²⁸.

1.3.4.Giresun Nahiyesi'ne 7. Tümen'in Yerleşmesi

Balıkesir ve çevresinin Yunan işgalinden kurtulmasından sonra Savaştepe bölgesine II. Ordu'ya bağlı 7. Tümen yerleşti. Bu tümenimizin komutanı Albay Naci Paşa (Eldeniz) idi⁶²⁹. 04 Ocak 1923'de II. Ordu Komutanlığı kurmay başkanlığı tarafından hazırlanan bir emirle II. Ordu ile 5. Kolordu arasındaki sınır Giresun ve

⁶²⁵ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1.

⁶²⁶ ATASE İSH, 20/B.5943, Kutu No: 1677, Gömlek No: 70-1,a.

⁶²⁷ ATASE İSH, 20/B.10460, Kutu No: 1678, Gömlek No: 24-1.

⁶²⁸ ATASE İSH, 20/B.10460, Kutu No: 1678, Gömlek No: 24-2

⁶²⁹ T.İ.H., C. II, k. 6, ktp. 2. s. 325.

Bigadiç arasındaki hat kabul edilip Giresun I. Kolordu bölgesine, Bigadiç ise 5. Kolordu bölgesine dâhil edildi⁶³⁰.

Yunanistan ve İtilaf Devletleri'yle Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanınca bu devletlerle savaş hali ortadan kalkmıştı. Ancak Çanakkale ve İstanbul boğazlarında İngiliz kuvvetleri bulunmaktaydı. Boğazların TBMM'ne devri konusunda henüz anlaşma sağlanamamıştı. Bu sebeple Çanakkale Boğazı üzerine yapılacak olası bir askeri harekât için II. Ordu bölgesinde çeşitli tedbirler alındı.

Bu çerçevede Giresun Nahiyesi'ne yerleşen 7. Tümen'in silah ve cephane ihtiyacı II. Ordu Menzil Müfettişliği tarafından Zabıt Vekili Sait Efendi vasıtasıyla 25 Kasım 1922'de trenle gönderildi. Sait Efendi, 7. Tümenle birlikte Balya, Pazarköy, Ergama (Gökçeyazı), Biga, Avunya (Agonya-Yenice) ve Edremit'te bulunan kuvvetlerimize de silah ve cephane takviyesi yapıldı⁶³². Bu silah ve cephaneler Balya'ya; Mülazim Mustafa Ağa, Pazarköy'e; Mülazim Mehmet Ağa, Gökçeyazı'ya; Başçavuş Necmettin Efendi, Biga'ya; Recep Çavuş, Yenice'ye; İbrahim Çavuş ve Edremit'e; İsmail Çavuş tarafından ulaştırıldı.

Menzil Mıntıka Müfettişliği tarafından II. Ordu Komutanlığına iletilen 26 Kasım 1922 tarihli yazıda; Balıkesir civarında bulunan 2. ve 6. Kolordulara bağlı tüm kuvvetlerin buldukları mahallere ve 7. Tümenin bulunduğu Giresun'a silah ve cephane sevkinin tamamlandığı bildirilmiştir⁶³³.

2.CUMHURİYET DÖNEMİNDE GİRESUN NAHİYESİ

Cumhuriyetle başlayan yeni dönem Giresun Nahiyesi için kalkınma ve gelişme dönemidir. Osmanlı döneminde orta büyüklükte bir köy olup Karesi Gazetesi'nde çıkan 1 Kasım 1915 tarihli yazıda; "*Giresun kasabasına ilk defa gelenler kendilerini kabristana girdiğini zanneder. Kasabanın köhne binaları ve gelişigüzel oluşmuş sokakları tanzime muhtaçtır*"⁶³⁴ denilerek adeta kabristana benzetilen nahiye Cumhuriyet döneminde kısa bir sürede kalkınmıştır.

⁶³⁰ ATASE İSH, 20/B.8203, Kutu No: 1677, Gömlek No: 182.

⁶³¹ ATASE İSH, 20/B.7115, Kutu No: 1677, Gömlek No: 152/1-a.

⁶³² ATASE İSH, 20/B.7115, Kutu No: 1677, Gömlek No: 152/1.

⁶³³ ATASE İSH, 20/B.7115, Kutu No: 1677, Gömlek No: 152/2.

⁶³⁴ *Karesi*, "Mülhakata Bir Nazar; 2", 19 Teşrin-i evvel 1331/1 Kasım 1915, nr. 28-80.

Cumhuriyet döneminde nahiyenin Giresun olan adı, kuvayı milliyedeki çalışmalarına ve buradaki savaşlara karşılık 5 Haziran 1936'da Cumhurbaşkanı M. Kemal'in tasdiğiyle Savaştepe olarak deęişmiştir⁶³⁵. İlçenin Savaştepe adını alması hakkında hazırlanan üçlü kararnamede İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, Başbakan İsmet İnönü ve Cumhurbaşkanı M. Kemal Atatürk'ün imzaları vardır.

Bu isim değişikliğinden sonra Savaştepe olarak adlandırılan nahiyede 20 Haziran 1940 tarihinde bölge okulu niteliğindeki Savaştepe Köy Enstitüsü açılmıştır⁶³⁶. Köy enstitüsünün açıldığı tarihlerde Savaştepe Bucağı adı ile mülki idarede yer almakta ve Bucak Müdürü tarafından idare olunmaktadır. Halkın talepleri üzerine gerekli şartları taşıdığından dolayı 11 Haziran 1952'de Savaştepe'de belediye teşkilatı kurulmuştur⁶³⁷.

Cumhuriyet döneminde sağlanan ekonomik ve sosyal gelişmeler nahiyenin nüfusunu artırmıştır. Köy Enstitüsü'nün açılması Savaştepe'ye canlılık ve nüfus kazandırmıştır. Belediye teşkilatının kurulmasının ardından Savaştepe Bucağı 4 Mart 1954 tarih ve 6325 sayılı yasa ile ilçe statüsüne geçmiştir⁶³⁸.

⁶³⁵ BCA. Fon Kodu: 30.. 11.1.0, Yer No: 104.17.. 20, Sayı: 12224.

⁶³⁶ B. Fırtına, *a.g.e.*, s. 23, H. Kudar, *a.g.e.*, s. 43, Y.Z. Özdemir, *a.g.e.*, s. 16-17.

⁶³⁷ BCA. Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 231.14.. 13, Sayı: 25201.

⁶³⁸ *TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt: XXIX*, TBMM Matbaası, Ankara, 1954, s. 868-878.

SONUÇ

Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak I. Dünya Savaşı'ndan yenilmiş olarak ayrıldı. Mütarekenin hemen ardından Anadolu'da işgaller başladı. Bu işgaller asker, sivil, aydın, eşraf, din adamları vb toplumun her kesiminde endişeye sebep olurken özellikle 15 Mayıs 1919'da Yunan kuvvetlerinin İzmir'e çıkması her şeyi alt üst etti. İzmir'den başlayan bir isyan dalgası bütün Batı Anadolu'ya yayıldı, sonra da tüm ülkeye.

İzmir'in işgali Balıkesir'i harekete geçirirken bundan Giresun Nahiyesi de etkilendi. Dolayısıyla Milli Mücadele döneminde Giresun Nahiyesi'nde yaşanan olaylar idari yönden bağlı bulunduğu Balıkesir'den etkilenmeler çerçevesinde gelişmiştir. Bu süreçte Balıkesir'de toplanan kongrelere Müftüzade Abdulgafur Efendi, Hatip Mustafa Efendi ve Yırcalızade Şükrü Beyler, Giresun Nahiyesi delegesi olarak katılmışlardır. Yine başkanlığını Arabacızade Hafız Ahmet Bey'in yürüttüğü Giresun Nahiyesi Kuvayı Milliye Heyeti oluşturulmuştur.

Balıkesir Kongreleri ile oluşturulan İzmir-Kuzey Cephesinin önemli bölümlerinden olan Soma Cephesinin ikmal merkezi Giresun Nahiyesi olmuştur. Soma Cephesi'ne gönderilen silah, cephane, malzeme ve askerler Giresun Nahiyesi'nde toplanmış bu süreçte Soma Menzil Müfettişliği kurumlu ve Soma Menzil Müfettişi Abdulgafur Efendi sürekli nahiyede bulunmuştur.

Akhisar'ın 5 Haziran 1919'da işgali üzerine Yüzbaşı Kemal Bey kumandasında Balıkesir'de toplanan kuvvetler Giresun Nahiyesi üzerinden Soma'ya geçmişlerdir. Bergama'nın işgali üzerine Balıkesir'den gelen kuvvetler yine Savaştepe'de konaklamış ve Orta Camii'de misafir edilmişlerdir. Bu esnada nahiyeye halkından kuvayı milliyeye katılımlar olmuştur. Daha sonra nahiyeye halkının katılımları ile Bulgurcu Mehmet Efe kumandasında Giresun Milli Taburu kurulmuştur. Bu tabur Balıkesirli Zarbalızade Hulusi Bey emrinde Soma Cephesi'nin Cinge-Dereköy hattındaki muharebelere katılmış, Anvazur ve Gavur İmam isyanlarının bastırılmasında görev almıştır.

İzmir-Kuzey Cephesimize 22 Haziran'da yöneltilen büyük Yunan taarruzunda Akhisar, Kırkağaç ve Soma'nın düşmesinden sonra Albay Kazım Paşa kumandasındaki 61. Tümen da son bir defa direnmek için Savaştepe önlerinde cephe

tutmuştur. 29 Haziran 1920'de nahiyenin güneyinde yer alan Çomaklı mevkiindeki savaşlar Kurtuluş Savaşı tarihinde Giresun Muharebesi olarak adlandırılır. Bu muharebede kuvvetlerimizin bozulmasıyla birlikte Giresun Nahiyesi 29 Haziran 1920'de işgale düşmüştür. 61. Tümen karargâhı Savaştepe, Tavşancık, Bahadır ve Konakpınar istikametindeki yolu takip ederek Balıkesir'e çekilmiştir.

Albay Kazım Paşa'nın Soğucak-Konakpınar hattında yeni bir savunma oluşturma çabaları sonuçsuz kalmıştır. Giresun Muharebesi'ndeki mağlubiyetten sonra 61. Tümen, Yunan kuvvetleri karşısında bir daha savunma hattı kuramamış ve ilerleyen Yunan kuvvetleri Balıkesir ve Bursa'ya işgal etmiştir.

Giresun Nahiyesi 29 Haziran 1922'den 6 Eylül 1922 tarihine kadar 2 yıldan fazla işgal altında kalmıştır. Bu süreçte nahiyeye halkının Yunan kuvvetlerine karşı cephe gerisi direnişleri devam etmiştir. Bugün muhacir Karaçam olarak bilinen Karaçam Köyü'nden 7 kişi kuvayı milliyeci oldukları gerekçesiyle tutuklanmış ve İzmir hapisanesine gönderilmiştir. Giresun çevresinde Bakırlı Saçlı Mustafa Efe faaliyet gösterirken Eğercili Küçük Mehmet Efe'de Yunanlılara zarar veren kişilerdir. Bu dönemde Yeşilhisar'dan Hacı Muharrem Efendi cephe gerisinde Yunanlılara karşı çete olmuştur. Minnetler ve Küsyen köylerinde çeşitli eşkiyalık faaliyetleri yaşanırken Muhtan Köyü Yunan kuvvetlerince basılmıştır. Yine Giresun Nahiyesi işgal kuvvetleri komutanının nahiyeye köylerinden halkın işgalden memnun olduğuna dair imza toplama çabaları da sonuçsuz kalmıştır.

Giresun Nahiyesi 6 Eylül 1922'de işgalden kurtulmuştur. Nahiyenin kuvayı milliyeye dönemindeki kahramanlıklarına binaen ismi 5 Haziran 1936'da Savaştepe olarak değiştirilmiştir. Bucakta bölge okulu niteliğinde Köy Enstitüsü açılmıştır. Cumhuriyet döneminde sağlanan ekonomik ve sosyal gelişme nedeniyle bucakta 11 Haziran 1952'de belediye teşkilatı kurulmuş ve ardından burası 4 Mart 1954'de ilçe statüsüne geçmiştir.

Milli Mücadele; Türk Milletinin yokluklar içinde bağımsızlığını kazanmak için yaptığı onurlu bir direniştir. Savaştepe halkı da varını yoğunu ortaya koyarak direnişeye katılmıştır.

KAYNAKÇA

BELGELER

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI ARŞİVİ

BOA. DH.MB.HPS	Dosya No: 106, Gömlek No: 5
BOA. DH.EUM.AYŞ	Dosya No: 100, Gömlek No: 93
BOA. DH.EUM.AYŞ	Dosya No: 53, Gömlek No: 65
BOA. DH.EUM.AYŞ	Dosya No: 55, Gömlek No: 1
BOA. DH.EUM.AYŞ	Dosya No: 53, Gömlek No: 9
BOA. DH.İ.UM	Dosya No: 19-9, Gömlek No: 1-16
BOA. DH.İ.UM	Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-22
BOA. DH.İ.UM	Dosya No: 20-24, Gömlek No: 14-37
BOA. DH.İ.UM	Dosya No: 20-32, Gömlek No: 14-4
BOA. DH.MKT	Dosya No: 2883, Gömlek No: 15
BOA. DH.MKT	Dosya No: 754, Gömlek No: 12
BOA. DH.MKT	Dosya No: 2899, Gömlek No: 97
BOA. DH.KMS	Dosya No: 60-3, Gömlek No: 36
BOA. DH.MUİ.	Dosya No: 123, Gömlek No: 42
BOA.ŞD.	Dosya No: 1637, Gömlek No: 64
BOA. ZB.	Dosya No: 495, Gömlek No: 115
BOA. HRT.	Gömlek No: 579
BOA. ML.VRD.TMT.	Defter No: 8276

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

BCA. Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 104.17.. 20, Sayı: 12224

BCA. Fon Kodu: 30.11.1.0, Yer No: 231.14..13, Sayı: 25201

GENELKURMAY ATASE İSTİKLAL HARBİ ARŞİVİ

ATASE İSH	2/B.3418	Kutu: 41 Gömlek: 12
ATASE İSH	7/A.5139	Kutu: 343, Gömlek: 85
ATASE İSH	7/A.5214	Kutu: 343, Gömlek: 114
ATASE İSH	11/A.596	Kutu: 672, Gömlek: 100
ATASE İSH	11/A.597	Kutu: 672, Gömlek: 101
ATASE İSH	11/A.598	Kutu: 674, Gömlek: 67
ATASE İSH	14/A.2688	Kutu: 1009, Gmlek: 49
ATASE İSH	14/A.2690	Kutu: 1009, Gmlek: 89
ATASE İSH	14/A.2691	Kutu: 1009, Gmlek: 90
ATASE İSH	14/A.2692	Kutu: 1010, Gmlek: 20
ATASE İSH	14/A.2693	Kutu: 1010, Gmlek: 21
ATASE İSH	14/A.2694	Kutu: 1010, Gmlek: 22
ATASE İSH	14/A.3345	Kutu: 1010, Gmlek: 32
ATASE İHS	20/B.5943	Kutu: 1677, Gmlek: 70
ATASE İSH	20/B.6014	Kutu: 1677, Gmlek: 81
ATASE İSH	20/B.6116	Kutu: 1677, Gmlek: 96
ATASE İSH	20/B.7115	Kutu: 1677, Gömlek: 152
ATASE İSH	20/B.8203	Kutu: 1677, Gömlek: 182
ATASE İSH	20/B.10460	Kutu: 1678, Gömlek: 24

KİTAPLAR

AKARSLAN, Mediha. *Türk Milli Mücadelesi'nin Balıkesir Cephesi*, Balıkesir Valiliği İl zel İdaresi Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1998.

AKDAĐ, Mustafa. *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi. Cilt: I-II*, Barış Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1999.

- AKINCI, İbrahim Ethem. *Demirci Akıncıları*. AKDITY, TTK Yayınları, (2. Baskı), Ankara,1989.
- ALBAYRAK, Mustafa. *Milli Mücadele Döneminde Batı Anadolu Kongreleri*. AKDITYK, AAM Yayınları, (1. Baskı), Ankara,1998.
- ALBAYRAK, Recep. *Ethem Bey'in Sürgün Yılları ve Simav Olayları*, Berikan Yayınları, Ankara, 2004.
- AMBELAS, Dimitri Timoleondos. *Yeni Onbinlerin İnişi*, Çev. E.Çobanoğlu, Askeri Matbaa, İstanbul, 1943.
- APAK, Rahmi. *İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*. AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara, 1990.
- _____. *Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları*. AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara, 1988.
- ARMAOĞLU, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1980)*,Türkiye İş Bankası Yayınları, (3. Baskı), Ankara, 1986.
- ARTUÇ, İbrahim. *Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Kastaş Yayınları, (1. Baskı), İstanbul 1987.
- _____. *Kurtuluş Savaşı'nın Zorlu Yılları*, Kastaş Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 1988.
- ATATÜRK, M. Kemal. *Nutuk, Cilt: I, II*, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1962.
- AYDEMİR, Ş. Süreyya. *Tek Adam, Cilt: I, II*, Remzi Kitabevi, (16. Baskı), İstanbul, 1999.
- AYDINEL, Sıtkı. *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekatı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, (2. Baskı), Ankara, 1993.
- Süvari Yüzbaşı Ahmet. *Türk İstiklal Harbi Başında Milli Mücadele*, Haz. İsmail AKA, Vehbi GÜNAY, Cahit TELCİ Akademi Kitabevi, İzmir, 1993.
- BALIKESİR, Kemal. *Milli Mücadele Anıları*. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi 41048 numarada kayıtlı Emekli Orgeneral Kemal Balıkesir'in basılmamış anıları.
- BAYRAKTAR, Bayram. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi*, AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara, 1998
- BAYTOK, Taner. *İngiliz Belgeleriyle Sevr'den Lozan'a*, Doğan Kitapçılık, (1. Baskı), Haziran, 2007.

- BELEN, Fahri. *Türk Kurtuluş Savaşı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (2. Baskı), Ankara, 1983.
- BİNARK, İsmet (Proje Sorumlusu). *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlarda ve Anadolu'da Yunan Mezalimi, Cilt: II*, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, (1. Baskı), Ankara, 1996.
- CEBESOY, Ali Fuat. *Milli Mücadele Hatıraları*, Temel Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 2000.
- CUINET, Vital, *La Turquie D'Asie*. Cilt: IV, Paris, 1895
- ÇEKİÇ, Orhan. *İmparatorluktan Cumhuriyete (Türk Kurtuluş Savaşı Belgeseli)*, Or Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 2000.
- ÇELEBİ, Mevlüt. *Heyet-i Nasiha (Anadolu ve Rumeli Nasihat Heyetleri)*, Akademi Kitabevi, İzmir, 1992.
- ÇEVİK, Zeki. *Milli Mücadelede Son Kurşun*, Balıkesir Üniversitesi Atatürk İlk. ve İnk. Tarihi Araştırma ve Uygulama Merk. Yay., (1. Baskı), Balıkesir, 2002.
- DENİZLİ, Hikmet. *Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1996.
- DEPSEN, Kadir. *Kurtuluş Savaşı (Ya İstiklal Ya Ölüm)*, Bizbize Yayıncılık, (1. Baskı), Ankara, 2006.
- EARLE, E.Meard. *Bağdat Demir ve Petrol Yolu Savaşı*, Örgün Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul, 2003.
- ERDEHA, Kamil. *Yüzellilikler*, Tekin Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul, 1998.
- _____ *Milli Mücadelede Vilayetler ve Valiler*, Remzi Kitabevi, (1.Baskı), İstanbul, 1975.
- ERKAN, Süleyman. *Milli Mücadele'de Kazım Özalp Paşa*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi TİTE, Ankara, 1987.
- ESENGİN, Kenan. *Milli Mücadelede Ayaklanmalar*, Kamer Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 1998.
- ERTEM, Ahmet. *Necatibey*, Yeni Cezaevi Matbaası, Ankara, 1943.
- FIRTINA, Bahaettin. *Bilge İnsan Sıtkı Akkay*, YKKED Yayınları, (2. Baskı), İzmir, 2006.
- GÜVEN, Zühtü. *Aznavur İsyanı*, Aydınlık Matbaası, (1. Baskı), İstanbul, 1948.

- HATİPOĞLU, M. Murat. *Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, TKAE Yayınları, Ankara, 1988.
- İĞDEMİR, Uluğ. *Biga Ayaklanması ve Anzavur Olayları*, AKDITYK, AAM Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1989.
- İLGÜREL, Mücteba. *Milli Mücadelede Balıkesir Kongreleri*, AKDITYK, AAM Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 1999.
- İslam Ansiklopedisi, Cilt: XXIV*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.
- JAESCHKE, Gotthard. *Kurtuluş Savaşı Kronolojisi*, AKDITYK, TTK Yayınları, Ankara, 1989.
- KARABURÇAK, Hakan. *Milli Mücadelede İvrindi*, İvrindi Belediyesi Yayınları, (1. Baskı), Balıkesir, 2002.
- KİTSİKİS, Dimitri. *Yunan Propagandası*, Meydan Neşriyat, İstanbul (Yayın yılı, baskı ve çeviri bilgileri yok.)
- KONUĞU, Enver. *Alaşehir Kongresi (16-26 Ağustos 1919)*, AKDITYK, AAM Yayınları, Ankara, 2000.
- KUDAR, Hasan. *Tahtakuşlardan Paris'e*, İletişim Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 2001.
- MERÇİL, Erdoğan. *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.
- MUTAF, Abdülmecit. *Salnamelerde Karesi Sancağı (1847-1922)*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, (1. Baskı), Balıkesir, 1997.
- ORTAYLI, İlber. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Alman Nüfuzu*, İletişim Yayınları, (6. Baskı), İstanbul, 2004.
- ÖDEN, Zerrin Günel. *Karesi Beyliği*, AKDITYK, TTK Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1999.
- ÖNDER, Cahit. *Yedi Cephenin Gazileri Anlatıyor*, Neşa Ofset, İzmir, 2005.
- ÖZAKMAN, Turgut. *Vahdettin, M. Kemal ve Milli Mücadele*, Bilgi Yayınevi, (3. Baskı), İstanbul, 2000.
- ÖZALP, Kazım. *Milli Mücadele (1919-1922), Cilt: I*, AKDITYK, AAM Yayınları, (4. Baskı), Ankara, 1998.
- ÖZBAY, Turgut. *Lozan'dan Sevr'e Türkiye*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2004.

- ÖZER, Fuat. “*Hareket-i Milliye Redd-i İlhak Hey’eti ve Balıkesir Kongreleri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1988.
- ÖZDEMİR, Mehmet. *Mütareke ve Kurtuluş Savaşı Başlangıç Dönemlerinde Türk Demiryolları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- ÖZDEMİR, Y. Ziya. *Savaştepe Köy Enstitülü Yıllar*, YKKED Yayınları, (2. Baskı), İzmir, 2008.
- ÖZDEMİR, Zekeriya. *Balıkesir Bölgesinde Milli Mücadele Hareketleri*, Bigadiç Kaymakamlığı Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 1997.
- _____ *Milli Mücadele Yıllarında Balıkesir Cepheleleri*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 2001.
- _____ *Balıkesir Bölgesi’nde Milli Mücadele Önderleri*, Balıkesir Belediyesi Yayınları, (2. Baskı), Ankara, 2001.
- ÖZTOPRAK, İzzet. *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*, AKDITYK, TTK Yayınları, (1.Baskı), Ankara, 1989.
- PALLİS, Alexandr. A. *Yunanlıların Anadolu Macerası*, Yapı Kredi Yayınları (Çev. Orhan AZİZOĞLU), (2. Baskı), İstanbul, 1997.
- PHILIPPSON, Alfred. *Batı Anadolu’da Gezintiler ve İncelemeler, Cilt-I*, Hale Üniversitesi, 1910.
- RAMSAY, William M. *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (Çev. Mihri PEKTAŞ), İstanbul, 1960.
- SARIHAN, Zeki. *Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Cilt: I-II-III-IV*, AKDITYK, TTK Yayınları, (2. Baskı), Ankara, 1998
- SARICA, Murat. *Siyasal Tarih*, Ar Basım-Yayım ve Dağıtım AŞ, (3. Baskı), İstanbul, 1983.
- SANDERS, Liman V. *Türkiye’de Beş Sene*, Yeditepe Yayınevi, (2. Baskı), İstanbul, 2006.
- SAYGI, Osman. *Kuvayı Milliyede Savaştepe*, Türk Postası Yayınları, Balıkesir, 1950.
- SELEK, Sabahattin. *Anadolu İhtilalı. Cilt: I-II*, Kastaş Yayınları, (8. Baskı), İstanbul, 1986.
- SEVİM, Sezai. *16. Yüzyılda Karesi Sancağı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, DTCF, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1992.

- SMİTH, M. Llewellyn. *Anadolu Üzerindeki Göz*, (Çev. Halim İNAL), Hürriyet Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 1978.
- SOFUOĞLU, Adnan. *Kuvayı Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu (1919-1921)*, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.
- SU, Kamil. *Köprülü Hamdi Bey ve Akbaş Olayı*, Kurtuluş Yayınevi, Ankara, 1984.
- ŞAHİN, M. Süreyya. *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, Ötüken Yayınevi, (2. Baskı), İstanbul, 1996.
- TAÇALAN, Nurdoğan. *Egede Kurtuluş Savaşı Başlarken*, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1981.
- TANSEL, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar, Cilt: I-II*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991.
- TAŞKIRAN, Cemalettin. *Milli Mücadele'de Türk ve Yunan Esirleri (1919-1923)*, Platin Yayınları, (1. Baskı), Ankara, 2005
- TOKER, Yalçın. *150'liklerden Portreler*, Toker Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Türk İstiklal Harbi, Cilt: I*, Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1962.
- Türk İstiklal Harbi, Cilt: II, kısım.1*, Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1963.
- Türk İstiklal Harbi, Cilt: II, kısım.2*, Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1965.
- Türk İstiklal Harbi, Cilt: II, kısım.6 kitap.3*, Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1967.
- Türk İstiklal Harbi, Cilt: VI* Genelkurmay Başkanlığı, Harp Tarihi Dairesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1975.
- TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt: 29*, TBMM Matbaası, Ankara, 1954.
- UMAR, Bilge. *Türkiye'de Tarihsel Adlar*, İnkılâp Yayınları, (2. Baskı), İstanbul, 1993.
- _____ *Mysia*, Akbank Kültür Yayınları (1. Baskı), İstanbul, 1984.
- _____ *Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi*, Ege Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları, İzmir, 1982.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, AKDİTYK, TTK Yayınları, (3. Baskı), Ankara, 1984.

- WALDER, David. *Savaştan Sonra Çanakkale Olayı (1922)*,
(Çev. M. Ali KAYABAL), Örgün Yayınevi, (1. Baskı), İstanbul, 2004.
- YAZMAN, M. Şevki. *İstiklal Savaşı Nasıl Oldu*, Kamer Yayınları, İstanbul, 1999.
- YETKİN, Sabri. *Ege'de Eşkiyalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, (1. Baskı),
İstanbul, 1992.
- YILDIRIM, Mustafa. *Ulus Dağı'na Düşen Ateş*, Ulus Dağı Yayınları, (4. Baskı),
Ankara, 2006.
- YILMAZ, Şerafettin. *Türk İstiklal Harbi'nde Akhisar ve Soma Cepheleri*.
(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara Üniversitesi, TİTE, Ankara, 1988.
- YILMAZ, Veli. *I.Dünya Harbi'nde Türk Alman İttifakı ve Askeri Yardımlar*, Ege
Seramik Yayınları, (1. Baskı), İstanbul, 1993.
- YURDAKÖK, Abdullah. *Balıkesir Basın Tarihi*, Balıkesir İl Kültür Müdürlüğü
Yayınları, İnce Matbaası, Balıkesir, 1992.
- YÜCEL, Yaşar. SEVİM, Ali. *Türkiye Tarihi, Cilt: I*, Sabah Yayıncılık,
İstanbul, 1993.
- Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Muhittin Çarıklının Kuvayı Milliye Hatıraları*,
Haz. Şerafettin Turan, TİTE Müdürlüğü Yayınları, Ankara Üniversitesi
Basımevi, Ankara, 1967.
- General Allenby'nin Hatıratı*, Haz. Faruk YILMAZ, Berikan Yayınları,
(1. Baskı), Ankara, 2003.
- 166 Numaralı Muhasebe-i Vilayet-i Anadolu Defteri*, Başbakanlık Devlet Arşivleri
Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı, Ankara, 1995.
- 50. Yılda Balıkesir*, Balıkesir Ticaret Odası Yayınları, Ankara, 1974.
- Balıkesir İl Yıllığı, 1967*, İçişleri Bakanlığı, Ankara, 1968.
- Milli Mücadele'de Balıkesir*, 3/4 Mayıs 1986, Balıkesir Ticaret Odası,
Milli Mücadele'de Balıkesir Paneli Tebliğ Metinleri.
- IX. Milli Egemenlik Sempozyumu*, Yerel Kongrelerden Milli Egemenliğe Balıkesir,
22 Nisan 1994, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

GAZETE VE DERGİLER

İzmir'e Doğru, "Becayış", 16 Teşrin-i sani 1335/16 Kasım 1919, nr. 1.

İzmir'e Doğru, "Cepheden Haberler", 16 Teşrin-i sani 1335/16 Kasım 1919, nr. 1.

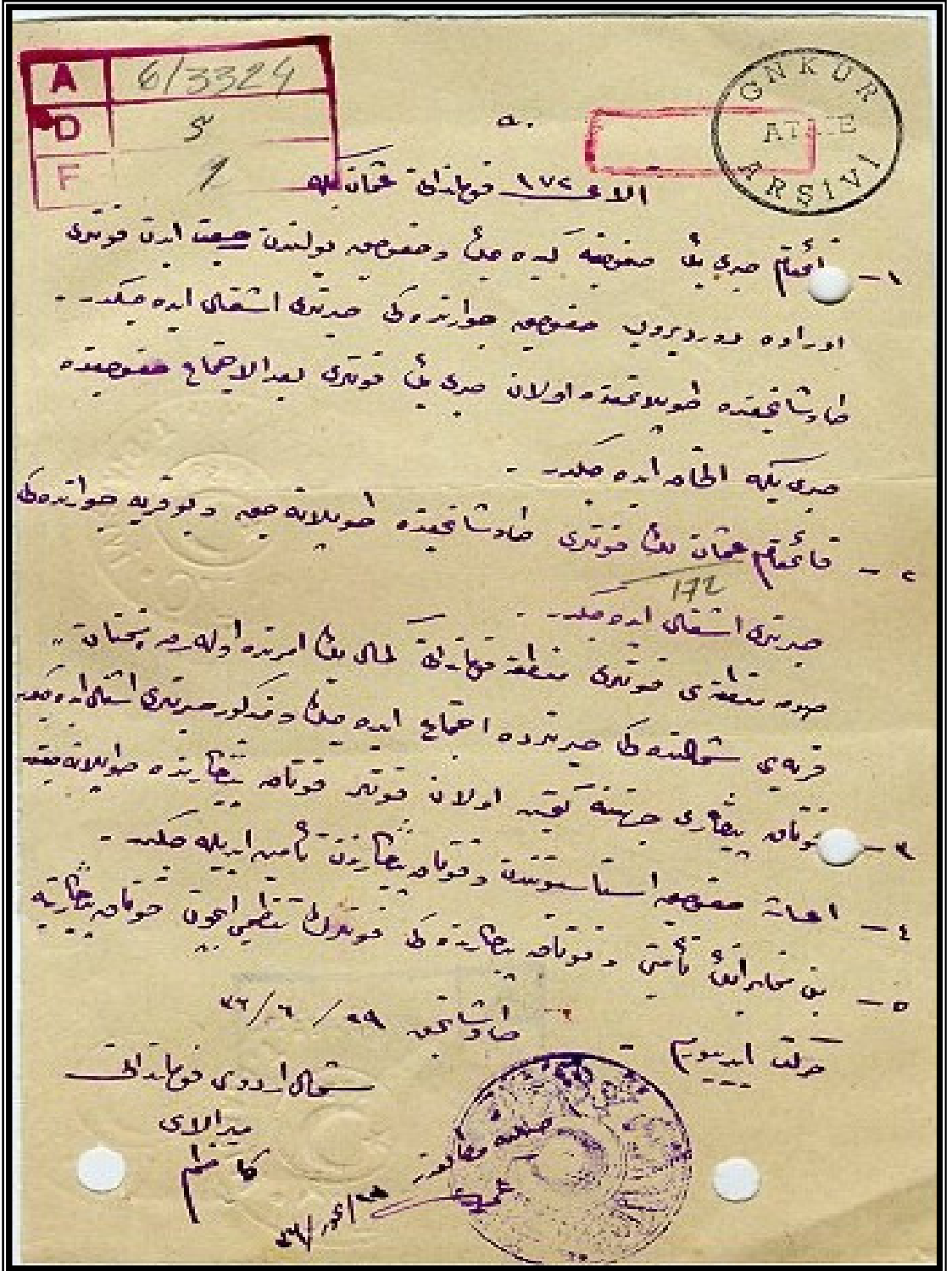
İzmir'e Doğru, "Teşekkür", 17 Kanun-ı sani 1336/17 Ocak 1920, nr. 19.
Karesi, "Giresun Nahiyesi", 29 Mayıs 1330/11 Haziran 1914, nr. 7-27.
Karesi, "Şehitlerimiz İçin", 29 Kanun-ı sani 1330, 11 Şubat 1915, nr. 27-45.
Karesi, "Mülhakata Bir Nazar: 2", 19 Teşrin-i evvel 1331/1 Kasım 1915, nr. 28-80.
Karesi, "Müdafaa-i Milliye İanesi", 16 Teşrin-i sani 1335/29 Kasım 1915, nr. 384.
Karesi, "Şekavet", 7 Temmuz 1335/7 Temmuz 1919, nr. 7-267.
Karesi, "Tahvil-i Memuriyet", 17 Teşrin-i sani 1335/17 Kasım 1919, nr. 25-285
Karesi, "Tahvil-i Memuriyet", 29 Kanun-ı evvel 1335/29 Aralık 1919, nr. 30-290.
Ses, "Şekavet Haberleri", 30 Teşrin-i evvel 1334/30 Ekim 1918, nr. 3.
Ses, "Şekavet Haberleri", 16 Kanun-ı sani 1335/16 Ocak 1919, nr. 14.

KAYNAK KİŞİLER

ARSLAN, Aziz: Balıkesir, Savaştepe, Tavşancık Köyü, 1952 doğumlu.
ARSLAN, Lütfü: Balıkesir, Savaştepe, Sarıbeyler Beldesi, 1955 doğumlu.
AVCI, Ramazan: Balıkesir, Savaştepe, Tavşancık Köyü, 1955 doğumlu.
EFE, Mehmet Emin: Balıkesir, Savaştepe, 1948 doğumlu.
Bulgurcu Mehmet Efe'nin torunu, Savaştepe'de Efe Eczanesi sahibi.
EMEKTAR, Seval: Balıkesir, Savaştepe, 1946 doğumlu.
Savaştepe'den kuvayı milliye çetelerine gönüllü katılan Efe Rasim'in oğlu.
KARABACAK, Necati: Balıkesir, Savaştepe, Karacalar Köyü, 1974 doğumlu.
KARACA, Mehmet: Balıkesir, Savaştepe, merkez 1931 doğumlu.
II. Balıkesir Kongresi'nde Giresun delegesi Hatip Mustafa Efendi'nin torunu.
ÖZKAN, Osman: Balıkesir, Savaştepe, Esenköy 1921 doğumlu.
TURAN, Suat: Balıkesir, Savaştepe, Yeşilhisar Köyü, 1933 doğumlu.
Kızılhisarlı Hacı Muharrem Efendinin torunu.
YURTTAŞ, Yalçın: Balıkesir-Savaştepe, merkez 1931 doğumlu.
II. Balıkesir Kongresi'nde Giresun delegesi Hatip Mustafa Efendi'nin torunu.
ZEYBEK, Yılmaz: Balıkesir, Savaştepe, 1934 doğumlu.
Savaştepe'nin ilk belediye başkanı Kadiroğullarından Mustafa Zeybek'in oğlu.

EKLER

BELGELER

Belge-1: Albay Kazım Bey'in Giresun Cephesinin bozulması üzerine 29 Haziran 1920'de Tavşancık Köyü'nde hazırladığı 61. Tümen kuvvetlerinin Soğucak-Konakpınar hattına çekilmesi emri.

قوانه تکرار
۴۶/۶/۴۹

جامعہ عثمانیہ

XXX

۱- دھند بولون جیہہ مزہ نعرہ ایہ قوتندہ بقہ برقول تویری جیہہ نہ نعرہ ایہ
تویری بی اقلہ ایہ - دیک برقولہ بیقاریہ نعرہ ایہ بی بیقاریہ ایہ

ایہ -
" صفحہ - کارخانہ قوانہ بیہ - " صفحہ برلوان قوتندہ ایہ نہ سہلہ دہ برلوان

طریقہ بیہ ایہ قطعان برلوان " اقلہ " " ضابطہ " صفحہ جلیہ صفحہ
صفحہ کی قوت ضابطہ کارخانہ کی قوت اقلہ قریہ نہ قوانہ بیقاریہ
قوت ترکی قریہ نہ جلیہ صفحہ - صفحہ انتظام ختمہ بیقاریہ ایہ خط

ایہویہ موصلہ ایہ لاریہ

- ۴- بالبرون قریہ وکالتہ برلوان ایہہ جلیہ برقول ایہ قوی حورندہ صفحہ ایہ صفحہ
- ۴- بی برلوان اقلہ قریہ نہ لاریہ
- ۴- لاریہ جامعہ صبری بی قریہ جامعہ عثمانیہ ایہ ایہ ایہ نامہ اولوہ صفحہ

کرام قولاریہ نہ

مداری

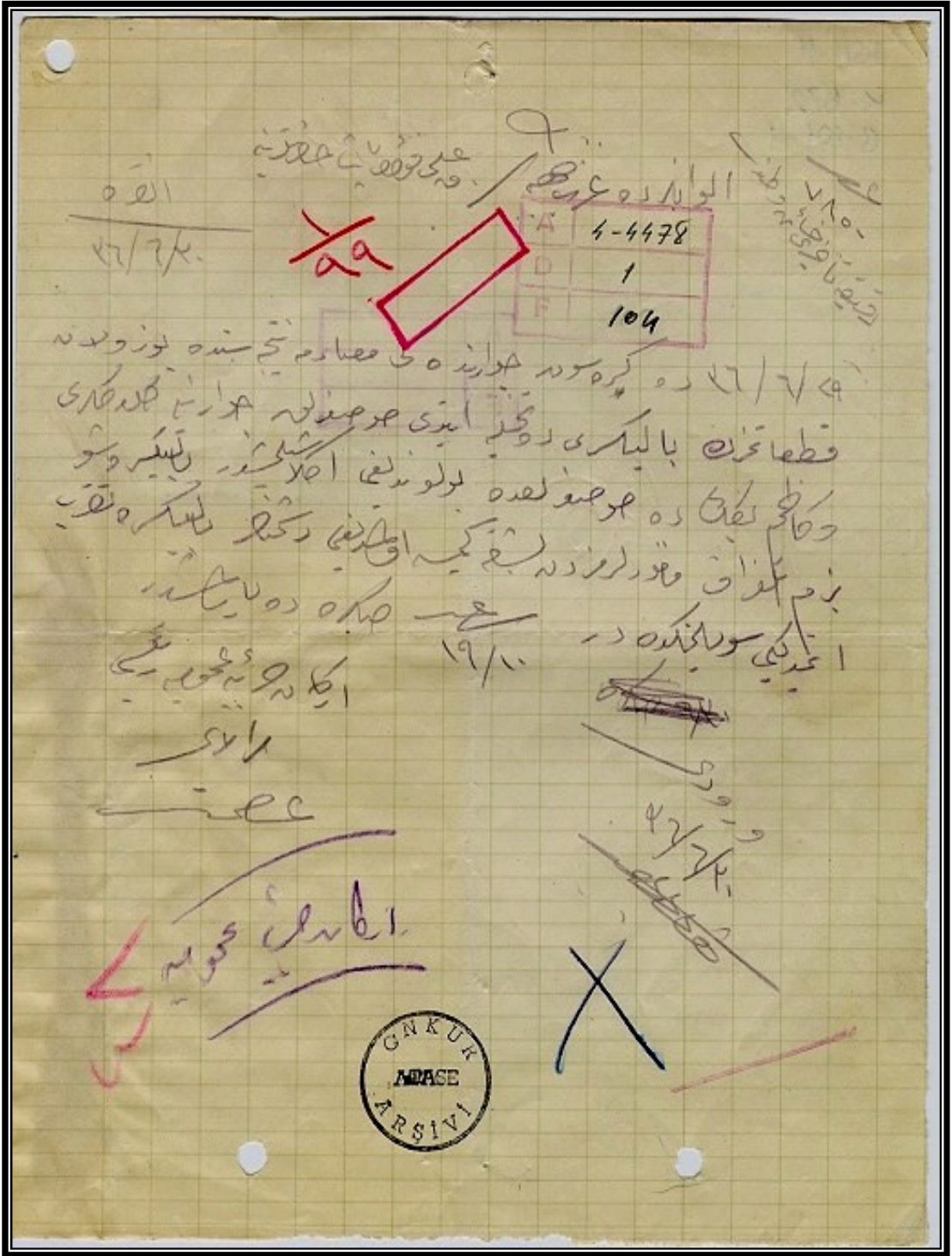
کاتلم

A	613324
D	بی
F	3

۴/۶/۴۹

Belge-2: Albay Kazım Bey'in Tavşancık Köyü'nden ayrıldıktan sonra 29/30 Haziran 1920 gecesi Konakpınar'da 61. Tümen kuvvetlerine yazdığı emir.

Belge-3: Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi İsmet Paşa'nın Giresun Muharebesi'nin neticesi hakkında 30 Haziran 1920'de Batı Cephesi kumandanı Ali Fuat Paşa'ya gönderdiği rapor.

A	4-4478
U	1
F	103

السلامة
بسم الله الرحمن الرحيم

۱- یونانیا ستمکچه سینه ده توتیه ندر فیلیم بالیکسیر استقلال ایتدی . اهلنجه
هیکاه یونانیه ایسور یونانی تیرک ایله بیت ماهقده د - . نیاه عد یونانیا
واج مضامیر استیلایه درام ایله قیلدی قول ایتدی بولفیه قیلایله .
۲- کیمه قوتلرینک توفیقده دایره تدارک ایله سیدیه آن خوندک ازلک
باقیلدی کیمه استیلایه لقیه قضاوتله منتظم چی بایر رنه جوردرینه
اطلای بوقده . دیکر دو - دریمه ایجونه تددور قوتلرله جورده مایان
قولک آنزده بیلاره بره ~~تیمینکیمه~~ لقیته دیریه جلدی
۳- یونانیه استیلایه قاضی جوت قیلدی و حقیقه کیمه بولور
الزله قیلاسه بجمدد قوتله د سائلدی دیکر جواتیه رماست لایزه
بالیکسیر یونانیه ایدد ستمک ایسور ستمک قاضی یاننده دکریندی
۴- بولفیه نقرزه و قیه حد قاضی قیلاسه کیمه لقیته چاره بوقده
قوی منتظم قیلمه مایان قول ایتلریه کیمه کیمه
چیتک قیلاسه یونانیه عدالتی استیلا بر حاله کیمه کیمه کیمه یونانیه قوتلر
یاره لریمه ده بره بولور . آرسیدینه یونانیه ایدد ستمک کیمه
اهالی قیاضی مایان ایلک سلفیقده استقارده ایدد لوقده
ملاع طویلده و حد حد حقیقه احتمالده قیلاسه ایتدی قیلاسه
دقیقه حقوقه و قوتلرینک تدارک ایتدیله قوتلر مایان بولور
نقرزه کیمه قیلاسه ایدد ایلر آنزده کیمه یانیه دکریندی کیمه
ایتدیله جاک مایان بولور .

۵- زان دولتیه بولورله : مقلد ده بولور قیلدی استقارده
بولور مایان بولور
دقیقه مایان

Belge-4: M. Kemal'in Yunan taarruzu ve Balıkesir'in işgali hakkındaki düşüncelerini 30 Haziran 1920 tarihli yazısıyla Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa'ya iletmesi.

د افغانستان د نجات د جبهې سره

۱۹۷۸

۹۸

دولتو اندام غرضي
قواي شغاليه نك معاملاتده مخونجي حاوي هر قره اهل بيتم بر قطعه مضطه تنظيم ايديليكي اجوبه كره سوه ناهيه كي اشغال
قوي قوماندانك ناهيه مذكوره مديرتنه تعلقده بولنديني خيرا كرامان بال كبروه بولنايه قولارو قوماندانيم بالذات
ملاقات ايدنه نك تعلق واقصوه دولتي كره سوه قوماندانك انبايه دعوت اولمسي وبعيدا بوي حاله ده ميدانه
ويرويلاسي طرف عاجزانه مده التماس فتمه د قوماندانقده بويواج تحقيقات اجلسه كيرشيم هاي دعوي التماسه يدي
عني زمانه صوبق لفا تقدم ايديله مخوي بر قطعه تحريات دني ملحقانه يا زيده زمانك نزاعتي درسيه ايم وانما
تقطه د بصيرت اوزره بولمسي ر بويك منافع دولت وملكتمه ناقابل تاليف تقاليف دقوغنده نزا - اسعافي جريتمه
كيدلاي لزوي اهميه تامخفا مطلقه نواحي مديرتقارنه بيلديرسه اولديني بزي معلومات معروضه اولباچ اروز زمانه حضرت مولا كره
دري الصعدا لي دا احوال
دري صوفي

Belge-6: Giresun Nahiyesi İşgal Kuvvetleri Kumandanının Nahiyе halkı ve köylerinin Yunan işgalinden memnun olduğuna dair mazbata hazırlatma talebi üzerine Karesi Mutasarıfı'nın Dahiliye Nezareti'ne sunduğu 15 Ağustos 1920 tarihli rapor.

بالکسر
۱۸ / ۱۰ / ۱۹۲۲

مذکورہ مندرجہ

بالکسر
موجودہ مندرجہ

۱۹۲۲
۱۰ / ۱۸

۱- دفعہ اولیٰ میں ضعیف البتہ اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے درجہ
دہم میں جاساں اور وہیں ہر گز نہ ہوگا۔ اگر اولیٰ ہفتہ ہو گیا ہے
تو اسے عامہ میں لے کر دیکھنا اور اسے دیکھنا۔
۲- بلکہ فرزندوں اور وسطیوں میں اسے لے کر دیکھنا
اور اسے دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے
درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ
سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔
تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز
نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔
۳- بلکہ فرزندوں اور وسطیوں میں اسے لے کر دیکھنا
اور اسے دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے
درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ
سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔
تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز
نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔
۴- بلکہ فرزندوں اور وسطیوں میں اسے لے کر دیکھنا
اور اسے دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے
درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ
سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔
تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز
نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔
۵- بلکہ فرزندوں اور وسطیوں میں اسے لے کر دیکھنا
اور اسے دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے
درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ
سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔
تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز
نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔
۶- بلکہ فرزندوں اور وسطیوں میں اسے لے کر دیکھنا
اور اسے دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے
درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔ تاہم وہ
سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز نہ ہوگا۔
تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔ اگر اولیٰ ہر گز
نہ ہوگا۔ تاہم وہ سب سے پہلے درجہ دہم میں لے کر دیکھنا۔

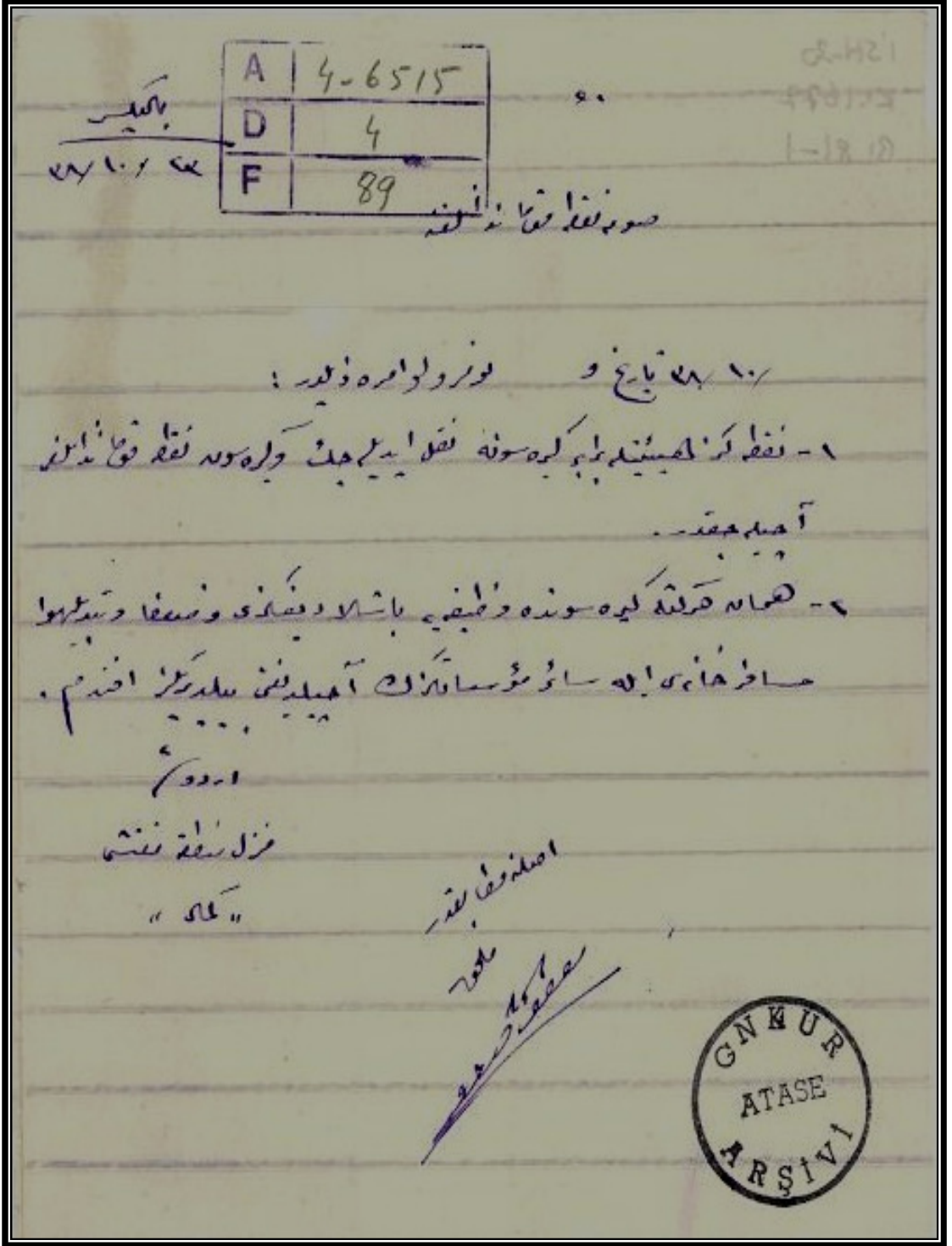
بالکسر
[سور]

اصلاً مندرجہ
۱۹۲۲

SH-20
K:1697
G:70-1

Belge-8: Yakup Şevki Paşa tarafından 18 Ekim 1922 tarihinde Balıkesir’de hazırlanan ve II. Ordu’nun terhisı sırasında Balıkesir, Susurluk ve Savaştepe’de yapılacak hazırlıklarla ilgili emirleri.

Belge-9: Soma Nokta Kumandanlığı'nın Giresun Nahiyesi'ne taşınması hususunda II. Ordu Menzil Mıntıka Müfettişi Kemal Bey tarafından hazırlanan emir.

۲۹/مارت/۲۸

یابلار

۵۰

کوره دینده ۶۶۶ لوردی قسقا قول فرمانده

یابلار قسقا قول فرمانده

کوره دینده
مرکز منطقه قسقا
عدد
۲۹۲۶

کوره دینده ۱۱۹ لوردی قسقا فرمانده
۱- ۶۶۶ لوردی قسقا قولده مع قوسوم لرد قسقا آمان با لکمانه کوره سوره سوره
۱۱۹ لوردی قسقا فرمانده [۲۹/۱۲/۲۸] مع قوسوم آمان جدید برکنده و قسقا

۲- برهادره فرمانده سوره و سلم ایید برکنده
۳- برهادره قسقا فرمانده کوره آمان لوردی قوسوم اولورای یابلار قسقا سلم
ایید برکنده

۴- یابلار قسقا فرمانده قوسوم ایید برکنده اولور اولورای در حال برکنده
مکانه ایید برکنده و برهادره لرد و برهادره لرد آمان احوال عمور برکنه قسقا ایید برکنده
۵- ۶۶۶ لوردی قسقا قول و یابلار قسقا فرمانده درای مکانه ۱۱۹ لوردی قسقا فرمانده

ار دور
مرکز منطقه قسقا
"علا"

A	4/65/15
D	8
F	22-1

اصد نظا بقده

بسمه
مظفر سلطان
۴
۵

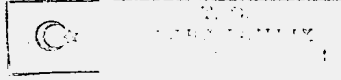
Belge-10: II. Ordu'nun terhisi sırasında Giresun Nahiyesi'nde kurulan 119 Numaralı Seyyar Askeri Hastanesi'nin araç ihtiyacı ile ilgili emir

T. C.
Dahiliye Vekâleti

U. M.

Ş. M.

Sayı

Hulâsa: No. 12224

KARARNAME

Madde-1-Balıkesir Vilâyeti merkez kazasına bağlı Giresun Nahiyesi'nin adı Savaştepe olarak değiştirilmiştir.

Madde-2-Bu kararnamenin icrasına Dahiliye vekili memurdur.

5 Haziran 1936

REİSİCUMHUR

K. Atatürk

BAŞVEKİL

DAHİLİYE VEKİLİ

J. İsmail S. Kaya

032 11 1 104 17 20

Cevaben yazılacak Evrakta : Cevap olduğu muharreratın tarih numarası ile hangi daire ve şube ifadesiyle yazıldığına dikkat olunmalıdır.

Belge-11: Giresun Nahiyesi'nin adının Savaştepe olarak değiştirilmesi hakkında hazırlanan 5 Haziran 1936 tarih ve 12224 sayılı üçlü kararname.

اشبو ورقه ندمه عمر بولان ۶۶ نومرولو قانون موجهه وئيريله جك اولان

استقلال مداليه سي

وثيقه سي

نومر
۶۶۷۷

توركله بويوك ملتلك نك ۱۹۷۴/۱۱/۱۱ نويشده وقو بولان برنجي اجتماع
سنه ۱۹۷۴ نجي ائتك برنجي جلمه نده زير، هوي تي عمر
بولغورجي محمد عابدين بر نطمه قرض شريدي ائتلان مداليه سي وورلشدر.

استقلال الهوي آلان دالك هوي

İçti 2177 nolu belge sahibi Mehmet Efe 30.3.1951 tarihinde vefat ettiğinden, istek üzerine 525 Sayılı Kanunun 2 nci fıkrası gereğince oğlu Osman Vehbi EFE'ye intikal ettirildi.

İLLİ SAVUNMA BAKANLIĞI NAHİNE

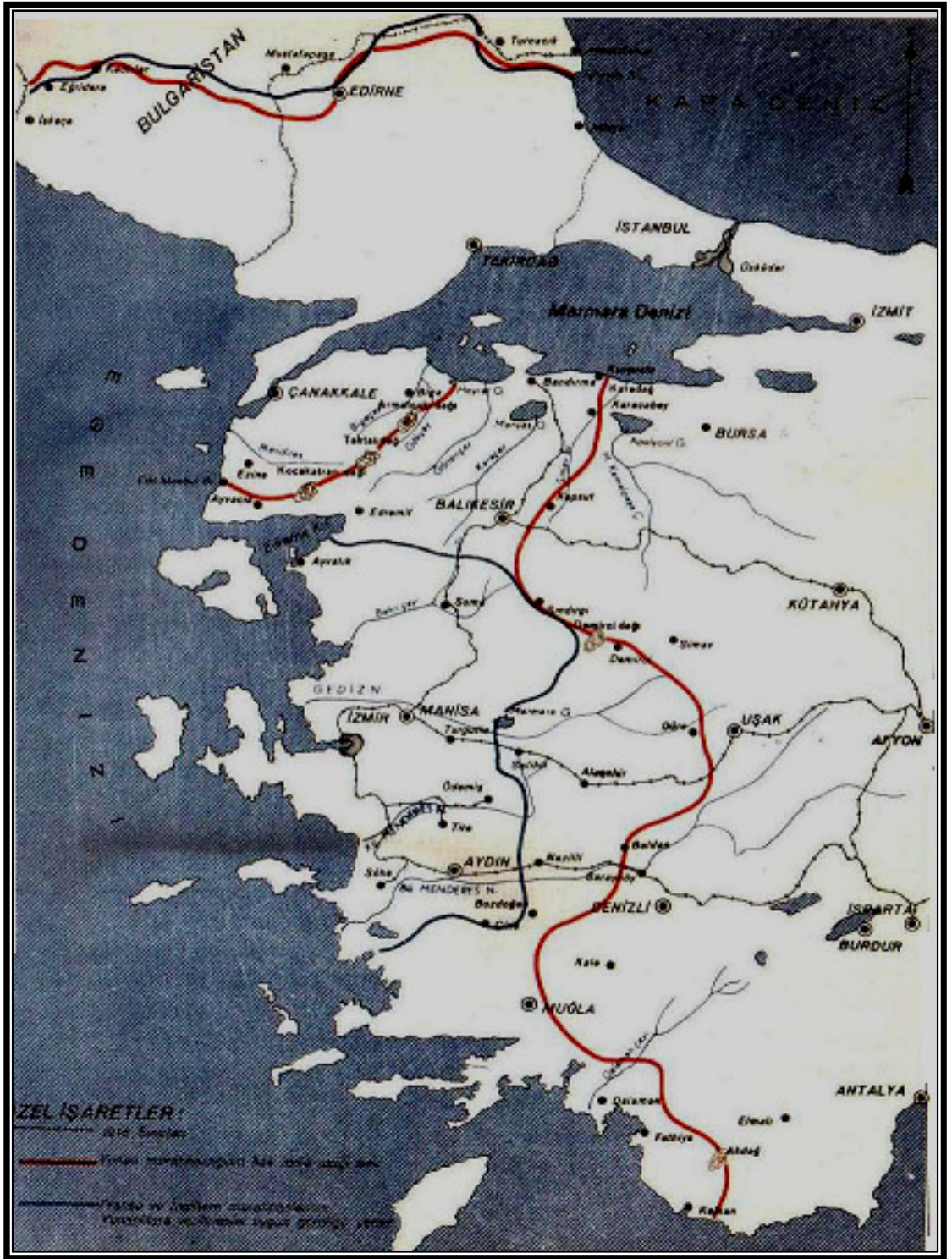
M. H. DİR GÜVEN
Askerî Müfettişliğine Lık.

Belge-12: Bulgurcu Mehmet Efe'ye ait İstiklal Madalyası Berati.

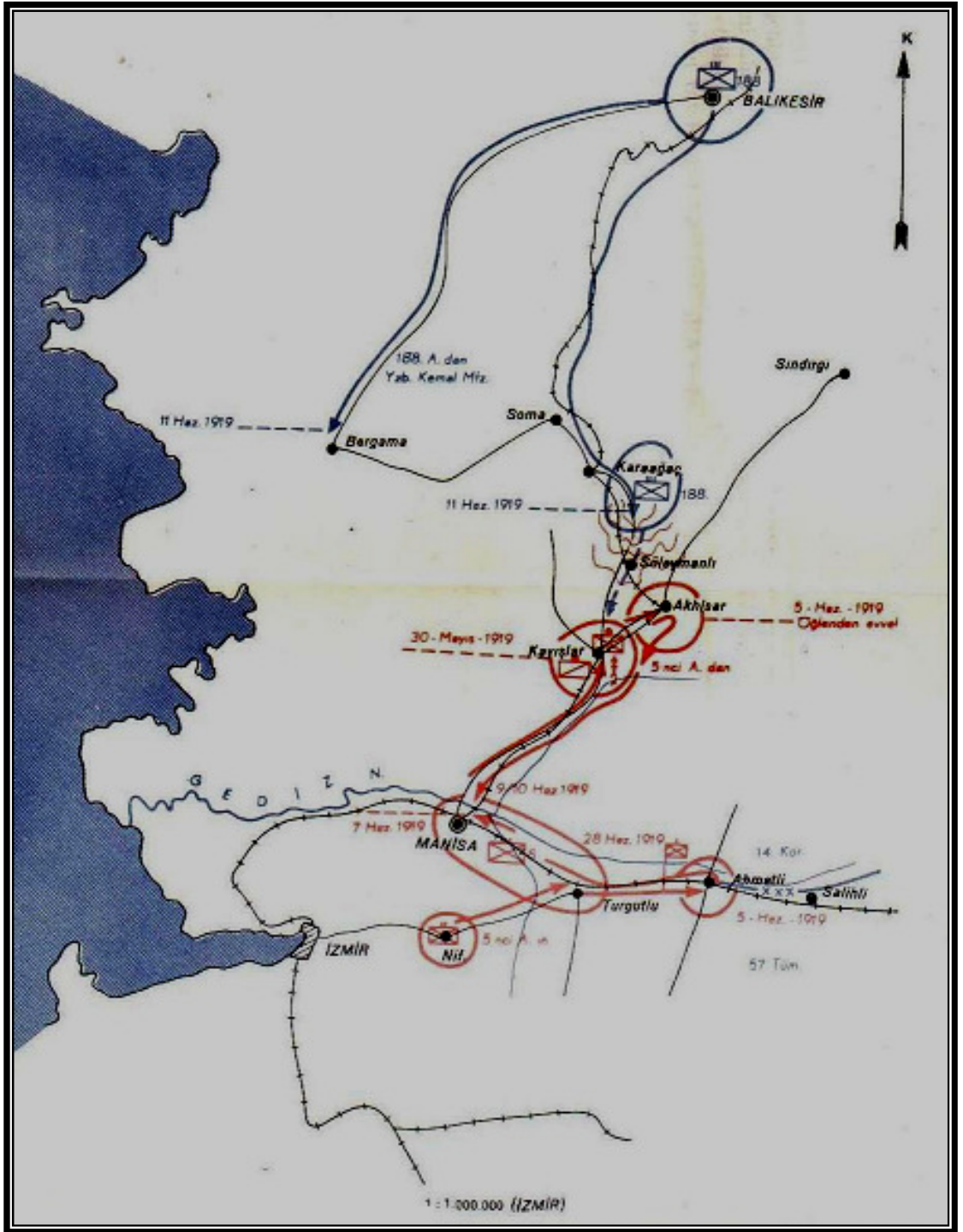
HARİTALAR

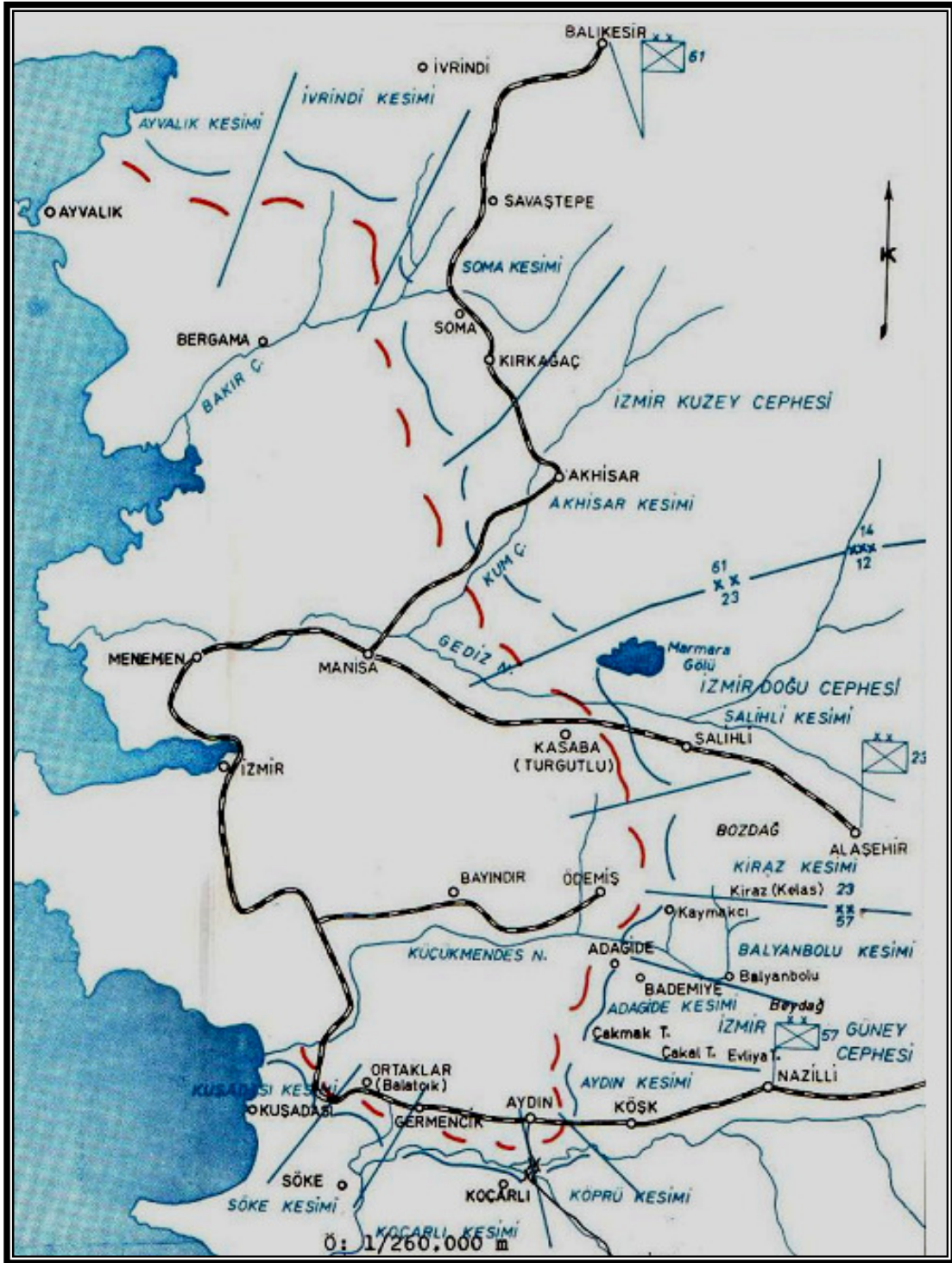
Harita-1: 1900'lu yıllarda bir Fransız tarafından çizildiğini tahmin ettiğimiz ve Soma-Balıkesir demiryolu inşa edilmeden önce Giresun Nahiyesi ile Soma arasındaki Ulu Yol ve Kara Döşeme.

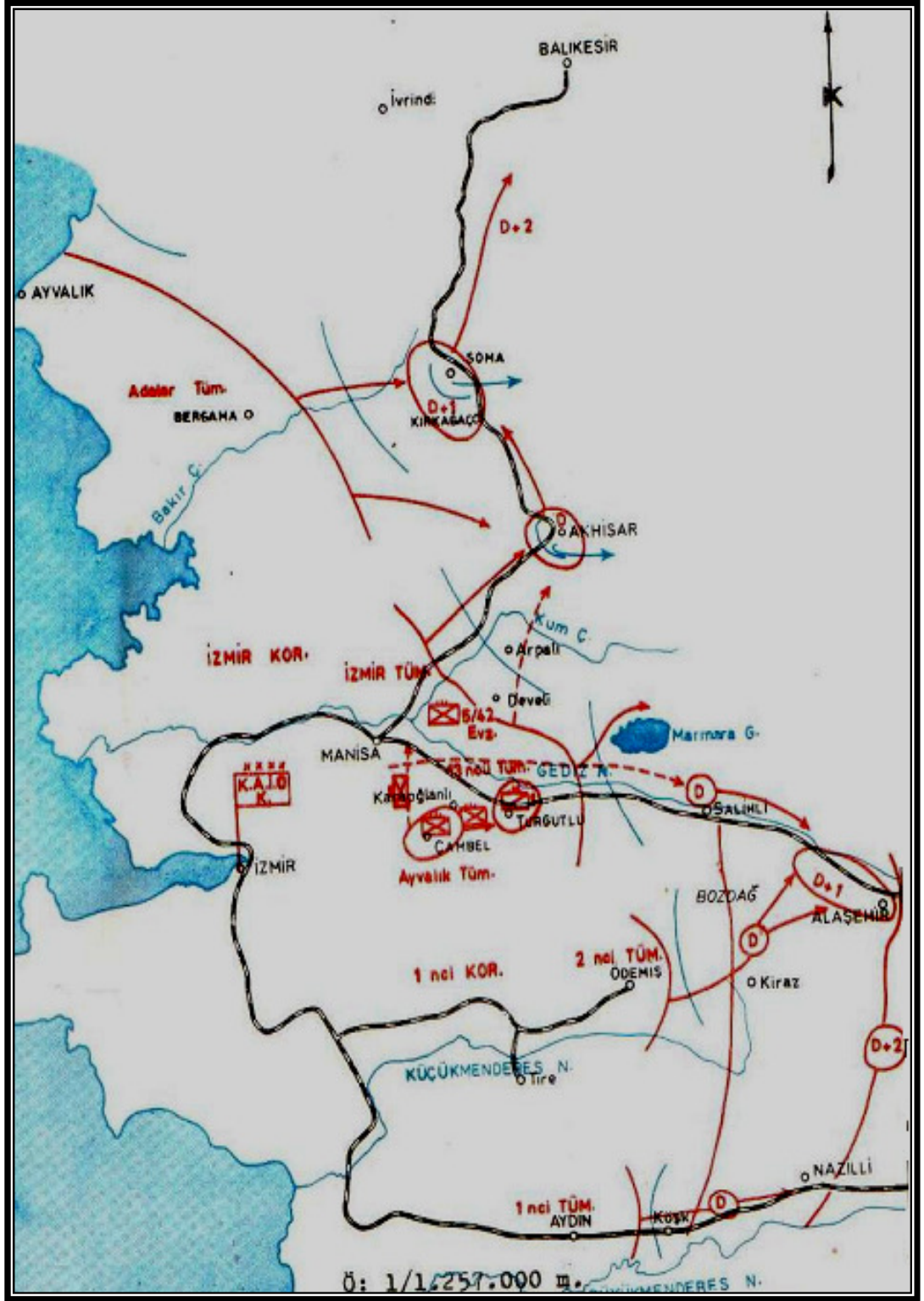
Harita-2: Kırmızı Çizgi: Paris Konferansı'nda Yunanistan'ın Batı Anadolu'da talep ettiği topraklar.
Mavi Çizgi: Paris Konferansı'nda Yunanistan'a verilen Batı Anadolu toprakları.
(Türk İstiklal Harbi, c.II, k.I, s.9, Kroki:9)

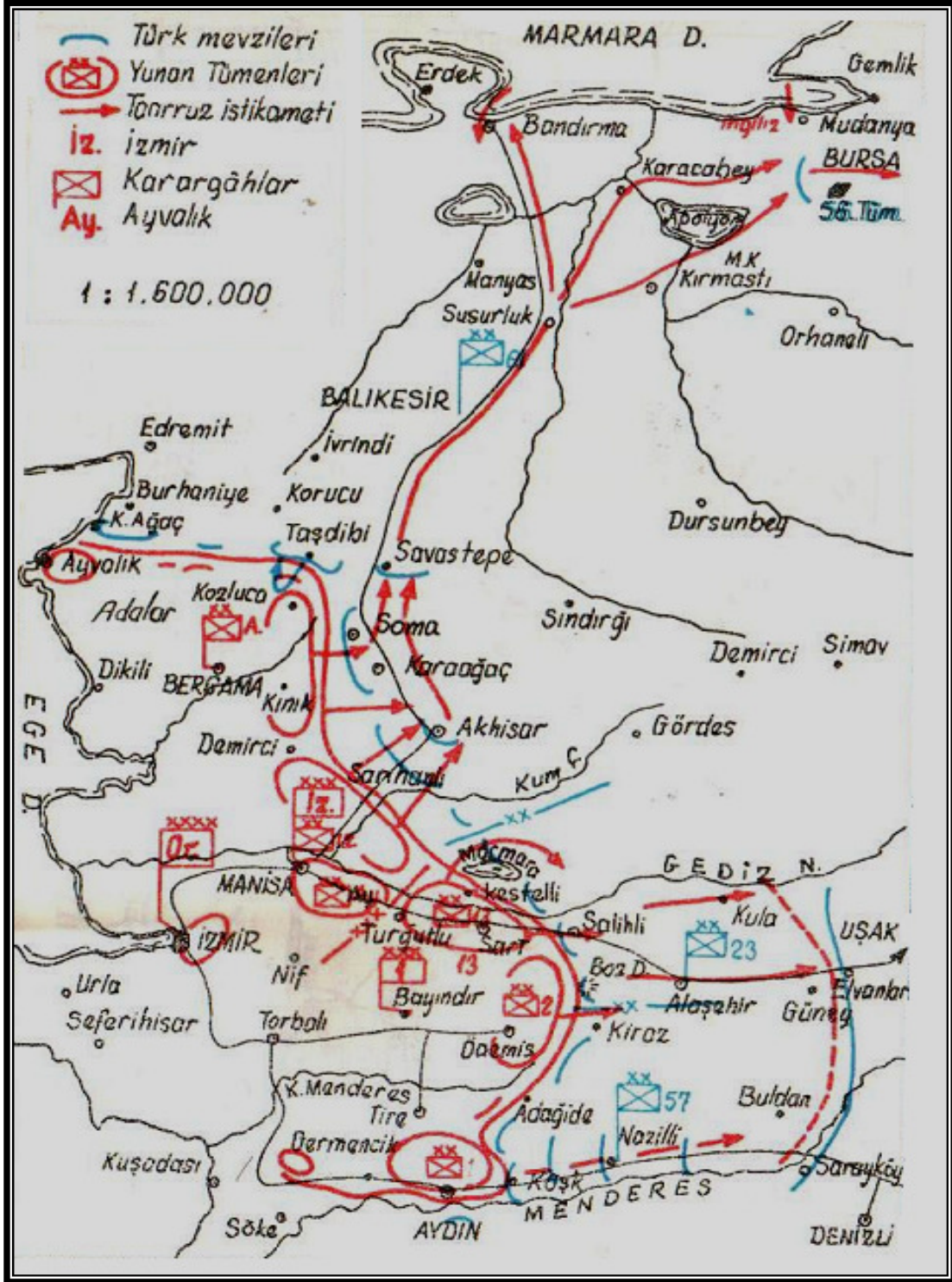
Harita-3, Yüzbaşı Kemal Bey'in Balıkesir-Savaştepe üzerinden Soma'ya ulaşması.
(T.İ.H. c.II, k.I, s.155-158, Kroki:23)

Harita-4: Batı Cephesi'nin İzmir-Kuzey Bölümü ve Soma Cephesi'nin ikmal merkezi Savaştepe. (T.İ.H., c.II, k.2, s.113, Kroki:4)

Harita-5: 22 Haziran 1920'de İzmir-Kuzey ve İzmir-Doğu Cephesine başlayan Yunan Taarruz Planı. (T.İ.H., C.II, k.II, s.193, Kroki:12)

Harita-6: 29 Haziran 1920'de Giresun Cephesi'nin bozulması ve Yunan kuvvetlerinin Savaştepe üzerinden Balıkesir, Bandırma ve Bursa'ya ilerlemeleri.
(F. Belen, Türk Kurtuluş Savaşı, s.215)

RESİMLER

Resim-1: Giresun Muharebesi'nde cephenin sağ kanadının yerleştiği Yeşilhisar Köyü yolu üzerinde bulunan un fabrikası.

Resim-2: Soma-Savaştepe yolunun Yağcılı Çayına inen kesiminden Giresun Muharebesi'nde 61. Tümen karargahının yerleştiği ve cephenin merkezini oluşturan Çomaklı Tepesi'nin görünümü.

Resim-3: Giresun Muharebesi'nde 61. Tümen karargahının yerleştiği Çomaklı Tepesi'nden Beyce Boğazı ve Yağcılı Çayı civarının görünüşü.

Resim-4: Çomaklı tepesi eteklerinde 61. Tümen tarafından kullanılan siper kalıntıları.

Resim-5: Albay Kazım Paşa.
Giresun Muharebeleri'nde 61. Tümen Komutanı.

Resim-6: Yüzbaşı Kemal Bey.
Giresun Cephesi İhtiyat Kuvvetleri Komutanı.

Resim-7: Balıkesirli Keçecizade Hafız Emin Bey.
Giresun Cephesi Sol Kanat Kumandanı.

Resim-8: Manyas Eşenli Çerkez Yusuf Bey.
Giresun Cephesi Sağ Kanat Kumandanı

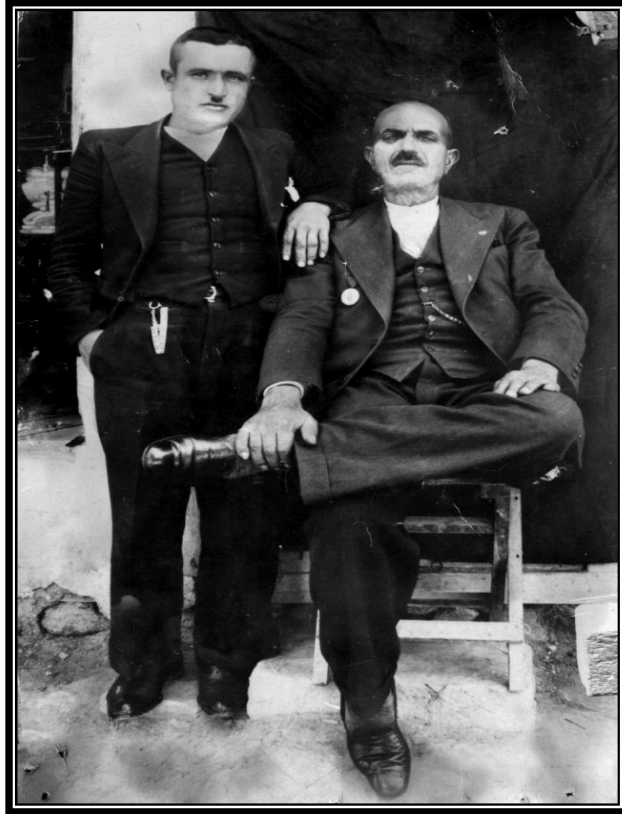
Resim-9: Müftüzade Abdulgafur Efendi.
II. Balıkesir Kongresi Giresun Nahiyesi Delegesi.

Resim-10: Yırcalzade Şükrü Bey.
V. Balıkesir Kongresi Giresun Nahiyesi Delegesi.

Resim-11: Bulgurcu Mehmet Efe.
Giresun Milli Taburu Milis Kumandanı.

Resim-12: Bulgurcu Mehmet Efe.